

2025

Informe anual Estat de la cultura i de les arts

Co NC A

Consell Nacional
de la Cultura i de les Arts

Generalitat
de Catalunya

2025

Informe anual Estat de la cultura i de les arts

Co NC A

Consell Nacional
de la Cultura i de les Arts

Generalitat
de Catalunya

Sumari

5	Introducció
8	Bloc A. Diagnosi i perspectives del sistema cultural català
10	Capítol 1. Esdeveniments i tendències 2025 Arts escèniques. Lideratge cultural i fragilitats persistents Rosa Badia Arts visuals. Col·laboracions i formació en temps de precarietat i expansió museística Montse Badia Audiovisual i multimèdia. El peu al canó Mariona Borrull Cultura digital. Construir mentre el món s'accelera Antònia Folguera Bañeres Cultura popular i associacionisme. Creix l'escletxa entre les polítiques patrimonials i les associatives Guillem Carreras Edició i creació literària. Més qualitat i abundància literàries que lectors Pere Antoni Pons Museus, patrimoni i arxius. Transicions i un conflicte patrimonial que no s'acaba Montse Frisach Música. La forma salvarà el contingut (o no) Esteve Molero Llengua catalana. El català El català, una mala salut de ferro Bernat Puigtobella
74	Capítol 2. Articles exploratoris La descolonització no és una amenaça Hasan G. López Sanz La Fundació Joan Brossa i la hibridació de llenguatges com a eina d'innovació en la gestió cultural Maria Canelles i Georgina Oliva
88	Capítol 3. Cultura en dades Dades sociodemogràfiques Pes econòmic de la cultura Estructura del sector Àmbits culturals Participació i pràctiques culturals
174	Capítol 4. Revisió de les polítiques culturals Parlament Govern Departament de Cultura Departament de Política Lingüística Altres fets destacats

198 Bloc B. Monogràfic. La intel·ligència artificial i la cultura. Percepció, usos i reptes

Marc teòric

Metodologia

Resultat de l'informe

Reflexions estratègiques

Propostes operatives

Consideracions finals

Referències bibliogràfiques

Annex I. Resultats de l'enquesta sobre l'ús i la percepció de la intel·ligència artificial en el sector cultural

Annex II. Participants

230 Bloc C. Conclusions i recomanacions

Introducció

L'*Informe anual* del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA) és l'instrument central per analitzar l'estat de la cultura i de les arts a Catalunya. Amb una mirada crítica, transversal i basada en dades, el document ofereix cada any una lectura integrada dels principals esdeveniments, tendències i polítiques culturals que han marcat el sector, alhora que aporta reflexions i recomanacions per orientar unes polítiques públiques més sòlides, equitatives i eficaces. L'informe no només descriu què ha passat durant l'any, sinó que identifica els reptes estructurals que condicionen el present i el futur del sistema cultural català.

L'edició de 2025 arriba en un moment de gran vitalitat creativa, però també de fragilitats persistents. El sector cultural ha viscut un any d'intensa activitat, expansió d'equipaments, creixement de públics i projecció internacional, però també ha evidenciat, amb més força que mai, les tensions estructurals que afecten la sostenibilitat professional, la cohesió territorial, la governança i la igualtat d'oportunitats. Aquest contrast —entre potència creativa i vulnerabilitat sistèmica— és el fil conductor que travessa tot l'informe.

Enguany, el CoNCA ha renovat l'estructura de l'informe per reforçar-ne la claredat, la coherència interna i la funció analítica, i l'ha organitzat en tres grans blocs. El Bloc A, dedicat a la diagnosi i a les perspectives del sistema cultural català, agrupa les dades i informacions que sustenten l'anàlisi posterior sobre la situació de les arts i la cultura. El Bloc B incorpora l'article monogràfic, que cada any aprofundeix en un tema d'especial rellevància per al sector cultural; en aquesta edició, el monogràfic examina l'impacte creixent de la intel·ligència artificial en l'àmbit cultural, analitzant-ne percepcions, usos i reptes. Finalment, el Bloc C recull les conclusions i recomanacions del Plenari del CoNCA.

El primer capítol del Bloc A, «Esdeveniments i tendències», ofereix una síntesi articulada de la percepció de diferents especialistes sobre l'evolució dels sectors culturals al llarg del 2025. S'hi descriuen la consolidació de la recuperació econòmica i de públics, l'impacte creixent de la intel·ligència artificial en la creació i la gestió cultural, les tensions laborals en diversos àmbits artístics, l'augment de la inversió pública i les noves dinàmiques de cooperació entre agents i territoris. Aquest relat ofereix una visió polièdrica i contextualitzada del moment cultural actual.

El segon capítol, «Articles exploratoris», inclou dues aportacions que ofereixen mirades específiques sobre qüestions clau per al futur del sistema cultural. D'una banda, l'article «La Fundació Joan Brossa i la hibridació de llenguatges com a eina d'innovació en la gestió cultural» analitza com els processos d'hibridació artística i institucional poden esdevenir motors de renovació en la gestió cultural. De l'altra, «La descolonització no és una amenaça» aborda els debats contemporanis sobre descolonització en l'àmbit museístic i cultural, i en destaca els reptes, les oportunitats i les implicacions per a les polítiques culturals. Aquests textos aporten una mirada prospectiva i crítica que complementa l'anàlisi sectorial del conjunt de l'informe.

El tercer capítol, «Cultura en dades», ofereix una síntesi extensa i estructurada dels principals indicadors que permeten comprendre l'estat i l'evolució del sistema cultural català. Aquest apartat reuneix dades sobre participació cultural, hàbits de consum, teixit empresarial i professional, ocupació, finançament públic i privat, equipaments culturals, i llengua i diversitat, així com informació territorialitzada que permet identificar desigualtats i dinàmiques específiques entre comarques i municipis. Aquest conjunt d'indicadors constitueix la base empírica que sustenta la diagno-

si general del sistema cultural i permet detectar tendències, tensions estructurals i àrees d'oportunitat per al desenvolupament de polítiques públiques més eficaces i equitatives.

El quart capítol, «Revisió de les polítiques culturals», ofereix una anàlisi exhaustiva de l'acció de la Generalitat de Catalunya en l'àmbit cultural durant el 2025, abordada des de tres nivells institucionals: el Parlament, el Govern i el Departament de Cultura. El capítol examina l'activitat legislativa i els debats parlamentaris vinculats a la cultura, amb especial atenció a l'impuls de noves normatives, a l'evolució del Projecte de Llei de drets culturals i a les iniciatives relacionades amb la política lingüística. També analitza les prioritats del Govern en matèria cultural, incloent-hi l'evolució del pressupost públic i les línies estratègiques que han orientat l'acció executiva al llarg de l'any. En conjunt, aquest capítol ofereix una visió estructurada i crítica de les polítiques culturals desenvolupades el 2025, i permet valorar-ne l'abast, els avenços i les limitacions, alhora que aporta elements clau per orientar la presa de decisions i la planificació estratègica dels anys vinents.

El Bloc B està dedicat al monogràfic «La intel·ligència artificial i la cultura. Percepció, usos i reptes», que analitza de manera sintètica, però rigorosa, com la IA està transformant la creació, la producció, la gestió i la circulació cultural. El text combina un marc teòric sobre l'evolució i el funcionament de les tecnologies algorítmiques, una revisió dels usos emergents en la creació i la gestió cultural, i una lectura crítica dels principals riscos i oportunitats que plantegen: des de l'autoria i els drets culturals fins a la diversitat lingüística, la governança democràtica i les condicions professionals. A partir d'una metodologia que integra una enquesta sectorial i diverses taules d'experts, el monogràfic ofereix un diagnòstic complet i proposa principis de governança i recomanacions per orientar una integració responsable i sostenible de la IA en el sistema cultural català.

Finalment, el Bloc C recull les conclusions i recomanacions del Plenari del CoNCA, construïdes a partir de l'observació i l'anàlisi de les evidències recollides en els blocs anteriors. Aquest apartat sintetitza les principals tendències detectades i identifica els vectors estructurals que cal abordar per garantir un ecosistema cultural fort, divers, equilibrat i sostenible. Les conclusions es concreten en un conjunt de propostes estratègiques adreçades als responsables polítics, als agents culturals i a les institucions públiques i privades que tornen a evidenciar el compromís del CoNCA amb la millora contínua del sistema cultural català.

En conjunt, l'*Informe anual. Estat de la cultura i de les arts 2025* reafirma la funció del CoNCA com a observatori independent i espai de reflexió estratègica sobre l'estat de la cultura a Catalunya. La combinació d'anàlisi sectorial, dades estructurades, revisió de polítiques públiques i aprofundiment monogràfic permet oferir una mirada completa i rigorosa sobre els reptes i les oportunitats que afronta el sistema cultural. Amb aquest informe, el CoNCA renova el seu compromís d'acompanyar les institucions i els agents del sector en la construcció de polítiques culturals que responguin als canvis socials, tecnològics i democràtics del nostre temps.

Consell Nacional de la Cultura i de les Arts
Juny de 2026

Bloc A

**Diagnosi i
perspectives
del sistema
cultural català**

Aquest primer bloc de l'informe s'articula en quatre apartats que ofereixen una panoràmica completa del sistema cultural català. El primer, titulat «Esdeveniments i tendències», presenta una anàlisi sectorial detallada que ha estat elaborada per especialistes de cada àmbit. En aquests articles es recullen els principals avenços, tensions i reptes del 2025. El segon apartat, anomenat «Articles exploratoris», aprofundeix enguany en dues qüestions clau del debat contemporani: la descolonització dels museus i la hibridació de llenguatges com a model de gestió cultural, i aporta noves mirades crítiques sobre la transformació institucional i les pràctiques culturals emergents.

En el tercer apartat, sota el títol de «Cultura en dades» es reuneixen els principals indicadors del sistema cultural: pes econòmic de la cultura, estructura del sector, participació i hàbits culturals, equips, i dades específiques de cada àmbit cultural. Aquest apartat ofereix la base quantitativa que permet entendre l'evolució del sector i contextualitzar les tendències descrites. Finalment, el quart apartat és el tradicional article sobre polítiques culturals de la Generalitat de Catalunya, que revisa l'activitat del Parlament, del Govern i del Departament de Cultura. Com a novetat, també incorpora l'anàlisi del nou Departament de Política Lingüística, que passa de secretaria general a departament propi, fet que marca un canvi institucional rellevant en la governança de la llengua.

Capítol 1.

Esdeveniments i

tendències 2025

Arts escèniques

Lideratge cultural i fragilitats persistents

Rosa Badia

Periodista cultural

Es confirma el bon moment de les arts escèniques a Catalunya pel que fa a públic, producció i projecció exterior. Les dades d'assistència són històriques, el talent artístic viu un any especialment fecund i el mapa d'espais continua transformant-se. Tanmateix, sota aquests indicadors positius persisteixen problemes estructurals: precarietat laboral, incerteses institucionals i desigualtats de gènere i d'accés. Aquest balanç recull xifres, noms, espais i reivindicacions d'un sector vibrant i fràgil alhora.

XIFRES I REIVINDICACIONS

Catalunya és la comunitat autònoma amb una assistència més elevada al teatre, al cinema i als espectacles d'arts escèniques. Aquesta és una de les principals conclusions de l'Enquesta d'hàbits i pràctiques culturals a Espanya 2024-2025, presentada el mes d'octubre al Ministeri de Cultura.

Segons l'informe de l'Associació d'Empreses de Teatre de Catalunya (AETCA), els teatres de Barcelona van tancar l'any amb un total de 3.120.964 espectadors. La recaptació total ha assolit els 98.085.027,21 €, gairebé un 6 % més que el 2024.

L'any 2025, les sales de menys de 200 localitats de Barcelona han incrementat el nombre d'espectadors en un 24 % i han assolit els gairebé 400.000 espectadors.

Pel que fa als espectacles en llengua catalana, el nombre d'espectadors ha arribat als 1.518.636, un 10 % més que el 2024 i amb un 56 % del total de les funcions en català.

Totes aquestes bones dades s'han reforçat amb la segona edició de Cap Butaca Buida, que va aplegar 71.441 espectadors als 217 teatres participants, de manera que es batia de nou el rècord mundial d'assistència a espectacles teatrals en un sol dia. Barcelona va concentrar el nombre més elevat de sales (154), seguida de Tarragona (22), Girona (20) i les comarques de Lleida (16). La iniciativa es va estendre als Països Catalans —País Valencià, Illes Balears i Catalunya Nord— i va doblar la participació dels ateneus. Una part de la recaptació de Cap Butaca Buida es va destinar a Pallapupas, ONG formada per actors i actrius professionals que treballa els usos terapèutics de l'humor als centres hospitalaris.

Bones xifres també per al Festival Grec 2025. L'estrena de Leticia Martín com a directora va aplegar 127.724 espectadors, va assolir ocupació plena al Teatre Grec amb espectacles com per exemple *La Nit del Músic Alt* i va aconseguir els objectius que s'havia marcat: visió internacional i suport a la xarxa local.

I del Festival d'estiu al Festival de tardor. Narcís Puig es va estrenar amb èxit com a director artístic del Temporada Alta, amb un 90 % d'ocupació i les entrades exhaurides en 65 espectacles.

Tot i aquestes xifres positives, la precarietat continua sent una realitat estructural.

INFORME SOCIOLABORAL I REIVINDICACIONS DEL SECTOR

L'any 2025 ha tornat a posar al centre del debat una de les grans contradiccions de les arts escèniques: l'èxit de públic i de projecció no s'ha traduït en una millora de les condicions laborals. Informes recents i jornades de treball impulsades pel CoNCA han evidenciat la persistència de salaris baixos, intermitència laboral, manca de protecció social i una dependència excessiva de la vocació i l'autoexplotació.

L'èxit de públic i de projecció no s'ha traduït en una millora de les condicions laborals. El sector de les arts escèniques ha articulat reivindicacions concretes: la revisió dels barems retributius, la millora dels convenis laborals i un finançament públic que garanteixi continuïtat i sostenibilitat.

L'ocupació en les arts escèniques continua marcada per la temporalitat extrema i per carreres professionals fragmentades, especialment entre intèrprets, creadors emergents i equips tècnics. A això s'hi suma la dificultat d'accedir a ajudes estables i la complexitat administrativa de moltes convocatòries, sovint poc adaptades a la realitat dels projectes independents.

La situació laboral del sector es podria resumir en professionals molt preparats acostumats a viure en la precarietat i la incertesa que busquen un pla B per poder seguir treballant en les arts escèniques, els quals es veuen forçats a tenir companyia pròpia i a haver de desenvolupar multitud de tasques (preparació de pressupostos, comunicació a les xarxes, cerca de subvencions i beques) a més, és clar, de «fer teatre».

El poder adquisitiu dels intèrprets catalans l'any 2025 continua sent menor al que tenien l'any 2013, comparant les tarifes d'aquests dos anys publicades al Conveni de Teatre de Catalunya. Segons l'AADPC, ajudaria a disminuir la precarietat poder fer les gires fora de Barcelona i allargar les exhibicions arreu del territori. L'AADPC continua treballant en el desenvolupament de l'Estatut de l'Artista i en un nou Conveni de Teatre que pugui reflectir millores socials per a actors i actrius i que inclogui un apartat específic de Teatre Musical, com ja ho fan altres convenis com, per exemple, el de Madrid.

Des d'una perspectiva de gènere, les dades mostren avenços parcials però insuficients. Tot i l'augment de dones en l'autoria, la direcció i la dramaturgia, persisteixen desigualtats en l'accés als espais de gran format i als pressupostos més elevats.

Des d'una perspectiva de gènere, les dades mostren avenços parcials però insuficients. Tot i l'augment de dones en l'autoria, la direcció i la dramaturgia, persisteixen desigualtats en l'accés als espais de gran format i als pressupostos més elevats. Les jornades impulsades pel CoNCA i altres organismes han subratllat la necessitat d'incorporar criteris de paritat, transparència i corresponsabilitat com a elements estructurals de les polítiques culturals.

Al febrer del 2025 es presentava a la Llibreria Ona el manual *Arts escèniques: bones pràctiques i models de contracte* impulsat per sis associacions d'autors, entre les quals es troben l'Associació Catalana de Dramaturgia (ACD) i l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC). El document posa l'èmfasi en la necessitat d'una remuneració justa i que aquesta sigui clara quan es fa l'encàrrec, que, d'altra banda, s'ha de concretar sempre per escrit.

Després d'un any d'aturada per falta de recursos, a la setzena edició dels premis Zirkòlica que va tenir lloc a la carpa de l'històric circ Raluy es va reivindicar el paper artístic del circ i la necessitat de tenir un espai permanent a Catalunya per a l'exhibició. En el vessant positiu destaca l'augment de la programació d'espectacles de circ durant les festes de Nadal i la celebració de les tres dècades del Circ d'Hivern de l'Ateneu Popular 9 Barris amb més de mil funcions i més de 200.000 espectadors.

Per la seva banda, el món de la dansa reclamava millorar les seves condicions laborals a través d'un vídeo amb motiu del Dia Internacional de la Dansa en el qual s'anima a programar-ne més per oferir més possibilitats professionals.

Per això són importants iniciatives com CataLANDance, que es va celebrar per primer cop a Terrassa del 26 al 29 de novembre. Aquest esdeveniment tindrà una periodicitat biennal amb l'objectiu d'impulsar la internacionalització de la dansa contemporània catalana. A la primera edició es van trobar 209 professionals, entre els quals hi havia 67 programadors de 21 països.

Apostant per la descentralització cultural, Deltebre Dansa va celebrar el vintè aniversari amb més de 200 participants de 50 països. De cara al 2026, evoluciona de manera orgànica cap a Vertebra Dansa. Roberto Olivan continuarà al capdavant del projecte en aquesta nova fase que tindrà lloc a Tortosa, recuperant així la connexió amb el territori i mantenint l'esperit pedagògic, artístic i de trobada internacional que ha caracteritzat el festival fins ara.

En definitiva, el sector de les arts escèniques ha articulat reivindicacions concretes: la revisió dels barems retributius, el reconeixement de totes les fases del treball artístic (recerca, assaig, mediació), la millora dels convenis laborals i un finançament públic que no es limiti a la producció, sinó que garanteixi continuïtat i sostenibilitat. Iniciatives solidàries i cooperatives, així com xarxes de suport entre professionals, han estat una resposta col·lectiva a aquestes mancances, però no poden substituir una responsabilitat institucional clara i sostinguda.

UN SECTOR SOLIDARI

«Com fem que la gent segueixi anant al teatre quan el món està cremant?» Camille Decourtye, Baró d'Evel.

La cultura sempre respon, i durant el 2025 no ha oblidat Palestina. Ens ho recordaven els missatges que es donaven en alguns teatres abans de la funció condemnant el genocidi a Gaza; el concert solidari celebrat al Teatre Condal per recaptar fons per a les famílies supervivents de Gaza i la lectura dels noms dels 18.000 infants morts a Gaza que es va fer a la Plaça de Catalunya amb les veus d'actors i actrius com Josep Maria Flotats, Jordi Bosch o Mònica López.

La cultura catalana va mantenir el compromís amb Palestina el 2025, amb missatges als teatres, un concert solidari al Teatre Condal i la lectura dels noms dels 18.000 infants morts a Gaza a la Plaça de Catalunya.

Al Teatre Lliure es va fer una lectura solidària dirigida per Alícia Gorina a partir del llibre de Txell Feixas *Un crit pels infants de Gaza*. El TNC va obrir una finestra a la creació palestina a través d'artistes que viuen el seu art com un acte de resistència: *Barcelona calling Palestina*. I els Premis Butaca celebrats a Premià de Mar donaven espai a propostes d'arts escèniques palestines per donar-les a conèixer.

NOMS DE L'ANY: ELS DOTZE DEL 25

Emma Vilarasau. Un teatre amb el seu nom, pregonera de les Festes de la Mercè, Medalla d'Or al Mèrit en les Belles Arts... Sense cap mena de dubte, el 2025 ha estat l'any d'Emma Vilarasau. Poques actrius poden presumir de donar nom a un teatre, i encara menys de fer-ho mentre continuen en actiu i en plena forma. Des del quinze de juliol, el Teatre-Auditori de Sant Cugat porta el seu nom com a reconeixement a una trajectòria exemplar i a un vincle profund amb la ciutat. Un homenatge a una de les grans actrius del teatre català contemporani.

Josep Maria Mestres. Ha signat una de les direccions més destacades del 2025 amb *L'herència*, de Matthew López, al Teatre Lliure. Sis hores de funció, un repartiment extraordinari, localitats exhaurides en temps rècord i una reposició ja prevista per al 2027. Mestres ha dirigit Josep Maria Pou a *Gegant*, de Roald Dahl, un èxit londinenc que va arribar abans a Barcelona que a Broadway, en traducció de Joan Sellent, que també signava la traducció de *L'herència*. I encara cal sumar-hi *Mort d'un comediant*, de Guillem Clua: bon text, bons intèrprets, bona direcció i, un cop més, èxit.

Sense cap mena de dubte, el 2025 ha estat l'any d'Emma Vilarsau. Poques actrius poden presumir de donar nom a un teatre, i encara menys de fer-ho mentre continuen en actiu i en plena forma.

Oriol Pla. Ha estat el seu any, i tot apunta que en vindran molts més. El seu talent, la seva energia i l'amor per l'ofici fan d'Oriol Pla un actor excepcional, capaç de regalar interpretacions memorables com *Gola* o *Travy*, que encara continuen de gira. Cal felicitar també Diana Pla, Núria Solina i Quimet Pla, família i còmplices artístics, per la Medalla d'Or al Mèrit en les Belles Arts, així com el mateix Oriol Pla pel Premi Emmy. Mim, pallasso, actor... i només té 32 anys.

Victoria Szpunberg. Una mala crítica als inicis va arribar a parilitzar-la durant un temps. Avui, però, els premis, les bones crítiques i les sales plenes l'acompanyen constantment. Les seves obres exhaureixen entrades abans fins i tot d'estrenar-se. *L'imperatiu categòric* i *La tercera fuga* han tornat —o tornaran— a la cartellera a petició del públic. Aquesta darrera l'ha convertit en la primera dona a estrenar un text propi a la Sala Gran del TNC. El 2025 ha rebut també el Premio Nacional de Literatura Dramática, entre altres reconeixements.

Oriol Genís. Ha tornat a demostrar el gran actor que és en múltiples registres al monòleg *Compto cada passa meva sobre la terra*, de Lluïsa Cunillé, a la Sala Atrium, on també el vam veure a *Verbàlia*, dirigida per Albert Arribas. Amb Arribas ha repetit l'extraordinària *Opereta imaginària* a la Fundació Brossa – Centre de les Arts Lliures, envoltat d'un repartiment brillant: Mònica Almirall, Màrcia Cisteró, Antònia Jaume, Roosevelt Jiménez i Griselda Ramon (amb la participació inesperada d'un turista del Born). Així mateix, ha destacat en un paper secundari a *La corona d'espines* del TNC, sota la direcció de Xavier Albertí.

Àngels Gonyalons. *La corona d'espines* ha estat un dels grans èxits del TNC, i el vers de Josep Maria de Sagarra flueix amb una naturalitat extraordinària en la veu de Gonyalons. Després d'anys d'èxit en el musical (*Mar i Cel*, *L'alegria que passa*), aquest 2025 s'ha consagrat definitivament en el teatre de text. Un altre exemple és *Dones de ràdio*, de Cristina Clemente, dirigida per Sergi Belbel, estrenada a La Villarroel i amb una llarga i exitosa gira posterior.

Marc Salicrú. Artista intermèdia, escenògraf, il·luminador i bateria, la seva obra se situa entre les arts escèniques i visuals. Fundador de Teatres de Campanya, ha guanyat el Premi de la Crítica al millor espectacle de carrer. *INTERFERÈNCIA 02* es va viure a l'Arc de Triomf de Barcelona i *INTERFERÈNCIA 03* va inaugurar la 45a edició de la FiraTàrraga. El 2026 el portarà a la Sala Beckett, al Teatre Lliure, al Liceu i al Grand Théâtre de Genève, entre d'altres, amb Marcos Morau.

Marcos Morau / La Veronal. Premi Nacional de Cultura 2025. La Veronal ha reinterpretat l'univers de *La mort i la primavera*, de Mercè Rodoreda, estrenada a la Biennal de Venècia i posteriorment presentada al TNC. El seu espectacle anterior amb el Ballet Nacional de España, *Afanador*, va arrasar als Premis Max (cinc guardons). La revista alemanya *Tanz* l'ha nomenat, per segon cop, millor coreògraf de l'any.

Angélica Liddell. Poques artistes poden convocar el públic a les 5.45 h del matí i esgotar entrades en pocs minuts. *Seppuku. El funeral de Mishima* ho va aconseguir

amb dues funcions memorables. En un moment extrem de l'espectacle, dos infermers extreuen sang a Liddell i a l'interpret Kazan Tachimoto, la qual és utilitzada després en escena. Va passar els dies 22 i 23 de novembre a Salt, dins el Festival Temporada Alta.

Rosa Renom. *La majordoma*, de Josep Maria Miró, li ha valgut el segon Premi Butaca. Es tracta de la segona peça del *Tríptic de l'Epifania*, iniciat amb *El cos més bonic que s'haurà trobat mai en aquest lloc*; un monòleg d'una exigència extrema: Renom sola a escena, sense suport escenogràfic ni accions auxiliars, sostenint un text que requereix una concentració i un talent excepcionals. La carrera de Rosa Renom és sòlida, constant i impecable, construïda durant dècades.

Miquel Mas Fiol. Amb només 20 anys, el prolífic director i dramaturg mallorquí va guanyar una beca per estudiar a l'Obrador de la Sala Beckett amb Sergi Belbel. Des d'aleshores no ha deixat d'escriure. Ha estat director resident del Tantarantana, on ja s'havien vist les tres obres de la *Trilogia Mil·lennial*: *Càndid o l'optimisme*, *Les penes del jove Werther* i *Els miserables*, representades tant de manera independent com en format marató al Teatre Lliure. El novembre, aquestes peces van coincidir amb l'estrena de *Burpees* al Teatre Akadèmia.

Màrcia Cisteró. Guanyadora del 51è Premi de Teatre Memorial Margarida Xirgu, ha destacat per la seva versatilitat interpretativa i el compromís absolut amb cada paper. El guardó reconeix quatre peces estrenades aquesta temporada: *Tots ocells* i *A Macbeth Song* (Teatre La Biblioteca), *Les bacants* (La Gleva Teatre) i *Opereta imaginària*. El premi consisteix en un anell, dissenyat enguany per Maria Díez Serrat, i la seva trajectòria va ser glosada pels directors Oriol Broggi i Albert Arribas.

OBERTURES, CONSOLIDACIONS, INCÒGNITES I ALGUN TANCAMENT

Les noves sales es reparteixen per diferents barris de la ciutat, com Sants, l'Eixample o Sarrià-Sant Gervasi. A la plaça Mañé i Flaquer obria La Fàbrica, que juntament amb La Gleva conforma el projecte Teatres del Farró, dirigit per Albert de la Torre i Daniel de la Torre. L'edifici, una antiga fàbrica de ventiladors de 1917 (més tard l'autogestionada Numax), ha estat reformat gràcies al Consorci de Rehabilitació de Teatres.

Les noves sales es reparteixen per diferents barris de la ciutat, com Sants, l'Eixample o Sarrià-Sant Gervasi.

El futur del Teatre Capitol continua incert després de les discrepàncies polítiques que han frenat la seva reobertura prevista per al 2027.

Altres espais s'han consolidat durant el darrer any: The Heartbreak Hotel, amb una acurada programació dirigida per Àlex Rigola; Sala Atrium, que situa l'escena digital com a epicentre del projecte; i La Fundació Brossa – Centre de les Arts Lliures, dirigida per Georgina Oliva, que advoca per l'experimentació i la interdisciplinarietat.

El Teatre Muntaner, que ocupa l'antiga Sala Muntaner, ha obtingut bons resultats el primer any de la seva nova etapa com a «casa de la comèdia».

No és tan clar el futur del Teatre Capitol. Després de l'anunci de la seva recuperació com a espai cultural municipal, les discrepàncies polítiques dins l'Ajuntament han complicat la seva anunciada reobertura, prevista per al 2027.

La incertesa plana sobre l'Antic Teatre. El mes de juny, l'equip va emetre un comunicat en què agraïa a l'Ajuntament l'inici del procés d'expropiació del local, un pas necessari per garantir-ne l'ús públic i preservar-lo com a espai cultural. Mesos des-

prés, la seva directora, Semolina Tomic, reclamava a l'Ajuntament de Barcelona la formalització urgent d'un conveni d'activitat que garanteixi la continuïtat d'aquest projecte d'experimentació i resistència cultural.

En obres es troba actualment el Teatre del Raval, amb Pep Tosar i Evelyn Arévalo al capdavant. Tots dos ja havien gestionat el Círcol Maldà entre 2008 i 2013. La tramitació dels permisos ha endarrerit la reforma integral d'aquesta sala de format mitjà, precisament les que més falten a la ciutat. Pel que fa a la programació, Tosar ha afirmat que no conceben la taquilla com el factor més important i que volen impulsar «un teatre d'idees i de culte, sense por d'aquests conceptes».

Haurem d'esperar fins al 2027 per veure com s'aixeca el teló del Teatre Arnau, però ja és una bona notícia que, finalment, i després de vint-i-cinc anys tancat, les obres hagin començat. Es tracta d'una rehabilitació de més de deu milions d'euros, que s'ha encarregat a l'estudi H Arquitectes.

Ara bé, la Coordinadora d'Entitats pel Teatre Arnau, que agrupa més de seixanta entitats dels barris del Raval, el Poble-sec i Sant Antoni, ha fet públic un manifest en què denuncia el que considera un desmantellament programat del projecte de gestió comunitària del Teatre Arnau per part de l'Ajuntament de Barcelona. Segons el col·lectiu, el govern municipal estaria substituint el model pactat el 2016 per un model de «teatre familiar» de caràcter privatitzador, ignorant vuit anys de procés participatiu ciutadà validat institucionalment per l'Institut de Cultura de Barcelona. El col·lectiu adverteix del risc de desaparició del programa Teatre Arnau Itinerant, actiu des de 2017 i sense garanties de continuïtat malgrat el seu recorregut i reconeixement.

Una iniciativa que s'acomiada és Periferia Cimarronas, centrada en temàtiques i intèrprets racialitzades. De les tres sòcies fundadores de la cooperativa, únicament continuava l'actriu i dramaturga Silvia Albert Sopale, que explicava en una carta de deu pàgines els motius del tancament, que podríem resumir en problemes econòmics, manca de subvencions i falta de públic.

Pel que fa a les perspectives de futur, per al 2028 Focus treballa en el projecte Gènesis, un nou teatre amb capacitat per 500 espectadors i un centre de formació artística, tècnica i de gestió per a 600 alumnes al Poblenou.

Caldrà esperar fins al 2029 per disposar del nou Centre de Recerca i Acció Comunitària en Arts Escèniques de l'Institut del Teatre. De moment, però, l'Ajuntament i la Diputació ja han arribat a un acord per rehabilitar la Casa de la Premsa, un pas important en aquesta direcció.

També al 2029 es preveu que acabin les obres de rehabilitació del Mercat de les Flors. Unes obres que es faran per fases i que han coincidit amb un canvi en la direcció. Maria José Cifuentes ha substituït a Àngels Margarit. La temporada 2025/2026 destaca per la presència del gran format i per continuar acompanyant la creació des de l'origen.

LES VELES S'INFLARAN

El 13 de juliol de 2025, Dagoll Dagom s'acomiadava dels escenaris després de cinquanta anys de trajectòria, amb la darrera funció de *Mar i Cel*, la quarta reposició d'aquest títol icònic, basat en l'obra d'Àngel Guimerà, amb música d'Albert Guinovart i text de Xavier Bru de Sala. Alexia Pascual i Jordi Garreta han estat, de moment, els darrers intèrprets de Blanca i Saïd. Anna Rosa Cisqueu, Miquel Periel i Joan Lluís Bozzo, ànimes fundadores de la companyia, van tornar a triomfar i van reunir 337.000 espectadors al llarg de 304 funcions.

Encara més espectacular és la dada de les 30.000 persones que es van aplegar a la platja de Sant Sebastià per gaudir del *Mar i Cel Simfònic*, amb el Cor i l'Orquestra del Gran Teatre del Liceu.

I quan semblava que ja ens havíem acomiadat definitivament de *Mar i Cel*, s'estrenava la pel·lícula dirigida per Paulí Subirà Claramunt. A tot això s'hi suma l'anunci que el Mago Pop ha adquirit els drets del musical per tal de donar-li una volada internacional.

La temporada ha estat especialment rica i diversa en propostes de teatre musical, de petit i gran format, en català, castellà i fins i tot en anglès. És el cas de *SIX*, arribada directament del Regne Unit, que el Teatre Coliseum va acollir amb la producció original del West End. En aquest mateix escenari es va poder tornar a veure *The Rocky Horror Show*, amb l'actor australià Jason Donovan al capdavant del repartiment.

Dagoll Dagom s'acomiadava dels escenaris el 2025 després de cinquanta anys d'èxits que han marcat la història del teatre musical català.

Pel que fa als musicals «a la catalana», destaca La Cubana amb *L'amor venia amb taxi*, un musical «*made in Cubana*», concebut com un homenatge al teatre d'aficionats de Catalunya. A les cançons populars de la dècada dels cinquanta (l'obra està ambientada l'any 1959) s'hi sumen noves composicions de Xavier Mestres i Joan Vives. El muntatge s'ha presentat al Teatre Romea, el mateix escenari on la companyia va estrenar la seva primera obra de sala.

Entre títols tan coneguts com *Tootsie* o *El fantasma de l'òpera*, al 2025 hem vist propostes de petit format com *Un refugi al sol*, de la Cia. Gèminis, a la Sala Versus Glòries.

Al Teatre Condal tornava *Germans de sang*, on ja s'havia estrenat en català, l'any 1994. Aquesta nova versió està dirigida per Daniel Anglès, amb direcció musical d'Andreu Gallén i direcció coreogràfica d'Ariadna Peya, que ja havien treballat junts a *L'alegria que passa*.

Finalment, Stephen Sondheim ha tornat a la cartellera a La Fàbrica, de la mà del director Mario Gas, responsable de muntatges com *Sweeney Todd*, *A Little Night Music*, *Golfus de Roma* o *Follies*. Gas, juntament amb alguns dels intèrprets d'aquests espectacles, han presentat un sentit homenatge a aquest gran renovador del musical.

LLEGIR TEATRE

Es publica i es llegeix més teatre que mai. I, tanmateix, continua sent sorprenentment difícil trobar-ne cap títol en les llistes de llibres que proliferen amb motiu de Sant Jordi o d'altres festivitats literàries. Per què el teatre continua ocupant un lloc tan marginal en aquestes seleccions, malgrat la vitalitat de la seva creació i edició?

Tot i que avui es publica i es llegeix més teatre que mai, el gènere continua sent absent de les llistes literàries de Sant Jordi, mantenint un lloc sorprenentment marginal malgrat la seva vitalitat creativa i editorial.

Aquest any hem trobat iniciatives destacades, com la llibreria Jàssera, impulsada pel director i dramaturg Ferran Utzet, que ha sabut aprofitar un local familiar del carrer Sitges per unir dues passions: el teatre i els llibres. Jàssera neix amb la voluntat de recuperar l'esperit de la desapareguda Llibreria Millà, especialitzada en arts escèniques i tancada l'any 2018.

Es publica i es llegeix més teatre que mai. I, tanmateix, continua sent sorprenentment difícil trobar-ne cap títol en les llistes de llibres que proliferen amb motiu de Sant Jordi o d'altres festivitats literàries.

Pel que fa a publicacions i editorials, cal celebrar la col·lecció «Llum de Guàrdia», impulsada conjuntament per Editorial Comanegra i el Teatre Lliure, que publica al-

gunes de les obres programades a la sala, entre elles, *L'herència*, en la magnífica traducció de Joan Sellent. Comanegra també impulsa altres col·leccions rellevants com «Dramaticles» i «Paragrafies», aquesta darrera dedicada a la dansa i desenvolupada conjuntament amb el Mercat de les Flors, amb autors com Pere Faura o Andrés Corchero, entre d'altres.

L'Institut del Teatre ha creat la nova col·lecció «Zona d'Emergència», en col·laboració amb Galés Edicions. Aquestes novetats se sumen a la tasca sostinguda d'editorials que fa temps que aposten pel teatre, com Arola («Teatre reunit»).

No només a les llibreries es poden trobar llibres de teatre. Alguns teatres s'han convertit en punts de venda i difusió, com el TNC, el Teatre Lliure i sales com la Beckett o la Flyhard, que editen els seus propis textos.

La Llibreria Ona va acollir la presentació del llibre *Entreacte(s)*, que reuneix vint-i-cinc obres d'autors contemporanis de referència, com Lluïsa Cunillé, Marta Buchaca, Marc Rosich, Guillem Clua, Cristina Clemente i Mercè Sarrias.

Cal destacar la tasca imprescindible de les biblioteques públiques i dels clubs de lectura, que contribueixen de manera decisiva a ampliar i consolidar el nombre de lectors i lectores de teatre.

Arts visuals

Col·laboracions i formació en temps de precarietat i expansió museística

Montse Badia

Historiadora, crítica d'art i comissària d'exposicions i projectes. Cofundadora i directora d'A*DESK

En un context global cada cop més convuls, l'àmbit de les arts visuals a Catalunya s'ha mogut entre la denúncia i la solidaritat davant les injustícies globals; la precarietat estructural del sector i la preparació d'informes amb propostes de millora; l'èmfasi en la formació; el seguiment dels principals discursos artístics internacionals; la reflexió sobre el paper dels museus i, en paral·lel, l'inici de grans inversions destinades a ampliacions arquitectòniques d'aquests mateixos museus.

POLÍTQUES CULTURALS I ACCIONS DE LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES

A finals de 2024, el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya va presentar un full de ruta orientat a garantir els drets culturals, reforçar el sistema cultural, impulsar la creació artística, posar en valor el patrimoni i consolidar els àmbits digital i audiovisual.

La proposta s'articula al voltant de l'accés universal a la cultura; la revisió del mapa d'equipaments —amb el desplegament del Pla d'equipaments i serveis culturals 2025-2035—; el reforç de les polítiques de suport a artistes i professionals mitjançant beques, residències i plans d'impuls; la continuïtat del Pla estratègic del patrimoni català 2030, que inclou l'ampliació del MNAC; i l'aposta pel digital i audiovisual. S'inicien els treballs per a un Pacte Nacional per la Cultura i continua pendent l'objectiu d'assolir el 2 % del pressupost per a cultura.

En l'àmbit municipal, l'Institut de Cultura de Barcelona (ICUB) ha destinat 15 milions d'euros a polítiques culturals, a través de subvencions, beques i inversions orientades a enfortir el sistema cultural barceloní, consolidant l'increment pressupostari iniciat l'any 2024.

LA REALITAT DEL SECTOR

Malgrat aquestes bones intencions i les bones xifres de visitants als museus publicades a finals d'any, la precarietat i la «servitud dels protocols» (per utilitzar el títol del llibre d'Ingrid Guardiola) constitueixen el dia a dia d'un sector integrat majoritàriament per professionals independents. Al novembre, el CoNCA va organitzar la jornada «Els malestres de la cultura. Reptes i oportunitats per a la millora del treball cultural», després d'un any d'escolta activa amb el sector.

Entre els principals reptes identificats destaquen la precarietat estructural, la intermitència laboral, la manca de contractes per escrit, la contractació mercantil abusiva, la rigidesa del sistema fiscal i una burocràcia excessiva. També es va posar sobre la taula la invisibilització de tasques essencials, les desigualtats de gènere i classe, la manca de reconeixement institucional i social, els riscos laborals i l'impacte sobre la salut mental.

L'informe conclou amb una sèrie de recomanacions: la dignificació de la contractació i dels honoraris, l'actualització del marc normatiu, el reforç de la representativitat laboral i la implantació de bones pràctiques que garanteixin condicions de treball justes, així com la protecció dels drets d'autoria davant l'impacte creixent de la intel·ligència artificial.

La precarietat i la «servitud dels protocols» constitueixen el dia a dia d'un sector integrat majoritàriament per professionals independents.

El Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya també ha treballat en l'elaboració d'un document marc orientatiu de barems retributius per a professionals de les arts visuals que col·laboren amb els centres d'art contemporani integrats al Sistema Públic d'Equipaments d'Arts Visuals (SPEAV). L'informe, fruit d'un procés de treball consensuat i participatiu d'associacions professionals (ACCA i PAAC) i centres d'art, té com a finalitat dignificar el treball cultural i promoure el compromís dels centres amb l'aplicació d'uns criteris salarials justos. El document recull consideracions prèvies orientades a reforçar la transparència, l'aplicabilitat i l'equitat del marc retributiu, tot posant l'accent en la definició de les condicions laborals, el reconeixement de l'autoria i la protecció dels drets professionals. El seu valor principal rau en la visibilització de la diversitat i complexitat de les pràctiques professionals i de factors estructurals sovint invisibilitzats dins el sector cultural.

La necessitat d'un IVA cultural reduït continua sent un debat central, especialment quan molts països europeus ja l'apliquen mentre a l'Estat espanyol l'IVA de l'art es manté en el 21%.

Una altra reivindicació recurrent és la necessitat d'un IVA cultural reduït. Tot i que les directives europees ho permeten i s'aplica a països com França, Itàlia, Alemanya, Luxemburg, Bèlgica i Portugal, a l'Estat espanyol l'IVA de l'art es manté en el 21 %, fet que perjudica la competitivitat de les galeries d'art.

Es continua treballant també per implementar un marc legal i fiscal de mecenatge que afavoreixi el compromís ciutadà i empresarial amb la cultura.

XARXES, COL·LABORACIONS I ÈMFASI EN LA FORMACIÓ

Davant la limitada incidència dels informes, les aliances i col·laboracions s'han consolidat com una estratègia clau de resiliència del sector. La Xarxa de Museus d'Art de Catalunya continua desenvolupant programes de comissariat en línia i processos de digitalització de col·leccions, amb l'objectiu de millorar-ne l'accessibilitat. Paral·lelament, la Plataforma d'Arts Visuals de Catalunya —que agrupa les principals entitats representatives del sector professional— ha treballat conjuntament amb el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya en el primer Pla d'impuls (2022-2025) com a continuació dels objectius identificats en el Pla integral de les arts visuals, publicat al desembre de 2015.

En un registre menys institucional, el format festival, especialment prolífic en el context català, ha tendit a articular-se mitjançant col·laboracions per optimitzar recursos i ampliar el seu impacte. En són exemples les programacions compartides entre MIRA i Primavera Sound, la confluència de DART amb In-Edit i Moritz Feed Doc, o el programa City Screen de Loop, que integra múltiples iniciatives artístiques de la ciutat de Barcelona. Alguns d'aquests festivals han ampliat la seva vida útil mitjançant plataformes digitals com Filmin o Caixaforum+, que permeten l'accés a una selecció de continguts.

Molts d'aquests esdeveniments comparteixen l'èmfasi en les trobades professionals, en la mentoria i la formació, a través de seminaris i xerrades. És el cas de Loop, que en la seva 23a edició, titulada «Miratges Mirages», ha estrenat directora artís-

tica, Filipa Ramos; Panoràmic, que se celebra a Granollers, Barcelona i Terrassa i amb el títol «Break. Un nou ordre visual», ha tingut convidades d'altura com Hito Steyerl; L'Alternativa, que celebrava la 32a edició, o Eufònic, que té lloc a les Terres de l'Ebre des de 2012, consolidat com a referent en l'àmbit de les arts sonores, visuals i digitals.

Les associacions de galeries aposten per esdeveniments col·lectius com Barcelona Gallery Weekend, Art Nou o els Premis GAC – Nit del Galerisme, com a estratègia de visibilització compartida. En aquest ecosistema cal esmentar també la figura de Han Nefkens, que a través de la seva fundació dona suport a artistes de vídeo emergents i de mitja carrera i col·labora amb institucions com el MACBA, el Museu Tàpies o la Fundació Joan Miró.

DENÚNCIA I SOLIDARITAT

Les reivindicacions del sector no s'han limitat a les condicions laborals, sinó que han denunciat de manera explícita les injustícies socials i globals. A Catalunya, a diferència d'altres llocs com els Estats Units o Alemanya, aquestes expressions s'han pogut articular sense censura institucional, especialment en relació amb les crítiques a les actuacions del govern d'Israel.

Les demandes del sector han anat més enllà de les condicions laborals i han denunciat injustícies socials i globals, en un context català on aquestes expressions —incloses les crítiques a les actuacions del govern d'Israel— s'han pogut articular sense censura institucional.

S'han succeït les mostres de cinema palestí, exposicions per recaptar fons per enviar-hi ajuda i lectures públiques dels noms de les víctimes del genocidi. Des de 2023, el MACBA forma part de la iniciativa internacional solidària amb el festival de cinema Palestine Cinema Days, que no pot tenir lloc a Ramallah. En l'àmbit municipal, la decisió de considerar simbòlicament les ciutats palestines com el districte 11 de Barcelona ha comportat un increment significatiu dels recursos destinats a cooperació.

La noció de solidaritat ha estat l'eix vertebrador del PEI, el Programa d'Estudis Independents del MACBA que es reafirma com un espai d'aprenentatge col·lectiu, situat i crític, on conflueixen pràctiques artístiques, teories socials i memòries dissidents.

COMMEMORACIONS

La Fundació Joan Miró de Barcelona ha celebrat el seu 50è aniversari recuperant el significat de les sigles que apareixen a l'entrada: CEAC (de Centre d'Estudis d'Art Contemporani) i desplegant un ampli programa que ha inclòs una exposició que repassava la trajectòria de la institució, *La poesia tot just ha començat. 50 anys de la Miró*, per a la qual s'ha comptat amb la complicitat dels artistes Lúa Coderch, Anna Moreno, Àngels Ribé, Antonio Ortega, Ariadna Guiteras, Enric Farrés Duran, Dani Montlleó i Lola Lasurt. També ha presentat el documental *Espai 10 / Espai 13. El risc radical*, que reconstrueix la trajectòria d'aquest espai d'experimentació.

El MACBA ha celebrat trenta anys. Sota la direcció d'Elvira Dyangani Ose, el museu continua defensant la necessitat de generar nous relats per donar cabuda a altres maneres d'entendre el món. Ha presentat la primera gran exhibició sobre art i cultura de Panàfrica, en coproducció amb l'Art Institute de Chicago i un nou capítol de la Col·lecció MACBA, «Com una dansa d'estornells», que convoca una polifonia de lectures i la presenta com una matèria en expansió, diversa i mutable.

REPENSAR ELS MUSEUS, POLÈMIQUES I AMPLIACIONS ARQUITECTÒNIQUES

Els museus celebren i es continuen qüestionant: quin és el paper del museu en l'actualitat?, com conviure amb el legat colonialista?, com pot el museu generar pensament crític?

Contribuir a aquestes reflexions i «repensar l'ecosistema museístic català» era l'encàrrec que va rebre Manuel Borja-Villel per part de l'anterior consellera de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Natàlia Garriga. Aquest aterratge no va ser ben vist pels seus col·legues de professió, de manera que va acabar convertint el projecte en el «Museu habitat», una reflexió en forma de simposi a l'Ateneu de Barcelona i l'exposició «Fabular paisatges», al Pavelló Victòria Eugènia de la Fira de Barcelona i al Palau Moja, no exempta de polèmica per les condicions museístiques en les que es van exposar algunes obres històriques. El plantejament gira al voltant d'un «museu situat», estructurat en quatre blocs històrics, amb l'objectiu de qüestionar els relats triomfalistes que l'art va vehicular en el seu temps i d'evidenciar allò que exclouïen o reprimien.

Paral·lelament a aquest «situar-se», es dona llum verda (i pressupostos) per a grans ampliacions museístiques com la del MNAC, que l'any 2029 duplicarà amb el Pavelló Victòria Eugènia la seva superfície útil (passant dels 9.000 m² als 19.500 m²) i també connectarà directament amb el metro, amb la qual cosa superarà la seva difícil accessibilitat. El director del MNAC, Pepe Serra, fa temps que parla de «Nou Museu, Nou MNAC» i compta amb el compromís de totes les administracions, amb una inversió de 100 milions d'euros que aportaran la Generalitat (50 milions), el Govern central (30 milions) i l'Ajuntament de Barcelona (20 milions). El projecte arquitectònic guanyador és el que han presentat l'equip català d'HARQUITECTES i el despatx suís Christ & Gantenbein.

El MNAC duplicarà amb el Pavelló Victòria Eugènia la seva superfície útil i també connectarà directament amb el metro, amb la qual cosa superarà la seva difícil accessibilitat.

HARQUITECTES s'encarregarà també de l'ampliació del MACBA, al Convent dels Àngels, que comptarà amb un nou edifici de 2.110 m² amb una terrassa mirador oberta a tots els veïns. Amb un cost previst de 16,2 milions d'euros, la seva inauguració serà a començaments del 2027 i comportarà la transformació de la plaça dels Àngels, per part de l'Ajuntament de Barcelona, amb espais verds i zones d'estada amb bancs i hamaques. No obstant, plataformes d'associacions de veïns són contràries a aquestes obres perquè temen que, en realitat, siguin una manera de privatització de l'espai públic.

MÉS POLÈMIQUES

La Fundació Vila Casas tampoc s'ha salvat dels conflictes. El darrer any ha realitzat canvis en l'equip substituint a figures vinculades al fundador i col·leccionista durant més de vint anys, com el director general, Joan Torras i Ragué; la directora financera, Olga Galceran; i l'assessora d'art de presidència, Natàlia Chocarro.

Problemàtic també és el concurs per escollir nova direcció al Museu del Disseny. L'Ajuntament de Barcelona va iniciar a l'octubre el tràmit per substituir Jose Luis de Vicente, que va dimitir després de dos anys i mig de crítiques al seu projecte de redefinició museogràfica. Però les bases del concurs públic, segons denuncien la Plataforma d'Arts Visuals i l'Associació de Professionals de la Museologia de Catalunya, té punts ambigus que no garanteixen una elecció justa i transparent.

A Lleida, La Panera continua amb una direcció en funcions. Diferents entitats culturals exigeixen a l'Ajuntament de Lleida que convoqui un concurs públic de direcció, amb contracte laboral d'almenys quatre anys, per evitar la fórmula de les direccions a càrrec de persones en règim d'autònoms.

NOMENAMENTS

Aquest 2025 s'han estrenat noves direccions: Txema Romero al Consorci del Patrimoni de Sitges; Oriol Fontdevila a Bòlit; Claudia Elies, amb l'artista i mediador Jordi Ferreiro, al Centre d'Art Contemporani Fabra i Coats; Elisa Medde a Fotocolecció; i Jaume Vidal al Centre d'Art Lo Pati.

DESTACATS EN L'ÀMBIT DE LA CREACIÓ

En l'àmbit de la creació visual, la resposta a l'emergència ecològica i social s'ha traduït en una intensificació de les pràctiques d'investigació, en l'experimentació amb nous codis visuals i tecnològics, i en una clara orientació cap a posicionaments socials, polítics i activistes.

PROGRAMACIONS I EXPOSICIONS DESTACADES

La programació del MACBA ha definit amb total coherència el projecte expositiu i els programes públics, amb les mostres «Carlos Motta. Pregàries de resistència» o «Coco Fusco. He après a nadar en sec», així com l'arriscat projecte de recerca [contra]panorama i l'esmentada anteriorment «Projectar un planeta negre. L'art i la cultura de Panàfrica».

El Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB) ha presentat la mostra dedicada al dibuixant de còmic Chris Ware i «En l'aire commogut», comissariada per Georges Didi-Huberman, tot reivindicant el poder transformador de les imatges per explorar com s'ha representat l'emoció en art. El CCCB tanca l'any amb l'ambiciós projecte «Rodoreda, un bosc», a cura de l'especialista Neus Penalba, que profunditza en l'imaginari de l'autora i la posa en diàleg amb creadors contemporanis.

El 2025 ha vist l'arribada de noves direccions en diversos equipaments del país, amb els nomenaments de Txema Romero al Consorci del Patrimoni de Sitges, Oriol Fontdevila a Bòlit, Claudia Elies i l'artista Jordi Ferreiro al Centre d'Art Contemporani Fabra i Coats, Elisa Medde a Fotocolecció i Jaume Vidal al Centre d'Art Lo Pati.

Tot i les crítiques als canvis en la col·lecció del Museu del Disseny, ha destacat la mostra «Matter matters. Dissenyar amb el món», a cura de l'arquitecta Olga Subirós, que examina la col·lecció i explora els límits entre disseny, ecologia i geopolítica.

En la programació del Museu Nacional d'Art de Catalunya cal mencionar les mostres dedicades a «Zurbarán (sobre)natural»; a Mario Armengol Torroella, caricaturista a la Segona Guerra Mundial («Tinta contra Hitler»); «Francesc A. Galí. El mestre invisible», renovador de la pedagogia artística a Catalunya; i les intervencions a la Sala Oval d'Eugènia Balcells («Des del centre») i Marcel·lí Antúnez («Natura centrum est. Campament oval»).

Institucions com La Virreina i La Capella han seguit amb l'excel·lència dels seus programes, la primera amb mostres dedicades a Sergi Aguilar o Paloma Polo i de recerca històrica sobre Odin Teatret. La segona, amb Barcelona Producció, donant suport a produccions en diferents formats i programes com Concèntric o Escoles de Context, que contribueixen a crear context i comunitat.

La Panera, a Lleida, ha presentat exposicions rellevants com «Laura Llanelli. Llindar Lleu» o «Pep Vidal. Palíndrom. D'una cabana per acabar la tesi a ... una tesi per acabar la cabana», a cura de Chat GPT.

A Tarragona, Mèdol, dirigit per Vicent Fibla, es consolida amb una interessant oferta que es desplega per diferents espais de la ciutat. Al 2025 hi han exposat Paula Artés,

Núria Güell i Fito Conesa, i hi ha tingut lloc el festival Digital After All, amb Cabosanroque, a més de convocatòries de residències i xerrades professionals amb MED Institut.

MAC|Mataró Art Contemporani ha presentat al seu espai de l'antiga presó un programa destacat amb exposicions de Nathalie Rey, Rafel G. Bianchi i Regina Giménez o la fotògrafa Kris Ubach, amb un interessant programa de mediació amb «aperitius» amb artistes i converses o propostes artísticoeducatives («Zona Intrusa 18. El problema és la pintura #2», a cura de Martí Anson).

A ACVic Centre d'Arts Contemporànies ha exposat Pep Duran i «La Fábrica Transparent», a partir de la idea de tecnologia i treball i, inaugurada l'any anterior, «3 mesos, 3 setmanes, 3 dies», un projecte de Francesc Ruiz. Molt destacat és el seu programa educatiu vinculat a les escoles.

«Fortuny, l'observació de la natura», al Museu Salvador Vilaseca de Reus, ha commemorat el 150 aniversari de la mort de l'artista, tot explorant facetes menys conegudes.

La Setmana de l'Art de Catalunya, un esdeveniment itinerant, ha aplegat exposicions, presentacions, visites guiades i experiències diverses a diferents municipis com ara Caldes d'Estrac o Vilanova i la Geltrú.

En l'apartat de projectes d'art i comunitat, cal mencionar «Eixart, art i salut», un programa que explora el paper de l'art contemporani com a eina de benestar i integració social amb projectes artístics (Laia Solè, Xènia Canal, Gemma París, entre altres) als centres d'atenció primària a poblacions com Lleida, Amposta i Vic.

NOVES INICIATIVES

A Vilafranca del Penedès s'inaugurava a finals d'any «Glops», una biennial d'art jove impulsada per la Fundació Pinnae i la col·laboració de l'Ajuntament de Vilafranca del Penedès. En la seva primera edició ha presentat treballs d'artistes rellevants com Albert Gironés, Marcel Rubio Juliana, Aldo Urbano, Ana Irina Russell i Marc Anglès.

A finals d'any es va presentar Platform Dalí, una iniciativa internacional de la Fundació Gala-Salvador Dalí que planteja l'encreuament entre art i ciència a partir del llegat intel·lectual de Salvador Dalí. Dirigida per Mònica Bello, el programa s'articula a partir de les col·laboracions amb cinc centres científics de referència —Barcelona Supercomputing Center (BSC), Institut de Ciències Fotòniques (ICFO), Institut de Ciències del Mar (ICM-CSIC), Institut de Física d'Altes Energies (IFAE), i Parc de Recerca Biomèdica de Barcelona (PRBB)—, situant la pràctica artística en diàleg amb alguns dels principals vectors de la recerca científica actual.

El New Art Centre ha obert a Reus amb Hello World! en un equipament de més de 3.000 m² que culmina vint anys de treball de la New Art Foundation i que neix com a centre permanent dedicat a la conservació, la recerca i la producció en art tecnològic.

ESPAIS QUE OBREN...

El New Art Centre va obrir oficialment a Reus amb l'exposició «Hello World!», que traça una trajectòria de sis dècades de pràctiques artístiques vinculades a la tecnologia a partir de més de vint-i-set obres de la New Art Collection. L'equipament, de més de 3.000 m², culmina un procés de dues dècades de la New Art Foundation dedicat a l'impuls, la preservació i la difusió de l'art tecnològic. Concebut com una estructura permanent amb vocació pública, el centre combina espais expositius, àrees de treball i un magatzem especialitzat. El projecte planteja un model transversal que con-

necta conservació, recerca i producció, i se situa en el marc de les narratives actuals sobre la intersecció entre art, ciència i tecnologia.

... I ESPAIS QUE TANQUEN

A començaments d'any, la galerista Ana Mas va comunicar el tancament de la seva galeria, concloent una trajectòria de més de tres dècades dedicada a l'art contemporani, amb seus a Barcelona, a l'Hospitalet de Llobregat i a San Juan de Puerto Rico, que la pròpia galerista valorava positivament pel recorregut i la feina desenvolupada.

El tancament de la seu del Museu de l'Art Prohibit a la Casa Garriga Nogués, en canvi, s'ha produït en un context de conflicte laboral sostingut, amb protestes arran de la rescissió d'un contracte amb una empresa subcontractada, que ha impactat directament en l'activitat i la viabilitat econòmica del museu. Malgrat la clausura de l'espai, el projecte impulsat per Tatxo Benet es reformula com a col·lecció itinerant, desplaçant el conflicte del lloc físic al model de gestió.

El 2025 ha deixat tancaments significatius al sector: la galerista Ana Mas va posar fi a més de tres dècades de trajectòria, mentre el Museu de l'Art Prohibit va clausurar la seva seu enmig d'un conflicte laboral que ha portat el projecte a reformular-se com a col·lecció itinerant.

LA INTERNACIONALITZACIÓ DE LES ARTS VISUALS

Si bé la participació en exposicions i biennals internacionals és un dels indicadors més clars en aquest sentit, és en la mobilitat i l'intercanvi on es troben les bases d'aquesta internacionalització. En aquest sentit, i tot i les seves limitacions pressupostàries, l'Institut Ramon Llull hi juga un rol destacat.

Altres accions com les residències internacionals (impulsades per Hangar o Home-session), siguin de llarga estada o de visites puntuals (ACCA - Index a Estocolm) contribueixen a aquests intercanvis.

PUBLICACIONS

En aquest apartat cal remarcar la tasca realitzada per Ars Libris en l'àmbit del llibre d'artista, el fotollibre i l'autoedició. Llibreries com Finestres, crisi o La Central són un referent per a la difusió de les publicacions d'art, entre les quals destaquem *Lliçons de coses. La fotografia que es (revela) rebel·la*, de Joan Fontcuberta, publicat per Arcàdia; *100 paraules per a l'aigua: un vocabulari*, el catàleg del pavelló català de la Biennial d'Arquitectura de Venècia; i les edicions en castellà i internacional de la revista *Bonart*.

PREMIS I RECONeixEMENTS

Sense ànim de recollir una llista exhaustiva, destaquem el reconeixement dels Premis GAC a Eugènia Balcells, a les galeries Artur Ramon i House of Chappaz, així com a Lara Fluxà per la seva exposició a Bombon Projects.

El 2025 ha reconegut figures clau de la cultura catalana, amb el Premi Nacional de Cultura per a Mari Chordà i el Nacional d'Arts Plàstiques per a Fina Miralles, mentre el Ministeri de Cultura distingia amb la Medalla d'Or de les Arts André Ricard, Daniel Giralt-Miracle i Manuel Borja-Villel.

L'artista Julia Montilla va presentar «Strawberry Fields» a La Fabra. Centre d'Art Contemporani, fruit de l'11è Premi a la Videocreació, impulsat pel Departament de Cultu-

ra de la Generalitat de Catalunya, la xarxa de centres de l'SPEAV, Santa Mònica i Loop Barcelona. També es va anunciar el premi de la 12a edició per a l'artista Maria Alcaide que produirà «La mirada catalana».

El Premi Nacional de Cultura de la Generalitat de Catalunya ha recaigut en Mari Chordà i el Nacional d'Arts Plàstiques del Ministeri de Cultura espanyol en Fina Miralles. Així mateix, el Ministeri de Cultura ha reconegut amb la Medalla d'Or de les Arts la trajectòria del dissenyador André Ricard i la dels historiadors i gestors Daniel Giral-Miracle i Manuel Borja-Villel.

ENS HAN DEIXAT...

Aquest any s'ha vist marcat per la desaparició de figures rellevants de l'àmbit cultural i artístic: la restauradora i creadora Montse Guillén, peça fonamental en els projectes desenvolupats amb Miralda; Antoni Mercadé, referent pioner de l'art multimèdia i membre del *Grup de Treball*; Albert Porta (Zush / Evru), autor d'universos creatius profundament singulars; la il·lustradora Amaia Arrazola, responsable de nombrosos murals a Barcelona; el dissenyador i arquitecte Jorge Pensi; l'artista Pep Domènech; i Eduard Carbonell, historiador de l'art i director del MNAC entre 1994 i 2005.

En definitiva, l'any 2025 deixa un escenari de contrastos: precarietat i grans inversions, tensions i col·laboracions, pèrdues irreparables i noves veus creatives. Entre la denúncia, la solidaritat i la recerca de nous llenguatges, el sector continua reinventant-se. I malgrat tot, la creativitat i l'activisme dibuixen el camí d'un futur incert però viu.

Audiovisual i multimèdia

El peu al canó

Mariona Borrull (elli/ell)

Crítiqui de cinema

El cinema català gaudeix d'una salut de ferro que la tèbia taquilla de 2025 no ha posat en dubte. Alhora, la televisió ha viscut un autèntic ball tectònic que reforça, això sí, la presència del català arreu. La feina a fer, com sempre, es troba als marges de l'allò que s'estipula i s'incentiva públicament: la diversitat fa figa tant davant com darrere de les càmeres i la feina dels cineclubs s'alça sense veu pròpia.

En un any especialment buit de fenòmens comercials internacionals, l'assistència als cinemes de tot l'Estat ha baixat un 9,19 %. La davallada no resulta preocupant: l'Àrea de l'audiovisual preveu una cartellera *blockbuster* més atractiva de cara a 2026.

EUROPA ENS MIRA

L'audiovisual sí que ha tingut un recorregut destacable en circuits europeus. A Berlínale, el debut d'Eva Libertad a *Sorda* (produïda per A Contracorriente Films) mereixia el Premi del Públic de la secció Panorama i el de la Confederació Internacional de Cines d'Art i Assaig (CICAE).

Sorda tornava a conquerir el públic a Màlaga, on guanyava la Biznaga d'Or. Era un dels sis (de tretze) films guardonats amb suport de l'Institut Català d'Empreses Culturals (ICEC). Alhora, copaven les categories interpretatives els catalans Mario Casas (*Molt lluny*, de Gerard Oms), Àngela Cervantes (*La fúria*, de Gemma Blasco) i Álvaro Cervantes (un altre cop per *Sorda*).

Després de l'èxit de *Casa en flames* i *El 47*, que van assolir prop de 700.000 espectadors el 2024, les produccions catalanes més vistes del 2025, *Wolfgang* i *Sirât*, han reunit 273.000 espectadors. Tot i el contrast entre exercicis, el sector manté un clima d'optimisme.

Però el gran desembarcament català va tenir lloc al Festival de Cannes, amb sis produccions seleccionades, en les que hi havia *Romería*, de Carla Simón, i *Sirât*, d'Oliver Laxe, en la Secció Oficial. El Premi Especial del Jurat i el rebombori mediàtic que va generar la *rave* al desert van ser només la primera parada de la seva *tournee* internacional, que ha recaptat a França fins a sis vegades més que a Espanya: 4,8 milions d'euros al país veí, contra els 781,5 mil d'aquí.

A Venècia es premiava amb la millor contribució artística de la secció Orizzonti el llargmetratge debut de Jaume Claret Muxart, *Estrany riu*, i a Giornate degli Autori, la coproducció de Dvein Films *Anoche conquisté Tebas*, òpera prima de Gabriel Azorín. I a Sant Sebastià, la presència catalana trencava rècords amb vint-i-vuit produccions. Lideraven el palmarès el Gran Premi del Jurat per a *Historias del buen valle*, de José Luis Guerin, així com la Concha d'Or de *Los domingos*, d'Alauda Ruiz de Azúa (amb Colosé Producciones).

Remata l'any el focus que el Black Nights Festival (PÖFF) de Tallinn dedicava al cinema català, amb més de trenta pel·lícules programades i una delegació de cinquanta professionals.

A LA VOLATILITAT, FERMESA

Des del sector també es considera 2025 «un molt bon any» gràcies a les ajudes de l'ICEC per a la producció catalana, que tindran fruit en un futur proper. L'escenari actual és de pròrroga pressupostària respecte dels 61 milions invertits pel Departament de Cultura, i es preveu una continuïtat a l'alça.

Les diferències arriben amb la dotació de la línia de sèries de ficció (de 6 a 3 milions d'euros respecte de l'any passat), i amb l'aplicació de la nova línia de subvencions a programes de foment d'hàbits i consum culturals en l'audiovisual per a infants i joves, introduïda el 2024 i que és de caràcter biennal (de 2,2 milions d'euros).

MOUEN LA LLENGUA

A més, augmenten els projectes subvencionats en català: del 76,5 % el 2024, al 86,3 % enguany sobre la dotació total, una aposta que respon a la voluntat de continuar incentivant la llengua. I segueix creixent el nombre de títols disponibles en la nostra llengua a les plataformes, amb Filmin com a catàleg capdavanter. Tot i que minso, l'augment més ressenyable és el de Netflix, que el desembre multiplicava per dos la seva oferta en català (de 80 a 160 títols) gràcies al conveni de Política Lingüística.

Sorda va conquerir el públic al Festival de Màlaga, on s'emportava la Biznaga d'Or. A Venècia, el debut de Jaume Claret Muxart, *Estrany riu*, era reconegut amb el premi a la millor contribució artística de la secció Orizzonti. I a Giornate degli Autori, la coproducció *Anoche conquisté Tebas*, òpera prima de Gabriel Azorín, també hi destacava amb força.

Ara bé, el doblatge en català es troba en plena lluita. Els actors i actrius de doblatge de Barcelona van demanar al febrer a les empreses del sector els mateixos salaris que paguen a Madrid, en ocasions amb una bretxa d'un 23 %. Era la principal reclamació del sindicat Doblatge Unida de Barcelona (DUB), que el juny va aturar *in extremis* una vaga en arribar a un acord parcial amb empreses i patronals.

L'Escola Catalana de Doblatge, a més, abaixava portes a finals de juliol i després de disset anys d'activitat, per no poder pagar el lloguer. Aquesta clausura és un cop dur per al sector, que segueix lluitant en fronts com el de la intel·ligència artificial, el relleu generacional o la resta de condicions laborals.

FALTA LLEI I EL DINER MANA

Quan Ted Sarandos va visitar Madrid per celebrar els deu anys de Netflix a Espanya, va assegurar que el país és un líder en *soft-power* pels èxits de *La sociedad de la nieve*, de J.A. Bayona; *Élite*, la sèrie més longeva de la plataforma a tot el món; o *La casa de papel*, que va batre rècords de visualitzacions a cada temporada. A més, Netflix va prometre invertir més de mil milions d'euros a l'Estat fins al 2028 per produir pel·lícules i sèries. Però l'audiovisual no només té poder *soft*.

A Catalunya la indústria audiovisual creixia un 5 % el 2023, per damunt ja del ritme de l'economia mundial. El 2024 (l'últim registrat), aquesta indústria s'havia disparat un 14 % sobre els resultats anteriors, i amb només un 4 % de les empreses com a filials de corporacions estrangeres. L'audiovisual representa un 3 % del PIB català, això sí, molt concentrat a Barcelona i la seva província (en un 87 %).

En aquest context, la Generalitat donava llum verda definitiva al projecte Catalunya Media City, que té l'objectiu de convertir el territori en un pol audiovisual i digital de referència, gràcies al Parc Audiovisual de Catalunya (PAC), a Terrassa, i a les Tres Xemeneies, a Sant Adrià de Besòs. A Terrassa, es preveu ampliar el complex amb

dos platós, i la mítica fàbrica del Maresme es transformarà fins el 2028 en un centre punter de difusió i formació audiovisual.

S'inverteix fort en avantguarda, però no hi ha cap avenç des de juny de 2024 en la *Llei del Cine*, que va néixer amb voluntat d'enfortir tot el teixit del cinema espanyol, amb favor particular cap als productors independents. Els dos punts més calents que «s'estan treballant» abans de la seva tramesa parlamentària són: la quota que les sales han de dedicar a obres europees i iberoamericanes, d'un minso 20 % en l'esborrany anterior, així com el temps mínim entre l'estrena a cinemes i la finestra sota demanda. Els exhibidors proposen que sigui de quatre mesos, l'homòleg de Netflix a Estats Units ha promès només 45 dies.

NI INCLUSIVES NI DIVERSES

Els Goya van repartir tres premis a *Segundo premio*, d'Isaki Lacuesta; un al guió d'Edu Sola per a *Casa en flames*; l'ex aequo a millor pel·lícula per a *El 47*, de Marcel Barrena; i guardons interpretatius a Laura Weissmahr (*Salve Maria*) i a Eduard Fernández (*Marco*). Així mateix, els Gaudí van atorgar vuit guardons a *El 47*, i quatre a *Polvo serán*, de Carlos Marques-Marcet.

Tanmateix, les candidatures dels Premis Gaudí de 2025 evidencien un paisatge descoratjador, per ser ben lluny de la paritat. El nombre de dones directores cau a la candidatura a millor direcció, amb solament un 26 % de presència enfront del 74 % d'homes, que deixa el 49 % de candidatures no masculines de 2024 (amb un total de zero nominacions finals a directores) com una fita excepcional.

No hi ha grans sorpreses si comparem les xifres amb les candidatures als Goya, on només opten a premi un 23 % de pel·lícules amb dones a la direcció. A més, a Catalunya els llargmetratges de ficció signats per homes tenen un 30 % més de pressupost.

D'altra banda, la diversitat queda encara molt lluny a la indústria audiovisual catalana. És especialment alarmant l'escassíssima presència als equips de professionals amb diversitat funcional intel·lectual (0 %) i física (1,12 %); de professionals *trans* i no binaris (2,04 %); i la de professionals racialitzats (amb un 0 % d'asiàticodescendents i àrabs, i amb un 6,12 % d'afrodescendents, gitanos i nadius americans).

La diversitat queda encara molt lluny a la indústria audiovisual catalana. És especialment alarmant l'escassíssima presència als equips de professionals amb diversitat funcional intel·lectual i física; de professionals *trans* i no binaris; i la de professionals racialitzats.

Són tot dades de Dones Visuals, que el 17 de juliol compareixia davant del Parlament per informar-ne, així com per demanar que es facin efectives les mesures d'inclusió aprovades el 2021, encara no implementades. També, que s'exigeixi un compromís real de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA) per la paritat i la diversitat. El mateix col·lectiu realitzava gràcies a la Facultat d'Informació i Mitjans Audiovisuals el primer estudi a Catalunya sobre diferents tipus de violències a la indústria audiovisual, amb 52 testimonis entre la microviolència quotidiana i l'episodi esfereïdor.

El pessimisme regna pel que fa a representació *queer* el 2025, any que coincideix amb el trentè aniversari de FIRE!! Mostra Internacional de Cinema LGTB+ de Barcelona (primer festival *queer* a Catalunya, fundat pel Casal Lambda). Segons l'Observatori de la Diversitat en els Mitjans Audiovisuals (ODA), les pel·lícules i sèries de ficció espanyoles tenen encara menys personatges racialitzats que en anys anteriors (un 12 % total, i desapareixen les persones gitanes), i el 73,5 % de les pel·lícules no contenen cap representació *queer*. En l'àmbit narratiu, creixen les ficcions sobre la violència sexual (també, les que la banalitzen), així com la centralitat de la masculinitat hegemònica deconstruïda, especialment en comèdia i perpetuant d'altres estereotips capacitistes, racistes i misògins.

A més, a l'Estat espanyol el 55,5 % de les persones són grasses, però a la ficció no-més hi ha un 7 % de personatges grassos i un 9 % de personatges amb cossos fora de la norma. Habitualment, se'ls representa com a focus de burla, amb trames inexistents o estereotipades.

PRIMERENQUES PERÒ NECESSÀRIES

La falta de diversitat davant i darrere la càmera coincideix amb els 46 casos que van acudir entre 2024 i la primera meitat de 2025 al Servei d'atenció a les víctimes de violències masclistes i LGBTI-fòbiques de l'Acadèmia del Cinema Català, segons informaven el mes de juliol. Les xifres multipliquen per tres l'atenció registrada en anys anteriors, la qual cosa evidencia la necessitat i la consolidació de la iniciativa; una més dins de l'extens pla de formacions i assessories feministes que l'Acadèmia manté en tots els àmbits.

D'altra banda, Dones Visuals celebrava la segona edició del projecte #AccióArrel, la incubadora artística per a persones racialitzades amb el suport de DAMA, el CCCB i el Laboratori Luz Negra de Periferia Cimarronas.

A més, aquest ha estat un any prolífic pel que fa als festivals feministes dedicats al fantàstic. A l'abril naixia L'Horror Film Festival de L'Hospitalet, mostra internacional de films de terror amb perspectiva de gènere, i el maig de celebrava el primer Walpurgis Queer Horror Film Fest a la Inusual de Barcelona.

EL TERRITORI ALÇA LA VEU

A peu de carrer fan feina les 64 entitats afiliades a la Federació Catalana de Cineclubs, que van comparèixer al Parlament de Catalunya sota la intervenció del nou president, Àlex Portolés, per reivindicar la seva rellevància social i exigir mesures concretes. Recorden que, segons l'Informe de 2024 (el darrer disponible), van aplegar 150.000 espectadors en 2.100 projeccions, un 67 % de les quals es presentaven en versió original o subtitulada. Per la seva tasca, demanen que es reconeguin explícitament els cineclubs com a agents col·laboradors d'abast territorial de la Filmoteca, que se'ls incorpori al Consell de Direcció de l'organisme i que es reforci la Filmoxarxa, amb més pressupost i un catàleg ampliat.

A peu de carrer fan feina les 64 entitats afiliades a la Federació Catalana de Cineclubs, que van comparèixer al Parlament de Catalunya sota la intervenció del nou president, Àlex Portolés, per reivindicar la seva rellevància social i exigir mesures concretes.

Entre les festes del cineclubisme destaca l'homenatge a la Central del Curt, distribuïdora de cinema alternatiu i antifranquista fundada per Martí Rom i Martí Valls ara fa cinquanta anys. Amb motiu d'aquest aniversari, el Premi Nunes a la persona o entitat especialment relacionada amb el cineclubisme va ser per a Martí Rom, figura d'un ampli rerefons literari que ha estat clau en la preservació del llegat de cineastes marginals com Llorenç Soler. El millor fet cineclubista es va dedicar a «Visuals», del Cineclub Manresa, un encàrrec anual de l'Ajuntament a creadors de la ciutat. Enguany també s'ha celebrat el naixement del Cineclub Terra Alta a Bot i del Cineclub Miramar a Salou.

DECESSOS, LLORERS

D'entre els obituaris més sonats, es compten els següents: Fermí Marimón, fundador del Cine Capri el 1967, pioner en l'exhibició del cinema de barri i l'animació; Juan Mariné, director de fotografia; Montserrat de Salvador Deop, icònica matriarca de *Nissaga de poder*; Carles Balagué, crític, historiador i propietari dels Cinemes Méliès; Pere Joan Ventura, cineasta i impulsor del cineclub de Castellar del Vallès; Julio Fernández, fundador de Filmax i productor de cinema; Toni Cruz, membre fundador

de La Trinca i productor de televisió; l'actriu Verónica Echegui, guardonada en dues ocasions als Premis Gaudí; i José Luis Cienfuegos, fins ara director de la Seminci i referent als circuits cinèfils independents.

D'altra banda, s'ha aplaudit la rellevància social i cultural d'un grapat de personalitats. El productor i distribuïdor Paco Poch rebia el Gaudí d'Honor - Miquel Porter per la seva implicació amb el cinema compromès de Jordi Cadena, Agustí Villaronga, Isaki Lacuesta o José Luis Guerín. Al setembre era Eduard Fernández el guardonat amb el Premi Nacional de Cinematografia, concedit pel Ministeri de Cultura, per celebrar la seva trajectòria i les seves interpretacions a *El 47* i *Marco*, per les quals ja tenia el Gaudí i el Goya, respectivament.

En l'àmbit del periodisme audiovisual, han estat guardonats els experts en cinema Pau Brunet, Premi Sant Jordi de la Indústria després de vint anys de trajectòria com a analista de la taquilla i productor, i el crític i periodista Jaume Figueras, amb el Premi de Comunicació de l'Acadèmia del Cinema Espanyol. L'històric Míster Belvedere i cara visible de Cinema 3 va ser Gaudí d'Honor el 2023.

Els nous membres d'honor de l'Acadèmia catalana comparteixen, d'una banda, — com escriu la pròpia Acadèmia— la seva «militància i activisme» en el cinema de la transició (és el cas de l'actriu Jeannine Mestre, el muntador Anastasi Rinos, així com l'actriu i directora Mireia Ros) i, d'altra banda, el seu paper actiu en «la cerca del talent català», com és el cas del cineasta Agustí Argelich, el director de càsting Pep Armengol i la productora Teresa Enrich.

3CAT MOU ELS MOBLES

Any de bambolejos a la «tele» pública catalana. En un panorama de mínims històrics del consum televisiu a l'Estat espanyol i davant la desaparició *de facto* de l'audiència jove de la televisió lineal, la CCMA timonejada per Rosa Romà ha trencat la maror amb una reestructuració global i no exempta de polèmica. El govern de Romà té tres anys de mandat encara per davant i, el 2025, un pressupost total de 404 milions.

Les dades parlen soles: TV3 segueix sent líder indiscutible en l'àmbit autonòmic, ha assolit la millor quota de pantalla des del confinament (un 14,2 %) i el 43 % dels usuaris de la plataforma 3Cat tenen menys de 45 anys. Aquesta és ja la tercera preferida pels catalans (només per sota d'Amazon Prime Video i Netflix).

TV3 segueix sent líder indiscutible en l'àmbit autonòmic, ha assolit la millor quota de pantalla des del confinament (un 14,2 %) i el 43 % dels usuaris de la plataforma 3Cat tenen menys de 45 anys.

La ficció ha estat la gran responsable dels èxits de la casa, amb el triomf de *Vinagreta* i *La casa nostra*, mentre que les apostes de *Bestial*, de Bibiana Ballbé, i el 8 còses a *fer abans de morir*, de Joan Pera, rebien crítiques fulminants i perdien el *prime time*, respectivament. A la plataforma *La Travessa* és «el vaixell insígnia», en paraules del cap de l'Àrea de Continguts, Cristian Trepà, només per sota en reproduccions del *Com si fos ahir*.

Les desavinences vénen arran de la unificació dels continguts de TV3 i Catalunya Ràdio, que cohabiten sota el paraigua de la marca 3Cat en connivència amb els paraigües informatius assumits per altres entitats audiovisuals europees, com a França o el Regne Unit. Un referèndum no vinculant i un comunicat conjunt, recolzat per vuit-cents treballadors, van fer paleses les reticències davant la globalitat de la marca 3Cat.

Independentment d'això, de cara a 2026 la direcció ha reafirmat el seu compromís per consolidar 3CatInfo i preveu una nova organització informativa de la corporació, que englobi les redaccions de TV3 i Catalunya Ràdio. Es tracta de la nova etapa del canal 3/24, que ja es pot consumir en una app independent.

NEIX LA 2 CAT

3Cat regnava en solitari com a emissora en llengua catalana d'abast estatal, des que 8TV va deixar d'emetre el 2023. El 13 d'octubre de 2025, però, La 2 Catalunya (La 2 Cat, així s'anomena aquesta nova etapa del segon canal de RTVE) naixia «per ser complementaris» i «sumar» a l'oferta actual en català, explicava Oriol Nolis, director de la nova cadena. Ara per ara, el 70 % de la programació el parla, amb la intenció d'expandir la llengua catalana a la totalitat de la graella en un marge màxim de dos anys.

La fundació de La 2 Cat ha implicat una injecció extra d'11 milions d'euros de l'ens públic estatal per a producció aliena, bàsicament al *prime time*, cosa que no representa una gran diferència respecte al pressupost que hi dedica 3Cat. Tot i això, partint de les xifres diàries de La 2, que no han superat gairebé mai el 4 % de quota de pantalla davant dels èxits continuats de les catalanes estrella com *Crims*, *Eufòria*, *Joc de Cartes* o *El Foraster*, la competència real entre cadenes sembla molt improbable.

La fundació de La 2 Cat ha implicat una injecció extra d'11 milions d'euros de l'ens públic estatal per a producció aliena.

Actualment, l'aposta de RTVE en català ha despuntat relativament gràcies a dos estrelles de la ràdio catalana: Xavi Bundó amb *L'any que vas néixer*, i Jordi Basté amb *Pla seqüència*, que va aconseguir un 9,2 % històric de quota de pantalla per l'entrevista que va fer a Iñaki Urdangarin, conversa que també va portar a rècords en consum de clips per xarxes socials.

TRENTA ANYS DE BETEVÉ

El gener, Georgina Ferri substituïa Sergi de Vicente, després de deu anys a la direcció de betevé. Promet més audiència i més rellevància en potenciar les eines i els formats que responen als nous hàbits de consum. La seva arribada coincideix amb les celebracions dels trenta anys de la cadena, que va emetre per primera vegada el 3 de novembre de 1994 i que era producte de la unificació per part de l'Ajuntament de Barcelona de les deu televisions de districte anteriors.

En aquest sentit, betevé està vivint els darrers espeternecs rere les reestructuracions de continguts i de plantilla dels últims anys del govern de De Vicente. El 2025, la local ja ha tingut un augment d'audiència a la TDT del 15 %, amb un creixement significatiu (del 500 %) en seguidors i interaccions a xarxes socials. Tanmateix, mirant específicament els continguts de matèria cultural, *La Brama*, l'hora que es dedica a la cultura els dimecres a la nit, no pot comparar-se al contingut diari i de *prime time* que oferia *Plaça Tísner*, cancel·lat el 2024.

GOIGS A LA PANTALLA PETITA

La televisió catalana s'ha seguit celebrant a la 23a edició dels Premis Zoom d'Igualada, que reconeixien amb els premis d'honor els periodistes Helena Garcia Melero i Ramon Pellicer, així com el director i productor Jaume Santana. La millor sèrie de ficció va ser *Los sin nombre*, de Pau Freixas, coproduïda per Filmax i Movistar Plus+, i 3Cat va copar la resta del palmarès amb el documental *Et faran un home*, *La travessa* i *Titó*. Finalment, el públic votava *l'Hospital de proximitat*, de TVMataró i La Xarxa, com el millor format televisiu en català.

Oriol Pla va ser el primer espanyol de la història a aconseguir un Emmy gràcies al seu paper a *Yo, adicto*.

A la 72a gala dels Ondas, La 2 Cat rebia el seu primer reconeixement pel *Cafè d'Idees* de Gemma Nierga, millor programa de ràdio de proximitat, i el talent català es feia lloc entre els guardons a RTVE gràcies a Laura Sisteró i Mònica Terribas, pel docu-

mental *El minuto heroico: Yo también dejé el Opus Dei. Pubertat*, creada i dirigida per Leticia Dolera per a HBO Max i 3Cat, s'endua ex aequo la distinció a la millor sèrie de ficció (drama).

El Festival Internacional de Sèries de Barcelona, Serializados, superava la xifra dels 210.000 assistents en les seves versions presencial i en línia, amb un creixement històric a les sales físiques del 80 %. Amb més de trenta-cinc sèries d'estrena, i amb un congrés internacional dirigit a professionals (Serializados Pro, que enguany també inaugurava el *pitch* Mind The Gap), es consolida com a seu i motor de la indústria de les sèries nacionals, però no ha guardat cap premi per a la nostra teleficció serial.

A Series Mania, la producció de Movistar Plus+ i 100Balas (The Mediapro Studio), *Celeste* s'endua el trofeu de millor sèrie i actriu a la secció Panorama, i l'espanyola *Querer* era la millor sèrie de la competició oficial.

I no oblidem, és clar, el primer espanyol de la història a aconseguir un Emmy: Oriol Pla, gràcies al seu paper a *Yo, adicto*. El palmarès català es completa amb el premi al millor documental esportiu, el film sobre el cas Rubiales *#SeAcabó: Diario de las campeonas*, dirigit per Joanna Pardos. Cal estar a l'alçada de totes elles, aquest 2026.

Cultura digital

Construir mentre el món s'accelera

Antònia Folguera Bañeres

Comissària i comunicadora. Comissària de Sónar+D i Eufònic Pro i cofundadora de la Xarxa de Ràdios Comunitàries de Barcelona

Si el 2023 va ser l'any que la intel·ligència artificial va irrompre en la conversa cultural com un elefant en una cristalleria, el 2025 ha estat l'any en què hem intentat pair-ho. Amb èxit desigual, és clar: tot va molt de pressa i la perspectiva mai no arriba a temps. Però mentre el debat global oscil·la entre l'eufòria i el pànic, l'escena catalana ha fet el que sap fer: construir, connectar, experimentar. Nous festivals han arrelat en territoris inesperats, noves institucions han obert les portes i els artistes d'aquí han continuat sent presents als escenaris internacionals més exigents. Aquest és el retrat d'una part del que ha passat el 2025 a l'escena de la cultura digital, tan activa i tan transversal a totes les disciplines que cada cop és més difícil de mapar.

MICROFESTIVALS, FESTIVALS COMPACTES, DESCENTRALITZATS, DISTRIBUÏTS, ATOMITZATS

L'agenda d'art digital de Catalunya és cada vegada més variada, ben aviat la nostra agenda tindrà propostes per acostar-nos a l'art digital (i als seus entusiastes) totes les setmanes, i això no fa sinó enriquir l'ecosistema: permet circulació de l'obra dels artistes, dona vida a iniciatives en tots els punts de la geografia catalana i el més important és que fa que ens trobem —per casualitat o no— amb totes aquelles persones que s'emocionen amb un *mapping* de Desilence, una instal·lació de Playmodes, un robot de la Mònica Rikić o un concert al Palau de la Música amb projeccions visuals d'Alba G. Corral.

Parlem de festivals que poc a poc van sumant edicions, i que cadascun d'ells aporta un caràcter i una manera de fer singulars que encara fan més rica l'escena digital catalana.

L'agenda d'art digital a Catalunya s'ha diversificat de manera notable, enriquant l'ecosistema amb més circulació d'obres, més iniciatives arreu del territori i més espais de trobada entre creadors i públics.

En terres tarragonines trobem dos nous festivals: DIGIT, el qual s'autodefineix com a microfestival descentralitzat d'art digital i músiques electròniques, que té lloc a diferents localitzacions (Reus, Pratedip i Montbrió del Camp), seguint en certa manera l'estela d'Eufònic, i ocupa espais urbans, rurals, formals i informals, demostrant que l'art digital pertany a més llocs que el cub blanc o la capsa negra en els quals s'ha exposat tradicionalment. I El Jardí Digital, encetat a Tarragona ciutat, que s'ha construït al voltant de la comunitat del criptoart, però que ha comptat amb formats i activitats diverses: concerts, conferències i instal·lacions tant d'artistes locals com internacionals.

Les Antípodes, celebrat entre l'Hospitalet i Agullana (Empordà) compta amb una proposta de programa de festival, en què van participar Roc Parés, Lolo & Sosaku, Albert Barqué-Duran i Lúa Coderch, entre altres, i una beca adientment anomenada: Numèric. Sota el lema «Frontera, utopia, pagesia, comunitat», Les Antípodes fa tota una declaració d'intencions.

Entre els festivals que poc a poc van consolidant-se trobem: Responsive Dreams, que va celebrar la seva tercera edició a l'espai Roca Umbert de Granollers i va reunir durant tres dies la comunitat de l'art generatiu; i ECOSS, impulsat pel duo Kònic, que va sumant edicions a la Fabra i Coats i més enllà, i l'any 2025 ha expandit la seva programació a la Casa Golferichs, el Convent de Sant Agustí i el Santa Mònica, apropant sensibilitats ecoambientals i feministes a l'art tecnològic.

NOUS ESPAIS I INSTITUCIONS: INFRAESTRUCTURA PER AL FUTUR

El 2025 s'han posat en marxa un parell de projectes molt ambiciosos que podem qualificar d'infraestructures per a la cultura digital. D'una banda, es va estrenar amb tota mena de luxes «Platform Dalí», una iniciativa de la Fundació Gala-Salvador Dalí liderada per Mónica Bello. Després de vuit anys dirigint el programa artístic del CERN (Suïssa), Mónica Bello es posa al capdavant d'una plataforma que connectarà institucions científiques amb residències artístiques internacionals. Els primers residents locals confirmats són ni més ni menys que Taller Estampa.

La New Art Foundation (NAF) va inaugurar el New Art Centre (NAC), una nau grandiosa als afores de Reus que acull ara la col·lecció que poc a poc NAF ha anat construïnt al llarg de més de vint anys. Al NAC hi estan exposades peces que ha produït la fundació, d'artistes com Mónica Rikić, Anna Carreras, Playmodes, Albert Barqué-Duran o Marc Marzenit.

El 2025 s'han posat en marxa projectes molt ambiciosos per a la cultura digital: «Platform Dalí», el New Art Centre (NAC) i el Barcelona XRLab.

Una altra infraestructura inaugurada el 2025 és el Barcelona XRLab, un laboratori *coworking* situat a Palo Alto a l'edifici que durant molts anys va ocupar l'estudi de Mariscal. Enfocat a les empreses i creadors que estan apostant per les realitats virtuals, augmentades i expandides, Barcelona XRLab compta amb l'equipament necessari per fer realitat els somnis immersius de qualsevol creador d'avui dia.

A principis del 2025 es va presentar en societat el projecte de Les Tres Xemeneies del Besòs. Aquest antic espai industrial en desús ha d'acollir una sèrie d'equipaments per a la indústria audiovisual i per a la cultura digital. El festival MIRA va estrenar l'espai amb una gran celebració que va sumar música i art visual digital. Un cop l'espai estigui remodelat, caldrà veure com d'obertes estaran les portes perquè els creadors catalans puguin fer-ne servir les instal·lacions.

En un àmbit diferent però igualment significatiu cal destacar la tasca del Museu Morera de Lleida. Aquest museu, que alberga una col·lecció d'art contemporani, s'ha atrevit a fer una cosa extraordinària: comprar obra d'artistes vives del nostre temps que fan art que només es pot fer amb ordinadors. Al Morera s'hi mostren obres de tres referents digitals de casa nostra: Alba G. Corral, Mónica Rikić i Anna Carreras. Seria desitjable que altres institucions públiques seguissin aquest camí.

ARTISTES CATALANS AL MÓN: PREMIS I RECONeixEMENTS

Durant el 2025 els artistes catalans han acumulat un bon grapat de reconeixements i cal destacar unes quantes fites.

És molt significativa la presència catalana a Ars Electronica, el festival de referència a nivell internacional pel que fa a art i tecnologia. D'una banda, a les diverses exposicions que conformen el festival s'hi van mostrar treballs d'artistes com Marc Vilanova, amb una espectacular instal·lació sonora feta amb 208 altaveus reciclats titulada *Phonos*; Yolanda Uriz, que exhibia la peça produïda per NAF *Chemical Calls of Care II*; o Maria Arnal, que presentava el directe d'*Ama*, el seu últim disc. D'altra banda, cal destacar la menció honorífica que Domestic Data Streamers va rebre per la seva *Ofi-*

cina de memòries sintètiques en el marc del premi S+T+ARTS que atorga la Comissió Europea a projectes a mig camí entre l'art, la ciència i la tecnologia.

La presència catalana a Ars Electronica va incloure treballs d'artistes com Marc Vilanova, Yolanda Uriz o Maria Arnal.

El 2025 va ser un bon any per a Domestic Data Streamers. A més del reconeixement als premis S+T+ARTS, també es va exposar una peça seva a l'exposició del Barbican «Feel the sound», dedicada a com escoltem i com ens relacionem amb la música. La peça, anomenada *Forever Frequencies*, presentava una caixa de música que componia música per a records futurs.

El 2025 es va encetar una categoria específica dins dels Premis Ciutat de Barcelona per a la cultura digital. Els primers guanyadors d'aquesta nova categoria van ser Taller Estampa per la seva *Cartografia de la IA generativa*.

Més enllà dels reconeixements internacionals, el 2025 es va encetar una categoria específica dins dels Premis Ciutat de Barcelona per a la cultura digital. Els primers guanyadors d'aquesta nova categoria van ser Taller Estampa per la seva *Cartografia de la IA generativa*, una il·lustració que mostra tots els mecanismes ocults que fan que la IA generativa funcioni. El premi del 2025 va ser atorgat a Joana Moll per la seva performance *L'usuari i la bèstia*, una peça que reflexiona sobre la relació desigual entre els usuaris i les grans tecnològiques.

EXPOSICIONS: ART DIGITAL FORA DE LA CAIXA NEGRA

Diversos espais expositius han acollit art digital durant el 2025. La Capella, dins de les beques Barcelona Producció, va programar l'exposició «Nostàlgia de futur: travessant el col·lapse», d'Ars Games, que amb aquest treball posen punt i final a una trajectòria de més de deu anys utilitzant els mecanismes del videojoc com a eina de transformació social.

Fabra i Coats, dins del marc dels Premis Miquel Casablanques Sant Andreu Contemporani, va mostrar la peça dels guanyadors, el duo Yessi Perse, titulada *Top 5: Fairytales of Eternal Economic Growth*. Prenent elements del videojoc, del joc de rol i de l'estètica *tecno-gòtic-medieval*, Yessi Perse se sumen a la crítica antitecnocapitalista amb colors corrosius i fluorescents.

La Capella, dins de les beques Barcelona Producció, va programar l'exposició «Nostàlgia de futur: travessant el col·lapse», d'Ars Games, que amb aquest treball posen punt i final a una trajectòria de més de deu anys utilitzant els mecanismes del videojoc com a eina de transformació social.

Tarragona va celebrar la segona edició de Digital After All obrint les portes d'un gran edifici en desús: La Tabacalera. Una de les immenses naus d'aquest edifici va acollir peces de gran format com *Sirenes i Robots*, una col·laboració entre l'oceanògraf Joan Llorca, les cantants Tarta Relena i l'estudi especialitzat en il·luminació Oscil·la Studio; *The Rhythm of the Ocean de Desilence*; *Thalastasi*, una col·laboració entre els artistes Alba G. Corral, Santi Vilanova i SHOOK Studio amb investigadors de l'Institut de Ciències del Mar; i finalment, *Lux Domus*, una espectacular peça de l'artista de Vila-seca Josep Poblet, que porta un parell d'anys fent gires internacionals.

PENSAR EN VEU ALTA: ESPAIS DE CONEIXEMENT I DEBAT

Entre exposicions, concerts i festivals, la cultura digital catalana té una altra dimensió sovint menys visible, però igualment vital: la de compartir coneixement, aprendre i pensar en veu alta —en públic. Els programes de conferències i les trobades de comunitat són part natural d'aquest ecosistema, i a Catalunya n'hi ha una bona pila.

Al costat d'iniciatives ja consagrades com l'OFFF Barcelona, Sónar+D i Eufònic Pro, el 2025 han tingut lloc congressos, simposis i cicles de conferències que celebren tots i cadascun dels aspectes de la cultura digital. Un dels més destacats ha estat l'ICLC, el congrés internacional de *live coding* que, en col·laboració amb la UOC, va tenir lloc a Barcelona.

La del *live coding* és una de les comunitats digitals més singulars que hi ha a Catalunya: a parts iguals acadèmica i festiva, la comunitat Toplap dinamitza esdeveniments al llarg de l'any, com les sessions mensuals «From Scratch» al Niu (Poblenou), obertes a tothom qui vulgui apropar-se sense por a la pràctica de picar codi i generar música en temps real.

La cultura digital catalana té una dimensió menys visible però essencial: la de compartir coneixement, aprendre col·lectivament i pensar en veu alta.

També al Poblenou, un cop al mes tenen lloc les trobades «The Creative Code», on un artista local o internacional presenta el seu treball en un format íntim i accessible. Hi han participat figures locals com Xavi Tribó o Mario Santamaria, i actors internacionals com Operator, referents de l'escena Web3.

Des de l'HacTe, Hub d'Art, Ciència i Tecnologia, el programa Revers ha proposat una sèrie de converses per reflexionar sobre la cultura digital amb una varietat de perfils que van de les pràctiques més *mainstream* a les més *underground* i experimentals, i ho ha fet a un espai on últimament s'hi presenten força obres en els quals l'art digital és el motor: L'Antic Teatre. I és que aquesta és una de les raons per les quals l'art digital és difícil de mapar: perquè és transversal a totes les disciplines al mateix temps que constitueix una disciplina en si mateix.

La cultura digital a Catalunya té força: hi ha festivals, escoles on estudiar, col·lectius en els quals aplegar-se, esdeveniments regulars, beques i ajuts, estudis on trucar a la porta per demanar feina. Hi ha escena (o més ben dit escenes). Però l'art digital encara no està del tot legitimat com a Art, amb majúscules. Hi ha qui l'entén com a espectacle, i en part ho és i és fantàstic. Hi ha qui el veu com a mera decoració. I gairebé ningú no té ni idea que és un tipus d'art tan antic com els ordinadors tal com els coneixem: pràcticament setanta anys desenvolupant-se, colant-se per totes les escletxes possibles, i encara hi ha qui es resisteix a reconèixer-lo com a l'expressió artística i estètica del temps que ens toca viure.

Potser el 2026 serà l'any en què això canviï.

Cultura popular

Creix l'escletxa entre les polítiques patrimonials i les associatives

Guillem Carreras

Periodista cultural

L'associacionisme cultural viu entre el desconeixement, l'oblit i la desatenció. Desconeixement, per la manca de dades sobre l'impacte socioeconòmic de les entitats. Oblit polític en les principals lleis en tramitació al Parlament —Llei de drets culturals, Llei de mecenatge, Llei del patrimoni cultural immaterial—. I desatenció sistèmica —no estrictament governamental— pel percentatge pressupostari ínfim que el Departament de Cultura destina des de fa dècades a les polítiques de cultura popular. El creixent interès mediàtic i institucional que desperta el patrimoni immaterial té els peus de fang si no se solucionen les mancances estructurals que tenen les entitats que vetllen per la seva salvaguarda.

PROJECTE DE LLEI DEL PATRIMONI CULTURAL IMMATERIAL

El 4 de febrer, el govern va aprovar el Projecte de Llei del patrimoni cultural immaterial. La mesura estrella que conté el redactat és la possibilitat d'inscriure elements com a Béns Culturals Immaterials d'Interès Nacional (BCIIN) o Béns Culturals Immaterials d'Interès Local (BCIIL). D'aquesta manera, es desitja que les expressions culturals immaterials també puguin gaudir de la màxima protecció jurídica. A la tardor es van començar a celebrar les compareixences públiques d'entitats al Parlament per fixar posició sobre l'articulat.

Objecte de la llei. La Llei del patrimoni cultural immaterial es proposa substituir la Llei 2/1993, de foment i protecció de la cultura popular i tradicional i de l'associacionisme cultural. De fet, la disparitat entre els àmbits d'actuació ha estat el principal motiu de controvèrsia. La majoria de les federacions nacionals consideren un error que l'associacionisme cultural i el patrimoni cultural immaterial (PCI) no siguin regulats en un mateix articulat, atès que la UNESCO estableix que les polítiques patrimonials han de ser liderades per les comunitats, i a Catalunya aquestes s'organitzen sobretot a través d'entitats. En canvi, des de l'Associació Catalana de Professionals d'Antropologia i l'Institut Català d'Antropologia s'ha defensat una llei específica de patrimoni cultural immaterial i que els antropòlegs siguin reconeguts com els experts de referència en aquest camp.

El creixent interès mediàtic i institucional que desperta el patrimoni immaterial té els peus de fang si no se solucionen les mancances estructurals que tenen les entitats que vetllen per la seva salvaguarda.

El gruix del redactat es concentra en els mecanismes que regulen la inscripció de BCIIN i BCIIL, i en canvi, no inclou línies d'actuació concretes, i de caràcter universal, que beneficiïn el conjunt de manifestacions de patrimoni cultural immaterial: accés al mecenatge cultural, foment de la propietat associativa, simplificació administrativa o la creació d'una beca d'estudi associada a un grup de recerca universitari, entre altres. Altres crítiques bastant transversals que ha rebut el projecte de llei són que no s'hi concretin mesures per aplicar la Convenció de la UNESCO (la més esmentada ha

estat la creació d'un inventari), que esmenti una amalgama massa àmplia d'organismes implicats i que no s'hi detallin els recursos humans i econòmics necessaris per dur a terme les polítiques.

Filosofia del redactat. Un altre punt controvertit del Projecte de Llei és el grau d'adequació del text a la Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat de la UNESCO (2003), text internacional de referència sobre la matèria. En aquest sentit, nombrosos ponents han advertit que la Llei és molt poc concreta en la definició de polítiques específiques. Entre les mesures que han estat proposades, des del CoNCA s'ha demanat que es tingui en compte la col·laboració amb àmbits de la Llei connectats que no estan estrictament enquadrats en l'òrbita del Departament de Cultura (artesanía, oficis tradicionals, pagesia), que no es repliquin les polítiques del patrimoni immaterial o bé que s'apliqui l'excepcionalitat en aquell patrimoni immaterial que pugui entrar en conflicte amb d'altres normatives, com seria el cas del patrimoni sensorial o acústic.

D'altra banda, el text aprovat pel govern català fa constants referències a la disciplina etnològica: considera la catalogació dels béns a l'Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya, es donen facultats al Consell d'Etnologia de Catalunya i s'exigeixen memòries de caràcter etnològic als impulsors de candidatures que volen ser reconegudes com a BCIL o BCIIN. Es tracta d'una nomenclatura extemporània, atès que la Convenció de la UNESCO no fa cap referència a la disciplina etnològica, ni tampoc la Llei estatal de salvaguarda del patrimoni cultural immaterial (2015) —només en el preàmbul, per assenyalar els precedents històrics del patrimoni cultural immaterial.

A través de l'Institut Ramon Muntaner, la Generalitat va impulsar projectes de catalogació geogràfics i sectorials: inventaris de patrimoni cultural immaterial de les Terres de l'Ebre, del Vallès, del Penedès, de les Gavarres, de Menorca, així com de les Danses vives i del Bestiari festiu.

El gruix de federacions nacionals, representades en l'ENS de l'Associacionisme Cultural Català, van assenyalar al Parlament que el canvi de nomenclatura no és una qüestió terminològica, sinó conceptual. Des de la confederació es va fer notar que la llei de 1993 defineix el patrimoni etnològic com el conjunt de «béns immaterials que són expressions de tècniques, oficis o formes de vida tradicionals», i que el patrimoni cultural immaterial, en canvi, abraça una dimensió molt més àmplia, que inclou rondallística, festes, manifestacions sonores i un llarg etcètera. Els representants de l'ENS també van assenyalar que:

«a la pràctica, els organismes etnològics a Catalunya han focalitzat l'atenció en la preservació de béns que estan en desús o en la divulgació d'estils de vida pretèrits. Les polítiques de patrimoni cultural immaterial no es basen en els principis de "conservació", sinó de "manteniment i recreació". La salvaguarda del PCI no consisteix a divulgar formes culturals quasi o del tot desaparegudes, sinó a crear les condicions necessàries per a mantenir les expressions culturals vigents i facilitar-ne la transmissió generacional.»

A través de l'Institut Ramon Muntaner, la Generalitat va impulsar projectes de catalogació geogràfics i sectorials: inventaris de patrimoni cultural immaterial de les Terres de l'Ebre, del Vallès, del Penedès, de les Gavarres, de Menorca, així com de les Danses vives i del Bestiari festiu. Semblava que la tendència culminaria amb la confecció d'un Inventari General del Patrimoni Cultural Immaterial, en compliment de les directrius de la UNESCO. Però tots aquests projectes han perdut embranzida, i ara el Projecte de Llei aprovat pel govern estableix la catalogació de fitxes dels béns immaterials a l'Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya —iniciativa impulsada el 1994, una dècada abans que s'aprovés la Convenció.

ASSOCIACIONISME CULTURAL

Reconeixement legal. L'aprovació del Projecte de Llei del patrimoni cultural immaterial, desvinculada de l'associacionisme, és reveladora d'una tendència de fons: al mateix temps que el patrimoni cultural immaterial guanya prestigi social, l'associacionisme cultural viu una situació de greu precarietat.

Fa més de cent anys, Max Weber va teoritzar que la tendència natural de les administracions és perpetuar-se i créixer, a través d'un procés de burocratització, en detriment de l'autonomia de la societat. Els col·lectius culturals tenen aquesta espasa de Dàmocles sobre els seus caps. En paral·lel al creixent interès de les administracions per les polítiques de patrimoni cultural immaterial, disminueix l'autonomia política i econòmica de les entitats culturals. Si no es reajusten directrius, continuarem avançant en aquest procés de cooptació, que té dues destinacions fixades: el mercantilisme associatiu, pel qual les entitats es converteixen en entitats proveïdores de les administracions, i la instrumentalització del patrimoni, no concebut com una expressió viva que la gent transforma orgànicament, sinó estrictament com una eina de promoció turística i comercial.

És significatiu, en aquest sentit, que les lleis que s'han tramitat el 2025 al Parlament de Catalunya —Llei de drets culturals, Llei de mecenatge cultural, Llei de patrimoni cultural, i l'esmentada Llei del patrimoni cultural immaterial— pràcticament no incloquin mesures a favor de l'associacionisme cultural. De manera que continua predominant una visió passiva de la cultura, segons la qual la ciutadania ha de proveir-se d'ofertes culturals per part de la indústria o el sistema cultural públic.

L'aprovació del Projecte de Llei del patrimoni cultural immaterial, desvinculada de l'associacionisme, és reveladora d'una tendència de fons: al mateix temps que el patrimoni cultural immaterial guanya prestigi social, l'associacionisme cultural viu una situació de greu precarietat.

Seria impensable que les polítiques del Departament d'Esports prioritzessin que la gent compri entrades del Barça o de la Penya, i no pas el foment del futbol o el bàsquet *amateur*. En l'àmbit cultural, el paradigma és el contrari. Les mesures s'encaminen a promoure l'assistència cultural, no pas la pràctica. Els Fòrums de les Arts a l'Educació, impulsats pel CoNCA, busquen garantir l'equitat en l'accés cultural, però també en la participació. Aquest és un pas en la bona direcció. En la mesura que l'associacionisme s'incorpori a aquests projectes, augmentaran les seves possibilitats d'èxit.

Propietat associativa. En un acte celebrat el 23 de gener al Cercle de Cultura —secció del Cercle d'Economia—, la consellera Sònia Hernández Almodóvar va anunciar que el govern havia començat a treballar en el Pla d'equipaments i serveis de Catalunya (PESCAT) 2025-2035. El redactat definitiu donarà més pistes sobre la filosofia que vertebrava el Departament, i el protagonisme que es dona a l'associacionisme amb l'objectiu de garantir que tots els catalans, amb independència del seu perfil social, puguin participar de la vida cultural.

Quantes entitats culturals hi ha actives a Catalunya? Quants socis tenen? Quin volum d'activitats organitzen? Quanta gent hi assisteix? Quin impacte directe i indirecte tenen en l'economia catalana? Respondre aquestes i altres preguntes és d'una alta complexitat, perquè l'associacionisme cultural és un moviment format per milers d'entitats, difícil de comptabilitzar.

El PESCAT 2025-2035 és una bona oportunitat per aprovar mesures que afavoreixin la propietat associativa, en clara reculada des de la dècada dels vuitanta: venda fraccionada d'immobles a interès del 0 %, assessorament tècnic municipal gratuït,

bonificacions a llicències d'obres, foment de contractes de comodati, retorn dels immobles municipals confiscats pel franquisme, etc.

Una possible alternativa, que en alguns municipis s'està executant amb molt èxit, és fomentar gestió associativa dels equipaments municipals. Amb aquest model, les entitats tenen llibertat per elaborar un programa cultural complet i estable, fet que els reporta atractius per generar més ingressos propis, gràcies a l'increment de socis, patrocinis i entrades. Al seu torn, els Ajuntaments s'estalvien recursos, atès que els municipis petits no tenen pressupost per tenir contractar un tècnic de cultura i sovint es troben a mercè dels preus que els imposen les grans productores.

Diagnòstic. Quantes entitats culturals hi ha actives a Catalunya? Quants socis tenen? Quin volum d'activitats organitzen? Quanta gent hi assisteix? Quin impacte directe i indirecte tenen en l'economia catalana? Respondre aquestes i altres preguntes és d'una alta complexitat, perquè l'associacionisme cultural és un moviment format per milers d'entitats, difícil de comptabilitzar. Però no es pot renunciar a fer un estudi que aportï conclusions sòlides. És necessari disposar d'un *Llibre blanc de l'associacionisme cultural català*, elaborat per un grup de recerca universitari, per conèixer la magnitud del sector, així com les seves principals fortaleses i amenaces.

En paral·lel, és necessari determinar com evoluciona l'activisme cultural a Catalunya. L'associacionisme serà l'eix vertebrador de l'activisme de base en les pròximes dècades? Quin arrelament tenen els grups i plataformes informals? Per quines formes d'organització aposten majoritàriament les noves generacions? La composició demogràfica de Catalunya i els hàbits culturals de les societats occidentals estan canviant de manera accelerada. Cal estar amatents per determinar com evolucionen les formes d'organització popular.

RESUM DEL 2025

Associacionisme. La cultura de base està prenent consciència que cal impulsar iniciatives amb compromís social. La taula rodona «Cultura popular per a tothom! El compromís social de les federacions» (10 de juny) va incidir en aquesta temàtica.

El 5 de novembre va constituir-se la Xarxa d'Acció Comunitària de Catalunya (XACC), plataforma de coordinació de les entitats representatives del teixit associatiu català: voluntariat social, ecologisme, cultura, joventut, moviment veïnal, etc. Una de les reivindicacions de la XACC és que encara no s'ha desplegat la Llei de foment de l'associacionisme, aprovada a finals del 2023.

Les federacions nacionals encara tenen deures per fer en matèria de paritat —només el 35 % d'entitats de segon nivell són presidides per una dona. Al juny va publicar-se el dossier *Identitat i rols de gènere*, dirigit per Georgina Garcia, sobre les polítiques de gènere en els col·lectius de cultura popular.

Ateneus. El 4t Premi Tribuna Atenea, dedicat al relleu generacional, va ser concedit al filòsof i gestor cultural Jordi Jiménez Guirao. La Xarxa de Teatre d'Ateneus de Catalunya ha programat 142 funcions, les quals han comptat amb 11.072 espectadors, un augment considerable respecte de la temporada 2024.

En compareixença al Parlament de Catalunya (19 de febrer), la Federació d'Ateneus de Catalunya (FAC) va reclamar que els equipaments culturals de gestió associativa tinguin un IBI inferior, i va tornar a exigir que es retornin els ateneus confiscats pel franquisme. A la tardor, la FAC va rebre la Medalla d'Honor del Parlament de Catalunya en la categoria d'or.

Bestiari festiu. El Congrés Bestial Tinc Tok de Bèstia (Barcelona, 1-2 de febrer) va debatre entorn de les polítiques de sostenibilitat climàtica, econòmica i social. Des de l'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya es va lamentar que no es de-

manés el seu assessorament per a la producció del programa *Bèsties i flames*, emès a 3Cat. A la tardor, l'Agrupació va inaugurar nova seu social, que permetrà dotar de nous serveis els associats i avançar en la professionalització de l'entitat.

Campaners. Les III Jornades de Campanologia «Vivos Voco» (Barcelona, 16-17 d'octubre) van comptar amb conferències de Francesc Llop, Xavier Pallàs, Martí Comas, Ramon Gené, Joana Domènech, Daniel Vilarrubias, Nil Rider i Amadeu Carbó. El 10 de novembre va morir Ignasi Cortés, expresident de la Confraria de Campaners i Carrillonistes de Catalunya i ànima de la Trobada de Campaners d'Os de Balaguer.

Castellers. La temporada castellera va començar amb una nova controvèrsia sobre el repartiment dels drets televisius. La Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya (CCCC) ha organitzat un programa per celebrar el 15è aniversari de la inscripció dels castells a la Llista Representativa del Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat. Els Castellers de Vilafranca van ser reconeguts amb el Premi Nacional de Cultura.

A les places, s'ha vist un molt bon moment de les colles: quatre colles han aconseguit coronar un castell de deu. La Jove de Valls va carregar el dos de nou sense manilles i va provar per primera vegada a la història dels castells el pilar de set net. A instàncies de la CCCC, el Parlament va aprovar una resolució que insta el govern a millorar l'assistència sanitària a les actuacions castelleres (30 d'abril). El text reclama millorar els efectius mèdics que s'han de garantir a les diades castelleres i dotar els locals d'assaig de desfibril·ladors.

Moment excepcional de les colles castelleres: quatre colles han coronat castells de deu, i la Jove de Valls ha carregat el dos de nou sense manilles i ha assajat, per primera vegada en la història dels castells, el pilar de set net.

Catifaïres. Després de quatre anys de parèntesi, s'ha organitzat novament la Trobada de Catifaïres de Catalunya (Lleida, 25-26 d'octubre). La Federació Catalana de Catifaïres va participar a la Infiorata de Seül (4-10 novembre) amb la confecció d'una catifa dedicada a Antoni Gaudí.

CCEPC – IRMU. El professor Manel Pastor i l'Associació Cultural Baixa Segarra van ser guardonats a la 21a edició dels Premis Recercat, concedits el 10 de maig a Montblanc. La V Jornada d'Historiografia Local (Lleida, 8 de novembre) es va dedicar a l'«Història ambiental i comunitats locals». Entre l'1 d'octubre i el 27 de novembre, deu centres d'estudis barcelonins van acollir el cicle «Construcció democràtica i moviment veïnal (1970-1989)».

Cinema. A mitjans d'any va publicar-se l'*Estudi del cineclubisme 2024*, segons el qual 148.667 espectadors van assistir l'any 2024 a les sessions d'un cineclub —rècord històric, un augment del 13,2 % respecte de l'any anterior. La Federació Catalana de Cineclubs ha iniciat una campanya per aconseguir que l'Institut d'Estudis Catalans accepti la paraula «cineclubisme».

Corals. Si bé l'Any Clavé va celebrar-se oficialment el 2024, durant l'any 2025 han continuat organitzant-se actes i iniciatives per reivindicar el llegat del mestre. Destaca la publicació del doble disc *Música per a una república federal*, amb peces inèdites de Clavé, i el llibre *Àlbum Clavé*, resultat d'una extensa investigació multidisciplinària. En el capítol de les commemoracions, també s'ha celebrat l'Any Lluís Virgili, en homenatge a un dels grans renovadors del moviment coral a la segona meitat del segle xx.

El Secretariat de Corals Infantils de Catalunya va comparèixer al Parlament de Catalunya i va advertir que les corals infantils han aconseguit aturar la davallada de cantaires, iniciada el 1997, però encara viuen en una situació de fragilitat. Per revertir-la,

va demanar més suport institucional, en concret per als projectes «De l'escola al cor» i «Europa Cantat Junior 2026». Respecte la gran trobada internacional, la presidenta Julia Olivés va ser contundent: «Estem una mica cansats de veure administracions bolcades a acollir esdeveniments esportius internacionals, per exemple, però el principal esdeveniment europeu de cant coral infantil ha d'anar a concurrència pública, amb la inseguretat i la incapacitat de previsió que això suposa».

L'Orfeó Lleidatà, la Universitat de Lleida i la Universitat de Vic han impulsat el Laboratori d'Actius Artístics Culturals i Comunitaris, una iniciativa que pretén millorar la salut de la ciutadania i fomentar la inclusió social de persones amb diversitat intel·lectual, problemes de salut mental o que sofreixen demència.

Diablers. Anys de reunions i feina conjunta van cristal·litzar, el 8 de novembre, amb la presentació de la Xarxa de Balls de Diablers de Catalunya a la capella de Santa Àgata. La nova plataforma donarà suport als balls de diablers existents i també als que es vulguin crear en municipis on no estan documentats.

En l'àmbit de la recerca, Carles Freixas va publicar *Els diablots. Els diablers processionals a la Catalunya Vella*, una important contribució a una zona geogràfica poc estudiada.

Esbarts. Els II Premis Morratxa (Sentmenat, 10 de maig) van reconèixer l'Esbart Albada de Tàrraga, Vallès Oriental Televisió, la Roda d'Esbarts Catalunya i Anna Bigas. L'1 d'octubre va morir Jordi Nuñez, director musical durant més de seixanta anys de desenes d'esbarts de Catalunya i expresident de l'Agrupament d'Esbarts Dansaires.

Foc festiu. El 28 de maig, representants de l'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya, la Coordinadora de Balls de Diablers Tradicionals de Catalunya i la Xarxa de Balls de Diablers de Catalunya van exigir, en compareixença al Parlament, una nova regulació per garantir la continuïtat de les festes populars amb pirotècnia.

A finals d'octubre, el Departament de Cultura va presentar el document *Recomanacions per a l'ús d'articles pirotècnics en correfocs, cercaviles de foc i manifestacions festives religioses i culturals*.

Gegants. Caldes de Malavella ha estat l'epicentre dels gegants catalans, amb la celebració de la Ciutat Gegantera (6-8 de juny) i de la 2a Gala Gegant Gegant (29 de novembre). El 14 de novembre va morir l'activista i estudiós Jan Grau, gran coneixedor de la història dels gegants.

Internacionalització. Setembre intens per a l'Associació per a la Difusió del Folklore. Del 5 al 14 es van celebrar les 53es Jornades Internacionals Folklòriques —amb grups de Colòmbia, Croàcia i Turquia—, i del 25 al 28 es va viure el 37è Aplec Internacional a Bàstia (Còrsega), amb la participació de 31 grups i més de 600 actuant.

Passions. Proposta innovadora de la Federació Catalana de Passions (FCP), que a la inauguració de la temporada 2025 (1-2 de març, Monestir de Montserrat) va presentar l'espectacle *Passió de Passions*. Les vint-i-dues entitats associades a la FCP hi van participar amb la interpretació d'una escena emblemàtica de la seva pròpia representació, creant un mosaic d'històries que combina tradició i riquesa artística.

Les passions catalanes han anunciat la voluntat de preparar una candidatura per ser inscrites a la Llista Representativa del Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat.

Pastorets. Els Pastorets catalans creixen en espectadors i funcions per tercer any consecutiu. Els 59.000 espectadors i les 175 funcions de la temporada 2022-2023 s'han enfilat, a la temporada 2025-2026, als 79.000 espectadors i les 305 funcions —un augment, respectivament, del 33 % i del 75 %.

A finals d'any es va presentar el llibre d'Albert Rumbo *No és garrofa, que és veritat!* Es tracta del primer volum de la col·lecció «Pastorets de Catalunya», publicada conjuntament per la Coordinadora de Pastorets de Catalunya i l'Institut Ramon Muntaner.

Penyes taurines. La temporada de festes amb bous va començar amb la presentació d'una iniciativa legislativa popular al Parlament de Catalunya per prohibir els bous embolats i capllaçats, i va acabar amb la suspensió de dos festejos a causa de la dermatosi nodular. En el revers positiu, la Gala Taurina 2025 va comptar amb la presència del Conseller d'Agricultura Òscar Ordeig, que es va comprometre a constituir una Mesa de Treball entre el govern, els ajuntaments i l'Agrupació de Penyes Taurines de les Terres de l'Ebre.

Pessebres. Any esperançador per al pessebrisme català. Després d'una dotzena anys de gestions, la candidatura a la Llista Representativa del Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat sembla que s'ha desencallat i enfilà el camí de la UNESCO, presentada per Itàlia, Espanya i Paraguai.

La Federació Catalana de Pessebrisme i l'Associació de Pessebristes de Barcelona han arribat a un acord amb l'Ajuntament de Barcelona per convertir l'Espai Rauric — antiga seu de la botiga *El Ingenio*— en la referència del pessebrisme a la ciutat.

Pessebres vivents. Les intenses i contínues pluges de les festes nadalenques van condicionar la temporada de pessebres vivents i van obligar a cancel·lar representacions a desenes de municipis. Per això s'ha de valorar especialment la xifra de 75.932 espectadors assolida arreu de Catalunya.

Puntaires. A més de les activitats habituals, el món puntaire ha destacat el 2025 per la confecció d'exposicions de primer nivell. Del 4 al 27 d'abril, el Centre Cultural d'Arenys de Mar va acollir la mostra «Reinterpretant les puntes», que va convidar a descobrir l'obra de Tarmo Thorstöm, artista visual i mestre artesà finlandès que treballa amb la punta des d'una perspectiva innovadora i contemporània. D'altra banda, l'Associació Catalana de Puntaires va comissariar «Montserrat inspira», un recorregut per l'evolució del món de la punta.

Sardanisme. Som Sardana ha introduït canvis en la concessió dels guardons. S'han introduït noves categories en els Premis Capital de la Sardana, i d'altra banda, el concurs La Sardana de l'Any ha estat reemplaçat pels Premis Preludi. Des de la confederació sardanista s'ha explicat que la creació dels Preludi busca despertar més interès entre compositors, músics, entitats, sardanistes i periodistes, amb l'objectiu de fer arribar la sardana a nous públics.

Societats musicals. La 41a Trobada de Bandes de Música de Catalunya va congrega vint-i-set bandes i més de 1.100 músics a l'Abadia de Montserrat (9 de novembre). El 12è Premi de Composició Josep Maria Lleixà es va concedir a José Hernández Toledo per l'obra *Non Trubada*.

Teatre. La XXI Mostra Nacional de Teatre Amateur (Pineda de Mar, 25-27 d'abril) va acollir una cinquantena d'obres. La Federació de Grups Amateurs de Teatre de Catalunya va celebrar el quarantè aniversari a l'Abadia de Montserrat (2-3 de novembre). El 51è Premi Margarida Xirgu va ser concedit a Màrcia Cisteró.

Els Tres Tombs. Barcelona ha celebrat el 200è aniversari de la primera referència documentada dels Tres Tombs, i ho ha fet amb la concessió de la Creu de Sant Jordi a la Federació dels Tres Tombs de Sant Antoni de Barcelona. La celebració de la Trobada Nacional (Barcelona, 3 de maig), malauradament va estar marcada per la mort d'un cavall tot just començada la cavalcada, fet que va obligar a cancel·lar la benedicció.

Moltes gràcies, un any més, a tots els responsables federatius que m'han aportat informació per fer aquest estudi.

Edició i creació literària

Més qualitat i abundància literàries que lectors

Pere Antoni Pons

Periodista i escriptor

L'any 2025, el sector editorial i la literatura catalana han mantingut una activitat comparable a la de qualsevol literatura europea "normal": publicació de llibres en tots els gèneres, diversitat d'autors i traduccions de qualitat. Tot i aquesta aparença de normalitat, persisteix un problema estructural: molts títols rellevants —tant d'autors catalans com traduïts— tenen unes vendes i una repercussió molt inferiors al que mereixerien. La causa principal és la competència amb el mercat editorial en castellà, que disposa d'un poder polític, econòmic i mediàtic molt superior i tendeix a ocupar l'espai cultural català. El 2025 també ha estat marcat per la compra d'Edicions del Periscopi per Grup 62 i per les dificultats de les editorials valencianes afectades per la DANA del 2024. L'esdeveniment més destacat ha estat la participació de Barcelona a la Fira del Llibre de Guadalajara, celebrada pel comissariat literari però criticada per l'ús bilingüitzador impulsat des de la política.

DIVERSITAT I QUALITAT, PERÒ MANCA DE LECTORS

Aquest primer paràgraf de l'informe sobre l'any literari i editorial 2025 és la reproducció més o menys exacta del primer paràgraf de l'informe de l'any literari i editorial 2024. No és una mera repetició desidiosa, és la consignació anual celebratòria de tot un seguit de coses i esdeveniments que funcionen bé al món literari i editorial català, i que en denoten la bona salut.

Actualment, la literatura catalana, tant la feta originàriament pels autors del país com la feta fora però transvasada a la llengua catalana pels traductors del país, ofereix de tot i molt a qualsevol que s'hi acosti sense prejudicis ni apriorismes.

Durant el 2025 literari, hem pogut assistir a l'aparició de noves veus i a la consolidació de veus veteranes, a la recuperació de llibres oblidats i a la reivindicació de llibres injustament negligits en el passat, a l'èxit massiu d'alguns títols comercials i a l'èxit exquisit i minoritari de títols més atrevits o personals, a la producció regular i abundant de llibres procedents de tots els territoris dels Països Catalans, que abordaven tota mena de temes, amb les eines de tots els gèneres, donant sortida a veus i mirades molt diferents que representen la pluralitat i la riquesa del país... Que un sistema literari tenguí tot això és imprescindible i importantíssim, i no ho podem donar per fet ni per descomptat, i cal remarcar-ho per tenir-ne cura i potenciar-ho. Actualment, la literatura catalana, tant la feta originàriament pels autors del país com la feta fora però transvasada a la llengua catalana pels traductors del país, ofereix de tot i molt a qualsevol que s'hi acosti sense prejudicis ni apriorismes. Aquí toca, però, repetir el de sempre. Tenint en compte que les vendes de la majoria de llibres en català no són gaire altes, i tenint en compte també que molts tenen una qualitat i un interès intrínsecs que els haurien de permetre vendre més i interessar a més gent, cal recordar que, ara mateix, el que més necessita el sistema literari i editorial català no són més llibres, ni més editorials, ni més escriptors, sinó més lectors. I que aquests lectors es fabriquen de dues maneres: primera, formant-los a les escoles i als instituts i, segona, prenent-los a la literatura castellana. En aquest sentit, cal recordar també que el des-

cens imparable de catalanoparlants i la dissolució progressiva de la identitat catalana acabaran tenint un efecte demolidor en el sistema literari i editorial català. Aquest és un fet, objectiu, que quan es parla de campanyes per fomentar la lectura i similars mai no es té en compte, quan és absolutament central.

GRUPS GRANS CADA COP MÉS GRANS? EDITORIALS PETITES CADA COP MÉS PETITES?

L'adquisició de Periscopi per part de Grup 62, l'anunci de la qual va caure com una bomba dins el sector, tot provocant reaccions de tota mena (des de la comprensió cap als editors responsables del segell, perquè era un bon negoci per a ells i perquè els reconeixia el mèrit de la feina feta, fins a la inquietud pel que el moviment empresarial pugui suposar com a factor desnaturalitzador del projecte), també fa pensar que potser el sistema editorial del país ha entrat en una dinàmica en què una minoria de grans grups es van fent cada cop més grans i tota una miriada de petits segells es van empetitint. A banda de Planeta, dins el qual hi ha Grup 62, dins el qual per tant a partir d'ara també hi ha Periscopi, també hi ha el gran grup de Penguin Random House, que va adquirir La Campana i La Magrana i de cop es va convertir en un grup editorial important en català. Estan publicant molts títols: l'augment de producció ha estat considerable. A això, cal afegir-hi el grup Abacus Futur, que es va fundar i presentar a mitjans del 2024 i que ha entrat en plena operativitat al llarg del 2025, amb el retorn a la normalitat dels segells que venien d'Enciclopèdia, algun del qual (per exemple Univers) estava sota mínims...

Dintre d'aquest context, en què la percepció és que els grans s'ho van menjant tot cada cop més i les editorials petites i independents van perdent terreny i visibilitat mediàtica i en llibreries, la compra de Periscopi per part de Grup 62 planteja la pregunta de si tot plegat és un fet puntual o bé és conseqüència de dinàmiques generals. Del que no hi ha dubte és que Periscopi era l'editorial independent que havia establert millor la marca, que havia acumulat més prestigi, també una de les que havia conformat un fons més potent i que havia fidelitzat un nombre més gran de lectors... En aquest sentit, segons alguns, és lògic –pura lògica capitalista– que fos adquirida per una empresa més gran. La pregunta és: Periscopi es desnaturalitzarà? Passarà a ser una editorial diferent? Tots els implicats han dit que no. En tot cas, la integració de Periscopi dins el Grup 62 serà progressiva: vull dir que ha de passar temps per veure quines conseqüències té. Sigui com sigui, seria una molt mala notícia que un dels segells de catàleg més personal de les darreres dècades en català es despersonalitzàs.

L'anunci de l'adquisició de Periscopi per part de Grup 62 va sacsejar el sector i va generar reaccions diverses. En un context en què creix la percepció que els grans grups concentren cada vegada més espai, mentre que les editorials petites i independents perden terreny, visibilitat mediàtica i presència a llibreries, el debat sobre l'equilibri del sistema editorial català es fa més present que mai.

CENTENARIS, OBRES COMPLETES, UNA EXPOSICIÓ I LA FIRA DE GUADALAJARA

Més enllà de títols publicats i premis concedits, el 2025 ha tingut diverses fites destacades. La més rellevant, almenys des del punt de vista mediàtic, ha estat la participació de la ciutat de Barcelona a la Fira del Llibre de Guadalajara com a convidada d'honor. Qui ha estat la responsable de concebre i preparar el desembarcament barceloní a Mèxic ha estat la periodista Anna Guitart, d'acord amb els responsables polítics del tema: els convidats han estat una mescla d'autors catalans i castellans, de tots els gèneres, en tots els formats (des del recital poètic fins a l'obra de teatre i el concert), tots sota el lema rodoledià de «Totes les flors». Alguns dels participants, en tornar de Guadalajara, varen fer un balanç eufòric o cofoi —depèn de l'opinió de cadascú— de l'experiència, tot i que en general s'ha considerat que la part cultural,

no interferida per la política, s'ha dut a terme amb bon criteri. Sigui com sigui, tot l'esdeveniment va quedar distorsionat per la proposta política, d'una intenció ideològica evident, per part de l'Ajuntament de Barcelona de crear una beca per a escriptors llatinoamericans que vinguin a Barcelona a narrar i contar la ciutat. L'escàndol va ser majúscul i la polèmica va ser crispada: l'Ajuntament defensava que la proposta de beca era políticament neutral i innocent i molts escriptors catalans van dir que era una idea clarament castellanitzadora i un gest de pur provincianisme. Després de la polèmica, la beca es manté convocada.

Dos centenaris han marcat el 2025: els dels naixements de Paco Candel i de Josep Maria Llompart. En uns temps en què el debat sobre què significa ser català, què representa o caracteritza la identitat catalana, com gestionar l'arribada massiva d'immigrants al país, la figura de Candel ha estat oportuna i pertinent, tant per reivindicar-la com per revisar-la i criticar-la, sobretot a partir del seu concepte dels «altres catalans». Entre els actes, homenatges, articles i llibres que s'han dedicat a Candel, cal destacar la biografia que n'ha publicat Genís Sinca, comissari de l'Any Candel: *Candel. Vida de Paco Candel, la màquina d'escriure* (Comanegra).

Dos centenaris han marcat el 2025: els dels naixements de Paco Candel i de Josep Maria Llompart.

El centenari del poeta, crític, traductor, editor i activista politicocultural mallorquí Josep Maria Llompart (Palma, 1925-1993) ha estat, juntament amb la ja mencionada de Candel, l'efemèride literària més rellevant de tot el 2025. Comissariat per Jaume C. Pons Alorda, l'Any Llompart ha estat el resultat de la col·laboració institucional entre els governs balear i català. S'han fet recitals poètics, concerts i actes de tota mena, però el més important i perdurable de l'Any Llompart ha estat la publicació dels dos primers volums de l'obra completa de l'escriptor per part de la Nova Editorial Moll: *Nació, llengua, cultura*, que recull tots els seus papers relacionats amb qüestions polítiques i ideològiques, i *Escrips sobre literatura 1*, que inclou crítiques i altres textos sobre literatura. Les obres completes estan coordinades per Cèlia Riba, i hi participen com a autors dels estudis introductoris respectius professors i investigadors com Pere Rosselló Bover i Damià Pons. La cirereta de l'Any Llompart ha estat l'aparició de la primera biografia de l'escriptor: *Mentre em resti un bri d'alè. Josep Maria Llompart de la Peña: un home polifacètic al servei del país* (Quid Pro Quo).

Entre els esdeveniments literaris de l'any, també cal incloure-hi la interessantíssima i molt espectacular exposició que el CCCB ha dedicat a Mercè Rodoreda i al seu univers creatiu.

A banda de les de Llompart, durant l'any 2025 han continuat publicant-se les obres completes d'altres escriptors, molts d'ells fundacionals de la literatura catalana. La Nova Editorial Moll, que gràcies a Antoni Mir i Tomeu Canyelles ha renaixut revitalitzada després de la seva quasi desaparició, continua la tasca començada per Francesc Moll i segueix publicant les obres completes d'Antoni Maria Alcover i de Francesc de Borja Moll, tots dos projectes coordinats i dirigits per la professora Maria Pilar Perea. Per la seva part, Lleonard Muntaner publica les obres completes de Miquel Costa i Llobera, sota la batuta del professor, crític i novel·lista Joan Mas i Vives. També a Moll continuen publicant-se, dirigides pel professor Pere Rosselló Bover, les *Obres completes* de l'assagista, poeta i polític Gabriel Alomar, un intel·lectual proteic i polèmic que tenia una concepció alhora pedagògica i combativa, creativa i cívica, de l'escriptura en premsa. El professor Rosselló Bover també és el responsable de dur a bon port l'edició de les *Obres completes* de Miquel dels Sants Oliver, un dels escriptors i intel·lectuals més versàtils de la Mallorca, la Catalunya i l'estat espanyol de finals del segle XIX i principis del XX. Les obres completes d'Oliver també les publica Lleonard Muntaner, i ja van pel tretzè volum. També relacionada amb Mallorca, però feta des de Barcelona: la ben exhaustiva edició crítica de les *Poesies* de Joan Alcover (Edicions 62), a cura d'Ignasi Moreta.

Entre els esdeveniments literaris de l'any, també cal incloure-hi la interessantíssima i molt espectacular exposició que el CCCB ha dedicat a Mercè Rodoreda i al seu univers creatiu. Titulada *Rodoreda, un bosc*, ha estat comissariada per Neus Penalba, autora de l'assaig *Fam als ulls, ciment a la boca* (Tres i Quatre, 2024), una lectura crítica a fons de la novel·la *La mort i la primavera*. L'exposició, en part a partir de l'assaig de Penalba, explora el món de símbols, d'idees, d'experiències, de propostes estètiques, que formen l'immens món creatiu de Rodoreda.

Els grans esdeveniments literaris del 2025 han mostrat solidesa i continuïtat, amb una Setmana del Llibre en Català més concorreguda a l'Avinguda Lluís Companys i la 74a edició de la Fira del Llibre d'Ocasí al Passeig de Gràcia. En contrast amb aquesta vitalitat, el sector va viure un fet inèdit i preocupant: per primera vegada en mig segle, els Premis Octubre no es van celebrar, víctima de l'asfíxia econòmica i mediàtica del govern valencià actual.

Com a esdeveniments col·lectius d'envergadura, i deixant de banda la celebració anual d'un Sant Jordi cada cop més controvertidament mediàtic, massificat i aliterari, hem de fer referència a la celebració de la 32a edició de la Setmana del Llibre en Català, que des que s'ha desplaçat a l'Avinguda Lluís Companys té més aflluència de públic i deixa la gent del gremi més satisfeta, a banda que descongessa la concentració mediàtica i de vendes d'un Sant Jordi cada cop més desnaturalitzat. També s'ha celebrat la 74a edició de la Fira del Llibre d'Ocasí Antic i Modern, al Passeig de Gràcia de Barcelona. Al costat d'aquests èxits i de tots aquests esdeveniments anuals que tenen continuïtat i mostren una saludable robustesa, el 2025 va deixar un fet negatiu tant des del punt de vista pràctic com simbòlic: per primera vegada en mig segle, els Premis Octubre del País Valencià no s'han celebrat, en bona mesura per culpa de la deliberada asfíxia econòmica i mediàtica que el govern de dreta castellanista que hi ha actualment al País Valencià aplica contra qualsevol expressió de valencianitat.

UN ANUNCI POLÈMIC

Una notícia destacada i polèmica de l'any 2025, i que promet ser encara més polèmica aquest 2026, ha estat l'anunci de la desaparició de la Nit Literària de Santa Llúcia i la reconversió de l'esdeveniment en una macrovetllada pre-Sant Jordi en què, a més dels habituals Premis Sant Jordi de novel·la, Premi Carles Riba de poesia, Premi Mercè Rodoreda de contes, Premi Joaquim Ruyra de narrativa juvenil, Premi Folch i Torres per a nois i noies i Premi Internacional Joan B. Cendrós, es donaran diversos premis més. L'anunci ha generat desconcert i irritació en una part considerable del sector: perquè es considera que desmunta una nit de premis literaris que més o menys funcionava, perquè es mou en el calendari fins a just abans de Sant Jordi, amb la qual cosa Òmnium enforteix els grups editorials que hi ha darrera de l'acte de cara al dia del llibre, i perquè posar tants de premis alhora —en total més d'una desena— el que farà és minimitzar l'impacte dels premis i dels guardonats, tot per afavorir una gran nit de festa que segurament serà vistosa però que pot ser, es creu, literàriament poc profitosa.

REEDICIONS, RECUPERACIONS, RECONSTITUCIONS I REIVINDICACIONS I PREMIS

Una de les recuperacions més exitoses i sonades —ha aparegut a la llista dels més venuts durant força mesos seguits— ha estat la de l'articulisme combatiu i desacomplexadament català i independentista de Manuel de Pedrolo. Això ha estat possible gràcies a l'edició del volum d'articles, alguns d'ells inèdits censurats, *Prosa de combat* (Comanegra), editat i prologat per Júlia Ojeda Caba, amb una introducció de l'editor Jordi Puig i un epíleg de Teresa Ibars. Una altra recuperació espectacular, tot i que ha passat d'una manera més discreta, ha estat *La fascinació del periodisme. Cròniques 1930-1936*, que torna a posar en circulació els treballs encara modernis-

simis de la periodista Irene Polo, una de les pioneres del periodisme català dels anys vint i trenta del segle passat. El volum ha estat editat per Quaderns Crema, a cura de Glòria Santa-Maria i Pilar Tur.

Per la seva banda, Barcino prossegueix amb la imprescindible (valgui la redundància) col·lecció «Imprescindibles», que recupera clàssics catalans amb un estudi introductor sempre rigorós i solvent escrit per autors i estudiosos actuals. Al llarg del 2025, els títols que s'han afegit a la col·lecció han estat *Els sots feréstecs* de Raimon Casellas, amb paratextos de Jordi Castellanos i Maria Campillo; una *Antologia poètica* del valencià Teodor Llorente, amb pròleg i tria de Rafael Roca; *L'auca del senyor Esteve de Santiago Rusiñol*, amb introducció de Margarida Casacuberta, i *Espigues en flor*. *El retorn* de Maria Antònia Salvà, amb introducció de Lluïsa Julià i epíleg de Maria Callís. En un altre pla, entre les recuperacions de clàssics catalans també cal destacar que el 2025 s'ha celebrat el quarantè aniversari de la publicació de *Pedra de tartera*, de Maria Barbal, un *long-seller* de la literatura catalana del darrer mig segle. Per celebrar-ho, Columna n'ha fet una edició en format còmic, amb dibuixos d'Àurea López i amb guió d'I.L. Escudero.

Una altra reedició o recuperació molt oportuna ha estat el llibre *Israel el 1957*, de Josep Pla, feta per Destino, una recuperació que coincideix amb la culminació tràgica, després de dos anys, de la guerra d'extermini duta a terme per Israel contra els palestins de Gaza. La mirada de Pla sobre l'aleshores jove país hebreu, i l'opinió que li mereix, és d'una perspicàcia apassionant. No ha estat aquesta, en qualsevol cas, l'única reedició planiana de pes. També a Destino, s'ha recuperat l'edició del primer llibre que va publicar l'escriptor empordanès, *Coses vistes*, que es llegeix tan fresc i talentosament impertinent com quan va veure la llum fa un segle. També dins el calaix de les reedicions vigoroses i vibrants és obligatori incloure-hi les novel·les de Blai Bonet que, de cara a la celebració del centenari del naixement de l'escriptor mallorquí, està publicant Club Editor, sempre en edicions inèdites i no retallades per la censura. A finals del 2025, ha vist la llum, amb postfàci del professor Nicolau Dols, l'edició íntegra d'*Haceldama*, un exemple de la prosa poderosíssima, tràgica i solar, de Bonet.

També en el camp de les recopilacions, en aquest cas de crítiques literàries i ressenyes aparegudes originàriament en premsa, cal esmentar dos títols de Vicenç Pagès Jordà: *Curs de prosa*, gestió pòstuma del llegat de Vicenç Pagès Jordà, mort prematurament el 2022, continua sent exemplar. Enguany, s'han publicat dos llibres que recullen, rigorosament i amb tot el sentit, nombrosos articles que va publicar en premsa: *Curs de prosa* (publicat per la Diputació de Girona) i *Els detalls del món* (Empúries). Són dues mostres excel·lents de la lucidesa instructiva amb què Pagès Jordà feia crítica literària i escrivia sobre llibres, i també permeten constatar, de nou, la gestió pòstuma excel·lent que s'està fent del llegat de l'autor d'*Els jugadors de whist*, mort prematurament el 2022. Una altra recuperació remarcable ha estat la publicació en un sol volum, titulat *Tres novel·les analògiques*, de les tres novel·les (*La primera pedra*, *L'instint*, *Sentimental*) de Sergi Pàmies (Quaderns Crema).

Culmina una fita històrica per a la llengua catalana: s'ha completat l'Atles lingüístic del domini català, un projecte iniciat el 1964 amb filòlegs recorrent prop de 200 localitats per documentar la parla viva del país. El resultat és un mapa dialectal esplendorós editat per l'IEC, amb 21 volums que inclouen l'Atles, el Petit Atles i tres volums d'etnotextos.

Com a fita cabdal, com a culminació d'una feina col·lectiva de dècades, és imprescindible aquí acabar aquest apartat amb la notícia que per fi s'ha completat l'obra magna de l'Atles lingüístic del domini català, que es va iniciar l'any 1964 amb una munió de filòlegs catalans recorrent, magnetòfon en mà, prop de dues-centes localitats de tots els territoris dels Països Catalans amb l'objectiu de descobrir i consignar com parlaven, quins mots usaven, els catalanoparlants d'arreu del país en la seva

vida quotidiana. El resultat és un mapa dialectal esplendorós de la llengua. Editat per l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), el projecte es compon de 21 volums: els nou de l'*Atles lingüístic del domini català* (2.191 mapes, amb un caràcter més descriptiu i fonètic) i els nou del *Petit atles lingüístic del domini català* (una selecció de 1.606 mapes i 65.000 mots, amb una versió analítica, divulgativa i visual de la recerca), a més de tres volums d'etnotextos, transcripcions de l'oralitat lliure dels diferents dialectes. El responsable principal d'una empresa tan bèstia ha estat el filòleg mallorquí Joan Veny.

D'altra banda, trobem tres títols de no-ficció que no són estrictament recuperacions, però tampoc no constitueixen novetats estrictes i que han estat escrits per autors estrangers, els quals ja s'havien publicat en castellà i ara Anagrama ha decidit, amb molt bon criteri, de traduir al català. Són tres obres extraordinàries: *Limónov*, d'Emmanuel Carrère, en traducció de Ferran Ràfols Gesa; *Carrer Londres 38. Dos casos d'impunitat: Pinochet a Anglaterra i un nazi de la Patagònia*, de Philippe Sands, en traducció d'Ariadna Pous, i *Senior Service. Biografia d'un editor*, de Carlo Feltrinelli, el qual va escriure una magnífica biografia sobre el seu mític pare i un perspicaç retrat de la Itàlia i l'Europa convulsíssimes en què va viure tot provant de conjuguar el compromís polític d'esquerra pura i radical amb la seva passió antidogmàtica d'home de cultura. La traducció d'aquest últim llibre és de Mercè Ubach.

NOVETATS ABUNDANTS EN CATALÀ

Igual com passa des de fa anys, les novetats en català del 2025 van ser abundants, variades des de tots els punts de vista —d'estils, de gèneres, de procedència geogràfica tant dels autors com de les editorials— i amb pics de qualitat indubtables. Una mostra representativa però incompleta de títols, a la manera d'una macedònia, per força hauria d'incloure, en el camp de la narrativa, aquests títols: *L'home que va vendre el món*, de Melcior Comes (Proa); *Fam*, de Núria Busquet Molist (Periscopi); *Només terra, només pluja, només fang*, de Montse Albets, Premi Llibreter (Periscopi); *Una llum submergida*, de Marc Cerdó (Club Editor); *Animals inexpressius*, de Xavier Mas Craviotto (L'Altra Editorial); *Ingrata pàtria*, de Martí Domínguez (Proa); *Polonesa*, de Vicenç Villatoro (Proa); *Escenaris* de Toni Sala (L'Altra); *Els claustres*, de Víctor García Tur (Comanegra), una versió original de *Vertigen* d'Alfred Hitchcock, pel·lícula basada en la novel·la homònima escrita per Boileau-Narcejac que aquest 2025 també s'ha traduït per primer cop al català a Viena; *Emili Rambla*, de Roc Milà (Veles i Vents); *Si una família*, d'Alba Dalmau (Angle); *Lliçons d'abisme*, de Mar Bosch Oliveras (Empúries); *Virgil*, de Quim Español; *Una noia a la ciutat*, de Mercè Ibarz (Anagrama); *El gat i les estrelles*, de Jordi Lara (Proa); *Teoria del joc*, d'Arià Paco (Premi Anagrama, 2025, Anagrama); *La dolçor de viure*, de Joan Todó (LaBreu); *Qui salva*, de Núria Cadenes (Premi Proa 2025, Proa); *La gran família*, d'Antònia Carré Pons (Club Editor); *Els crits*, de Víctor Recort, i *Un gat negre al jardí*, d'Irene Zurrón (tots dos Premi Documenta ex aequo, tots dos a L'Altra); *Els arbres no s'ho mereixen*, de Pol Estrada (Ela Geminada), un dels debuts celebrats d'aquest 2025; *Manhattan Diagonal*, el títol més venut en català del 2025, de Xavier Bosch, publicat a Columna; *Demolició*, de Lluís Llorc (Editorial Clandestina); *Abans més que Encara*, de Miquel de Palol (Navona); *La intrusa*, d'Irene Pujadas (L'Altra); *L'altra hipòtesi*, de Ferran Sáez Mateu (Eclecta)... Una menció a part mereix *El joc del silenci* (La Campana), un *thriller* de Gil Pratsobrerroca que s'ha convertit en un fenomen de vendes. També és remarcable l'aparició de tres títols d'autors valencians: *És naufragi*, de Magda Simó (Premi Lletraferit); *La promesa dels divendres*, de Rafa Lahuerta; i *Guerra, victòria, demà*, de Carles Fenollosa. Tots tres títols han suposat la definitiva consolidació de Drassana dins el panorama editorial català. També hem d'afegir *Eileen. Retrat d'un matrimoni*, de Miquel Berga, una biografia novel·lada d'Eileen O'Shaughnessy, parella de George Orwell (Premi Joanot Martorell, Edicions 62).

En el camp de l'assaig i de la prosa de no-ficció, podem destacar: *Ànima de república. Crònica política de l'estat català (1409-1714)*, d'Aleix Sarri (Comanegra); *4 estacions i 1 ramat. Un any en la vida d'un pastor*, de Jordi Toti Juanola (Símbol); *Cadé [una bio-*

grafia], d'Albert Vilaró (Símbol); *Dones migpartides. Trenta narradores entre la il·lusió republicana, la derrota i el redreçament*, de Ramon Solsona (Premi Carles Rahola, Edicions 62); *La memòria dels catalans*, un volumàs d'autoria múltiple coordinat Borja de Riquer (Edicions 62); *Les batalles de Barcelona. Imaginaris culturals d'una ciutat*, de Jordi Amat (V Premi Bones Lletres d'Assaig Humanístic, Edicions 62); *Es pot planificar la sostenibilitat lingüística?*, d'Isidor Mari (Lleonard Muntaner); *Memòria d'una amnèsia*, d'Antoni Janer Torrent (Nova Editorial Moll)... En el camp de l'assagisme, cal destacar la posada en marxa de la col·lecció d'assaig breu «Càpsula», d'Ara Llibres, amb els quatre primers títols, sobre temes d'actualitat: *La revolució inevitable*, de Genís Roca, sobre la intel·ligència artificial; *Maleït futbol*, de Toni Padilla; *Faraons de Silicon Valley*, d'Irene Cordon, i *Una aniquilació fallida*, de Carlota Gurt, una genealogia reivindicativa i en clau feminista de la libido femenina, que l'autora també representa en un monòleg davant públic. En el camp de la literatura del jo, hi ha *Metamorfosi*, de Míriam Cano, a L'Avenç. Seguint amb la seva feina d'anys apostant per un assaig en què història, cultura, art, religió i espiritualitat conviuen, també cal remarcar diversos títols publicats per Fragmenta: *La roca i l'aire*, de Raül Garrigasait; *L'afany inútil dels constructors*, d'Eloi Aran; i *L'evangeli segons Caravaggio*, de Xavier Albertí. Dos dietaris també han de ser destacats: *L'any dels cinquanta. Dietari 2020*, de Ramon Ramon (Lleonard Muntaner), i *Vida i miratges*, de Pere Rovira (Proa). Un assaig d'historiografia cultural rellevant és *El bell viatge. Kavafis en la cultura catalana* (Premi Joan Fuster d'Assaig 2024, Editorial Tres i Quatre). *L'escrita*, de Perejaume (L'Altra), és un exemple destacat de reflexió assagística com a forma de creació lliure. Finalment, un dels assaigs literaris, històrics i culturals més importants del 2025 ha estat *El somni més ambiciós. L'Editorial Selecta i la recuperació dels lectors*, de Mireia Sopena, publicat per Editorial Afers. Un altre assaig literari molt celebrat ha estat *Natura fosca. Imaginació i ecologia a partir de Solitud*, d'Elvira Prado-Fabregat, publicat a Barcino. Finalment, un dels grans èxits comercials de l'any ha estat *Perfectament imperfecta* (Univers), de Carla Gràcia Mercadé. Dins el camp de l'assaig satíric, cal esmentar *Pel carril del mig*, d'Albert Pijuan, a La Segona Perifèria.

Igual com passa des de fa anys, les novetats en català del 2025 van ser abundants, variades des de tots els punts de vista —d'estils, de gèneres, de procedència geogràfica tant dels autors com de les editorials— i amb pics de qualitat indubtables.

En els camps de la poesia i del teatre, cal remarcar que es publiquen tants títols com és habitual en els darrers anys. Dins el gènere dramàtic, brilla per sobre de tot *L'imperatiu categòric*, de Victoria Szpunberg, que no només ha gaudit d'un èxit de públic i de crítica molt important en les seves representacions sinó que a més ha estat guardonat aquest 2025 amb el Lletra d'Or a millor llibre de l'any 2024. En poesia, diversos títols: *La pols*, de Ramon Boixeda (Premi Gabriel Ferrater 2024, Edicions 62); *Tan bonica i tan tirana*, de Blanca Llum Vidal (Premi Carles Riba 2024, Proa); *Les despulles*, de Carles M. Sanuy (Premi Màrius Torres, Fonoll); *Cançons en bell llemosí 1987-2020*, de Quimi Portet (La Segona Perifèria); *Hivern*, de Joan Perelló (AdiA); *On fugirem, amor*, de Sònia Moll (Godall); *Sala Augusta. Llengua materna*, de Sebastià Alzamora... Menció a part mereix *Jo tinc una mort petita. Poemes de dol per la pèrdua d'una criatura*, una antologia d'Anna Gual a Angle. També es pot destacar *Per a saber d'amor*, l'obra poètica completa de Gaspar Jaén Urban, a AdiA, amb un pròleg extens del professor i crític Pere Ballart.

TRADUCCIONS: NARRATIVA, POESIA, ASSAIG

Al llarg del 2025, s'han publicat traduccions de tota mena. Des de clàssics mil·lenaris fins a rabioses novetats, i de tradicions literàries diverses d'arreu del globus. És impossible fer-ne un inventari just, perquè la qualitat i la diversitat han estat enormes, però farem una aproximació. En narrativa, destacarem títols com *Patrimoni*, de Philip Roth, a Flâneur; *Germinal*, d'Émile Zola, en traducció d'Anna Casassas, i *L'Orestea*, d'Èsquil, en traducció d'Eloi Creus i Miquel Descot, tots dos a La Casa dels Clàssics; *La Història*, d'Elsa Morante (traducció de Marina Laboreo, a Quaderns Crema). Tam-

bé a Quaderns Crema, un clàssic del postmodernisme nord-americà, *Huckleberry Finn a l'oest*, de Robert Coover, en traducció de Marta Marfany, que pot llegir-se en paral·lel a *James*, de Percival Everett (Angle, en traducció de Jordi Martín Lloret). Tant Coover com Everett pouen, per refer-lo, per redimensionar-lo, en un dels clàssics fundacionals de la narrativa nord-americana, *Les aventures de Huckleberry Finn*, de Mark Twain. Més títols: el segon volum de la narrativa completa de Sherlock Holmes, per part de Viena, que inclou les novel·les *El gos dels Baskerville* i *La vall de la por*, d'Arthur Conan Doyle, en traducció de Xavier Zambrano; *La vida manual d'ús*, de Georges Perec, a Edicions Proa, en traducció d'Annie Bats i Ramon Lladó; *El dia de la llagosta*, de Nathanael West, en traducció de Martí Sales per a Fonoll; *Els miserables* de Victor Hugo, en traducció de Maria Bohigas, a Club Editor; *Els invictes*, de William Faulkner (Edicions de 1984, traducció d'Esther Tallada); *Peter i Wendy*, de J. M. Barrie, en traducció de Joana Castells per a Males Herbes; els dos primers volums de la tetralogia de *Josep i els seus germans*, de Thomas Mann, apareguts a Comanegra en traducció de Ramon Monton; *Lavínia*, d'Ursula K. Le Guin, en traducció d'Anna Llisterri, a Raig Verd; *Espàrtac*, de Howard Fast, en traducció de Lola Fígols, a L'Agulla Daurada; *Fox*, l'últim títol de la prolífica i potentíssima autora nord-americana Joyce Carol Oates, en traducció de Núria Busquet Molist, a Lleonard Muntaner; *Un assumpte personal* de Beppe Fenoglio, en traducció de Xavier Lloveras, a LaBreu; *Ciberiada*, un artefacte difícilment classificable del geni polonès de la ciència-ficció Stanislaw Lem, en traducció de Xavier Farré, a Kalandraka... Menció a part mereix la publicació de *Tango satànic*, la considerada millor novel·la de l'hongarès László Krasznahorkai, publicat per Cràter en català mesos abans que fos guardonat amb el Premi Nobel, en traducció de Carles Dachs. Un altre títol especial ha estat *La pregunta 7*, de Richard Flanagan, traduït per Míriam Cano per a Periscopi. A aquestes d'obres en general de primer nivell, cal afegir-hi tres dels títols internacionals que més han venut aquí i arreu: *La catastròfica visita al zoo* (La Campana), de Joel Dicker, en traducció d'Imma Falcó; *El cercle dels dies*, de Ken Follett (Rosa dels Vents); i *L'assistent*, un fenomen global, de Freida McFadden, també a Rosa dels Vents.

En el gènere de la poesia s'han publicat, entre molts altres, *Poemes de resistència*, de Iannis Ritsos (traducció de Pau Sabaté, a Saldonar); la *Poesia completa* d'Emily Dickinson (traducció de Jaume Bosquet, a Edicions de 1984); *Antínous i altres poemes en anglès* (traducció de Miquel Àngel Llauger, a Ensiola); la *Poesia completa* d'Elizabeth Bishop, a Edicions de 1984, en traducció de Jordi Fité; el nou volum de la traducció i l'anàlisi de la poesia completa de Paul Celan a càrrec d'Arnau Pons, a LaBreu (el títol del volum d'enguany és *La Rosa de Ningú*)... Una altra fita han estat *Els Cantos*, d'Ezra Pound, a Edicions de 1984, a càrrec de Joan Antoni Cerrato, Premi Cavall Verd a la millor traducció poètica de l'any.

En poesia i teatre, la producció es manté tan sòlida com en els darrers anys, amb un volum estable de novetats. En els gèneres d'assaig i no-ficció el 2025 ha destacat per la publicació de títols —tant actuals com de recuperació— d'un nivell especialment alt, que reforcen la vitalitat del sector.

En els gèneres de l'assaig i de la no-ficció entesa en un sentit ampli, s'han publicat títols actuals i passats de molt nivell. Podem comptar-hi els assaig combatius i rigorosament crítics de Raig Verd, per començar, que aborden temes d'actualitat candent: *Noia contra noia. Sobre com la cultura pop ha enfrontat una generació de dones*, de Sophie Gilbert, en traducció d'Elena Ordeig; *L'era de Hitler i com la sobreviurem*, d'Alec Ryrie i en traducció de Gustau Muñoz; i *El cost real del menjar barat*, de Michael Carolan, també en traducció d'Elena Ordeig. Aquí, però no del tot són les memòries que la periodista Lillian Ross va escriure sobre la relació professional i sentimental que va mantenir amb el director-editor de la mítica revista nord-americana *The New Yorker* (a Saldonar, en traducció d'Octavi Gil Pujol). Eumo Editorial, per la seva banda, ha publicat un parell de llibres singulars i poderosíssims, que fan familiar el que en principi podria ser llunyà i exòtic. Un és *El que és meu*, de José Henrique Bortoluci,

que té com a subtítol, afegit per l'editorial, *El viatge d'un fill cap al seu pare, un relat íntim que ens descobreix la història recent del Brasil*. L'altre és *Com escriure sobre Àfrica i altres textos*, de Binyavanga Wainaina, en traducció de Martí Sales i amb un epíleg de Desirée Bela-Lobede. Des de les Balears, l'editorial Lleonard Muntaner continua la seva feina, iniciada fa vint anys, de traduir el gruix de l'obra de la pensadora Hannah Arendt al català: ara ha tret *Responsabilitat personal sota la dictadura*, en traducció de Dolors Udina.

ALTRES ESDEVENIMENTS, DEFUNCIONS, REPTES

En un món i un sistema literari en què la novetat i el frenesí imperen, són fonamentals les coses que duren en el temps. Cal subratllar, així, la continuïtat, la pervivència i la funció literària d'algunes revistes, algunes d'elles amb dècades d'història, com ara *Serra d'Or*, *Els Marges*, *Caràcters*, *Saó*, el digital *Núvol*, el portal *La Lectora*... També és important assenyalar la vivor i l'abundància dels mons dels club de lectura, sovint organitzats per biblioteques públiques. En el món en expansió dels pòdcasts, n'hi ha de relacionats amb la literatura. Aquest 2025 ha començat *La contracoberta*, produït per l'editorial Barcino i presentat per Clàudia Rius, que consisteix en entrevistes amb experts en literatura sobre un escriptor clàssic —March, Marçal, Verdaguer. Un altre pòdcast literari és *Les compaginades*, rere el qual hi ha les Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili, en què Ricard Lahoz i Jaume Llambrich expliquen divulgativament obres d'investigació. Per la seva banda, cal dir que continua l'expansió de la llibreria Finestres, que ha obert una nova llibreria, a Palamós, i la residència literària de la qual funciona molt bé, fins al punt que ja ha atret noms internacionals de primera fila, com la britànica Sally Rooney.

Més enllà de fets, dades, xifres i noms concrets, una conclusió general sobre el 2025 literari és que s'han publicat molts bons llibres, però pocs troben el públic que mereixen, o que seria esperable i desitjable tenint en compte el seu interès i la seva qualitat.

A la part trista del recompte literari de l'any, cal incloure-hi les morts de l'editor, escriptor i polític Ignasi Riera; del periodista i cronista barceloní Lluís Permanyer; de la llibretera i activista cultural Montserrat Úbeda; del periodista Joan de Sagarra; de l'escriptor Chufo Llorens, i també de l'escriptor Jordi Sanglas.

Més enllà de fets, dades, xifres i noms concrets, una conclusió general sobre el 2025 literari és que s'han publicat molts bons llibres, però pocs troben el públic que mereixen, o que seria esperable i desitjable tenint en compte el seu interès i la seva qualitat. És ara mateix, doncs, el gran problema de la literatura catalana actual: no comptar amb un gruix més gran de lectors. I és el gran repte: fabricar nous lectors.

Museus, patrimoni i arxius

Transicions i un conflicte patrimonial que no s'acaba

Montse Frisach

Periodista i crítica d'art

Després de la bona collita patrimonial i les inauguracions museístiques del 2024, el 2025 es pot definir com un any de transició en el qual s'estan posant les bases de futures actuacions, com les ampliacions del MNAC i el MACBA. Malauradament, el conflicte de Sixena, amb la sentència ferma que el MNAC ha de retornar les pintures murals del monestir a l'Aragó, ha fet evident la fragilitat del patrimoni quan altres factors no patrimonials s'imposen per sobre dels tècnics. Tarragona està d'enhorabona respecte als seus museus i podrà obrir aviat el MNAT i també s'ha anunciat l'ampliació del MAMT, que a més acollirà la important col·lecció Forvm de fotografia, que ha estat adquirida per la Generalitat.

EL CONFLICTE DE SIXENA

S'esperava que, quan es dictés la sentència judicial definitiva sobre el retorn de les pintures murals gòtiques del monestir de Santa Maria de Sixena dipositades al MNAC seria, de nou, favorable a la devolució de les obres a l'Aragó. Així que no va ser cap sorpresa quan el 28 de maig el Tribunal Suprem espanyol va confirmar la petició de retorn. Però malgrat tot, l'anunci de la sentència va desencadenar una autèntica tempesta institucional i mediàtica que ha implicat el museu, les institucions polítiques afectades amb el conflicte —govern d'Aragó i les institucions que formen part del consorci del MNAC: Generalitat, Ajuntament de Barcelona i Ministeri de Cultura—, així com experts en patrimoni i conservadors. El dilema és el de sempre, des de l'inici del conflicte: els informes dels grans experts nacionals i internacionals desaconsellen l'arrencament i trasllat de les pintures per la seva gran fragilitat. I com sempre, també, el govern de l'Aragó nega els riscos. I així successivament, en un cercle sense fi.

La confirmació del Tribunal Suprem sobre el retorn de les pintures murals de Sixena —una decisió esperada— va desencadenar una forta tempesta institucional i mediàtica. El conflicte torna a enrocar-se entre les institucions implicades i els experts en patrimoni, que reiten que el trasllat posaria en risc unes obres extremadament fràgils, mentre el govern d'Aragó continua negant aquests perills, alimentant un cercle de tensió sense fi.

El museu ara assumeix per força la sentència, però ha declarat la seva «incapacitat tècnica» per portar a terme el trasllat i es nega a assumir-lo, així com els costos que comporta. A l'octubre, el president del patronat del museu, Joan Oliveras, va enviar una carta al ministre Ernest Urtezar en què reclamava un informe pericial a l'Institut del Patrimoni Cultural d'Espanya (IPCE) sobre els riscos de moure les pintures. Però en la darrera reunió de l'any del patronat del museu, al desembre, no es va tractar demanar formalment aquest informe. De manera que es va entrar al 2026 amb una absoluta incògnita sobre com evolucionarà aquest conflicte disfressat de patrimonial, però que, en realitat, també és polític.

NOVES INFRAESTRUCTURES, REFORMES I PROJECTES EN EQUIPAMENTS MUSEÍSTICS

Mentrestant, malgrat la preocupació que suposa el cas Sixena per al MNAC, el museu ja es prepara a fons per a la seva futura ampliació, que s'ha d'inaugurar l'any 2029 i que suposarà la incorporació al museu del Pavelló Victòria Eugènia i la rehabilitació de les actuals instal·lacions. El projecte arquitectònic ha estat adjudicat als estudis UTE HARQUITECTES i Christ & Gantenbein. Al llarg del 2025 no s'ha pogut mostrar públicament el projecte a causa de recursos administratius, però tot tira endavant i el 2026 serà un any de transició per al museu, abans que el 2027 es paralitzin les activitats i exposicions temporals i s'hagi de tancar parcialment la institució fins al 2029.

El MNAC ja es prepara a fons per a la seva futura ampliació, que s'ha d'inaugurar l'any 2029 i que suposarà la incorporació al museu del Pavelló Victòria Eugènia i la rehabilitació de les actuals instal·lacions.

Amb el projecte del MNAC, els estudis UTE HARQUITECTES i Christ & Gantenbein han fet el doblet amb l'ampliació de l'altre gran museu barceloní, el MACBA, que al febrer després d'anys de polèmiques i obstacles, ja ha començat la primera fase de les obres, amb l'adequació urbanística de la plaça dels Àngels. La segona fase comportarà la construcció d'una nova edificació adossada al Convent dels Àngels i està previst que s'acabin el 2027. Precisament, el 5 de novembre el museu va engegar la celebració del seu 30è aniversari, Any Trenta, amb diverses activitats que tindran lloc al llarg del 2026.

Però, a més de les ampliacions en marxa d'aquests dos grans museus, al llarg del 2025 s'han reobert d'altres que estaven en procés de remodelació. El mes de maig es va inaugurar la fase final de la renovació del Museu de l'Empordà de Figueres, una obra que ha suposat l'adequació de 1.500 m². Aquesta darrera fase de la remodelació del museu ha suposat la reobertura sobretot de les dues primeres plantes que acullen l'exposició permanent de la col·lecció, que ara es presenta amb un discurs museogràfic totalment innovador, amb una mirada inclusiva i contemporània. El projecte ha costat 1,7 milions d'euros.

Després d'anys de polèmiques i obstacles, el MACBA va iniciar al febrer la primera fase de les obres, amb l'adequació urbanística de la plaça dels Àngels.

Un altre museu que ha reobert les seves portes, en aquest cas després de setze anys de treballs, ha estat el Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles (MACB), que des del desembre llueix completament transformat després d'un llarg procés de reformulació, recerca i actualització museogràfica. El centre exposa 1.600 peces, algunes molt emblemàtiques i de gran valor científic com la mandíbula de «la dona de Banyoles», un fòssil d'una antiguitat d'entre 73.000 i 41.000 anys, que ha estat cedida al museu després que hagi estat custodiada durant 139 anys per la família Alsius i exposada a la seva farmàcia. El cost total de l'obra de reforma del museu de 2009 a 2025, que ha inclòs la reforma total del conjunt històric gòtic de la Pia Almoïna, edifici que acull el museu, ha estat de 4.762.829 €.

El Museu Nacional Arqueològic de Tarragona (MNAT) va endegar la fase final de la seva renovació amb la presentació del projecte museogràfic del Museu Arqueològic de Tàrraco.

A Tarragona s'han establert els fonaments per al futur de dues importants infraestructures museístiques de la ciutat. D'una banda, la Diputació de Tarragona i el Departament de Cultura de la Generalitat van signar un protocol per ampliar el Museu d'Art Modern de Tarragona (MAMT), una necessitat llargament esperada per aquesta institució que pateix una greu falta d'espai per mostrar les seves col·leccions. El pro-

TOCOL estableix que la nova seu del MAMT serà el Palau de la Diputació de Tarragona. L'altre gran museu tarragoní, el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona (MNAT) ara sembla que per fi engega la fase final de la seva renovació amb la presentació del projecte museogràfic del Museu Arqueològic de Tàrraco. El museu porta molt de temps tancat per obres, des del 2018, i ara es preveu que s'obri de nou a finals del 2026.

POLÍTICA MUSEÍSTICA I PATRIMONIAL

Un cop acabat el període de consultes amb entitats representatives del sector i després d'haver fet reunions entre unitats de la Direcció General del Patrimoni Cultural i l'Assessoria Jurídica, l'Avantprojecte de Llei del patrimoni cultural català tira endavant i se n'està completant l'esborrany final. Aquesta llei actualitzarà l'actual text del 1993.

Com a conseqüència de la fusió entre el Born i l'antic MUHBA, el principal conglomerat museístic sobre la història barcelonina s'ha redefinit amb el nom de Museu d'Història de Barcelona, té una nova identitat visual i comprèn disset espais de la ciutat que depenen del museu, als quals s'ha afegit el Centre de Col·leccions de Zona Franca. El Born també ha redefinit el seu nom prescindint de les inicials CCM (Centre de Cultura i Memòria), de manera que ara s'anomena El Born. Museu d'Història de Barcelona.

CANVIS EN LA DIRECCIÓ D'EQUIPAMENTS I MUSEUS

El 2025 ha suposat un ball en la direcció d'equipaments i museus, degut a jubilacions, marxes forçades o voluntàries o finalitzacions de contractes no renovats. Està previst que els relleus continuïn al llarg del 2026. Pel que fa a museus nacionals, després de la marxa de Jusèp Boya com a director del Museu d'Arqueologia de Catalunya, es va designar a Mònica Borrell com a nova directora de la institució. Borrell ha estat vuit anys al capdavant del MNAT, institució que ara dirigirà Elena Juncosa, qui des del 2015 dirigia la Fundació Mas-Miró de Mont-roig del Camp. En el Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Catalunya (MNACTEC), a Terrassa, també hi hagut relleu en la direcció. Albert Tulleuda Lari va ser designat nou director del museu, en substitució de Jaume Perarnau. Tulleuda havia dirigit anteriorment el Museu de la Pell d'Igualada i Comarcal de l'Anoia i la Fundació Cardona Històrica.

El 2025 ha suposat un ball en la direcció d'equipaments i museus, degut a jubilacions, marxes forçades o voluntàries o finalitzacions de contractes no renovats.

El Museu del Disseny de Barcelona ha passat bona part del 2025 sense director, ja que a l'abril José Luis de Vicente va dimitir del seu càrrec, després de dos anys i mig i d'haver rebut no poques crítiques, sobretot per l'enfocament de la nova presentació de la col·lecció permanent del museu, que alguns sectors han considerat que deixava de banda les col·leccions històriques. L'Institut de Cultura municipal no va convocar concurs per nomenar nou director fins a l'octubre, i per acabar-ho d'adobar, la convocatòria ha estat àmpliament criticada. Diverses entitats i associacions professionals, entre elles la Plataforma d'Arts Visuals de Catalunya i l'Associació de Professionals de la Museologia de Catalunya (AMC), van emetre un comunicat a mitjan desembre molt crític amb les bases del concurs perquè, entre d'altres coses, «no garanteixen les mínimes condicions exigibles de transparència i lliure concurrència» i perquè diuen que incompleixen diversos punts envers el Codi de bones pràctiques per a convocatòries de concursos de direcció. A principis del 2026, el museu continuava sense direcció.

Qui també ha deixat el càrrec, en aquest cas com a assessor museístic de la Generalitat, ha estat Manuel Borja-Villel, que el 2023 va rebre l'encàrrec de reflexionar sobre el sistema museístic català. El seu projecte «Museu Habitat» es va desplegar durant la segona meitat del 2024 i el 2025 i va culminar amb l'exposició «Fabular paisatges», que va tenir lloc, no sense polèmica, a l'estiu justament al Pavelló Victòria Eugènia, on s'ha de situar la futura ampliació del MNAC, i al Palau Moja.

ACTUACIONS PATRIMONIALS

Avançant-se a l'Any Gaudí, al juny la Casa Batlló, monument de propietat privada, va presentar la restauració de la façana posterior i el pati privat de l'edifici, amb la intenció de recuperar el disseny original que va concebre Gaudí el 1906. Encara que hi havia hagut altres intervencions anteriorment, ara ha estat el primer cop que s'ha portat a terme una restauració integral d'aquesta part de l'emblemàtic edifici gaudinià. Després d'una llarga recerca, s'ha descobert que el color original de la façana era negre, que és el color que ara es mostra. També s'ha restaurat el sistema de balconades de forja i el trencadís, format per 10.000 peces. La restauració ha costat 3,5 milions d'euros. El 2025 la Casa Batlló va celebrar el 20è aniversari de la seva inscripció com a Patrimoni Mundial de la UNESCO.

Seguint amb Gaudí, les obres de la Sagrada Família continuen a molt bon ritme. L'objectiu immediat s'ha fixat per al 10 de juny de 2026, el dia en què es commemora el centenari del traspàs de l'arquitecte, quan està previst que s'inauguri la torre de Jesucrist. Encara que els treballs tenen lloc a diverses parts de l'edifici, el més espectacular dels avenços que s'han assolit recentment ha estat la finalització d'aquesta torre, coronada per una gran creu que s'ha començat a instal·lar per peces i que ja és visible.

Una recuperació de gran valor simbòlic ha estat la de les pintures murals que l'artista Helios Gómez va realitzar el 1950 a la presó Model de Barcelona, l'anomenada Capella Gitana. El Departament de Cultura, a través del Centre de Restauració de Béns Mobles de la Generalitat de Catalunya, i d'acord amb l'Ajuntament de Barcelona, s'ha encarregat del procés de conservació-restauració per recuperar les pintures, situades a la cel·la núm. 1 de la quarta galeria del centre penitenciari. Ara les pintures tornen a ser visibles, vint-i-set anys després que l'aleshores consellera de Justícia, Núria de Gispert, acordés amb el director de la presó tapar completament les pintures al·legant motius d'higiene.

Una recuperació de gran valor simbòlic ha estat la de les pintures murals que l'artista Helios Gómez va realitzar el 1950 a la presó Model de Barcelona, l'anomenada Capella Gitana.

D'altra banda, el Museu d'Art de Girona va començar al setembre unes obres destinades a conservar la seva seu, el Palau Episcopal. Les obres se centren en la rehabilitació de bona part de les cobertes i en la construcció d'un nou accés des de l'exterior per millorar l'accessibilitat al recinte. Els treballs s'emmarquen dins el programa Temps de Gòtic, impulsat pel Departament de Cultura i la Fundació "la Caixa".

ARQUEOLOGIA I PALEONTOLOGIA

Pel que fa a política cultural en els àmbits de l'arqueologia i la paleontologia, s'ha de remarcar que el Departament de Cultura ha tancat la fase participativa per a la redacció del nou Pla de l'arqueologia i de la paleontologia de Catalunya, el PAPCAT 2030, que s'ha de desenvolupar entre el 2026 i el 2030.

Pel que fa a descobriments arqueològics, un dels més importants de l'any ha estat l'aparició de les restes d'una pedrera romana a Barcelona, que no només es creu que és una de les més antigues de Catalunya, sinó també d'Europa.

Pel que fa a descobriments arqueològics, un dels més importants de l'any ha estat l'aparició de les restes d'una pedrera romana a Barcelona, que no només es creu que és una de les més antigues de Catalunya, sinó també d'Europa, i que estaria datada entre els segles II i I abans de Crist. Les restes van aparèixer mentre es realitzava una intervenció prèvia a les obres de construcció d'un edifici plurifamiliar al barri de Montjuïc.

També a Barcelona, a causa de les obres de la Rambla que van començar el 2022, continuen els descobriments cada cop que s'obre una part del carrer. Aquest cop ha aparegut un fragment de gairebé cinquanta metres de la muralla del segle XIV, al sector de la Rambla situat al tram de Santa Mònica. Es calcula que quan acabin els treballs arqueològics s'haurà pogut documentar prop de cent metres de la muralla al llarg de la Rambla. Continuant a Barcelona, les obres de la Via Laietana també han deixat al descobert un conjunt de cinc edificis d'habitatges de l'època medieval i un tram de paviment de les Voltes dels Encants, entre els carrers Ample i de la Mercè.

D'altra banda, a Tarragona, la Pedrera del Mèdol, que és part del conjunt arqueològic de Tàrraco i, per tant, Patrimoni Mundial de la UNESCO, s'ha incorporat com a nou equipament del MNAT. L'empresa Abertis, que era la propietària del jaciment des del 1988, ha fet donació del monument a l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura. Gràcies a aquest traspàs de titularitat, la Generalitat podrà iniciar els treballs necessaris de millora de l'espai.

AUGMENTS PATRIMONIALS, DONACIONS, ADQUISICIONS I COL·LECCIÓ NACIONAL

Una de les millors iniciatives per tal de preservar el patrimoni fotogràfic català ha estat l'adquisició de la col·lecció Forvm de fotografia per part del Departament de Cultura per a la Col·lecció Nacional, que serà dipositada al MAMT, a proposta de la Diputació de Tarragona. La col·lecció Forvm, considerada una de les millors col·leccions privades de fotografia catalana i internacional, la van crear Chantal Grande i David Balsells, propietaris de la galeria Forvm, que va obrir a Tarragona l'any 1981. El fons està valorat en 1.717.330 euros, però la Generalitat ha comprat una part per valor de 903.680 euros, i la part restant, valorada en 813.650 euros, ha estat una donació. La col·lecció està formada per 1.693 fotografies de 356 autors.

La Biblioteca de Catalunya ha adquirit el *Llibre d'hores de la família Gralla*, un manuscrit de luxe il·luminat, produït a Barcelona entre 1501 i 1525. La peça inclou escenes miniaturades de la vida de Jesucrist, de l'artista italià Giacomo Smeraldo Dotavanti, i és un testimoni bibliogràfic i artístic excepcional del Renaixement a Catalunya. El volum sempre havia estat en mans privades i finalment es va poder localitzar a una llibreria antiquària suïssa. A més, el volum s'ha digitalitzat i es pot consultar en línia.

Una de les millors iniciatives per tal de preservar el patrimoni fotogràfic català ha estat l'adquisició de la col·lecció Forvm de fotografia per part del Departament de Cultura per a la Col·lecció Nacional, que serà dipositada al MAMT, a proposta de la Diputació de Tarragona.

Una altra adquisició important, en aquest cas d'una peça medieval del segle XIV, ha estat un relleu en pedra de l'Enterrament de l'apòstol Sant Andreu, que formava part del retaule de Sant Andreu de l'església de Santa Maria de Castelló de Farfanya, obra de Bartomeu de Robió. La peça s'ha adquirit per 125.000 euros a través del fons de la Col·lecció Nacional i s'ha dipositat al Museu de Lleida. Pel que fa a altres compres de la Col·lecció Nacional, a l'hora de tancar aquest informe encara no s'havien fet públiques les adquisicions de la convocatòria del 2025, però sí que s'havia anunciat que el crèdit destinat per a adquisicions d'obres d'art contemporani seria d'un milió d'euros.

Aquestes són només algunes de les 636 adquisicions d'obres d'art i documents que ha fet la Generalitat a través de la Col·lecció Nacional, amb un total de 344.881 obres, per valor de 4.891.744 euros. També s'han incorporat 232 obres mitjançant donació, i 58, per dació. La Col·lecció Nacional s'ha consolidat com a una eina molt útil per a la preservació del patrimoni català, així com a un instrument per enriquir els fons de museus, centres d'art i arxius del país.

INICIATIVES DESTACADES EN LA DIFUSIÓ DEL PATRIMONI

Al llarg del 2025, s'ha desenvolupat el projecte «Els ulls de la història» que impulsa l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura amb la intenció de modernitzar els relats, la museografia i la visita a monuments catalans. Els monuments que s'han incorporat a la primera fase del programa al llarg de l'any han estat el romànic de la Vall de Boí i el castell de Miravet. En el cas del romànic, l'actuació, inaugurada a principis d'any, s'ha centralitzat al Centre del Romànic de la Vall de Boí, a Erill la Vall, amb una renovació museogràfica i una visió immersiva del conjunt romànic de la vall. Al desembre, es va inaugurar la renovació museogràfica al Castell de Miravet, amb la mateixa filosofia de combinar museografia tradicional amb innovacions tecnològiques. El pròxim i darrer monument que s'incorporarà a la primera fase del projecte «Els ulls de la història» serà el monestir de Sant Pere de Rodes.

Una altra iniciativa que contribuirà a la difusió d'una obra clau de l'arquitectura racionalista catalana és la cessió de la gestió, per part del Ministeri de Cultura, de la Casa Gomis, al MNAC. El museu es farà càrrec de la programació i les visites de l'edifici dissenyat per Antoni Bonet, que s'obrirà al públic coincidint amb el nomenament de Barcelona com a Capital Mundial de l'Arquitectura i amb el Congrés de la Unió Internacional d'Arquitectes (UIA) el 2026.

ARXIUS

En l'àmbit arxivístic, el 2025 ha estat marcat per la celebració del Congrés Internacional d'Arxius - ICA Barcelona, a finals d'octubre, que va comptar amb la participació de dos mil assistents de més de cent països.

El 2025 ha estat marcat per la celebració del Congrés Internacional d'Arxius - ICA Barcelona, a finals d'octubre, que va comptar amb la participació de dos mil assistents de més de cent països.

Pel que fa a nous equipaments, s'ha donat llum verda per a la construcció del nou Arxiu Comarcal de la Cerdanya, a càrrec de la Generalitat i l'Ajuntament de Puigcerdà, que comptarà amb una inversió de 4,3 milions d'euros. La nova seu, que es preveu que es pugui inaugurar el 2029, permetrà solucionar la manca d'espai de l'actual arxiu, situat a l'antic convent de Sant Domènec.

Per la seva banda, l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC) ha continuat les obres d'ampliació en l'any que celebrava el seu 30è aniversari. L'equipament ha rebut dos fons importants. D'una banda, l'arxiu històric de la Fundació Especial Antiga Caixa Sabadell 1859, que aplega la documentació de l'entitat financera des de la seva fundació a la ciutat vallesana, amb 127 metres de documentació textual, fotogràfica i audiovisual. I de l'altra, el fons de la Fundació Pere Coromines que conserva l'arxiu del lingüista Joan Coromines, format per 161 metres de documentació.

DECLARACIONS I COMMEMORACIONS

El Govern ha ampliat la declaració de Bé Cultural d'Interès Nacional, en la categoria de Zona Arqueològica, a favor del Conjunt Arqueològic d'Empúries. D'aquesta manera, s'ha estès la protecció a una franja litoral i marítima on s'han documentat evidències arqueològiques que quedava fora de la declaració anterior com, per exemple, la zona de Sant Martí d'Empúries.

Encara que és el 2026 quan es compleix el centenari de la mort d'Antoni Gaudí, l'Any Gaudí va arrencar de manera oficial el 8 de novembre a Reus i Riudoms, engegant així una commemoració que inclourà tot tipus d'activitats al llarg de l'any. El 2025 també s'ha iniciat la commemoració dels cinquanta anys de la mort d'Agustí Duran i Sanpere amb l'objectiu de recordar, reivindicar i divulgar la seva figura així com les seves aportacions com a arxiver, historiador, arqueòleg, museòleg i antropòleg.

Música

La forma salvarà el contingut (o no)

Esteve Molero

Compositor i comunicador

L'any 2026 comença amb una bona notícia per al món de la música catalana: la creació de la Fundació Robert Gerhard que, a més de preservar, estudiar i difondre l'obra del compositor que li dona nom, ha de vetllar el vast patrimoni musical del país, així com la nova creació. Queda enrere un 2025 farcit de música, en tots els seus àmbits, però amb desajustos pel que fa als gèneres i els estils: la clàssica, la música urbana i l'òpera gaudeixen de bona salut; els festivals ja no necessiten les ajudes pediàtriques perquè han entrat a l'edat adulta; la música popular i tradicional funciona autònomament, però amb mancances nutricionals; i hi ha un gènere que no aconsegueix sortir de la unitat de cures intensives, malgrat el nombre i la qualitat dels seus intèrprets: el jazz.

«Divinize», del treball *Lux* (2025) de Rosalía, és la primera cançó cantada en català que apareix al Top 50 Global de Spotify, la llista de cinquanta peces més escoltades en aquesta plataforma a escala mundial. No deixa de ser una anècdota, però serveix per començar a parlar d'un any en què la música i els músics catalans han creuat fronteres. Al mes d'abril, l'Orfeó Català va actuar a Estocolm amb l'Orquestra Simfònica de la Ràdio Sueca i la direcció del britànic Daniel Harding. Èxit de crítica i públic, com els aconseguits en els darrers anys a Hamburg, Berlín, París i Luxemburg; i com els que segur que aconseguirà amb l'Orquestra Filharmònica de Los Angeles i el seu director musical i artístic, Gustavo Dudamel. No és cap anècdota, sinó la recompensa a un treball constant i incansable en la recerca de l'excel·lència. Al maig, a Nova York, la Sant Andreu Jazz Band va aconseguir la segona posició al festival *Essentially Ellington* que promou Wynton Marsalis per premiar les *big bands* juvenils d'arreu del món. L'orquestra catalana, dirigida per Joan Chamorro, forma part d'un projecte educatiu endegat fa vint anys a l'escola municipal del barri barceloní de Sant Andreu, en què s'han format artistes avui consagrats, amb Andrea Motis al capdavant. A l'octubre, tres grups catalans van actuar al Bilbao International Music Experience: Remei de ca la Fresca, SVSTO i Svetlana, amb el suport de l'Institut Català de les Empreses Culturals i la marca d'internacionalització Catalan Arts. Al novembre, la ciutat d'Hamburg (amb la col·laboració de l'Institut Ramon Llull) va dedicar una setmana a la música catalana, amb la participació de Jordi Savall, Marco Mezquida, el Cor de Cambra del Palau de la Música Catalana i Sílvia Pérez-Cruz, entre d'altres. Cal destacar la inclusió de la música de cobla, representada per la formació Sant Jordi - Ciutat de Barcelona, que un mes després va actuar a la Fira Internacional del Llibre de Guadalajara (Mèxic), acompanyant el cantautor Roger Mas.

La música i els músics catalans han creuat fronteres. L'Orfeó Català va actuar a Estocolm. A Nova York, la Sant Andreu Jazz Band va aconseguir la segona posició al festival *Essentially Ellington*. La ciutat d'Hamburg va dedicar una setmana a la música catalana, amb la participació de Jordi Savall, Marco Mezquida, el Cor de Cambra del Palau de la Música Catalana i Sílvia Pérez-Cruz.

L'Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya representa un cas a part d'ambaixadora cultural. El 2025, la formació dirigida per Ludovic Morlot va actuar a Lió, Aix-en-Provence (dins el Festival de Pasqua), Amsterdam (a la prestigiosa sala Concertgebouw), Madrid, Bilbao, Donostia, Stuttgart, Hamburg (dins la setma-

na catalana esmentada anteriorment) i Düsseldorf. En tots els seus concerts internacionals l'orquestra va interpretar obres de compositors catalans actuals (sovint encàrrecs de l'Auditori de Barcelona), com Miquel Oliu, Hèctor Parra i José Río-Pareja. Antoni Ros-Marbà, que va ser director titular de la formació en dues etapes, el 2025 va estrenar l'òpera *Benjamin a Portbou* al Gran Teatre del Liceu, amb èxit de públic i crítica.

LA FORMA SALVARÀ EL CONTINGUT?

Catalunya és, ja ho sabem, terra de festivals, un format que, en implementar-se hegemònicament, ha destruït ecosistemes anteriors. A les festes majors, per exemple, s'hi programen cada cop menys representacions, concerts i balls d'envelat. Les companyies de teatre ho acusen, i les orquestres i conjunts, també. Les sales de ball, refugi hivernal de moltes formacions de música ballable, s'han reduït a la mínima expressió. I on han anat a parar, doncs, els músics? A la docència. Hi ha hagut un èxode, sobretot, als instituts d'ensenyament secundari. Molts professionals han quedat condemnats a formar part d'*orquestres de domingueros*, com es deia setanta o vuitanta anys enrere. No era una denominació despectiva, sinó una apreciació sociològica. Als joves intèrprets els passa una cosa semblant: a Catalunya hi ha tres centres que capaciten per a l'obtenció de títols superiors en jazz, però hi ha pocs espais on tocar en directe. A molts músics formats en la clàssica els passa que han de marxar a l'estranger per optar a una plaça en alguna orquestra. Ja abans d'acabar els estudis, els intèrprets de música tradicional se solen integrar en grups o cobles semiprofessionals, on comparteixen escenari amb intèrprets amateurs. El principal problema que tenen està relacionat amb la dificultat per adquirir instruments: hi ha pocs constructors de flabiols, i encara menys de tenores i tibles. Fiscorns nous només en fabrica la casa alemanya Voigt, a preus elevats. El 2025 el Museu de la Música de Barcelona ha adquirit (a través de l'Institut de Cultura de Barcelona) un violí històric, construït al segle XVIII a Catalunya pel lutier francès Nicolas Duclos. El país té consciència de la importància de la qüestió instrumental. Cal trobar, doncs, una solució a la fabricació d'instruments tradicionals catalans.

Catalunya és terra de festivals, un format que amb la seva implantació hegemònica ha transformat profundament el sector i ha arribat fins i tot a desplaçar ecosistemes culturals anteriors.

Els canvis en l'hàbitat musical perjudiquen determinats sistemes, que no sobreviuen o queden marginats; però també propicien formes noves de vida, amb continguts semblants o diferents. Al mes de gener de 2025, Sabadell va tancar la capitalitat de la cultura catalana amb la producció d'una òpera col·lectiva: *Push!*, que va reunir a l'escenari quatre agrupacions corals locals, el Cor d'Amics de l'Òpera de Sabadell i una quinzena de músics de l'Orquestra Simfònica del Vallès, a més de solistes convidats. Va ser el punt final a un any amb més de mil actes, amb la participació de més de cent entitats socials i més de tres-cents mil espectadors. Unes formes i xifres impensables només dues dècades abans, quan Banyoles va ser la primera capital a ostentar aquest títol. Al mes de febrer, el Gran Teatre del Liceu va anunciar l'estrena (per a la temporada 2026-27) de l'òpera *La rosa dels set pètals*, una creació artística comunitària que implicarà el barri barceloní de Sant Andreu, en la línia de *La gata perduda*, creada al Raval i presentada durant la temporada 2022-23. És una proposta del programa LiceuApropa, validada per la Comissió Europea a través del projecte Amplify, amb «l'objectiu de presentar una òpera de nova creació cada tres anys a través de processos comunitaris, cosa que es tradueix en un foment de la participació activa i col·lectiva per apropar el gènere operístic a tots els públics». Al mes de febrer també es va presentar la primera edició del Book Music Festival (Fira del Llibre Musical Internacional de Barcelona), que va acollir tres mil visitants a través de vint-i-una presentacions de llibres i tretze concerts, entre altres propostes.

Els formats híbrids, les experiències sensorials o els nous canals de difusió han comportat nous hàbits en el consum de la música. Un exemple radical, però ben real,

presentat a Madrid i traslladat ràpidament a Barcelona i arreu del món és el fenomen *Candlelight*. Aquesta proposta de 2019, promoguda per una empresa privada de venda d'entrades en línia, aconsegueix que un nou públic s'apropi a la música clàssica. La forma, aquí, és més important que el contingut. La forma, en aquest cas el format, també ha estat la responsable de la desaparició del disc, en detriment de l'experiència estètica que envolta el producte físic. En aquest sentit, el 2025 ha abaixat la persiana definitivament la botiga Discos Revólver, local barceloní de referència per als afeccionats que buscaven gèneres no comercials, rareses discogràfiques o materials descatalogats. La substitució de l'estructura tradicional de les festes majors ha comportat l'agonia d'un tipus de formació musical netament autòctona: la cobla-orquestra. En sobreviuen, com dinosaures una mica desorientats, només mitja dotzena. L'adaptació als nous temps és inevitable, com són inevitables els danys col·laterals que comporten els canvis. La forma potser salvarà el contingut. O no. Hi haurà estructures que desapareixeran per sempre més.

La substitució de l'estructura tradicional de les festes majors ha comportat l'agonia d'un tipus de formació musical netament autòctona: la cobla-orquestra.

ANIVERSARIS RODONS I COMISSARIATS QUADRATS

El 2025 hi ha hagut la celebració d'un aniversari superlatiu: el mil·lenari de la fundació del monestir de Montserrat, que va començar el 26 d'abril de 2024 amb l'objectiu de «mil actes per mil anys». Efectivament, s'han celebrat gairebé tres cents actes, amb la participació directa de més de sis-cents mil persones, la implicació de quatre-cents vuitanta entitats de cultura popular d'arreu de Catalunya i la visita de dues-cents quaranta escoles (amb una estimació total de quinze mil alumnes). La música, evidentment, hi ha tingut un pes molt important, ja que l'Escolania de Montserrat, a més de ser un dels cors d'infants més antics d'Europa, és un centre acadèmic que continua formant músics d'altíssim nivell tècnic. Altres commemoracions oficials de la Generalitat de Catalunya relacionades amb la música han estat els cent cinquantenaris del naixement del pianista Ricard Viñes i el compositor Juli Garreta, el centenari del naixement del compositor Josep Cercós i el cinquantenari de la mort de la soprano Conxita Badia. Els actes, en cada cas, han tingut formes i, sobretot, intensitats diferents. Cap d'ells no ha tingut un lloc web específic que serveixi per centralitzar l'agenda d'activitats i donar a conèixer la personalitat commemorada un cop acabat l'any. La celebració queda molt centralitzada en l'habilitat del comissariat, que sovint és un expert en el tema (d'altres vegades no, és un familiar!), però que no és necessàriament un gestor cultural amb visió i perspectiva. En aquest sentit, queda demostrat una vegada més (el 2025 en el cas de Montserrat, el 2023 amb Victòria dels Àngels o el 2022 amb Joan Carles i Amat) que l'articulació de les celebracions funciona òptimament quan al darrere hi ha una associació, una fundació o un col·lectiu social dedicat ja amb anterioritat al tema.

El 2025 hi ha hagut la celebració d'un aniversari superlatiu: el mil·lenari de la fundació del monestir de Montserrat, que va començar el 26 d'abril de 2024 amb l'objectiu de «mil actes per mil anys».

També han estat d'aniversari els festivals Canet Rock, que ha celebrat els cinquanta anys amb l'edició d'un llibre (*Canet Rock, mig segle de música i follia*, signat pel crític musical Donat Putx) i una exposició amb fotografies, avui històriques, de Francesc Fàbregas; Barnasants, fundat fa trenta anys per Pere Camps, que per a l'ocasió convidava els artistes encara en actiu que van participar en la primera edició: Quico Pi de la Serra, Albert Pla, Javier Ruibal i Luis Pastor; o ContraBaix, el festival de jazz que compleix vint-i-cinc anys i s'expandeix des del Baix Llobregat arreu de Catalunya, amb més de trenta concerts amb noms consagrats i artistes emergents. El 2025, l'Orquestra Franz Schubert Filharmonia ha complert vint anys. Es tracta d'una formació

que porta la música simfònica arreu del territori català (amb actuacions regulars al Palau de la Música Catalana de Barcelona, el Teatre Tarragona, l'Auditori Enric Granados de Lleida, l'Auditori Josep Carreras de Vila-seca i el Teatre-Auditori de Sant Cugat del Vallès), amb una mitjana de vuitanta-cinc mil espectadors anuals. També han celebrat vint anys d'activitat Els Amics de les Arts, amb l'edició d'un disc en què repassen la seva trajectòria, amb artistes convidats. Els doblen l'edat Els Pets, que el 2025 han fet la gira *Cantant les quaranta*, amb les localitats esgotades en molts dels concerts. I Sabor de Gràcia en celebra trenta amb la voluntat que la rumba catalana, aquest gènere nascut a Barcelona als anys cinquanta del segle xx, sigui reconeguda com a Patrimoni Immaterial de la Humanitat per la UNESCO.

S'escapen de la quadratura del cercle, per exemple: La Vella Dixieland, que va bufar quaranta-cinc espelmes en un concert organitzat pel Festival de Jazz de Barcelona; i Albert Pla, que pels seus trenta-cinc anys d'escenari va oferir un concert a les escales de la catedral de Girona i va preparar una instal·lació a les clavegueres del Barri Vell gironí. Potser els fa por no arribar a una xifra més significativa, potser és una opció volguda davant aquesta tendència en què sembla que tot s'hagi de celebrar únicament si acaba en zero o és múltiple de cinquanta. El musicòleg gallec Mario Varela Crespo (que ha editat set simfonies del compositor Ramon Carnicer i Batlle, nascut a Tàrraga el 1789, per a l'editorial Ars Hispana) aplaudeix la recuperació de l'òpera *La Merope* (composta per Domènec Terradellas el 1743), que l'Akademie für Alte Musik ha fet sonar a Barcelona, Madrid, Viena i Berlín; però es pregunta a quin aniversari rodó caldrà esperar per a l'exhumació de l'obra completa del compositor català més cèlebre del segle XVIII. Per la seva banda, el crític musical Jordi Maddaleno afegeix: «un Liceu a mig aforament i l'absència de personalitats importants de la política i la cultura catalanes van deslluir una nit històrica. Va ser una magnífica òpera en concert, però va evidenciar el rèquiem musical patrimonial que vivim i del qual no sortim».

RECONeixEMENTS I AdéUs

Els Premis Enderrock representen un indicador que resumeix i classifica els artistes catalans més aplaudits i escoltats pel públic. El 2025 (en referència a l'any anterior) han premiat a: Oques Grasses (artista de l'any, millor disc de pop-rock per *Fruit del deliri* i millor directe), Fades (millor grup revelació), Figa Flawas (millor disc de músiques urbanes per *La calçotada*, i millor cançó per *La Marina sta morena*), Alo-sa (millor disc folk per *Oh, lai l'om*), Miki Núñez (millor disc de pop d'autor per *La partida*), Incendi (millor disc de rock per *No ho tornarem a fer*), Estopa (millor disc en llengua no catalana per *Estopia*), Mushka + Bad Gyal (millor videoclip per *Sexe-Sexe*), El pot petit (Premi Xesco Boix per a públic familiar per *Potes enlaire*), l'Ensemble Cristóbal de Morales (millor disc de clàssica, per *Ave Maris Stella*), Eudald Buch (millor disc revelació de clàssica per *Bach – Busoni*), Jaume Llombart (millor disc de jazz per *Fluttering Wings*) i Carla González Ferrer (millor disc revelació de jazz per *La visibilitat de l'invisible*). I s'acomiada dels escenaris el grup revelació als Premis Enderrock de 2017: Roba Estesa, referent durant una dècada en el feminisme i els drets LGBTI.

Els Premis Enderrock representen un indicador que resumeix i classifica els artistes catalans més aplaudits i escoltats pel públic.

Pel que fa als Premis Nacionals de Cultura de 2025, un d'ells va anar a parar a mans de músics: Tarta Relena, el duet format per Marta Torrella i Helena Ros que «destaca per l'excel·lència en l'instrument vocal i l'ús de les tècniques més modernes, especialment remarcable quan el material de partida és de caire clàssic i d'arrel». I dos més, a artistes relacionats estretament amb la música: el ballari i coreògraf Marcos Morau; i la companyia Dagoll Dagom, que es va acomiadar després de cinquanta anys als escenaris amb la reposició d'una obra de creació pròpia que s'ha convertit en música popular catalana: *Mar i Cel*.

El 2025 també ens han deixat diverses personalitats que, d'una manera o altra, han influït decisivament en el nostre panorama musical: Marc Lloret, teclista del grup Mishima i director del Mercat de Música Viva de Vic durant catorze edicions; Toni Cruz, membre de l'avui mític trio d'espectacles musicals humorístics La Trinca; Manuel de la Calva, que el 1958 va presentar conjuntament amb Ramon Arcusa el Dúo Dinámico a Ràdio Barcelona, grup pioner en la música pop; el violinista i compositor Joan Lluís Jordà, fundador del Trio Mompou i gran divulgador de la música contemporània espanyola; Jordi Roch, fundador de la Schubertiada i curador del gènere lied, la cançó de concert; i la vedet Merche Mar «que sense voler-ho es va convertir en la imatge autèntica i representativa del darrer El Molino. Mai no ho va pretendre, però els atzars de la vida la van conduir a adaptar el seu estil artístic per encaixar amb els canvis soferts per l'històric i tan estimat cafè concert», segons paraules de Lluís Permanyer, el gran cronista cultural de la ciutat de Barcelona, que també ens va deixar el 2025.

Llengua catalana

El català, una mala salut de ferro

Bernat Puigtobella

Editor de Núvol

L'any 2025 ha estat clarificador per a tots aquells que vetllen per la salut del català. L'Enquesta d'usos lingüístics de la població (EULP) de 2023 ha confirmat amb dades una percepció molt estesa que la llengua ha perdut presència a l'espai públic i pes específic en la societat. La correcció d'aquesta situació no s'ha fet esperar i s'ha signat finalment el Pacte per la Llengua, una anhelada mesura de govern que implica de manera transversal tots els departaments de la Generalitat. Ha estat també un any de contrastos en què hem vist com el Govern espanyol maldava per aconseguir l'oficialitat del català a Europa mentre els catalanoparlants tenien dificultats per fer-se entendre en la seva llengua a alguns comerços del seu propi país. La discriminació lingüística no s'ha combatut només al carrer, sinó també en l'àmbit digital, on tant el Departament de Política Lingüística des d'instàncies institucionals com entitats de la societat civil com Òmnium, Plataforma per la Llengua o Accent Obert des de l'activisme han fet accions concretes per fer més visible el català a internet. Amb tot, hi ha indicadors positius que conviden a fer una lectura optimista de la força de la llengua i de la resiliència dels catalanoparlants.

UNA ENQUESTA QUE ENS POSA EN ALERTA

La llengua catalana viu un moment delicat, tal com va reconèixer el conseller de Política Lingüística, Francesc Xavier Vila, en presentar el febrer de 2025 l'Enquesta d'usos lingüístics de la població de 2023. L'enquesta ens permet constatar que el català atreu parlants en nombres absoluts, però l'ús de la llengua es redueix en els percentatges per l'increment de població. Les dades són palmàries: el català és la llengua habitual de menys d'un terç de la població per primera vegada en 20 anys. Concretament, un 32,6 % de ciutadans el fan servir habitualment, 3,5 punts menys que el 2018. El castellà també cau 2 punts (de 48,6 a 46,5 %), mentre que el nombre dels qui usen ambdues llengües puja fins al 9,4 %.

L'enquesta mesura amb tres paràmetres la relació del parlant amb la llengua. Ofereix dades en relació amb la llengua inicial (la primera que s'aprèn a casa), la d'identificació (que indica la llengua que considerem com a pròpia) i, finalment, la llengua d'ús habitual. La llengua inicial no és una tria del parlant, sinó que ve donada pel medi on ha nascut i crescut, la llengua d'identificació recull tries amb implicacions emocionals, mentre que la llengua habitual aporta dades de la praxi lingüística quotidiana.

El català atreu parlants en nombres absoluts, però l'ús de la llengua es redueix en els percentatges per l'increment de població.

Els resultats de l'EULP 2023 s'emmarquen en un context de pèrdua de pes demogràfic relatiu dels catalanoparlants, causada per l'arribada d'una població nouvinguda que es concentra principalment en la franja d'edat que va dels 25 als 44 anys, en la qual arriba a un 40 % de la població. Alhora, s'ha reduït el nombre de persones nascudes a la resta de l'Estat, mentre que la població nascuda a Catalunya ha crescut moderadament.

Cal distingir entre el coneixement i l'ús del català, perquè no és el mateix saber-lo que parlar-lo. «L'EULP 2023 indica que el nombre de persones que saben català ha crescut en els darrers anys. Així, entre 2018 i 2023, el català va guanyar 117.200 nous coneixedors de 15 anys o més. Aquest creixement es va produir en el context d'un increment de la població de 398.500 persones en el mateix període. Com a conseqüència, tot i que el nombre absolut de persones que saben català va créixer, el percentatge global de coneixedors de la llengua es va mantenir o va baixar lleugerament», va explicar el conseller F. Xavier Vila durant la presentació de l'enquesta.

L'enquesta mostra un increment en la capacitat d'entendre, parlar i escriure en català respecte a edicions anteriors, i destaca una àmplia predisposició per aprendre o millorar el coneixement de la llengua. «Actualment, el 93,4 % de la població de 15 anys o més entén el català, el 80,4 % el sap parlar, el 84,1 % el sap llegir i el 65,6 % el sap escriure. Tot i aquest increment, la mitjana de coneixement del català continua estant per sota de la mitjana del castellà en totes les franges d'edat», va detallar el conseller.

En una entrevista al diari *Ara*, el conseller Vila posava l'èmfasi en el fet que cal mirar les dades de forma més complexa per poder entendre la situació actual. «Una cosa són els percentatges i una altra cosa són les xifres absolutes. En xifres absolutes tenim un escenari de manteniment dels usuaris principals del català, que són els que el tenen com a llengua habitual, sola o compartida. I, a més a més, tenim un creixement de parlants secundaris, que és una cosa que mai no havíem mirat. Un parlant secundari pot ser aquell veí que a casa parla castellà, però que parla català amb altra gent de forma normal. Hem fet aflorar pràcticament dos milions de parlants que no es veien, però són crucials per a la llengua.»

Segons les dades de la darrera Enquesta d'usos lingüístics de la població de Catalunya, el 93,4 % de les persones de 15 anys o més entén el català, el 80,4 % el sap parlar, el 84,1 % el sap llegir i el 65,6 % el sap escriure. Tot i aquesta evolució positiva, el nivell mitjà de competència en català continua situant-se per sota del castellà en totes les franges d'edat.

Vila ha reconegut que no està content amb les dades de l'enquesta, però considera que no som davant d'un procés de «substitució lingüística», perquè la transmissió familiar de la llengua augmenta, i es constata que el català genera atracció de nous parlants.

El mes de juliol l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) va publicar una nova bateria de resultats de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2023. Les dades permeten analitzar el comportament lingüístic en l'inici i la continuació de les converses, les preferències sobre les llengües que es voldrien parlar en el futur o les opinions sobre la unitat de la llengua catalana.

L'any 2023, un 48,7 % de la població declarava que iniciava les converses en català, ja fos sempre o sovint. A més, un 18,7 % declarava que ho feia només algunes vegades. Per contra, un 28,1 % de la població deia que mai no iniciava les converses en català. Traduït a xifres absolutes, hi havia més d'1,5 milions de persones que sempre començaven parlant en català, 1,8 milions que ho feien sovint, 1,3 milions que ho feien poques vegades i 1,9 milions que no ho feien mai.

Les noves dades apuntaven també que un 76 % dels catalans voldrien parlar català en el futur, de manera exclusiva o juntament amb altres llengües. La xifra puja fins al 84,4 % entre els nascuts a Catalunya. I un 70,5 % dels catalans reconeixia la unitat de la llengua.

L'ARANÈS MEREIX UNA MENCIÓ A PART

L'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2023 a l'Aran constata que el coneixement de l'aranès es manté i que cal ampliar-ne els espais d'ús. Pel que fa a l'ús, una mica més del 42 % de la població de més de 65 anys diu tenir-lo com a llengua habitual. El percentatge cau al 21 % en el grup d'entre 45 i 64 anys i se situa en un 15 % entre la població de 30 i 44 anys. Entre els menors de 30 anys, el percentatge de parlants habituals puja fins a un 23 % de la població.

ENQUESTA SOBRE EL CONSUM CULTURAL PER LLENGÜES

L'any 2025 el Departament de Cultura va publicar L'Enquesta de Participació Cultural de Catalunya, que es va fer l'any 2024 a una mostra de 5.000 persones. Un dels indicadors més rellevants aquí són els percentatges de consum cultural per llengües, que presenten un clar desequilibri entre català i castellà. Els que s'identifiquen com a castellanoparlants fan el 90 % del consum en la seva llengua. En canvi, els que s'identifiquen com a catalanoparlants consumeixen majoritàriament en català, però no tan intensament i, de fet, consumeixen gairebé en la mateixa mesura en una i altra llengua.

El castellà predomina en gairebé tots els sectors culturals. En audiovisual, el 85 % en consumeix en castellà i el 58 % també en català. En cinema, el 76 % en consumeix en castellà i el 26 % en català. En llibres, el 64 % en consumeix en castellà i el 26 % en català. En música, el 74 % en consumeix en castellà, el 69 % en anglès i el 43 % en català. En canvi, el català supera el castellà a la ràdio i al teatre. El 70 % escolta ràdio en català i el 56 % en castellà. I el 56 % veu espectacles en català i el 46 % en castellà. L'enquesta també constata que respecte d'anys enrere, el català va guanyant terreny, sobretot en música, cinema i diaris.

PACTE PER LA LLENGUA

L'Enquesta d'usos lingüístics feia encara més urgent la signatura del Pacte Nacional per la Llengua, que s'havia elaborat des del 2021 amb una àmplia participació i consens entre partits, institucions, entitats, sindicats, patronals i tot d'agents de la societat civil. D'aquest pacte n'emergeix un compromís perquè, en un marc de respecte pel plurilingüisme i la diversitat de tota mena que configuren la Catalunya contemporània, el català esdevingui una llengua comuna, completa, plenament oficial *de iure* i *de facto*.

El Pacte Nacional per la Llengua, el full de ruta que marcarà el rumb de la política lingüística del país, preveu un pressupost de 255 milions dedicats a la política lingüística per al 2025, la xifra més alta destinada mai a llengua.

El Pacte es va signar amb gran solemnitat el 13 de maig a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans, amb la presència del president Salvador Illa, però sense la concurrència de Junts ni de la CUP, que se'n van desmarcar en l'últim moment. Tampoc hi eren presents cap dels partits de la dreta i de l'extrema dreta. Hi va haver més consens en l'àmbit social, ja que tant Plataforma per la Llengua com Òmnium s'hi van adherir, però no s'hi va sumar la USTEC, el sindicat majoritari de l'àmbit educatiu.

El Pacte Nacional per la Llengua, el full de ruta que marcarà el rumb de la política lingüística del país, preveu un pressupost de 255 milions dedicats a la política lingüística per al 2025, la xifra més alta destinada mai a llengua. El Pacte fixa l'any 2030 com a horitzó estratègic per assolir els seus objectius i s'estructura en 9 horitzons de treball i 21 àmbits d'actuació que abasten tots els sectors: des de l'educació i la universitat fins al món laboral, passant per la salut, la cultura o la tecnologia.

Per garantir-ne els recursos, el Pacte estableix un compromís pressupostari mínim anual de 200 milions d'euros per a la política lingüística de tota la Generalitat de Catalunya. S'ha previst una inversió extraordinària de 8,8 M€ per garantir l'ensenyament del català entre persones adultes. Es multipliquen els cursos de nivell C2 de català amb sindicats, entitats i el Consorci per a la Normalització Lingüística. S'ha obert una nova línia d'ajuts per a ajuntaments, consells comarcals i entitats per organitzar cursos gratuïts de català. S'activa un programa pilot de beques per a estudiants de Filologia Catalana que comptarà amb una dotació inicial de més de 100.000 euros i ha ofert 25 beques a partir del curs 2025-2026.

Per incrementar el coneixement social de la llengua, es va aprovar un pla de xoc per a l'ensenyament del català a adults. L'ampliació del pressupost del Consorci per a la Normalització Lingüística (CPNL) ha permès augmentar la plantilla de personal i l'oferta de cursos, millorar el sistema d'inscripció i implicar municipis, entitats d'acollida i voluntariat lingüístic i el món del treball en l'organització de cursos.

El Pacte per la Llengua ha de servir perquè les polítiques lingüístiques no es portin a terme només des del Departament de Política Lingüística, sinó que cal que es facin transversalment des de tots els departaments del Govern.

Gràcies a aquesta empenta CPNL va superar per primera vegada les 40.000 places ofertes el mes de setembre. El mes de desembre es va confirmar aquesta tendència a l'alça i l'oferta global va superar les 42.000 places, repartides entre tots els cursos des d'Inicial fins a Suficiència 3 (C1), 8.500 més que l'any anterior. L'increment va ser especialment notable en el nivell bàsic (A2), el més sol·licitat, que va créixer un 24 %. El nivell elemental (B1) va augmentar un 32 %, i l'inicial (A1), un 51 %.

El Pacte per la Llengua ha de servir perquè les polítiques lingüístiques no es portin a terme només des del Departament de Política Lingüística, sinó que cal que es facin transversalment des de tots els departaments del Govern. Així, amb el Departament de Salut, dins del Pla per garantir el coneixement i l'ús del català en el sistema públic de salut de Catalunya 2024-2026, es va convocar una segona edició dels cursos de llengua per a professionals sanitaris, es va donar suport a plans per millorar el coneixement i l'ús del català entre els professionals de l'àrea, es va crear un nou curs per al personal que s'incorporava al sistema públic de salut i es van publicar nous materials audiovisuals de formació.

El Departament d'Educació i Formació Professional va impulsar un programa per a la millora de la competència lectora, un increment de les aules d'acollida i suport gratuït en llengua per a l'alumnat vulnerable. El màster de Formació del Professorat va organitzar la primera jornada per incorporar bones pràctiques lingüístiques en la docència. El Departament de Recerca i Universitats va continuar desplegant el Pla d'enfortiment del català al sistema universitari i de recerca.

En el terreny de l'educació, el Departament d'Educació i Formació Professional va presentar el Marc per a la millora de la llengua i les matemàtiques, en què es proposava un programa per a la millora de la competència lectora, un increment de les aules d'acollida, i reforç gratuït en matemàtiques i llengua per a l'alumnat vulnerable en el marc dels Plans Educatius d'Entorn. Amb el Departament de Recerca i Universitats i la coordinadora del màster de Formació del Professorat, es va organitzar la primera jornada sobre com introduir bones pràctiques lingüístiques en la docència, adreçada als formadors del màster. El Departament de Recerca i Universitats va continuar aplicant el Pla d'enfortiment de la llengua catalana en el sistema universitari i de recerca de Catalunya.

El Departament de Justícia i Qualitat Democràtica va continuar implantant el Pla de foment de l'ús del català, en el marc del qual, per exemple, es va incrementar un 17 % l'ajuda als advocats d'ofici perquè atenguessin en català, fins al mig milió d'euros. A més, es va aconseguir que es tornés a publicar el BOE en català, en col·laboració amb el Govern de l'Estat.

L'OFICIALITAT DEL CATALÀ A EUROPA

L'oficialitat del català a les institucions europees ha estat un altre front important en l'ampliació del camp de batalla. Mentre no arriba la plena oficialitat, el Departament de Política Lingüística conjuntament amb el Departament d'Unió Europea i Acció Exterior han aconseguit avenços concrets: ja es pot utilitzar el català a les sessions plenàries del Comitè Econòmic i Social Europeu, i ja es pot estudiar català a les Escoles Europees. La plena oficialitat, que és una de les condicions de Junts per donar suport a Pedro Sánchez en la governabilitat d'Espanya, és complicada, ja que demana un consens entre tots els estats membres que és difícil d'assolir.

Pel que fa a la reactivació de la política lingüística municipal, es va organitzar la primera Jornada sobre Política Lingüística als Municipis, amb més de 200 participants, i es va crear una nova línia de subvencions perquè els pobles sense presència del CPNL puguin organitzar classes de català per a nouvinguts. També s'ha treballat amb el Pla de Barris del Departament de Territori, Habitatge i Transició Ecològica per tal d'incloure accions lingüístiques en els projectes municipals del programa.

Més de 200 municipis van participar en la primera Jornada sobre Política Lingüística als Municipis, i es va crear una nova línia de subvencions perquè els pobles sense presència del Consorci per a la Normalització Lingüística puguin organitzar classes de català per a persones nouvingudes.

EL CONFLICTE LINGÜÍSTIC

Justament en el moment en què es destinaven més recursos públics a la Política Lingüística i es posava sobre la taula de la UE l'oficialitat del català, la societat civil denunciava aquí i allà casos de discriminació lingüística o de catalanofòbia.

Una polèmica d'allò més agra es va produir en la presentació de l'Informe de l'Observatori de les Discriminacions a Barcelona 2024, amb la representació de l'obra *Esas latinas*, de la companyia Teatro Sin Papeles. Aquest muntatge, contractat per l'Ajuntament de Barcelona, es presentava com «una obra de teatre social creada, escrita, dirigida i representada per dones immigrades de diferents territoris d'Àfrica i Amèrica Llatina». L'objectiu de fons, «visibilitzar i denunciar les múltiples violències, la vulneració de drets i les situacions de discriminació que les dones migrades viuen a Espanya». La funció escenificava situacions suposadament discriminatòries contra dones castellanoparlants, amb burles explícites al català i als processos d'aprenentatge de la llengua. L'obra va causar indignació perquè posava al mateix sac la discriminació, l'explotació i la injustícia social amb una suposada imposició racista de la llengua catalana.

L'any 2025 Plataforma per la Llengua va publicar un informe en què constata l'augment de queixes per casos de discriminació lingüística ateses per l'entitat. L'any 2024 va rebre 2.902 queixes, un 634,07 % més respecte a les 395 rebudes el 2016, any de publicació del primer informe anual de Plataforma per la Llengua, i un 24,66 % més respecte a les 2.328 del 2023. Alguns incidents van incendiar les xarxes, com el cas de la gelateria italiana de Gràcia o el dos treballadors d'Amazon que es van negar a descarregar el vehicle d'un transportista perquè els parlava en català, però la majoria de casos de discriminació es pateixen en silenci i no s'arriben a denunciar.

Plataforma per la Llengua també va publicar un informe que denunciava que, al llarg de 2025, les institucions generals de l'Estat espanyol i les de la Unió Europea van aprovar un total de 185 normes que discriminaven la llengua catalana. Es tracta de disposicions legals que estableixen privilegis per al castellà i no els fan extensius al català als territoris catalanoparlants de l'Estat espanyol ni a les institucions i administracions que els governen. Aquesta discriminació es concreta en molts casos en l'exigència de presentar la documentació i els treballs en castellà per accedir a ajudes, premis o altres recursos públics, una norma que desincentiva l'ús del català.

La Plataforma per la Llengua va publicar un informe en què constata l'augment de queixes per casos de discriminació lingüística ateses per l'entitat.

EL CATALÀ EN L'ÀMBIT DIGITAL

La salut del català en l'àmbit digital també és quantificable gràcies a diversos indicadors. Un de molt rellevant és la consolidació de la plataforma 3Cat. El 2 de desembre de 2025, dos anys després del seu llançament, Rosa Romà, presidenta de la CCMA, presentava un informe segons el qual, en el seu segon aniversari, la plataforma s'havia posicionat com el principal entorn de consum digital de continguts audiovisuals en llengua catalana. Cada setmana s'hi connecten de mitjana un milió de dispositius únics. 3Cat ha posat a disposició dels usuaris 357.000 hores de contingut en català, que han superat els 305 milions de reproduccions. La plataforma ha recuperat el públic que ja no mira la televisió lineal, ja que un 43 % dels seus usuaris són menors de 45 anys.

Actualment les tres plataformes amb més audiència a Catalunya són Netflix, Prime Video (que té un 4 % dels seus continguts en català) i 3Cat. La plataforma pública ofereix el 100 % de films en català, i juntament amb FilminCAT, que en té el 40 %, tenen importants quotes de mercat a Catalunya: «Hi ha un gran mercat desatès que vol veure pel·lícules en català. Les plataformes de vídeos poden arribar-hi augmentant-ne l'oferta, facilitant la visibilitat de les versions en català i emetent a tot el domini lingüístic, més enllà de les fronteres estatals», afirmava Roger Serra, director general de Política Lingüística en els Àmbits Tecnològic i Audiovisual de la Generalitat de Catalunya.

La salut del català en l'àmbit digital també és quantificable gràcies a diversos indicadors. Un de molt rellevant és la consolidació de la plataforma 3Cat.

En aquest sentit l'oferta de continguts en català a les plataformes audiovisuals va créixer. Es van incorporar a Netflix 83 doblatges gràcies a la col·laboració entre el Departament de Política Lingüística, 3Cat i les distribuïdores cinematogràfiques. D'aquesta manera, la plataforma va passar d'oferir 80 doblatges en català a 160, l'increment més important des de la seva creació.

Un altre indicador de l'interès per la llengua és l'èxit de L'Optimot, el servei de consultes lingüístiques que ofereix el Departament de Política Lingüística amb el suport de l'Institut d'Estudis Catalans i el TERMCAT, que va rebre la consulta 100.000 al servei d'atenció personalitzada (SAP) el passat 11 de setembre.

Accent Obert ha impulsat amb Plataforma per la Llengua, Òmium i Softcatalà la campanya «Configura els dispositius en la nostra llengua», que promou activar el català com a idioma principal en mòbils, ordinadors, aplicacions i serveis digitals.

El mes de juny es va presentar la nova versió en català del sistema arText, un assistent a la redacció de documents que permet la traducció i adaptació al català de textos especialitzats i de textos en llenguatge planer, amb una adaptació pràctica i concreta en diferents àmbits de la societat, com la salut o el sector jurídic. Basat en

tècniques simbòliques del processament del llenguatge natural, es tracta d'un projecte interdisciplinari, gratuït, accessible en línia i segur.

Accent Obert, una institució que treballa perquè qualsevol persona pugui viure plenament en català al món digital, ha liderat una aliança amb onze entitats per fer visible el català i ha fet aportacions destacables en aquest sentit. Si l'any 2024 ja van aconseguir corregir les greus discriminacions al català pel nou algoritme de Google, que mostrava les entrades en castellà abans que en català a aquells usuaris que tenien configurat el navegador en català, l'any 2025 han posat en marxa la Xarxa de Monitoratge del Català Digital (XMCD), que té com a objectiu monitoritzar el posicionament del català en l'entorn digital mitjançant una xarxa de sensors per analitzar si els cercadors discriminen el català a internet. Accent Obert ha impulsat amb Plataforma per la Llengua, Òmnium i Softcatalà la campanya «Configura els dispositius en la nostra llengua», que promou activar el català com a idioma principal en mòbils, ordinadors, aplicacions i serveis digitals.

També s'ha aconseguit que en la indústria de l'automòbil el català arribi als cotxes SEAT Cupra i que BYD, líder en vendes a la Xina, incorpori el català als seus vehicles. Softcatalà s'ha encarregat d'optimitzar la traducció per als conductors catalanoparlants.

Accent Obert també ha reaccionat davant dels bloquejos massius i automàtics de pàgines web, incloent dominis .cat legítims, que efectuava LaLiga en la seva lluita contra la pirateria. L'entitat ha desenvolupat un sistema de monitoratge actiu per protegir els dominis .cat, detectant de manera immediata els bloquejos i proporcionant assistència als afectats.

Accent Obert i Softcatalà també han llançat Galàxia.cat, el portal que reuneix les millors eines digitals en català en un sol lloc, perquè qualsevol persona pugui treballar i viure a internet en la nostra llengua.

El Departament de Política Lingüística va concedir les Beques Propulsió a 40 creadors de contingut digital en català. En la segona convocatòria, es va doblar tant el nombre de candidatures rebudes com el d'ajuts atorgats, amb un increment notable dels àmbits temàtics proposats, fet que evidencia la vitalitat d'un sector clau per a la salut de la llengua.

Accent Obert també ha creat, en col·laboració amb La Fera, llista.cat, la plataforma que cartografia i estructura l'ecosistema dels creadors i creadores de contingut en català. Ho fa a través de classificacions temàtiques, dades obertes i un algoritme de referència que mesura l'impacte i la rellevància del sector. En aquesta mateixa línia, el Departament de Política Lingüística va concedir per segon any consecutiu les Beques Propulsió a 40 creadors de contingut digital en català. En aquesta segona convocatòria de les Beques Propulsió s'ha gairebé doblat el nombre de beques atorgades respecte a la primera edició i també s'han rebut més del doble de candidatures, amb un increment notable d'àmbits temàtics proposats, fet que mostra la vitalitat d'un sector clau per a la salut de la llengua.

ALTRES INDICADORS DE LA SALUT DEL CATALÀ

Diccionaris i lexicografia. L'Institut d'Estudis Catalans (IEC) ha incorporat noves paraules al diccionari. El DIEC en línia va presentar 375 novetats el 2025: 117 articles nous i 258 modificacions. Entre les 117 paraules que s'hi han incorporat hi ha *procrastinar*, *autoajuda*, *dana*, *rumorologia*, *preqüela*, *manga*, *jacuzzi*, *aiguagim*, *taitxí*, *wok*, *sushi*, *mozzarella*, *búfala*, *caputxino*, *falàfel* i *feta*.

D'altra banda, Joan Veny i Lúcia Pons han culminat el *Petit atlas lingüístic del domini català* (IEC), una obra que referencia unes 65.000 paraules amb totes les variants i els ètims originaris.

El TERMCAT ha celebrat 40 anys. Des del seu naixement, l'any 1985, el TERMCAT ha participat en l'elaboració d'un miler d'obres terminològiques —diccionaris, glossaris, lèxics, materials gràfics i multimèdia— que constitueixen un corpus de coneixement d'un valor incalculable. Bona part d'aquest treball es materialitza en el Cercaterm, el cercador terminològic en línia que aplega més de 230.000 termes catalans de diverses àrees d'especialitat, que normalment s'ofereixen amb la definició corresponent i amb equivalents en castellà, anglès, francès o altres llengües. Aquest patrimoni terminològic es completa amb la col·lecció de Diccionaris en Línia, un repertori de més de 180 títols que abracen camps que van des dels esports o la gastronomia fins a la tecnologia o les ciències de la salut, passant fins i tot per àmbits com l'erotisme o la zoologia.

El TERMCAT ha celebrat 40 anys. Des del seu naixement, l'any 1985, el TERMCAT ha participat en l'elaboració d'un miler d'obres terminològiques —diccionaris, glossaris, lèxics, materials gràfics i multimèdia— que constitueixen un corpus de coneixement d'un valor incalculable.

Llengua de signes. L'any 2025 el IEC va presentar el Corpus de la Llengua de Signes Catalana, una iniciativa pionera que té com a objectiu documentar l'estat actual de la llengua de signes catalana a través d'un recull ampli i representatiu de diferents tipus de discurs signat. En aquest corpus, s'han enregistrat mostres de diferents grups d'edat, gènere i zones geogràfiques per tal de reflectir les variacions lingüístiques generacionals i regionals. Aquest projecte, iniciat el 2012, busca preservar la llengua de signes catalana com a patrimoni lingüístic i social, així com establir les bases per a la seva estandardització. Els materials recopilats estan destinats a ser una eina clau per a la recerca teòrica i per al desenvolupament de recursos pràctics, com diccionaris o programaris de traducció automàtica.

L'ensenyament del català al món. L'any 2025 la Xarxa Llull va estar present en 8 de les primeres 25 universitats més prestigioses del món. Alemanya és el país amb més presència d'estudis catalans (19 universitats). El segueixen EUA (18), Regne Unit (17), França (14) i Itàlia (13). La Xarxa Llull ha permès impartir classes de català a 4.000 estudiants de 130 universitats gràcies a 160 docents d'estudis catalans. Durant el curs 2024-25 la Xarxa Llull va expedir 790 certificats de coneixements de llengua catalana, després que es realitzessin exàmens en 74 localitats de 28 països.

El català i els videojocs. L'any 2025 es va celebrar la quarta edició de SAGA, el saló del videojoc en català, que va fer una aposta per visibilitzar el talent local i diversificar les competicions. El saló va tornar a acollir el lliurament dels Premis SAGA, que reconeixen els millors videojocs en català en categories com narrativa, art visual, disseny de so, jugabilitat, impacte social i videojoc de l'any, així com el Premi al creador en català de contingut sobre videojocs. Aquesta edició va ser un èxit d'assistència, amb 9.000 visitants.

Voluntariat per la llengua. L'any 2024 es van formar 11.509 parelles lingüístiques, la xifra més alta dels últims 21 anys, des que existeix el projecte. Així, el Voluntariat per la Llengua ha superat les 190.000 parelles.

Per la seva banda, la Coordinadora d'Associacions per la Llengua Catalana (CAL) ha donat un nou impuls al projecte Xerrem Junts, que també promou espais de trobada i de comunicació de persones adultes en català. I ho ha fet amb la voluntat d'ampliar el nombre de grups de conversa amb la creació d'una seixantena de grups nous per arribar a atendre 2.400 persones.

Òmnium Cultural ha relançat el projecte Vincles amb l'objectiu de donar resposta a la necessitat creixent d'aprendre o millorar el català. Vincles, que ja arriba a 3.000 persones, té per objectiu multiplicar els espais informals de conversa, prioritzant l'aprenentatge i l'ús col·loquial de la llengua, centrant-se en la creació de vincles

entre catalanoparlants i persones que volen aprendre-la, però que sovint no tenen amb qui fer-ho. Surt del format més acadèmic de les classes de llengua i, enllà de les aules, busca enfortir l'ús social i col·loquial del català a partir de compartir espais informals, enriquidors i d'aprenentatge mutu on es generen vincles de confiança.

CINEMA CATALÀ, EN CATALÀ

La tardor de 2025 l'Acadèmia del Cinema Català va anunciar les 85 produccions nominades als Premis Gaudí. Dels 44 llargmetratges a competició, 17 s'han rodat en català, gairebé el 40 %, un percentatge molt superior al dels anys 2020, 2021 i 2022, quan els Gaudí van arribar a tenir només 6 obres candidates en llengua catalana. Si hi sumem els documentals i curtsmetratges preseleccionats, el balanç de producció en llengua catalana arriba al 53 %. Aquest augment ha estat possible en bona part a l'augment de finançament que l'Institut Català de les Empreses Culturals (ICEC) concedeix a la producció audiovisual en català.

Els Premis Gaudí confirmen un impuls sense precedents de la producció en català: 17 dels 44 llargmetratges nominats es van enregistrar en aquesta llengua. Si s'hi afegixen documentals i curtsmetratges, el 53% de les obres preseleccionades per aquests premis són en català, un creixement vinculat en gran part a l'augment del finançament que l'Institut Català de les Empreses Culturals (ICEC) destina a la producció audiovisual en català.

Si l'any 2024 vam assistir a l'èxit de *La casa en flames* i *El 47*, l'any 2025 va esclatar el fenomen de la pel·lícula *Wolfgang*, que va ser la millor estrena en català del segle. És significatiu que la productora Nostromo va optar per estrenar la pel·lícula a Catalunya amb totes les còpies en català, tot i que el film hagi estat doblat al castellà per al mercat espanyol. Malauradament, el film es va distribuir exclusivament en castellà a les Balears i al País Valencià. Plataforma per la Llengua ha denunciat que el 85 % de les pel·lícules estrenades en català el 2025 no s'ha pogut veure als cinemes del País Valencià, les Illes Balears i Andorra.

Capítol 2.

Articles exploratoris

La descolonització no és una amenaça

Hasan G. López Sanz

Professor de l'Àrea d'Estètica i Teoria de les Arts de la Facultat de Filosofia de la Universitat de València

Aquest article analitza críticament la possibilitat de descolonitzar els museus, entenent que es tracta d'un procés que requereix transformacions estructurals profundes. A partir dels debats teòrics i exemples del context espanyol, s'examinen les tensions entre retòriques descoloniales i inèrcies institucionals. S'argumenta que, malgrat que la descolonització plena és difícil dins del capitalisme racial —referit a un sistema econòmic que organitza les desigualtats i les jerarquies socials en funció de la raça i que històricament ha sostingut l'explotació i la marginalització de determinats grups— i les indústries culturals (Adorno i Horkheimer [1969]1998), els museus poden convertir-se en espais per al diàleg, la gestió constructiva del conflicte, la reparació i la revisió ètica. Lluny de ser una amenaça, la descolonització es planteja com una oportunitat per democratitzar el coneixement i redefinir les relacions de poder en la institució museística.

EL MUSEU DESCOLONIAL EN L'ERA DEL CAPITALISME RACIAL I CULTURAL

A *Programme de désordre absolu. Décoloniser le musée* (2023), Françoise Vergès es preguntava si era possible descolonitzar el museu, assumint que aquell procés requeria posar en marxa un «programa de desordre absolut» que canviés l'ordre del món. Així mateix, afirmava que aquest acte suposava pensar com hauria de ser el postmuseu, un espai d'exposició i de transmissió de coneixement que tingués en compte anàlisis crítiques sobre arquitectura, història i arts plàstiques. Un lloc on es respectarien plenament les condicions laborals dels qui netegen, vigilen, cuinen, investiguen, administren o produeixen, i on es posarien en tela de judici les jerarquies de gènere, classe, raça i religió (*Ibid.*: 12).

Lluny de ser una amenaça, la descolonització es planteja com una oportunitat per democratitzar el coneixement i redefinir les relacions de poder en la institució museística.

Amb la seva proposta, la politòloga apunta cap al sistema del museu mateix i la seva estructura més enllà de la revisió de les narratives, les col·leccions, les biblioteques, els arxius, etcètera. Una forma d'utopia emancipadora, amb un aire internacionalista i progressista, que, malgrat el pessimisme, especialment en un context marcat per la reactivació de polítiques identitàries de caràcter reaccionari, convida a estar a l'aguait i aprendre de les lluites per la dignitat i la vida, a organitzar-se i, en paraules de Vergès, a desenvolupar un treball d'imaginació urgent que possibiliti la creació d'institucions postracistes, postpatriarcals i postcapitalistes (*Ibid.*: 19).

Malgrat que aquesta autora barreja descolonització —aquella realitat de la qual parla Frantz Fanon a *Els condemnats de la terra* ([1961] 2020), que va suposar la independència d'Argèlia, encara que pot aplicar-se a l'alliberament nacional de les colònies i el canvi de l'ordre mundial— amb *decolonització* —una *praxis* més relacionada amb processos interns dins de les metròpolis i estats del sud global, que implica, entre altres coses, qüestionar les epistemes, descolonitzar les ments (Ngugi wa Thiong'o, 2017) i fins i tot l'inconscient (Rolnik, 2019)—; malgrat que articula una definició massa abstracta de museu, donant peu a confondre qualsevol museu amb el museu universal; i malgrat que proposa un «programa de desordre absolut» per descolonit-

zar el museu, reconeixent a l'instant la impossibilitat de donar detalls sobre aquest (*Ibid.*: 40), les seves reflexions són pertinents per dir de manera clara què significa descolonitzar el museu, més enllà dels exercicis crítics sobre les narratives.

Siguem clars: la descolonització dels museus només és possible si va acompanyada del desmantellament de les estructures i condicions socials, polítiques i materials que han fet possible el capitalisme racial i el colonialisme —extern, intern, històric i contemporani—. I encara que sigui difícil, per no dir impossible, pensar la fi del capitalisme si no és des d'un *shock* extern d'extrema violència, els qui ens dediquem al comissariat i la gestió cultural institucional, així com els i les artistes del nord i sud global —especialment les racialitzades i precaritzades—, hem d'assumir que ocupem un espai paradoxal: intentem activar narratives crítiques en moltes institucions i espais que posen tiretes a les ferides que elles mateixes causen directament o indirectament.

La descolonització dels museus només és possible si va acompanyada del desmantellament de les estructures i condicions socials, polítiques i materials que han fet possible el capitalisme racial i el colonialisme.

Recordem que els museus universals es van constituir en la seva versió actual en el segle XVIII, coincidint amb el moment culminant del comerç transatlàntic de persones esclavitzades i amb la construcció del projecte filosòfic de la Il·lustració, en el qual la raó —presumptament— havia d'emancipar i alliberar l'ésser humà dels prejudicis i permetre-li pensar per ell mateix (Kant [1790] 2005). Un projecte que, com va advertir Enrique Dussel, va establir una relació dialèctica amb les alteritats no europees, desplaçades essencialment a la perifèria, la qual cosa en molts casos va suposar l'extermini de poblacions i sabers (De Sousa Santos, 2010). Un projecte en el qual idees com proporció i blanquitud es van associar a bellesa, raó i llibertat. En aquest context, els productes i capitals amassats pels plantadors a les Índies Occidentals i pels negrers no només van servir perquè el capitalisme s'enlairés en un entramat conformat per bancs, asseguradores, mitjans de comunicació i indústria a Europa (Piqueras, 2021), sinó també perquè ho fes la cultura del gust, les galeries d'art, els espais de tertúlies i els museus, llocs per excel·lència de la civilitat. A més, com civilitat i consum de productes de luxe anaven de bracet, el cafè, les espècies, el sucre o el cacau van esdevenir elements indispensables per a la vida de les classes acabalades (Mbembé, 2025[2016]: 47). En aquell mateix moment, les arts extraeuropees van quedar relegades a l'espai de les curiositats. Més tard, a finals del segle XIX, al dels museus d'etnografia, etnologia i antropologia, i ja en el XX, al dels museus d'«art primitiu», «art tribal» o «arts primeres» (López Sanz, 2026).

Els museus europeus, inclosos els espanyols, continuen sent espais on s'expressen i es reproduïxen desigualtats estructurals de raça i de classe.

Això ens permet pensar els museus europeus —inclosa Espanya— com espais on es continuen expressant i continuen reproduint-se desigualtats estructurals de raça i de classe. El personal de neteja, vigilància i servei de restauració sol ser racialitzat i, en la majoria dels casos, ocupa posicions laborals precàries. A mesura que s'ascendeix en l'estructura organitzativa de les institucions, les plantilles es tornen progressivament més blanques. Aquestes jerarquies també es manifesten en els espais físics que ocupa el personal; mentre que els qui tenen llocs de responsabilitat i comandament ocupen els espais més ben ventilats i més còmodes, les treballadores precàries s'instal·len en llocs discrets apartats de les mirades i recorreguts de visitants. En aquest sentit, els museus són com microsocietats on s'expressen les diferències de raça, classe i gènere que estructuren la divisió del treball de les societats capitalistes. En aquest context, qualsevol alternativa o proposta formulada des d'una perspectiva interseccional i crítica d'aquestes desigualtats sol ser rebutjada, expulsada, neutralitzada o ràpidament desqualificada com a *woke*.

Per això, el museu és per a moltes investigadores —entre elles Vergès, Ariella Aïsha Azoulay i Iván de la Nuez— una institució moralment indefensible, ja que s’hi expressen i s’hi reproduïxen les desigualtats globals creades per l’esclavitud, la colonització, el capitalisme racial i l’imperialisme (Vergès, 2023: 10). En aquest sentit, Vergès sosté que el postmuseu o el museu descolonial només és possible en un món lliure d’aquestes jerarquies, on l’economia estigui al servei del món humà i no humà, i no de la destrucció d’ecosistemes i pobles. En una línia similar, De la Nuez (2021: 88) afirma que el colonialisme no «opera com a peça secundària de l’engranatge capitalista, sinó com a motor clau del seu funcionament». De manera que parlar de la descolonització dels museus resulta quasi un oxímoron: aquestes institucions formen part d’un model productiu, de les lògiques del qual no poden escapar i que, podríem afegir, expressa de maneres diferents la violència imperial (Azoulay, 2019).

S’han de reconèixer i, alhora, posar en qüestió els treballs sobre la procedència de les col·leccions, el replantejament de les estratègies de comunicació pública i les revisions crítiques de les narratives museològiques i museogràfiques.

Per això, encara que necessaris, hem de reconèixer i posar en tela de judici els treballs sobre procedència de les col·leccions, el replantejament de les estratègies de comunicació pública i les revisions crítiques de les narratives museològiques i museogràfiques. Juntament amb aquestes iniciatives, resulta imprescindible introduir una dimensió ètica en els sistemes de gestió dels museus que es preocupi per les condicions socials i materials de vida dels qui hi treballen, i integri polítiques clares sobre finançament i distribució de recursos en l’organització d’exposicions i elaboració de programes públics, patrocinis, assegurances, etcètera. Una de les grans paradoxes que impedeix parlar *stricto sensu* de descolonització dels museus i espais culturals a Europa és la seva dependència econòmica d’empreses que espremen els recursos naturals i continuen relegant a la vida precaritzada als i les habitants de les antigues colònies, abans sotmeses a les metròpolis europees i avui als interessos de grans capitals econòmics i *lobbies* empresarials. Tot això, a més, en contextos on de vegades és l’estat mateix qui participa i alimenta dinàmiques colonials i fins i tot genocides.

MUSEUS, DESCOLONIALITAT I PODER INSTITUCIONAL

Sense ser suficients, especialment si no van acompanyades de canvis estructurals, la investigació —independent i institucional— i les diferents formes d’activisme, que conviden a revisar les narratives, col·leccions i arxius, els exercicis curatorials i pràctiques artístiques amb perspectiva descolonial continuen tenint tot el sentit del món, ja que serveixen —entre altres coses— per activar formes de pensament crític i articular memòries més plurals, multicèntriques i democràtiques.

Com a filòsof i antropòleg, m’interessen especialment els museus d’etnografia, etnologia i cultures del món situats en països europeus, espais per excel·lència per a l’exhibició de les alteritats culturals. Molts d’ells han revisat ja críticament les seves narratives i han incorporat la perspectiva descolonial en les seves exposicions permanents i temporals i han col·laborat activament amb les comunitats de procedència de les col·leccions.

En el context espanyol, les institucions més importants que acullen patrimoni colonial són el Museu d’Amèrica, el Museu Nacional d’Antropologia de Madrid i el Museu Etnològic i de Cultures del Món de Barcelona. El Nacional d’Antropologia i el d’Amèrica ja han iniciat el procés de renovació de la seva exposició permanent, mitjançant projectes elaborats a partir dels informes emesos pels qui participem en les mesos de treball constituïdes pel Ministeri de Cultura. Pel que fa al museu català, el seu origen colonial s’inscriu en el seu propi nom original: Museu Etnològic i Colonial. Fundat l’any 1949, el seu propòsit era exposar col·leccions referides als aleshores anomenats «pobles primitius», principalment aquells amb els quals Espanya havia tingut una relació històrica i colonial. El 1958, quan la Guinea espanyola va esde-

venir província, el terme «colonial» va desaparèixer i va ser reemplaçat pel subtítol «Races-Pobles-Cultures». Finalment, el Museu Etnològic i de Cultures del Món es va crear l'any 2015 amb dues seus: una situada al Parc de Montjuïc, i l'altra, al centre de Barcelona. Aquest museu, que ocupa l'antiga seu del Museu Barbier-Mueller d'Art Precolombí de Barcelona (1997-2012), està constituït, entre altres col·leccions, per les de l'escultor Eduard Serra i el col·leccionista Albert Folch. A l'igual que al Museu del Quai Branly-Jacques Chirac, la museografia és esteticista i invoca una categoria abstracta d'art amb aspiracions universalistes. A més, el discurs que va servir per justificar-lo davant les crítiques dels qui consideraven que els objectes s'exposaven desatenent les seves dimensions materials, socials i històriques i amb poques al·lusions al colonialisme i postcolonialisme (Roigé, 2015: 96) reproduïa a ulls clucs l'argumentari del museu francès. El reconeixement del geni artístic universal de les societats que van crear els objectes silenciava les seves condicions de recol·lecció, introduïa la idea d'un cànon propi de les societats d'origen quan, en realitat —com en el cas del Museu Barbier-Mueller i el Museu Quai Branly-Jacques Chirac—, el que es posava en exerg era un criteri elitista de gust molt relacionat amb la conversió d'objectes de cultura material en icones artístiques. Al mateix temps, evidenciaven processos de patrimonialització que tenien a veure amb les indústries culturals i les lògiques del mercat cultural (López Sanz, 2026). De fet, un grup de vuitanta professionals de l'antropologia van signar un manifest que portava per títol *Barcelona i els museus com a pessebres*, on valoraven què suposava l'obertura del museu. Una mena de rèplica *low cost* de l'operació del president Chirac, impulsor del projecte del Museu del Quai Branly a París. Però per si això no fos prou, en el cas del museu català l'organització mateixa dels espais geogràfics per plantes reverbera un racia- lisme —i racisme implícit— hereu dels esquemes evolucionistes que van servir per legitimar la colonització: en la planta baixa està l'Àfrica negra, en la primera Oceania (Nova Guinea i Austràlia) i en la segona Amèrica i Àsia. En espera que iniciï una reflexió profunda que condueixi a un canvi efectiu d'orientació i a la renovació de l'exposició permanent, des de la seva inauguració s'hi han desenvolupat algunes propostes crítiques en forma d'exposicions temporals que posen en el punt de mira els orígens colonials de les col·leccions i els contextos de dominació associats a la seva història, que són considerades «exposicions de memòria incòmoda» (García Arnillas i Ramoneda Aigüadé, 2016).

En les darreres dècades, els museus d'antropologia i cultures del món a Europa, Canadà i Estats Units s'han obert als llenguatges de l'art i a la col·laboració amb les comunitats d'origen i han incorporat en les seves pràctiques formes de cocuradoria i gestió comunitària.

Tampoc no podem oblidar que, en les darreres dècades, els museus d'antropologia i cultures del món a Europa, Canadà i Estats Units s'han obert als llenguatges de l'art i a la col·laboració amb les comunitats d'origen i han incorporat en les seves pràctiques formes de cocuradoria i gestió comunitària. En aquest sentit, la idea de James Clifford dels museus com a «zones de contacte» és operativa com a «horitzó imaginable» [les cometes són meves]. L'antropòleg nord-americà va reprendre l'expressió de l'obra *Ojos imperiales. Literatura de viajes y transculturación*, de l'antropòloga Mary Louise Pratt, qui defineix la «zona de contacte» com «l'espai de les trobades colonials, l'espai en el qual pobles geogràficament i històricament separats entren en contacte entre ells i estableixen relacions permanents que, en general, inclouen condicions de coerció, desigualtat radical i conflicte intractable» (mentonat a Clifford, 2019: 238). És a dir, la «zona de contacte» implica copresència espacial i temporal d'uns subjectes que prèviament havien estat separats per raons geogràfiques i històriques i les vides dels quals es creuen ara. Aquesta idea de museu per a Clifford sorgeix d'una vivència personal: les discrepàncies interpretatives entre conservadors i membres de la comunitat tlingit convidats pel Museu d'Art de Portland el 1989 per planificar l'exposició de la col·lecció Knud Rasmussen del museu, reunida per l'explorador groenlandès en la dècada de 1920 al sud d'Alaska i al llarg de la costa de Canadà. Segons Clifford, aquestes experiències fan que l'estructura organitzado-

ra de la col·lecció es torni «una *relació* permanent històrica, política, moral: un joc d'estira i arronsa, un conjunt d'intercanvis carregat de poder» (*Ibíd.*).

En la mesura que la descolonització dels museus és un procés polític, troba resistències actives perquè implica renunciar a privilegis i afecta la manera com s'institueixen i es defineixen les identitats nacionals.

No resulta fàcil considerar els museus com a zones de contacte, són per ara un «horitzó imaginable». Encara que algunes institucions comptin amb la participació de les comunitats d'origen de les col·leccions i revisin els seus arxius o museografies, la major part d'aquestes iniciatives procedeixen de qui dirigeixen les institucions (Boast, 2011: 58) i del personal funcionari o laboral no racialitzat ni precaritzat. A més, sempre hi ha la possibilitat que funcionin com a pràctiques neutralitzadores o pacificadoras del discurs antiracista i anticolonial de base, de manera que el que és descolonial esdevé un producte més del sistema museu —una retòrica—, l'estructura del qual roman intacta i indemne. Com assenyalava Bruno Brulon Soares (2024: 106):

Si bé el «museu participatiu» i les reflexions recents en «cocuradoria» s'han celebrat en publicacions acadèmiques, les pràctiques a les quals es refereixen en aquests termes han servit per «esborrar» la imatge colonial dels museus, en lloc de promoure la reflexivitat real o la redistribució d'autoritat entre els diferents membres de la societat civil.

Aquesta estratègia és pròpia de l'antiracisme liberal. De fet, en la seva crítica a la idea de museu com a «zona de contacte» Brulon Soares (*Ibíd.*: 109) sosté que es tracta d'un lloc comú superficial postcolonial, utilitzat per declarar que s'han eliminat les desigualtats i que, des d'aleshores, el patrimoni cultural material pot consumir-se i commemorar-se entre iguals. D'aquí la seva proposta del museu com a «zona de conflicte», un espai que assumeix la fricció i el conflicte com a part del seu funcionament. I encara que l'antropòleg brasiler no l'esmenta, aquesta idea és latent en el text de Clifford, confús de vegades, quan analitza els problemes que va posar de manifest l'exposició «En el cor d'Àfrica» realitzada al Museu Reial d'Ontàrio (Toronto) el 1989. L'exposició va ser titllada de racista, colonialista, mancada de perspectiva crítica i gens atenta o oberta a la participació de la comunitat afrocanadenca. En aquest cas, l'expressió «zona de contacte» va acompanyada d'un parèntesi que diu «conflicte», amb una sentència que, reprenent les reflexions de la poeta afrocanadenca Marlene Nourbese Philip, posa l'accent en les estructures de poder:

Mentre els museus es limitin a consultar (sovint quan ja s'ha establert amb fermesa la visió curatorial), mentre no aportin una varietat més àmplia d'experiències històriques i agendes polítiques al plantejament actual de les exhibicions i al control de les col·leccions que posseeixen els museus, aquelles persones la història de contacte de les quals amb aquests s'ha reduït a l'exclusió i la condescendència els considerarà merament paternalistes... Sens dubte, potser sigui utòpic imaginar els museus com a espais públics de col·laboració, control compartit, traducció complexa i desacord honest (Clifford, 2019: 257).

Però en la mesura en què la descolonització dels museus és un procés polític troba resistències actives: no només implica renunciar a privilegis, sinó que també afecta la manera com s'institueixen i defineixen les identitats nacionals. Com assenyalava Iván de la Nuez (2001: 94) en relació amb el Museu Etnològic i de Cultures del Món de Barcelona, l'actualització de la institució davant el seu passat colonial no està sent senzilla, «perquè travessa la identitat, el patrimoni i la fisonomia mateixa de la ciutat». El mateix podríem dir de les crítiques al projecte «Museu Habitat», de Manuel Borja-Villel. Si desplaçem la mirada cap a Madrid, les reaccions de la dreta han estat especialment virulentes, sobretot en el cas del Museu d'Amèrica, des de que es van anunciar les meses de treball del Ministeri de Cultura esmentades abans.

UN HORIZÓ POSSIBLE, O COM PAL·LIAR LA COLONIALITAT DELS MUSEUS

Sens dubte, estem davant un assumpte complex, travessat per qüestions tècniques, epistèmiques i dinàmiques de poder relacionades amb projectes polítics específics. En aquest context, podem definir ara algunes estratègies —fixades per Alberto López Bargados, Alba Valenciano Mañé i un servidor en un document publicat el 2025 com a posicionament de l'Associació d'Antropologia de l'Estat espanyol sobre els processos de descolonització dels museus— per pal·liar els efectes de la colonialitat, que són les següents:

1. Reconeixement del passat colonial i transparència. Els museus s'han de comprometre a analitzar i difondre el seu passat, racista i colonial, incloent en aquest procés les condicions en què van ser adquirides les seves col·leccions i la procedència dels capitals que van servir i serveixen per finançar-les. Això implica una revisió rigorosa de la documentació i la màxima transparència en la comunicació amb el públic.

2. Diàleg i col·laboració amb les comunitats d'origen. La descolonització no pot limitar-se a processos interns dels museus: implica un diàleg continu i simètric amb les comunitats de procedència de les col·leccions o de les representacions, tant si es troben en les antigues colònies com en les metròpolis. Això inclou fomentar processos de diàleg i reparació, així com la incorporació de veus autoritzades i d'epistemologies no occidentals en la interpretació de l'esmentat patrimoni. És fonamental donar a conèixer i dignificar els coneixements subalterns elaborats entorn d'aquestes col·leccions sense caure en un populisme intel·lectual que els validi al marge dels seus propis arguments i objectius.

3. Diversificació de narratives i epistemologies. Cal promoure una relectura crítica dels discursos museogràfics per evitar la perpetuació d'estereotips i visions eurocèntriques. Això implica incorporar perspectives diverses en les pràctiques curatorials —cocuradories o curadories col·laboratives— i educatives dels museus.

4. Ètica en la investigació i la conservació. Els museus s'han de comprometre a impulsar pràctiques ètiques en la investigació, documentació i conservació del patrimoni, de manera que garanteixin que els processos de reparació, conservació i reinterpretació es portin a terme amb respecte i sensibilitat.

5. Revisió de polítiques institucionals. La descolonització dels museus ha de ser un procés estructural i sostingut en el temps. Això inclou revisar les polítiques d'adquisició, conservació i exhibició de les seves col·leccions, implementar programes de formació dirigits als professionals del sector i adoptar polítiques laborals que respectin la diversitat cultural, de gènere i de classe pròpies de les societats europees contemporànies. També és fonamental repensar les aliances estratègiques d'aquestes institucions, evitant reproduir lògiques colonials i reconeixent el valor dels sabers subalterns sense reforçar sistemes que en perpetuen l'opressió. La transformació dels discursos museístics no serà convincent si no va acompanyada de canvis reals en les pràctiques de governança de les institucions.

6. Els museus com a espais per a la reparació. La descolonització dels museus s'ha d'inscriure en un marc més ampli de reflexió crítica sobre les lògiques de la colonialitat, entesa com un entramat de relacions de poder que persisteix més enllà dels processos històrics de colonització. En aquest context, els museus poden funcionar i han de funcionar com a espais que contribueixin a polítiques de reparació simbòlica, política i material. Aquestes polítiques, tanmateix, no poden limitar-se a l'àmbit institucional del museu, sinó que han de transcendir-ne fronteres i involucrar altres actors i institucions públiques i privades.

En síntesi, la descolonització dels museus no és una amenaça, sinó una oportunitat per repensar les relacions de poder en la societat i en la producció de coneixement i transformar-les. Així, els museus poden avançar cap a institucions més respectuoses

amb la diversitat, la inclusió i la sostenibilitat tal com proposa l'ICOM (International Council of Museums), fent d'això un dels seus pilars essencials. En aquest sentit, els museus són com cossos ferits que hem de curar perquè puguin sanar.

La descolonització dels museus no és una amenaça, sinó una oportunitat per repensar les relacions de poder en la societat i en la producció de coneixement i transformar-les.

BIBLIOGRAFIA ESMENTADA

- Adorno, Theodore W., i Horkheimer, Max. 1969 (1988). *Dialéctica de la ilustración. Fragmentos filosóficos*. Simancas.
- Azoulay, Ariella Aïsha. 2019. *Potential History. Unlearning Imperialism*. Verso.
- Clifford, James. 1999. «Los museos como zonas de contacto», *Itinerarios transculturales*. Gesida.
- Boast, Robin. 2011. «Neocolonial collaboration: Museum as contact zone revisited», *Museum Anthropology*, 34 (1).
- Brulon Soares, Bruno. 2024. *The Anticolonial Museum. Reclaiming Our Colonial Heritage*. Routledge.
- De la Nuez, Iván. 2021. «Anticolonialismo o museo», *Concreta*, núm. 18.
- De Sousa Santos, Boaventura. 2010. *Epistemologías del sur*. Siglo XXI.
- Fanon, Frantz. 1961(2020). *Els condemnats de la terra*. Pol·len.
- García Arnillas, Salvador, i Ramoneda Aigüadé, Lluís-Josep. 2019. «Uncomfortable Memory and Community Participation at the Barcelona Ethnological and World Cultures Museum». Modest, Wayne; Thomas, Nicholas et al. (eds.). *Matters of belonging. Ethnographic Museums in a Changing Europe*. Sidestone Press.
- Kant, Immanuel. 1790 (2005). *Crítica de la facultat de jutgar*. Edicions 62.
- López Sanz, Hasan G. 2026. *La descolonización de los museos en la época del capitalismo y las industrias culturales*. Sans Soleil.
- Piqueras, José Antonio. 2021. *Negreros. Españoles en el tráfico y en los capitales esclavistas*. Los Libros de la Catarata.
- Roigé, Xavier. 2015. «Los museos etnológicos en Cataluña. Perspectivas, retos y debates», *Revista Andaluza de Antropología*, núm. 9.
- Rolnik, Suely. 2019. *Esferas de la insurrección. Apuntes para descolonizar el inconsciente*. Tinta limón.
- Thiong'o, Ngũgĩ wa. 2017. *Descolonitzar la ment. La política lingüística de la literatura africana*. Raig Verd.
- Vergès, Françoise. 2024. *Programme de désordre absolu. Décoloniser le musée*. La Fabrique.
- Villegas, Fabián, i Sissokho, Cindy. 2021. «Decolonizar el museo no es un performance ni una metáfora», a *Contranarrativas* (ed.). Rumores.

La Fundació Joan Brossa i la hibridació de llenguatges com a eina d'innovació en la gestió cultural

Maria Canelles i Georgina Oliva

Direcció artística del Centre de les Arts Lliures de la Fundació Joan Brossa

Com a nota preliminar, ens agradaria anticipar al lector d'aquest article que, des del Centre de les Arts Lliures de la Fundació Joan Brossa, hem portat a terme la praxis que aquí descrivim durant una temporada i que, per tant, creiem oportú especificar que la informació que aquí plasmem és un model que tot just engegarem i està en procés d'evolucionar. Esperem que sigui més sòlid com a estudi quan s'hagi dut a terme com a mínim durant tres temporades més, fins a la 2028/29.

INTRODUCCIÓ A LA FUNDACIÓ JOAN BROSSA. QUAN LA CREACIÓ IMPULSA LA GESTIÓ

Parlar d'hibridació de llenguatges en gestió cultural des de la Fundació Joan Brossa és, en realitat, parlar d'una conseqüència natural d'una manera d'entendre la creació que es basa en la figura i l'obra d'un creador singular. Joan Brossa (Barcelona, 1919-1998) és un dels poetes experimentals més importants del context català i internacional. La seva actitud amb la creació és de compromís total i d'irreverència vers les disciplines artístiques. Es tracta d'un poeta que crea tota la vida al costat d'artistes visuals i que busca els seus referents en pintors i artistes de l'escena teatral i para-teatral. Brossa «innova» en el sentit en què les polítiques culturals solen utilitzar el terme; però no era la seva voluntat fer-ho, sinó que senzillament la seva pràctica artística es mou en un pla de creació que ignora totes les estructures de classificació, producció i gestió. I és aquesta indisciplina respecte als marcs establerts el que obliga la institució que té cura de la memòria de la seva figura i de la seva obra a inventar maneres de fer.

Brossa es reivindica poeta, però la seva visió del que és poesia desborda constantment els límits mateixos del fet poètic. Va escriure sonets i sextines, però també va crear teatre, accions, poesia objectual, poemes visuals, instal·lacions, intervencions a l'espai públic i *performances*, entre d'altres. La seva obra és, en si mateixa i amb paraules actuals, un sistema híbrid de llenguatges. I aquesta hibridació no és una etiqueta formal o teòrica, és estructural perquè implica una manera de treballar la paraula, la imatge i l'acció sempre en un primer pla i sense jerarquies.

Joan Brossa (Barcelona, 1919-1998) és un dels poetes experimentals més importants del context català i internacional. La seva actitud amb la creació és de compromís total i d'irreverència vers les disciplines artístiques.

Des d'aquesta perspectiva, s'entén la poesia brossiana més com a actitud o gest, com una manera de fer, que no pas com a gènere artístic concret. El seu compromís amb la creació porta a Brossa a fer de la seva acció creadora l'única activitat vital:

no se li coneix feina remunerada al llarg de la seva vida. Els guanys produïts per la seva obra no arriben fins molt endavant en la seva biografia, coincidint amb el restabliment de la democràcia i, per tant, de les estructures institucionals pròpies, així com amb l'acció concreta de Pepa Llopis, companya del poeta i gestora i activista cultural, que ajuda a organitzar i establir unes bases concretes de subsistència basades en una creació poètica experimental que viu fora de les lleis de mercat. És des d'aquesta vulnerabilitat (viure fora de les estructures de mercat) i alhora actitud radical envers la creació que s'estableix avui un repte institucional per tal de no simplificar o fins i tot neutralitzar la potència, el gest i la provocació que, de la manera de crear de Brossa, en resulta.

La Fundació Joan Brossa es crea mesos després de la mort del poeta i Pepa Llopis n'és la instigadora i presidenta fins al final dels seus dies. La institució actual (amb gairebé trenta anys de trajectòria) és fruit de la fusió amb una altra mentalitat i entitat, l'Espai Escènic Joan Brossa fundat per Hermann Bonnín i Jesús Julve (Hausson). Aquest petit teatre va obrir l'any 1997 com un espai alternatiu, una sala íntima dedicada a la poesia escènica i les arts parateatral. El 2010 s'instal·la a l'edifici patrimonial de l'Ajuntament, l'antiga casa de la moneda, la Seca, entrada que dona al carrer Flassaders, i després, el 2018, arriba la Fundació Joan Brossa al mateix edifici però a la banda del carrer de la Seca. Dues organitzacions diferents amb un referent i edifici compartit porten a terme la seva activitat sense interactuar entre elles fins que el 2021 la Fundació Joan Brossa passa a gestionar l'edifici sencer i fusiona l'activitat pròpia de la Fundació amb la trajectòria escènica del teatre.

L'espai Escènic Joan Brossa va obrir l'any 1997 com un espai alternatiu, una sala íntima dedicada a la poesia escènica i les arts parateatral.

Tant Pepa Llopis com Hermann Bonnín són figures clau si parlem d'innovació en la gestió cultural. La seva és una mirada possibilista, és a dir, que fa possible que esdevingui allò immaterial i intangible: la creació poètica i escènica experimental des d'unes estructures institucionals incipients i creades a fi i efecte de donar continuïtat a una creació artística que parteix sempre de l'experimentació i el gest provocador, és a dir, des del que avui s'anomena hibridació de llenguatges artístics.

Brossa, per una banda, i Pepa Llopis i Hermann Bonnín, per l'altra, ens provoquen encara avui. No només des de la seva obra i actitud radical, sinó des de la pregunta que deixa oberta: com es gestiona allò que no vol ser gestionat?

És per això que, prenent l'històric de la pròpia institució, entenem que quan la gestió entra en joc (tant en la vida de Brossa com en la vida de la institució Fundació Joan Brossa) no ho ha de fer amb la intenció de domesticar, sinó amb l'objectiu de crear condicions de possibilitat perquè el gest radical de la creació persisteixi. Organitzar, estructurar, donar continuïtat vol dir garantir que allò que, d'entrada, sembla no tenir lloc, pugui existir en el temps, circular i afectar. En aquest sentit, la innovació en gestió en el cas de la Fundació Joan Brossa no és un objectiu en si mateix, sinó un efecte. La creació marca un impuls, i la gestió, si vol ser honesta amb allò que sosté, ha d'aprendre a moure's al costat i a través d'aquesta creació.

Brossa, per una banda, i Pepa Llopis i Hermann Bonnín, per l'altra, ens provoquen encara avui. No només des de la seva obra i actitud radical, sinó des de la pregunta que deixa oberta: com es gestiona allò que no vol ser gestionat? Com es crea una institució que no anul·li la dissidència i la radicalitat que li donen sentit?

ANTECEDENTS. UNA ANÀLISI D'ALTRES MODELS D'ESTUDI

Una de les dificultats amb què ens trobem és que, tot i que hi ha institucions, iniciatives i projectes que poden compartir la mirada híbrida i el posicionament artístic

de treballar interdisciplinàriament, no hem trobat una institució amb les característiques de La Brossa. Malgrat tot, s'han analitzat especialment dos espais que poden servir mínimament d'estudi.

La Casa Encendida, de Madrid, ha estat un dels projectes en els quals ens hem fixat perquè la seva programació treballa des de la hibridació artística i la seva estructura respon a una transversalitat d'activitats molt diversa. En aquest cas, es tracta d'un centre cultural, i també social, privat, on conviuen una programació d'arts visuals innovadora, activitats educatives i de reflexió, una programació d'arts escèniques i en viu, i fins i tot una biblioteca. El projecte s'organitza a partir d'uns eixos molt clars que funcionen de manera transversal, però que són més conceptuals i ideològics que sectorials: cultura, solidaritat, medi ambient i educació. La diferència més clara amb La Brossa és que no tenen una programació regular de sala teatral, sinó que la seva programació d'arts en viu està constituïda per accions puntuals que tenen vida durant dos o tres dies. El més significatiu és que no disposen d'un espai escènic fix, sinó que les accions teatrals tenen lloc al pati central, muntant i desmuntant els elements tècnics, les grades i l'escenari per a cada producció. Això condiciona enormement l'estructura, ja que en el cas de La Brossa la programació teatral respon a un altre model que defineix de manera diferent la institució, fins al punt de vincular la seva sostenibilitat econòmica a la taquilla que pugui generar el teatre.

Matadero, a diferència de La Casa Encendida, no és un centre que depengui únicament d'un organisme privat com una fundació, sinó que és un equipament de titularitat pública de grans dimensions on conviuen projectes públics i privats. Els projectes privats, tot i que no sempre encaixin amb l'ideari i la línia artística del conjunt, aporten recursos, sostenibilitat i visitants al projecte global. De la mateixa manera, Tabakalera de Sant Sebastià acull iniciatives privades que no només aporten la pàtina de transversalitat i hibridació conceptual i artística al conjunt, sinó també recursos que contribueixen a garantir-ne la sostenibilitat. Tanmateix, en ambdós casos, la coexistència de múltiples projectes dins un mateix equipament difumina una identitat artística unitària, que sí que defineix el model de La Brossa.

MARC CONCEPTUAL. BASCULAR ENTRE ARTISTES I INSTITUCIONS

Parlar d'hibridació en espais artístics —o, de manera més àmplia, en espais culturals— implica assumir que no hi ha una única lògica d'actuació. Les institucions culturals no són fulls en blanc predissenyats per donar respostes concretes a una suma de trajectòries determinades i contextos complexos. Les institucions, doncs, treballen des de l'equilibri de múltiples realitats: artística, econòmica, patrimonial, social, educativa i també política. La innovació en gestió al segle que ens pertoca, per tant, no existeix perquè s'inventin dispositius completament nous, sinó que esdevé l'actitud imprescindible per tal de poder articular totes aquestes dimensions sense jerarquies ni visions excloents.

Parlar d'hibridació en espais artístics —o, de manera més àmplia, en espais culturals— implica assumir que no hi ha una única lògica d'actuació.

En aquest context, i en concret en el del Centre de les Arts Lliures de la Fundació Joan Brossa, resulta clau parlar en termes d'equilibri. Els equilibris no són immutables ni permanents, sinó que precisament, impliquen basculació i, per tant, moviment. La foto fixa no existeix. La innovació en la gestió, per tant, l'entenem com un joc de forces que implica bascular entre la iniciativa dels artistes i la de la direcció del centre per tal de permetre circulacions permanents. Aquest bascular consisteix en una escolta constant que garanteix una xarxa on l'art i el pensament contemporanis no cauen en el buit i, per tant, se'ls atorguen eines perquè puguin arrelar dins la societat, que és d'on neixen les propostes i on retornen transformades en accions artístiques.

La porositat en la institució l'entendem com la manera de posar en evidència que les idees passen, les pràctiques són mutants i les preguntes no es tanquen. Això vol dir treballar amb una actitud d'obrir mires i de no tancar-se portes davant de formats prefixats. La institució proposa un diàleg de tu a tu entre l'artista i la gestió, esquivant sempre caure en rols on el centre esdevingui un protector paternalista i l'artista un rebel incomprens.

Aquesta actitud per desdibuixar fronteres (que prenem de Brossa, com a mínim pel que fa a l'actitud) genera tensions, però també permet obrir espais d'innovació real.

EL CENTRE DE LES ARTS LLIURES DE LA FUNDACIÓ JOAN BROSSA. UNA PROGRAMACIÓ NECESSÀRIAMENT HÍBRIDA

El Centre de les Arts Lliures de la Fundació Joan Brossa és un exemple clar d'aquesta condició híbrida. En una sola temporada, i posem d'exemple la 24/25, hi han conviscut 24 espectacles, 4 exposicions, 4 instal·lacions artístiques, 23 activitats escolars i familiars, 15 cursos/tallers i 2 jornades professionals.

A aquesta dimensió programàtica s'hi afegeix la gestió dels drets de Joan Brossa, la conservació i activació del seu llegat i la circulació de la seva obra en contextos privats i públics i formats diversos, com ara préstecs d'obres, subhastes, vendes privades o altres esdeveniments específics. Dins de l'àmbit de la recerca i la divulgació de la figura i l'obra de Brossa, la Fundació també finança i coordina la Càtedra UB-Joan Brossa.

La Fundació Joan Brossa, per tant, no és només un espai d'exhibició. És alhora centre de creació i recerca, espai escènic, centre d'art contemporani, espai pedagògic, institució patrimonial i agent cultural que opera en el mercat de l'art.

Aquesta multiplicitat no respon a una voluntat d'acumulació, sinó a la pròpia diàspora que l'obra de Brossa ha generat. La tasca de conservació i catalogació de l'obra i l'arxiu de Joan Brossa recau en el MACBA, però la divulgació i propagació de l'obra material i immaterial és objectiu principal de la Fundació.

La Fundació Joan Brossa no és només un espai d'exhibició: és alhora centre de creació i recerca, espai escènic, centre d'art contemporani, espai pedagògic, institució patrimonial i agent cultural que opera en el mercat de l'art.

Aquesta hibridació programàtica té conseqüències estructurals directes en la manera d'organitzar equips, prendre decisions, distribuir recursos i definir línies estratègiques. No es tracta d'encaixar disciplines, sinó de pensar els projectes des d'una lògica transversal, on els límits entre el que anomenem activitat del tipus exposició, escena, acció pedagògica o activació patrimonial són permeables. Aquesta permeabilitat genera projectes transversals, que hem dividit en els àmbits següents:

- **Patrimoni:** amb exposicions estretament relacionades amb l'obra de Brossa i el cicle *Exorcismes, patrimoni i performativitat*, on es posa a disposició dels artistes el patrimoni material i immaterial de Joan Brossa, a través d'artistes de totes les naturaleses.
- **Suport a la creació:** a través d'ajuts atorgats en convocatòries obertes o tancades que tenen forma de producció o coproducció depenent del tipus de projecte.
- **Formació:** amb un programa educatiu però també formatiu, Escola Brossa, que abraça totes les edats d'aprenentatge, perquè el centre concep l'experimentació sense límit d'edat.

El sistema de programació és híbrid i inclou, per un costat, les decisions artístiques, les quals impliquen conceptes o perfils de creadors que es posen en comú per tal de generar un discurs que creui tota la programació de la temporada a través de totes les seves activitats; i per l'altre, es gestiona a través de la rebuda i gestió dels projectes. Aquest model de rebuda i selecció de projectes pren les formes següents:

Convocatòries obertes: ajuden a descobrir artistes que d'altra manera seria més difícil conèixer i permet fer pública una línia artística del centre per tal de posicionar-se al sector. A més, i com ja es reivindica, permet una obertura de procés i selecció. Per contra, la majoria de projectes provenen d'artistes que no formen part d'una generació habituada a aquests processos de selecció, i per tant, això podria acotar generacionalment de manera significativa.

La mitjana de projectes rebuts per a arts visuals a través de PostBrossa és d'uns 120 projectes, mentre que per a arts escèniques a través dels ajuts Hermann Bonnín és de 60. El nombre de convocatòries obertes entre 2021 i 2024 ha estat de cinc PostBrossa (arts visuals) i quatre ajuts Hermann Bonnín (arts escèniques).

Bústia de projectes: a través del correu electrònic i sense un calendari ni bases específiques, permet rebre projectes que no troben encaix dins les bases de les convocatòries del sector per obrir noves possibilitats de relacionar-se amb el centre. En no haver-hi bases, permet una aleatorietat generacional i formal que pot obrir portes tan poc calculades com les convocatòries obertes. Per tant, tots dos models tenen coses a favor i en contra a parts iguals.

Aquesta és una via més practicada al sector escènic que al visual i s'han arribat a rebre fins a tres-cents projectes al llarg d'un any, una quantitat que ha implicat un repte pel que fa a la gestió de les respostes, les quals no han estat donades en la seva totalitat.

Encàrrecs: a través de la coneixença del sector i també de les necessitats que el centre pugui tenir per tal de completar el conjunt de la programació, els encàrrecs (que es donen en menor mesura) ajuden a acabar de determinar la línia artística del centre. Aquesta és una fita del tot necessària per dibuixar la identitat que el Centre de les Arts Lliures, per la seva complexitat a l'hora de definir-se, mereix.

APROXIMACIÓ A UN MODEL HÍBRID EN LA GESTIÓ PRESSUPOSTÀRIA DEL CENTRE DE LES ARTS LLIURES

Des del 2021, moment en què l'edifici de La Seca passa a ser gestionat per la Fundació Joan Brossa i neix el Centre de les Arts Lliures, es planteja una direcció col·legiada formada per la Direcció d'arts visuals i textuais, la Direcció d'arts escèniques i Gerència.

Ja hem vist el que provoca en la seva activitat a nivell artístic, perquè a més de la diversitat de llenguatges artístics que s'hi exhibeixen hi trobem la circulació d'artistes d'una banda a l'altra: de les escèniques a les visuals i a la inversa. Això, però, és la part *pictòrica* i la més visible; el repte està en el fet de poder donar resposta a nivell pressupostari a dos sectors (visual i escènic) o serveis que tenen maneres de produir-se, exhibir-se i convocar públics prou diferents.

En aquest sentit, ens trobem davant un model en el qual la divisió del pressupost d'activitat cal que respongui a les lògiques de producció que cada sector necessita.

A continuació mostrem el percentatge del pressupost d'activitat de l'any 2025, el qual ha estat segmentat de la manera següent:

- Arts visuals 29 %
- Arts escèniques 36 %
- Projecte patrimonial (projecte transversal amb activitat escènica i visual) 26 %
- Programa educatiu i formatiu (projecte transversal amb visites, tallers, etc.) 9 %

A banda, també tenim el percentatge d'ingressos generats per l'activitat mateixa i altres serveis del centre:

- Taquilla 35 %
- Botiga 7 %
- Venda d'obra 14 %

- Mecenatge 20,5 %
- Educació i formació 12,5 %
- Altres (drets d'autor, lloguers, bolos) 11 %

El model que s'ha treballat, atesa la diversitat en la natura de les arts que s'exhibeixen, els diversos preus que es donen perquè el públic pugui gaudir-les o els serveis que s'ofereixen, s'ha basat a separar l'activitat escènica de la resta, per tal de generar un 35 % aproximadament, tant pel que fa a pressupost atorgat com a ingressos generats per al conjunt de la Fundació vers el 65 % aproximadament de tota la resta en els mateixos termes.

Com diem, es tracta d'una partició que, tot i poder tenir revisió, no deixa de respondre a tradicions i dinàmiques heretades de cada activitat o servei. Això no vol dir que en un futur no es puguin alterar aquestes tradicions o dinàmiques, però en aquest aspecte encara queda camí, si així es vol fer.

REPTES DE FUTUR COM A CONCLUSIÓ

Fer sostenible allò que no es deixa governar. El repte principal és mantenir la identitat dissident i radical del node principal de la Fundació, que és l'actitud de Brossa, i al mateix temps garantir el creixement institucional suficient per tal que les estructures siguin prou fermes per sostenir la creació i l'exhibició en aquests termes, especialment pel que fa al model mitjà, el qual conforma un esglaó fonamental en l'escala de les institucions culturals, especialment les de finançament públic.

Un dels objectius principals del Centre de les Arts Lliures de la Fundació Joan Brossa és generar condicions més justes en àmbits on l'experimentació artística conviu amb l'experimentació estructural i gestora.

Garantir el suport a la producció en sectors fràgils. Un dels objectius principals del Centre de les Arts Lliures de la Fundació Joan Brossa és generar condicions més justes en àmbits on l'experimentació artística conviu amb l'experimentació estructural i gestora. Aquesta fita pot esdevenir en algun moment contradictòria en ella mateixa, perquè justament la fragilitat o vulnerabilitat de l'experimentació i el risc a nivell artístic no aporta seguretat estructural. Cal seguir treballant, doncs, en models que basculin amb els equilibris necessaris perquè es pugui garantir risc, experimentació i alhora qualitat artística.

Gestió del patrimoni com a pràctica viva. Activar l'obra de Brossa des de pràctiques contemporànies evitant per sobre de tot la *museïficació* continua sent un dels principals actius de la Fundació Joan Brossa. Al mateix temps, la necessitat de diversificar ingressos provoca que aquesta gestió del patrimoni pugui aportar valor en ella mateixa.

Relació amb el públic: recepció indiscriminada. El públic decideix com travessa les propostes. Podem generar contextos que convidin a una recepció no jeràrquica, on l'experiència indiscriminada esdevé aprenentatge cultural i hem de saber-ho explicar bé. El que proposa la programació del Centre de les Arts Lliures de la Fundació Joan Brossa és un sistema de relacions, on la sala d'exposicions estableix unes línies d'afinitat determinades amb el que passa a la sala teatral o amb la proposta educativa. El receptor és l'encarregat d'establir aquests contactes i de generar-ne de nous. En un context social on l'especialització i la identitat esdevenen cara i creu de l'uniformisme, aquesta és ja una proposta de treballar els continguts de manera híbrida, un posicionament ideològic determinat envers el coneixement i l'espai que ha de tenir dins la societat.

Capítol 3.

Cultura en dades

Dades sociodemogràfiques

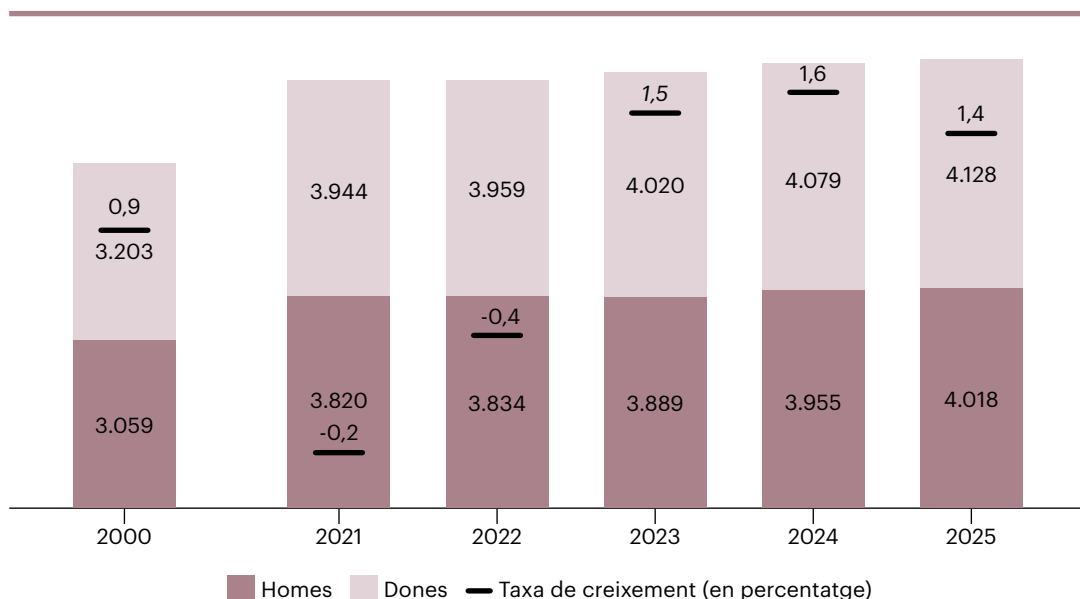
EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ PER SEXE I PROCEDÈNCIA

Al tancament de l'any 2025, la població resident a Catalunya se situava per sobre dels 8,1 milions d'habitants, amb una estructura per sexes pràcticament equilibrada: 50,7 % dones i 49,3 % homes. En termes de tendència de llarg termini, el volum poblacional ha experimentat un increment acumulat del 31 % des de l'inici del segle XXI, fet que confirma un procés de creixement sostingut vinculat principalment a la dinàmica migratòria.

L'anàlisi de l'evolució recent mostra un creixement moderat del 2,4 % entre 2018 i 2020, interromput el 2021 per una variació interanual negativa del -0,2 %. Aquesta inflexió s'associa als efectes dels períodes de confinament i restriccions de mobilitat, que van reduir de manera significativa els fluxos migratoris d'entrada i sortida, principal component del creixement demogràfic català. A partir de 2022, es registra una recuperació dels fluxos poblacionals, amb un retorn a taxes positives de creixement que es consoliden durant 2023 i 2024. L'any 2025 presenta un creixement moderat i estabilitzat, coherent amb un escenari de normalització postpandèmica i de reequilibri dels moviments migratoris.

Gràfic 1. Població per sexe

En milers i percentatge. 2000 i 2021-2025

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Padró municipal d'habitants*.

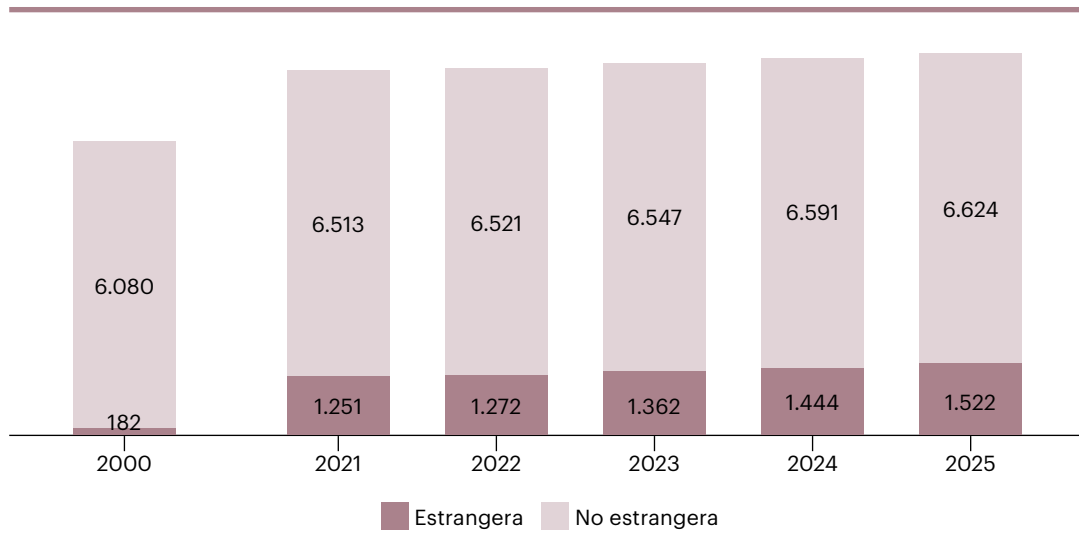
Les dades del *Padró municipal d'habitants* indiquen que el volum de persones de nacionalitat estrangera residents a Catalunya es va multiplicar per sis entre els anys 2000 i 2008, període en què la intensificació dels fluxos migratoris va constituir el principal component del creixement demogràfic. L'any 2008, la irrupció de la crisi econòmica i financera va provocar una desacceleració abrupta d'aquests fluxos, amb una reducció significativa de les entrades i un estancament del saldo migratori.

Superada la fase més crítica de la recessió, es registra una reactivació progressiva de la immigració internacional, que es consolida al llarg de la dècada següent. L'any 2000, Catalunya comptava amb 181.551 persones empadronades d'altres naciona-

litats, mentre que el 2025 aquesta xifra s'havia multiplicat per més de vuit, fins a arribar als 1.522.000 residents estrangers. Aquest increment sostingut confirma el paper estructural de la immigració com a motor demogràfic del país.

Gràfic 2. Població segons origen

En milers. 2000 i 2021-2025

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Padró municipal d'habitants*.

En contrast, el nombre de població no estrangera ha mostrat una estabilitat pràcticament absoluta durant els darrers cinc anys, sense variacions significatives en termes absoluts. Aquesta divergència entre la dinàmica de la població estrangera i la població autòctona reforça la idea que el creixement demogràfic recent de Catalunya depèn majoritàriament del component migratori, tant per volum com per capacitat d'absorbir fluctuacions econòmiques i conjunturals.

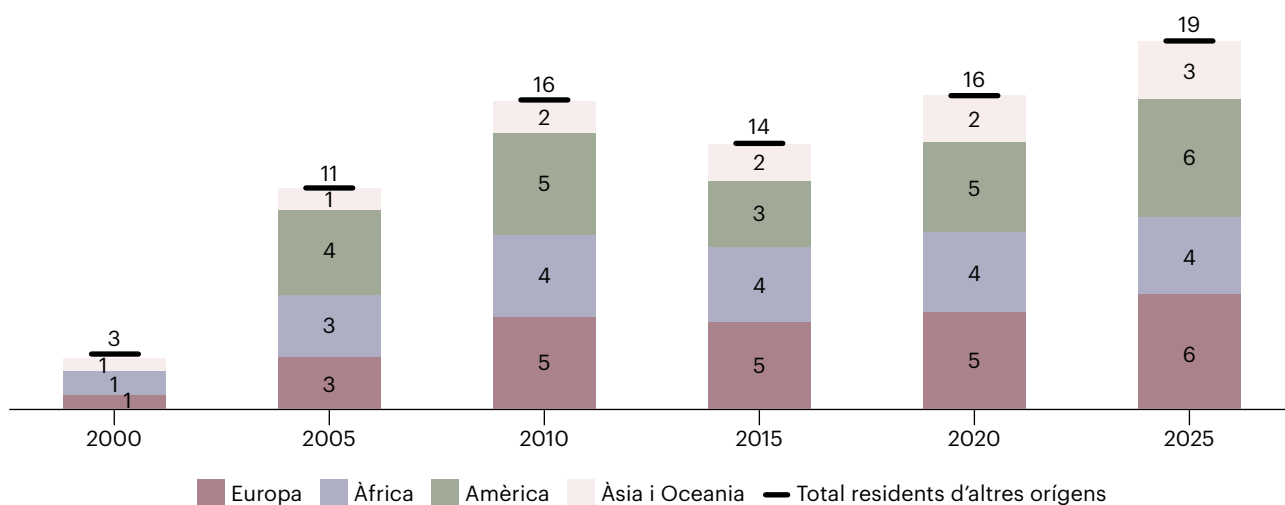
L'any 2025, la composició de la població estrangera resident a Catalunya presenta un predomini equilibrat de persones procedents d'Europa i d'Amèrica, que conjuntament constitueixen els principals col·lectius d'origen. En segon terme se situen les poblacions africana i asiaticooceànica, que mantenen una presència significativa però inferior en termes relatius.

L'evolució des de l'any 2000 evidencia transformacions estructurals rellevants. A inicis de segle, la població d'origen africà representava el 42 % del total de residents estrangers, de manera que es configurava com el col·lectiu majoritari, mentre que la població europea només suposava el 24 %. Aquest patró s'ha invertit progressivament al llarg de les dues dècades següents, en un procés marcat per la intensificació dels fluxos migratoris intraeuropeus i l'estabilització relativa de la immigració africana.

Un dels increments més destacats correspon al contingent procedent d'Àsia i Oceania, la qual ha duplicat la seva representació i ha passat de ser del 8 % l'any 2000 a constituir el 16 % el 2025. Aquest creixement reflecteix tant l'augment de fluxos migratoris vinculats a estudis i ocupacions qualificades com la consolidació de xarxes migratòries ja establertes.

Gràfic 3. Població estrangera segons continent d'origen

En percentatge sobre el total de població. 2000, 2005, 2010, 2015, 2020 i 2025

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Padró municipal d'habitants*.

Pel que fa als països d'origen, el Marroc continua essent el principal emissor de població estrangera resident a Catalunya l'any 2025, seguit de Colòmbia i Itàlia. La distribució per sexes mostra patrons diferenciats segons l'àrea geogràfica:

- Les poblacions procedents de països africans i asiàtics presenten una sobrerrepresentació masculina, coherent amb perfils migratoris associats a ocupacions intenses en mà d'obra.
- Les persones provinents d'Amèrica del Sud són majoritàriament dones, especialment en el cas de països amb nivells de renda més baixos, com Paraguai i Hondures, on predominen trajectòries migratòries vinculades al sector de les cures i els serveis personals.
- La població europea mostra una distribució equilibrada entre homes i dones, amb l'excepció dels qui provenen d'Ucraïna, dels quals el 60 % de les persones empadronades són dones, un patró que respon a dinàmiques migratòries específiques i a contextos geopolítics recents.

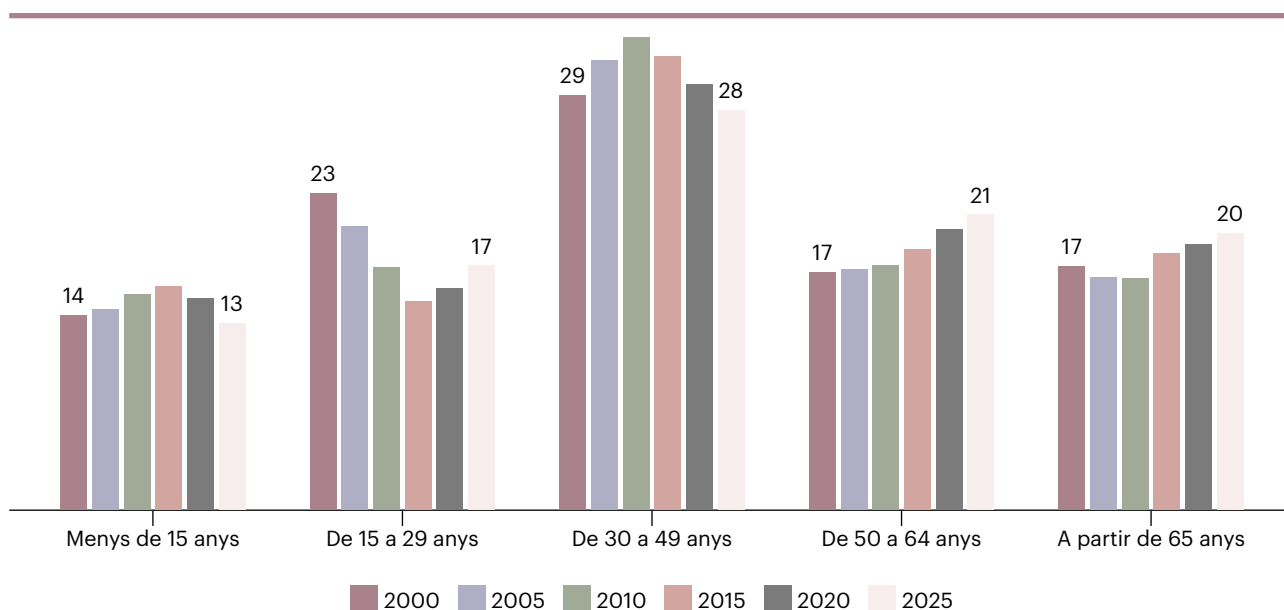
ESTRUCTURA POBLACIONAL PER EDATS

La població catalana ha experimentat transformacions estructurals significatives en la seva composició per edats des de l'inici del segle XXI. L'anàlisi longitudinal mostra una reducció sostinguda de les cohorts menors de 30 anys, malgrat una lleugera recuperació recent del grup de 16 a 29 anys durant el darrer quinquenni, atribuïble a l'arribada de joves d'origen estranger i a la normalització dels fluxos migratoris postpandèmics.

En contrast, els grups d'edat més avançats han registrat increments molt pronunciats. La població d'entre 50 i 64 anys ha augmentat un 57 % des de l'any 2000, reflectint l'avançament generacional de les cohorts nascudes durant els períodes de major fecunditat del segle XX. Paral·lelament, la població major de 65 anys ha crescut un 43 %, fet que consolida un procés d'envelliment demogràfic sostingut i estructural.

Gràfic 4. Població per grups d'edat

En percentatge. 2000, 2005, 2010, 2015, 2020 i 2025

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Padró municipal d'habitants*.

Les projeccions i tendències observades indiquen que el pes relatiu de les franges d'edat avançades continuarà incrementant-se en els propers anys. Aquest creixement respon a dos factors principals: la incorporació progressiva de la generació del *baby boom* als grups d'edat de 65 anys i més, i l'estancament persistent de la natalitat, que limita el relleu generacional i accentua el desequilibri entre cohorts joves i cohorts d'edat avançada.

Aquest conjunt de dinàmiques configura un escenari de transició demogràfica avançada, amb implicacions directes sobre el mercat de treball, la sostenibilitat dels sistemes de protecció social i la planificació de serveis públics orientats a la població gran.

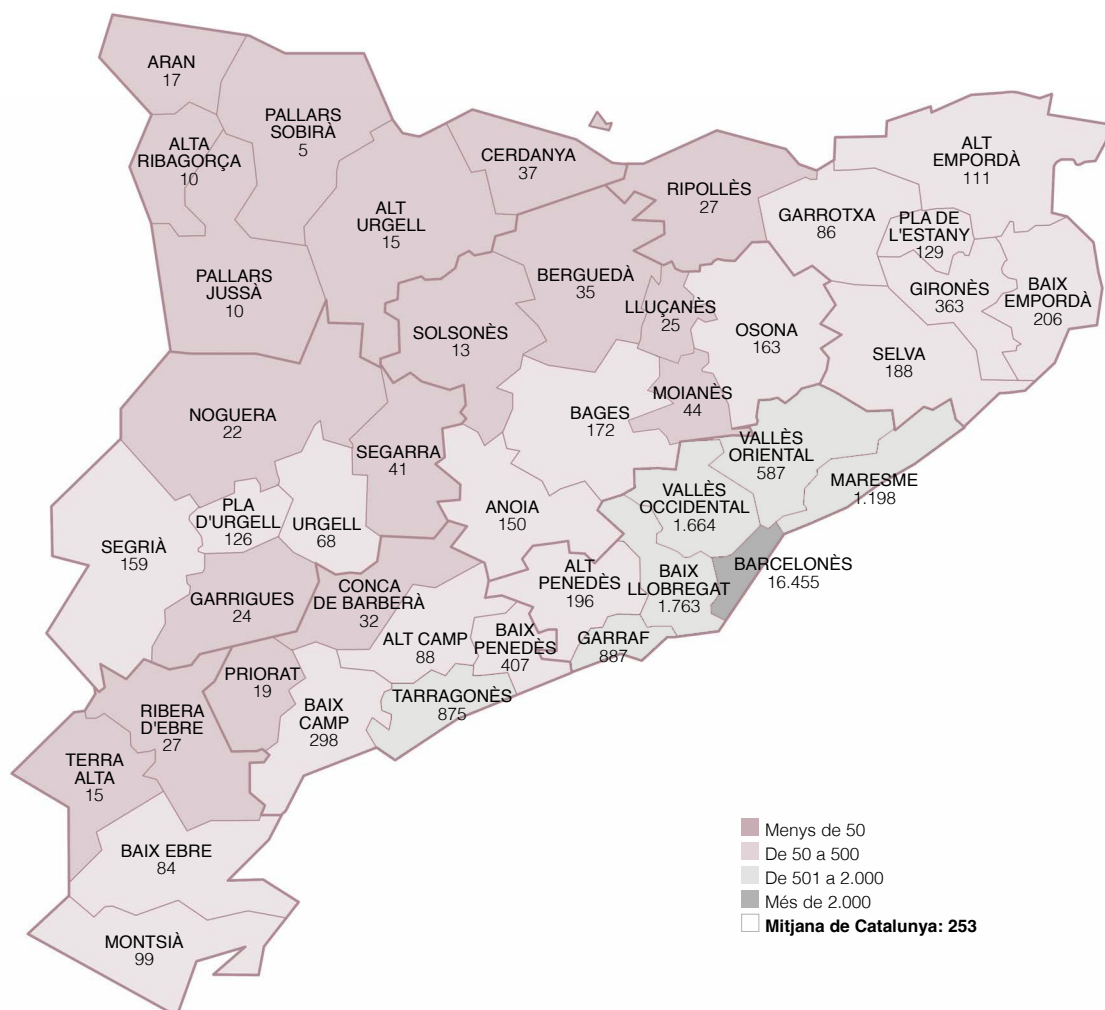
DENSITAT POBLACIONAL

L'any 2025, la densitat de població de Catalunya se situava en 253 habitants per km², fet que representa un increment de 57 punts respecte a l'any 2000 (196 hab./km²) i un augment de 4 punts en relació amb 2024. Tot i això, la mitjana catalana amaga una forta heterogeneïtat territorial, amb diferències extremes entre comarques altament urbanitzades i comarques de baixa densitat.

El contrast és especialment notable entre el Pallars Sobirà, amb només 5,3 habitants per km², i el Barcelonès, que assoleix una densitat de 16.455 habitants per km², una de les més elevades d'Europa. Aquest diferencial de més de 3.000 vegades evidencia la concentració demogràfica en l'eix litoral i metropolità i la persistència de dinàmiques de despoblament a l'interior i al Pirineu.

Només deu comarques —aproximadament una quarta part del total— superen la densitat mitjana catalana. Totes elles es localitzen a la franja litoral i prelitoral, de manera que configuren un corredor demogràfic continu que s'estén des del Maresme fins al Tarragonès, passant per l'Àrea Metropolitana de Barcelona. A aquest conjunt s'hi afegeix el Gironès, l'única comarca de la demarcació de Girona que supera la mitjana catalana, amb 363 habitants per km².

Mapa 1. Densitat de població. Per comarques
Habitants per km². 2025

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Cens de població anual*.

Les comarques amb densitats més elevades són: Barcelonès, Baix Llobregat, Vallès Occidental, Maresme, Garraf i Tarragonès. Aquestes comarques concentren la major part de la població catalana i presenten un model territorial caracteritzat per alta urbanització, forta presència d'activitat econòmica i elevada connectivitat.

A l'altre extrem, les comarques amb densitats més baixes es localitzen principalment a les Terres de Ponent, el Pirineu i les Terres de l'Ebre, amb valors molt allunyats de la mitjana catalana. Destaquen: el Pallars Sobirà, l'Alta Ribagorça, el Pallars Jussà, el Lluçanès, l'Alt Urgell, la Terra Alta, el Solsonès i l'Aran. Aquestes comarques presenten dinàmiques de baixa densitat estructural, associades a factors com la dispersió de nuclis, la baixa natalitat, la sortida de població jove i la limitada capacitat d'atracció migratòria.

La distribució de la densitat de població a Catalunya el 2025 confirma un model territorial dual:

- Eix litoral i metropolità: alta densitat poblacional, creixement sostingut, major diversitat demogràfica i econòmica. Concentra la major part de la població i l'activitat productiva.
- Interior i zones de muntanya: densitats molt baixes, envelliment acusat i dinàmiques de despoblament. A nivell econòmic, hi ha una forta dependència dels sectors primaris, del turisme estacional i dels serveis de baixa intensitat.

Aquestes diferències tenen implicacions directes en la planificació territorial, la provisió de serveis públics, la mobilitat, la cohesió social i la sostenibilitat demogràfica.

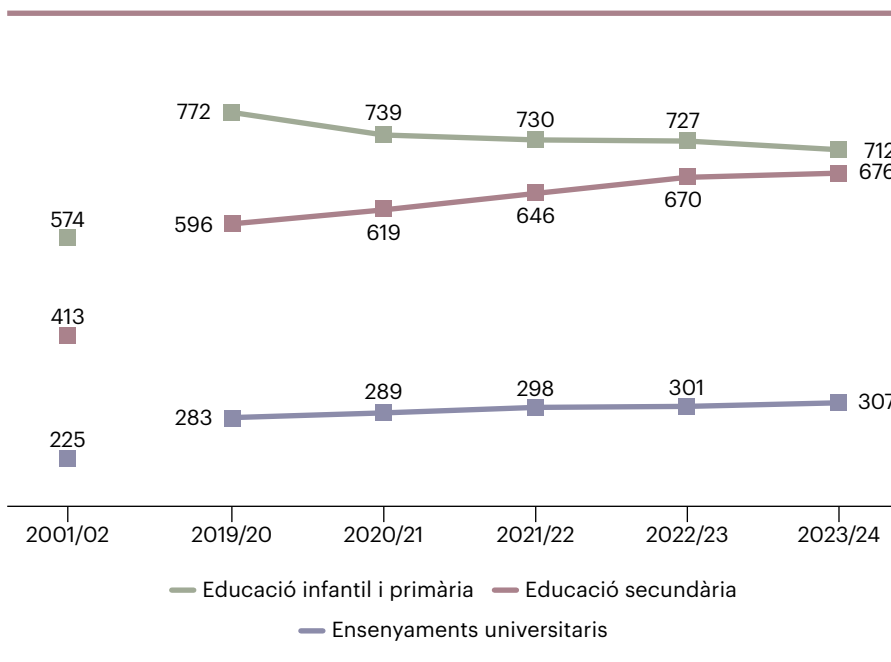
POBLACIÓ ESCOLARITZADA I NIVELL D'INSTRUCCIÓ

L'anàlisi de l'evolució recent de l'alumnat mostra tendències divergents segons nivell educatiu. En el període comprès entre els cursos 2019/20 i 2023/24, les etapes d'educació infantil i primària registren una disminució del 7,8 % de l'alumnat, ja que han passat de 772 mil a 712 mil estudiants. Aquesta contracció respon principalment a la reducció sostinguda de les cohorts de naixement i a l'efecte retardat de la davallada demogràfica iniciada a partir de 2008.

En canvi, l'educació secundària experimenta un increment del 13,6 % en el mateix període, atès que ha passat de 596 mil alumnes el 2019/20 a 676 mil el 2023/24. Aquest creixement reflecteix el desplaçament generacional de cohorts més nombroses que, anys enrere, constaven en les xifres més elevades d'infantil i primària. També s'hi afegeix l'impacte de la recuperació migratòria posterior a la pandèmia, que ha reforçat especialment els grups d'edat adolescents.

Gràfic 5. Alumnes per nivells educatius

En milers. Cursos 2001/02 i 2019/20-2023/24

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Anuari estadístic de Catalunya*.

Pel que fa a l'ensenyament universitari, l'alumnat ha augmentat un 8,5 % en els darrers cinc cursos, ja que ha passat de 283 mil estudiants el 2019/20 a 307 mil el 2023/24.

Aquest increment és coherent amb la tendència de llarg termini d'expansió de l'educació superior, impulsada per l'increment de la demanda formativa, la consolidació de nous graus i l'atracció d'estudiants internacionals.

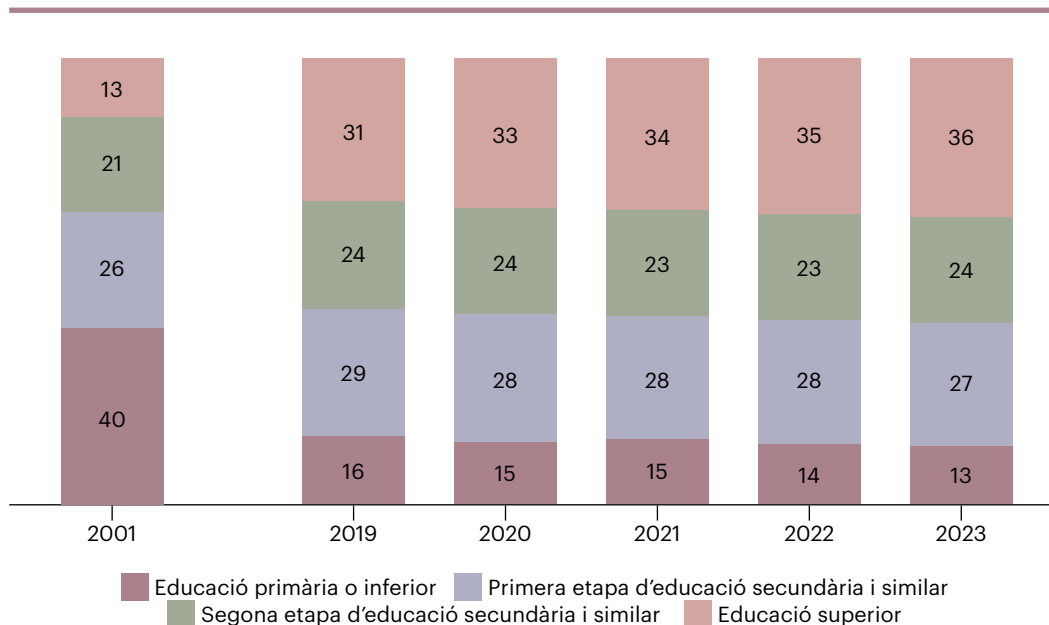
Si la comparació es fa amb l'inici del segle, utilitzant com a referència el curs 2000/01, l'evolució mostra un creixement generalitzat en tots els nivells educatius. En relació amb aquell curs, l'alumnat d'infantil i primària ha augmentat un 24,1 % (de 574 mil a 712 mil), el d'educació secundària ho ha fet un 63,7 % (de 413 mil a 676 mil) i el d'ensenyament universitari un 8,5 % (de 225 mil a 307 mil). Aquestes variacions reflecteixen tant l'impacte de les onades migratòries de les dècades 2000 i 2010 com la progressiva ampliació de l'accés a l'educació postobligatòria i superior.

En conjunt, les dades mostren un sistema educatiu en transició demogràfica, amb una base infantil en retrocés, una secundària en expansió per efecte d'arrossegament generacional i una universitat que manté una trajectòria de creixement moderat però sostingut.

Pel que fa al nivell d'instrucció de la població catalana, ha experimentat una transformació profunda des de l'inici del segle **xxi**, en un procés de millora del capital educatiu i d'aproximació als estàndards formatius de les societats avançades. Segons les dades del nivell d'instrucció de la població catalana de l'*Anuari estadístic de Catalunya*, la proporció de persones amb educació primària o inferior s'ha reduït de manera molt significativa, ja que ha passat del 40 % l'any 2000 al 13 % l'any 2023. Aquesta disminució reflecteix tant el reemplaçament generacional com l'efecte acumulat de l'expansió de l'educació obligatòria i postobligatòria.

Gràfic 6. Població de 15 anys o més per nivell de formació assolida

En percentatge. 2001 i 2019-2023

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Anuari estadístic de Catalunya* i *Indicadors bàsics de Catalunya*.

La reducció és encara més notable en el cas de la població sense estudis, que pràcticament ha desaparegut com a categoria estadística rellevant: del 14 % l'any 2000 s'ha passat a només el 3 % l'any 2020. Aquest descens evidencia l'eficàcia de les polítiques d'escolarització universal i la consolidació de l'alfabetització plena. En paral·lel, els nivells d'educació superior han experimentat un creixement molt intens.

La proporció de població amb estudis universitaris o equivalents gairebé s'ha triplacat, passant del 13 % a l'inici de segle al 36 % l'any 2023. Aquest increment respon a l'expansió del sistema universitari i la diversificació de l'oferta formativa, l'augment de la continuïtat educativa postobligatòria, la major presència de població jove amb trajectòries educatives prolongades i la incorporació de població immigrada amb nivells formatius mitjans i alts.

Des de 2018, més de la meitat de la població catalana ha assolit un nivell educatiu superior a l'educació obligatòria, un canvi que té implicacions directes en el mercat de treball, la productivitat, la mobilitat social i la capacitat d'innovació del país.

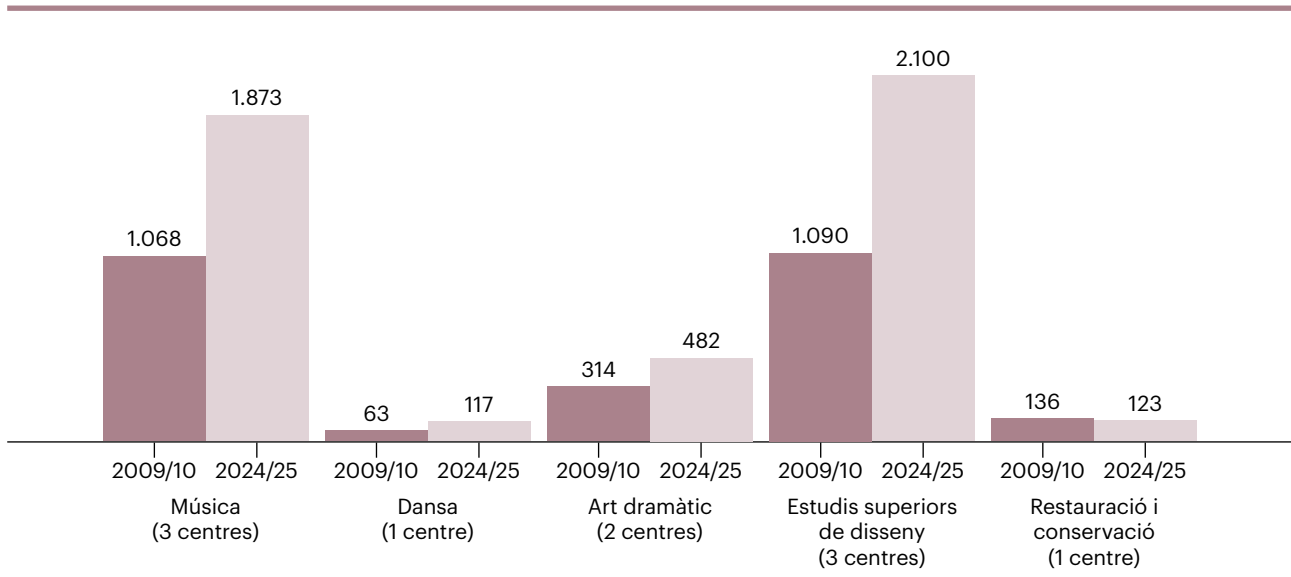
ENSENYAMENTS ARTÍSTICS SUPERIORS

Pel que fa als ensenyaments artístics superiors de règim especial a Catalunya, presenten una estructura institucional consolidada formada per deu centres autoritzats, que es distribueixen entre els cinc àmbits formatius reconeguts: tres centres de música, un de dansa, dos d'art dramàtic, tres de disseny i un de conservació i restauració de béns culturals. Aquesta oferta configura un sistema diversificat que cobreix les principals disciplines artístiques regulades en l'àmbit europeu.

L'evolució de la matrícula mostra un creixement sostingut i d'alta intensitat. Entre els cursos 2009/10 i 2023/24, el volum d'alumnat s'ha incrementat en un 76 %, fet que evidencia una expansió estructural de la demanda d'estudis artístics superiors i una major consolidació d'aquests ensenyaments com a via de formació especialitzada i professionalitzadora.

Gràfic 7. Alumnes dels ensenyaments artístics superiors de règim especial

En unitats. Cursos 2009/10 i 2024/25

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Anuari estadístic de Catalunya*.

El darrer curs finalitzat (2024/25), els centres van acollir un total de 4.695 estudiants, distribuïts de manera desigual segons disciplina, fet que reflecteix patrons diferenciats d'atracció i capacitat formativa. Tenen un pes predominant els estudis de disseny i música, que concentren el 85 % del total d'estudiants i actuen com a motors principals del sistema. En canvi, els ensenyaments de dansa i de conservació i restauració presenten volums més reduïts, coherents amb la seva alta especialització i amb la capacitat limitada dels centres que els imparteixen.

En conjunt, les dades indiquen que els ensenyaments artístics superiors han experimentat una expansió quantitativa i qualitativa notable en les darreres dècades i s'han situat com un segment formatiu en creixement i amb un paper cada vegada més destacat en l'ecosistema cultural i creatiu de Catalunya.

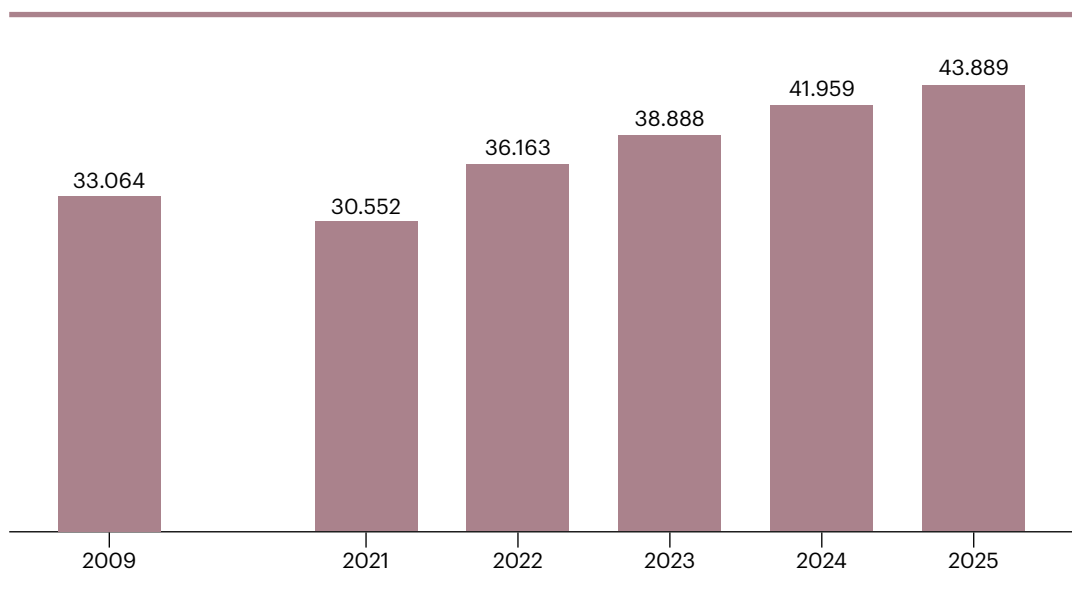
RENDA MITJANA I ÍNDEX DE POBRESA

La renda mitjana anual de les llars a Catalunya va assolir els 43.889 euros l'any 2025, xifra que representa un increment de gairebé 2.000 euros en relació amb el 2024. Aquest avanç consolida el cicle de recuperació iniciat després de la forta contracció registrada el 2021, quan les restriccions associades al confinament van provocar una reducció significativa de l'activitat econòmica i, en conseqüència, de la renda disponible de les llars.

Amb les dades del 2025, la renda mitjana assoleix màxims històrics i se situa aproximadament un 33 % per sobre del nivell observat l'any 2009, fet que reflecteix una trajectòria de creixement sostingut a llarg termini malgrat les oscil·lacions conjunturals derivades de la crisi sanitària.

Gràfic 8. Renda mitjana neta anual de les llars catalanes

En euros. 2009 i 2021-2025

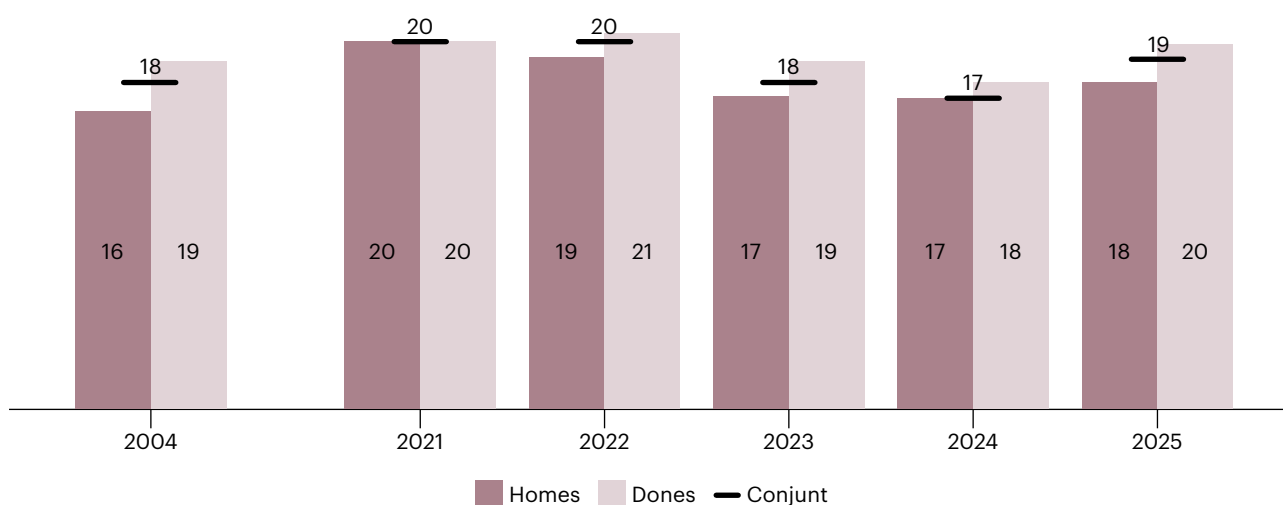
Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Renda mitjana neta anual de les llars*.

Tot i l'evolució positiva de la renda mitjana, aquest indicador amaga diferències territorials substancials. Les comarques de l'àrea metropolitana de Barcelona i del Penedès se situen sistemàticament per sobre del valor mitjà català, mentre que els territoris amb menor capacitat econòmica —Terres de l'Ebre, Alt Pirineu i Aran— presenten una renda disponible aproximadament 10.000 euros inferior a la mitjana. Aquestes disparitats reflecteixen la concentració d'activitat productiva i la densitat poblacional en una part del territori.

Paral·lelament, la taxa de risc de pobresa es manté en nivells elevats. L'any 2025, un 18,9 % de la població catalana va disposar d'una renda inferior al llindar de pobresa, fet que suposa un lleuger increment respecte al 17,4 % registrat el 2024. La bretxa de gènere continua sent significativa: la taxa de pobresa entre les dones (19,9 %) supera en dos punts percentuals la dels homes (17,8 %), la qual cosa evidencia desigualtats estructurals en l'accés al mercat laboral, la distribució del temps de treball i la càrrega de cures no remunerades.

Gràfic 9. Taxa de risc de pobresa

En percentatge. 2004 i 2021-2025

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Enquesta de condicions de vida*.

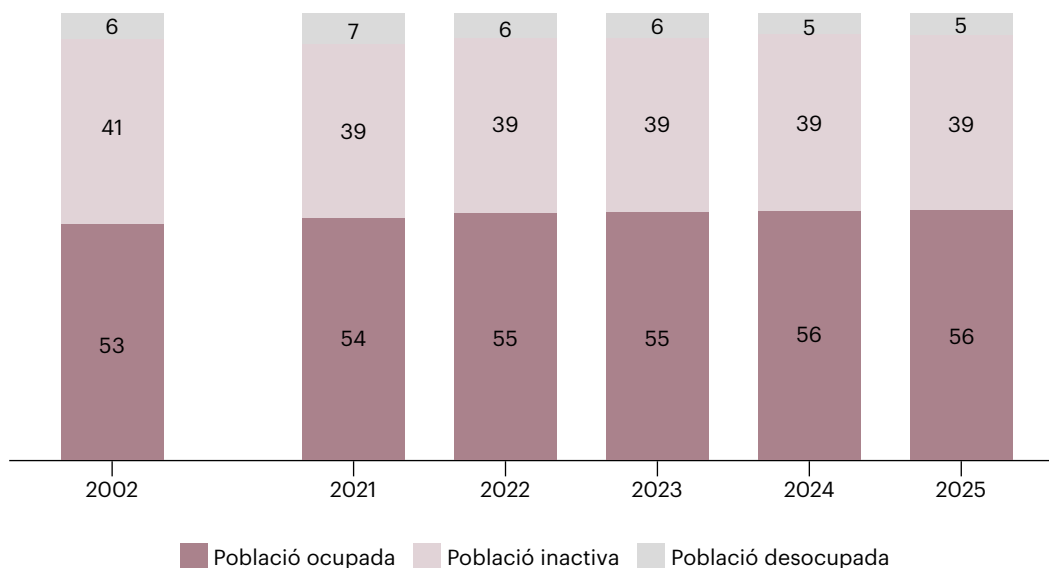
SITUACIÓ LABORAL

A finals de l'any 2025, el 56 % de la població activa catalana es trobava en situació d'ocupació remunerada, mentre que un 5 % estava desocupada però disponible per treballar, és a dir, formava part de la població aturada segons els criteris de l'*Enquesta de població activa*. El 39 % restant corresponia a població inactiva, que ni treballava, ni cercava feina, ni estava disponible per incorporar-se al mercat laboral.

La distribució per situacions laborals ha experimentat variacions moderades en els darrers anys, generalment d'entre un i dos punts percentuals, associades a canvis conjunturals. Un exemple destacat és l'any 2020, quan l'impacte de la covid-19 va provocar una reducció de dos punts en la taxa d'ocupació i un augment simultani tant de la població desocupada com de la inactiva, com a conseqüència de les restriccions d'activitat i mobilitat.

Amb una perspectiva més llarga, però, també s'observa que l'estructura bàsica del mercat laboral català ha estat relativament estable al llarg de les darreres dècades. A inicis de segle, l'any 2002, la població ocupada representava el 53 % de la població activa —només tres punts per sota del valor del 2025—, mentre que la població desocupada se situava en el 6 % i la inactiva arribava al 41 %. Aquestes diferències modestes indiquen que, malgrat els cicles econòmics, les crisis i els períodes d'expansió, la proporció relativa entre ocupació, atur i inactivitat s'ha mantingut dins d'unes franges força constants. En aquest sentit, el mercat laboral català mostra una continuïtat estructural que només es veu alterada temporalment per xocs externs o conjunturals, fet que reforça la necessitat d'analitzar amb detall els factors de fons que condicionen aquesta estabilitat i les dinàmiques de participació a llarg termini.

Gràfic 10. Situació laboral de la població de més de 16 anys
En percentatge. 2002 i 2021-2025

Nota: Dades del quart trimestre de cada any.

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Enquesta de població activa*.

La lectura conjunta d'aquestes dades permet concloure que el mercat laboral català manté una estabilitat estructural notable, amb proporcions d'ocupació, atur i inactivitat que varien només dins de marges reduïts al llarg de més de dues dècades. Els canvis observats —com l'impacte puntual de la covid-19 el 2020— responen sobretot a xocs conjunturals i no alteren de manera sostinguda l'equilibri general del sistema. Aquesta persistència en les proporcions bàsiques suggereix que els principals condicionants del mercat de treball són factors de fons —demogràfics, educatius, productius o institucionals— que operen a llarg termini i que cal analitzar amb profunditat per comprendre les dinàmiques de participació i orientar polítiques que afavoreixin una evolució més inclusiva i resiliència del conjunt de la població activa.

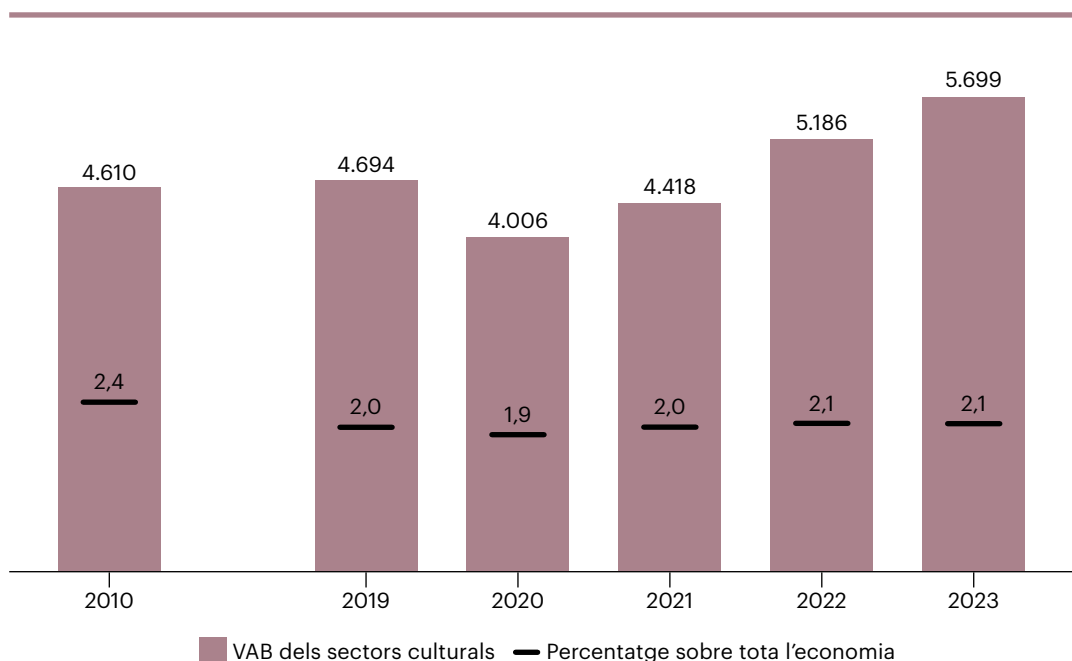
Pes econòmic de la cultura

VOLUM ECONÒMIC DELS SECTORS CULTURALS

El valor afegit brut (VAB) cultural quantifica la riquesa generada pels sectors vinculats a la cultura en un territori i període determinats i mesura el pes estructural del sector dins l'economia, així com la seva evolució cíclica i tendencial. Segons les darreres estimacions disponibles, l'any 2023 el VAB cultural a Catalunya va assolir els 5.699 milions d'euros, consolidant la trajectòria de recuperació iniciada després de la contracció derivada de la covid-19. En termes relatius, aquesta xifra representa el 2,1 % del VAB total de l'economia catalana, de manera que manté la cultura com un sector de dimensió mitjana però estratègic per la seva capacitat d'arrossegament sobre altres activitats (publicitat, TIC, turisme, serveis creatius, etc.).

Gràfic 11. Valor afegit brut dels sectors culturals

En milions d'euros i en percentatge sobre el total de l'economia. 2010 i 2019-2023

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Producció i valor afegit brut de les empreses culturals*.

Entre 2010 i 2023, el VAB cultural ha experimentat un creixement acumulat del 23,6 %, un increment positiu però inferior al del conjunt de l'economia catalana (40,5 % en el mateix període). Aquest diferencial de creixement explica la pèrdua de pes relatiu del sector cultural dins l'estructura productiva: del 2,4 % del VAB català l'any 2010 (del 2,7 % el 2008, abans de la crisi financera) al 2,1 % actual. Tot i això, en termes absoluts, el sector mostra una expansió clara: 5.699 milions d'euros el 2023 davant dels 4.610 milions el 2010, fet que confirma que la cultura creix, però ho fa a un ritme inferior al del conjunt de l'economia.

PES RELATIU DELS GRUPS D'ACTIVITAT

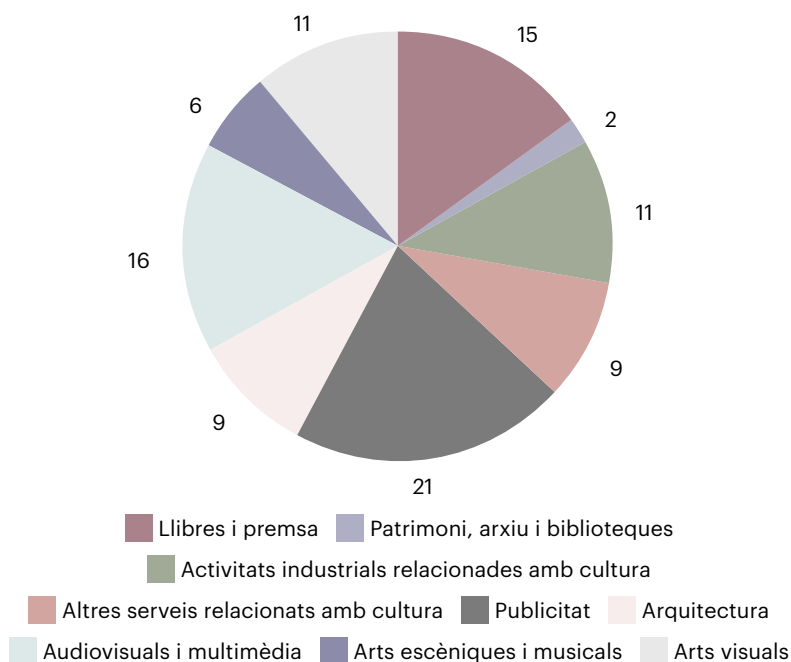
La desagregació del valor afegit brut (VAB) cultural per grups d'activitat permet identificar la composició interna del sector i els subsectors que actuen com a motors principals de generació de riquesa. Les dades més recents mostren una estructura marcada per una elevada heterogeneïtat, tant en volum com en dinàmica de creixement.

La distribució interna del VAB cultural evidencia una concentració significativa en determinats subsectors. La publicitat, amb un 21 % del VAB cultural, és el grup amb major contribució relativa, fet que reflecteix el seu alt grau de professionalització, la seva integració amb sectors intensius en tecnologia i la seva capacitat d'exportació de serveis. Va seguida pel subsector de l'audiovisual i multimèdia, que representa el 16 % del VAB cultural, impulsat per la digitalització, l'expansió de plataformes i l'augment de la producció de continguts. Per la seva banda, el del llibre i la premsa, amb un 15 %, manté un pes rellevant, però presenta tendències estructurals de retrocés vinculades a la transformació dels models de negoci i a la migració del consum cap a entorns digitals. A la banda baixa de la distribució se situa el de les arts escèniques i musicals (6 % del VAB cultural), un subsector intensiu en ocupació però amb menor capacitat de generació de VAB per unitat de producció, a causa de la seva estructura de costos i de la limitada escalabilitat dels seus models d'activitat. Finalment, el de patrimoni, arxius i biblioteques (2 % del VAB cultural) agrupa activitats essencials des del punt de vista social i identitari, però amb un pes econòmic reduït i fortament condicionat per la despesa pública, fet que limita la seva capacitat de creixement autònom.

Aquestes tendències indiquen una polarització entre subsectors intensius en tecnologia i continguts digitals, que creixen amb força, i subsectors tradicionals o fortament institucionalitzats, que mostren més fragilitat.

Gràfic 12. Valor afegit brut per grups d'activitats culturals

En percentatge. 2023

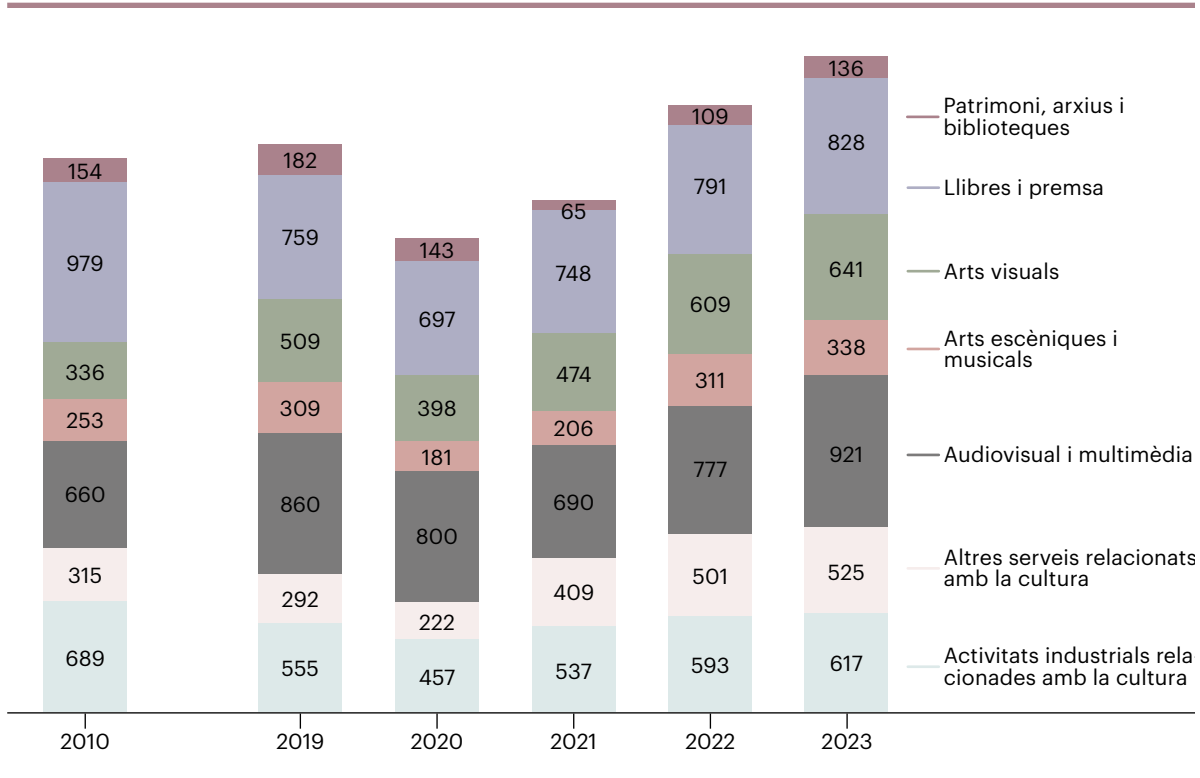
Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Producció i valor afegit brut de les empreses culturals*.

Tots els grups d'activitat del sector cultural han incrementat el seu valor en l'últim exercici disponible, però els creixements més intensos —superiors al 10 %— s'han registrat en els subsectors de l'audiovisual i multimèdia, l'arquitectura i la publicitat. Aquests increments responen a dinàmiques diferenciades: en el cas de l'audiovisual, a l'expansió de la demanda de continguts digitals i a l'atracció de produccions; en l'arquitectura, a la reactivació de la construcció i la rehabilitació; i en la publicitat, a la consolidació de models digitals basats en dades i segmentació avançada. El grup

de patrimoni, arxius i biblioteques també registra un creixement significatiu. Tanmateix, continua sent l'activitat amb menor pes econòmic dins del conjunt cultural, fet que implica que variacions absolutes petites es tradueixen en increments percentuals elevats. Aquest efecte de base reduïda és habitual en subsectors fortament dependents de la despesa pública i amb escassa capacitat d'escalabilitat econòmica.

Gràfic 13. Valor afegit brut per grups d'activitats culturals

En milions. 2010 i 2019-2023

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Producció i valor afegit brut de les empreses culturals*.

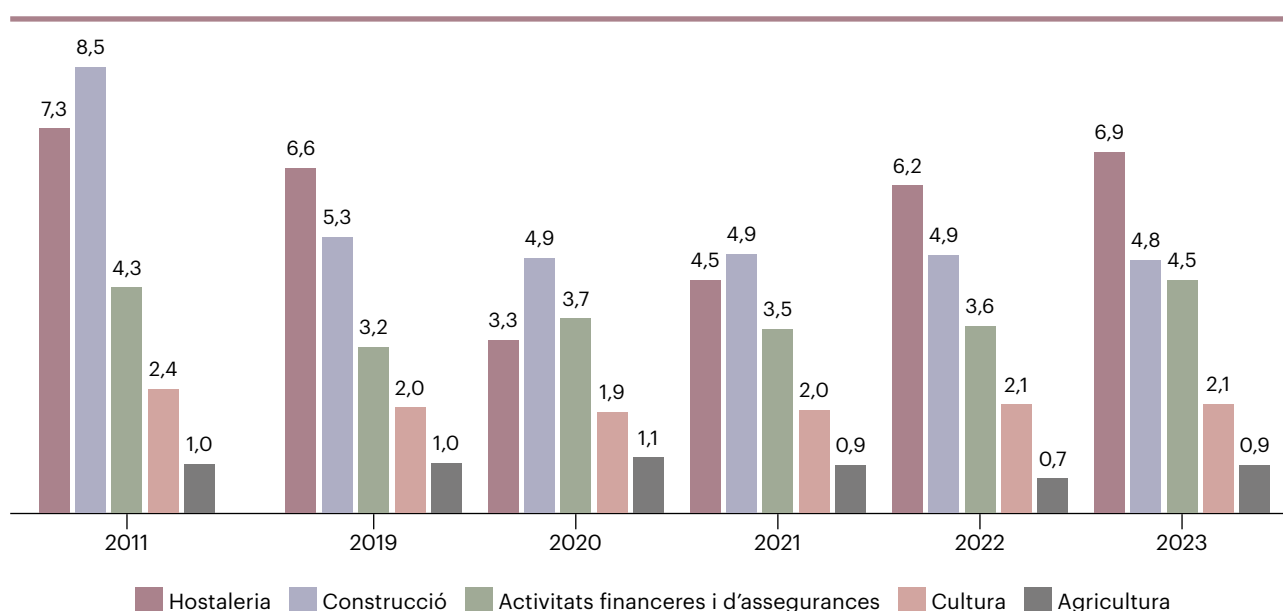
L'anàlisi del període 2010–2023 mostra que la majoria d'activitats culturals presenten valors superiors als registrats l'any 2010, tot i que l'evolució ha estat desigual segons el subsector. Les activitats que han experimentat un creixement sostingut són, sobretot, aquelles més vinculades a processos de professionalització, digitalització i internacionalització. Les arts visuals gairebé han doblat el seu valor absolut en el període analitzat, impulsades per la consolidació de serveis digitals com el disseny, la fotografia o la producció visual. La publicitat també ha registrat un increment molt notable, amb un creixement acumulat del 52,4 %, resultat de la transformació digital del sector, la segmentació avançada de públics i la seva integració amb activitats tecnològiques. En la mateixa línia, els altres serveis culturals han crescut un 66,6 %, consolidant-se com un dels motors més dinàmics del conjunt cultural gràcies a l'expansió d'activitats híbrides i creatives amb un fort component tecnològic.

En canvi, alguns subsectors presenten una trajectòria de retrocés o estancament. El de llibre i premsa continua per sota dels nivells de 2010, afectat per la caiguda de la publicitat tradicional, la competència de plataformes digitals i la transformació dels hàbits de consum, que han reduït la rendibilitat dels models basats en formats físics i en la distribució convencional. També el de patrimoni, arxius i biblioteques es manté per sota dels valors de fa tretze anys, condicionat per la seva elevada dependència de la despesa pública i per models de gestió amb escassa capacitat de creixement autònom.

Aquestes tendències reflecteixen una polarització creixent dins del sector cultural. Els subsectors intensius en tecnologia i continguts digitals són els que mostren més dinamisme i capacitat d'adaptació, mentre que les activitats més tradicionals o institucionalitzades evidencien una major fragilitat estructural. La transformació dels models de negoci ha generat guanyadors clars, com l'audiovisual i la publicitat, alhora que ha afectat activitats basades en formats físics o en la publicitat convencional, com la premsa. L'impacte de la pandèmia ha accentuat aquesta asimetria: les activitats basades en la presencialitat han recuperat activitat, però no al mateix ritme que els subsectors digitals, que han accelerat la seva expansió. A tot això s'hi afegeix la dependència de la inversió pública en determinats àmbits, especialment en el patrimoni i els serveis culturals no mercantils, que continuen mostrant una evolució lligada als cicles pressupostaris i a les prioritats de política cultural.

Gràfic 14. Valor afegit brut de diferents sectors econòmics

En percentatge. 2011 i 2019-2023

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Anuari estadístic de Catalunya*.

La comparació del VAB cultural amb altres sectors econòmics mostra que la cultura genera un volum de riquesa superior al del sector primari, especialment l'agricultura, però continua situant-se per sota de sectors amb una major capacitat d'escala i capitalització, com les activitats financeres i assegurances, la construcció i l'hostaleria. Aquesta posició intermèdia reflecteix la naturalesa híbrida del sector cultural, intensiu en coneixement i creativitat però amb limitacions estructurals en productivitat i en capacitat d'acumulació de capital.

Després de l'impacte de la pandèmia, el sector de l'hostaleria ha experimentat una recuperació continuada, amb increments sostinguts any rere any. La reactivació del turisme, la normalització de la mobilitat i la recuperació de la demanda interna han permès que aquest sector recuperi ràpidament el seu pes dins l'economia catalana. Paral·lelament, el sector financer i assegurador ha reforçat la seva posició relativa, impulsat per la digitalització dels serveis, la concentració empresarial i l'estabilitat reguladora, factors que han afavorit un augment del seu VAB i del seu pes estructural.

En aquest context, el valor generat per la cultura es manté estable en termes absoluts, però perd pes relatiu davant sectors que han recuperat o ampliat la seva capa-

ciutat de generació de riquesa. Aquesta pèrdua de pes no implica una contracció del sector cultural, sinó un creixement menys intens que el d'altres activitats econòmiques més sensibles a la inversió, a la demanda turística o a economies d'escala.

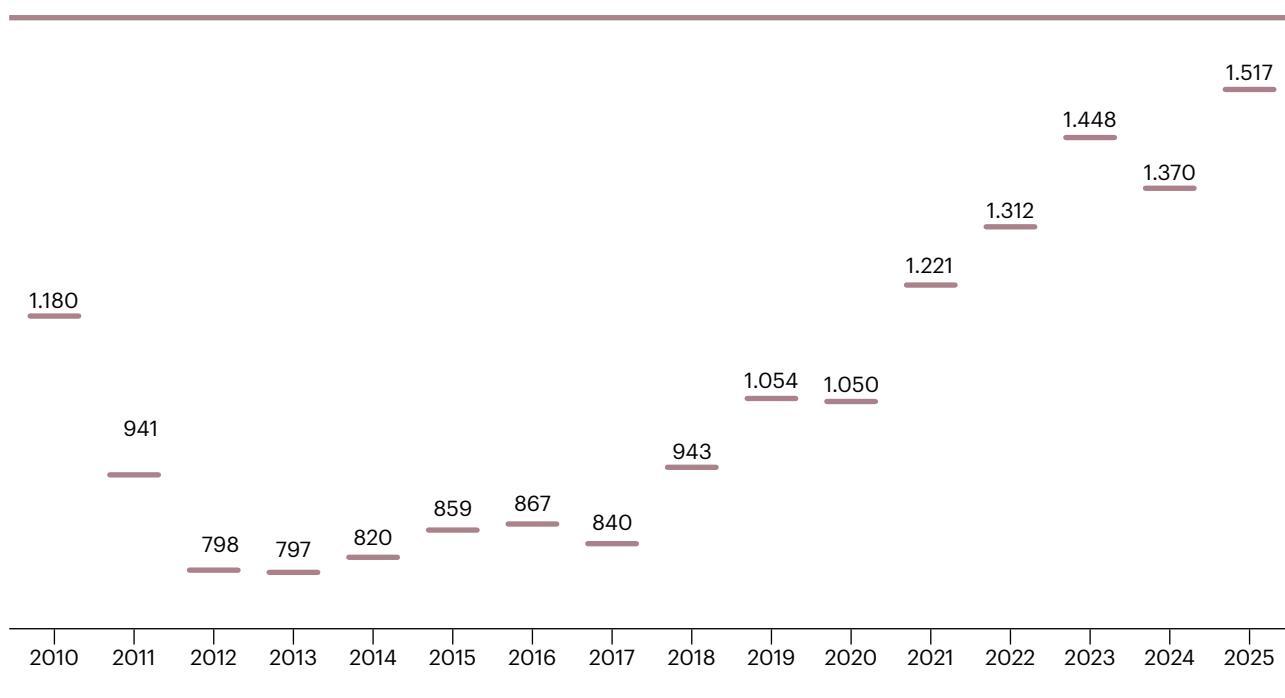
Aquesta dinàmica s'explica per diversos factors estructurals. La cultura presenta una productivitat mitjana inferior a la d'altres sectors intensius en capital, ja que moltes activitats culturals són intensives en treball i tenen una escalabilitat limitada. A més, una part significativa del sector depèn de la despesa pública i de la capacitat de consum de les llars, fet que el fa més sensible a cicles econòmics i pressupostaris. També cal considerar que la digitalització, tot i generar oportunitats, ha provocat una redistribució del valor cap a plataformes globals que sovint capturen una part del rendiment econòmic generat pel consum cultural local.

DESPESA PÚBLICA EN CULTURA

L'evolució de la despesa pública en cultura entre 2010 i 2025 mostra un cicle clarament marcat per tres fases: una contracció intensa vinculada a la crisi econòmica i a les polítiques d'austeritat, un període de recuperació moderada i, finalment, una etapa d'expansió pressupostària més pronunciada en els darrers exercicis. L'anàlisi conjunta dels pressupostos del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, les diputacions i els ajuntaments permet observar com les administracions catalanes han ajustat les seves prioritats culturals en funció del context macroeconòmic i de les capacitats financeres disponibles.

Gràfic 15. Despesa pública en cultura

En milions d'euros. 2010-2025

Nota: Per al càlcul de la despesa pública en cultura s'ha agregat la informació pressupostària del Departament de Cultura i de les administracions locals catalanes. Les dades indicades fins a l'any 2024 corresponen als pressupostos executats, i les del 2025, a pressupostos aprovats o pressupost prorrogat en el cas del Departament de Cultura. Les dades del 2024 són provisionals.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals. Finançament públic i Despesa en cultura de l'Administració local de Catalunya*; Generalitat de Catalunya, *Portal dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya*; Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques, *Dades pressupostàries de les entitats locals*.

L'any 2010, la despesa pública en cultura ascendia a aproximadament 1.180 milions d'euros, un nivell que reflectia encara l'estructura pressupostària prèvia a la crisi financera. A partir de 2011, però, s'inicia una reducció sostinguda i significativa, especialment intensa entre 2011 i 2013, quan el pressupost cultural es redueix fins als 797 milions d'euros, el valor més baix del període analitzat. Aquesta contracció respon a l'aplicació de polítiques d'austeritat generalitzades, a la necessitat d'ajust fiscal i a la reorientació de la despesa pública cap a serveis essencials en un context de recessió econòmica. La cultura, tradicionalment més exposada a les retallades en períodes de crisi, va experimentar una disminució proporcionalment superior a la d'altres àmbits de despesa.

A partir de 2014 s'observa un punt d'inflexió. Els pressupostos culturals comencen a recuperar-se de manera gradual, amb increments moderats però sostinguts: 820 milions d'euros el 2014, 859 milions el 2015 i 867 milions el 2016. Tot i una lleugera correcció a la baixa el 2017, amb 840 milions, la tendència general és clarament ascendent. Aquesta recuperació respon a una major estabilitat econòmica, a la flexibilització de les polítiques fiscals i a una revalorització progressiva del paper de la cultura en l'agenda pública.

En els exercicis més recents, la trajectòria ascendent s'intensifica. Els pressupostos aprovats per al 2025 situen la despesa cultural en 1.517 milions d'euros, superant àmpliament els nivells previs a la crisi i consolidant un nou sostre històric d'inversió pública. Aquest increment notable reflecteix un reforç del compromís institucional amb el sector cultural, liderat principalment per la Generalitat de Catalunya, però també amb aportacions creixents de les administracions locals.

L'evolució de la despesa cultural entre 2010 i 2025 està fortament condicionada pel cicle econòmic. La cultura és especialment sensible a les fases de recessió, en què les retallades s'intensifiquen, mentre que en períodes d'expansió la recuperació és més lenta que en altres àmbits prioritaris. A aquesta dinàmica s'hi afegeix la dependència de la capacitat financera local, ja que els ajuntaments ajusten la seva despesa en funció de la seva situació fiscal, generant desigualtats territorials.

En els darrers anys, la cultura ha anat adquirint un paper més rellevant en les polítiques públiques gràcies a la seva integració en estratègies transversals vinculades a la innovació, l'educació, el turisme o la cohesió social. La pandèmia va actuar com a catalitzador d'aquesta revalorització, va posar de manifest la fragilitat estructural del sector i va accelerar la necessitat d'un increment de la inversió pública per garantir-ne la sostenibilitat. Aquest context ha contribuït a reforçar la posició de la cultura en els pressupostos de les administracions catalanes.

La pressió per convergir amb estàndards europeus —que situen la despesa cultural recomanada entre l'1 i el 2 per cent del pressupost públic— ha influït en l'augment recent dels recursos destinats al sector. En conjunt, el període 2010–2025 mostra una transició des d'una etapa de contracció severa fins a una fase d'expansió significativa, en què la cultura recupera centralitat institucional i es consolida com un vector estratègic de desenvolupament econòmic, social i territorial.

La despesa pública total en cultura a Catalunya l'any 2024, darrer exercici amb pressupostos liquidats, s'estima en 1.370 milions d'euros, segons dades provisionals. Aquest volum es distribueix principalment entre els ajuntaments, que amb 770 milions assumeixen més de la meitat de la inversió cultural del país. La Generalitat de Catalunya hi aporta 435 milions, mentre que les diputacions provincials hi destinen 153 milions i els consells comarcals, 11 milions.

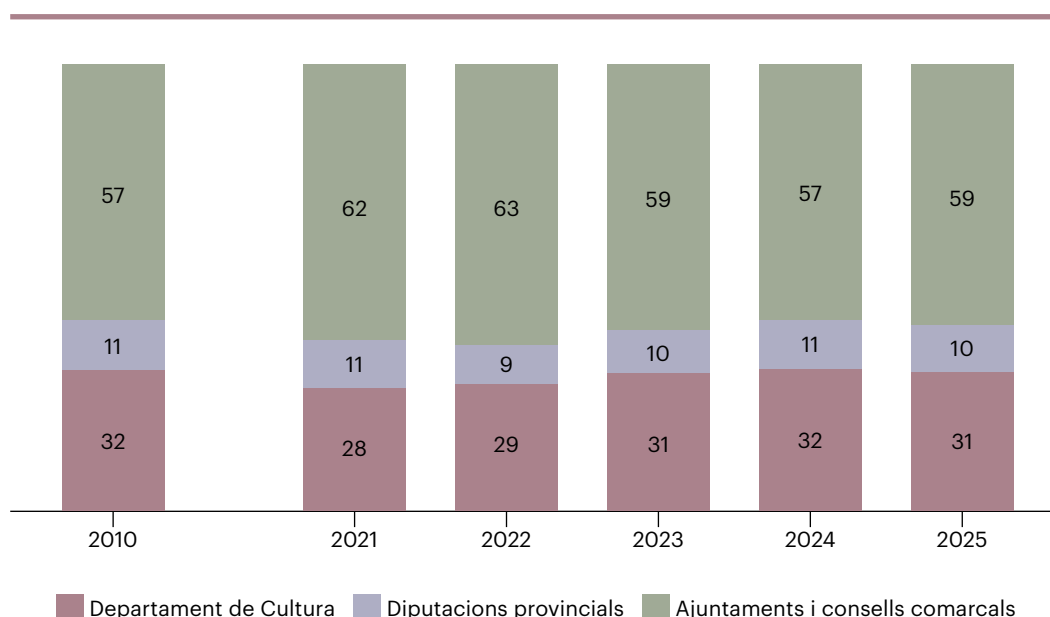
Entre 2010 i 2025, els ajuntaments han exercit un paper central en el finançament públic de la cultura, amb una aportació que es manté de manera sostinguda entre el 57 i el 63 % del total de la despesa cultural. Aquesta estabilitat relativa indica que el nivell local continua sent el principal garant de l'accés cultural i del manteniment

dels equipaments i serveis de proximitat. El màxim del període es registra l'any 2022, amb un 63 %, mentre que el mínim es dona el 2024, amb un 57 %, oscil·lació que reflecteix més aviat ajustos pressupostaris puntuals que no pas canvis estructurals en el compromís municipal.

Les diputacions provincials mantenen una participació més modesta però igualment estable, situada entre el 9 i el 11 % de la despesa cultural. La seva funció és eminentment complementària, orientada a donar suport tècnic i financer als municipis, especialment als de menor dimensió. Aquesta estabilitat en la seva aportació confirma el paper que té com a estructura intermèdia que reforça la cohesió territorial del sistema cultural i contribueix a reduir desigualtats en l'accés i en la capacitat de programació cultural.

Gràfic 16. Despesa pública en cultura per administracions

En percentatge. 2010 i 2021-2025

Nota: Per al càlcul de la despesa pública en cultura s'ha agregat la informació pressupostària del Departament de Cultura i de les administracions locals catalanes. Les dades indicades fins a l'any 2024 corresponen als pressupostos executats, i les del 2025, a pressupostos aprovats o pressupost prorrogat en el cas del Departament de Cultura. Les dades del 2024 són provisionals.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals. Finançament públic i Despesa en cultura de l'Administració local de Catalunya*; Generalitat de Catalunya, *Portal dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya*; Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques, *Dades pressupostàries de les entitats locals*.

Pel que fa al Departament de Cultura, la seva participació mostra una tendència lleugerament ascendent en els darrers anys. Després del descens del 2021, quan només representava el 28 per cent del total de la despesa cultural de les administracions catalanes, el seu pes s'incrementa fins al 32 %, impulsat pel compromís del Govern de destinar el 2 % del pressupost global a l'àmbit cultural. Aquest augment reflecteix una voluntat de reforçar el lideratge institucional en polítiques culturals, d'estabilitzar el finançament dels equipaments nacionals i de donar suport a sectors especialment afectats per la pandèmia i per les transformacions digitals.

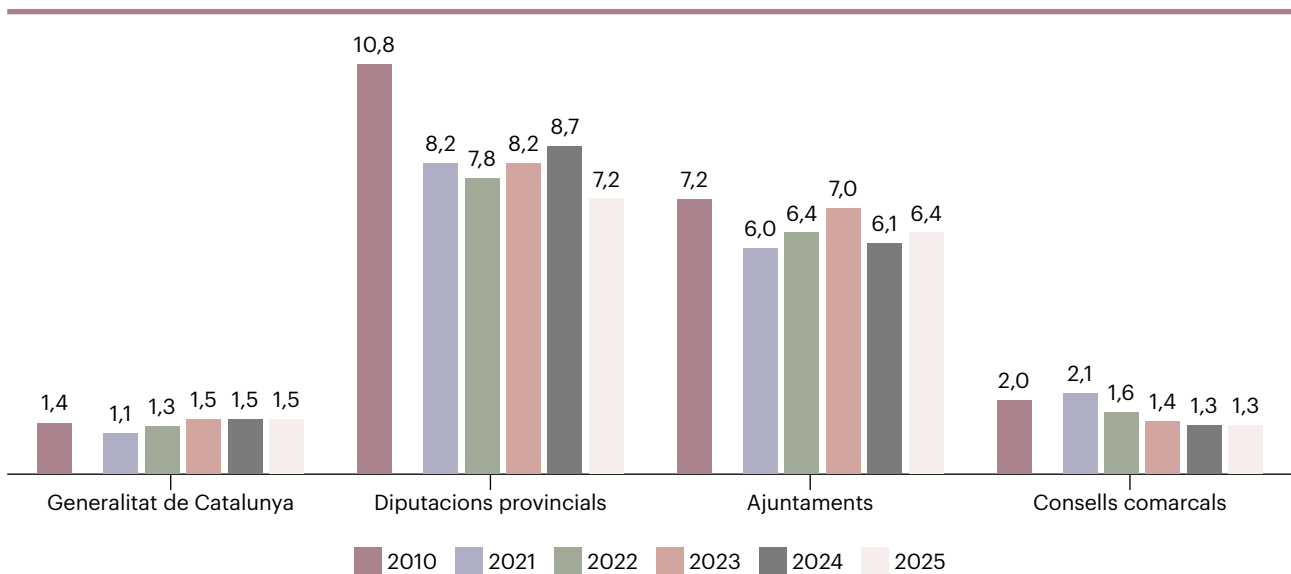
En conjunt, la distribució de la despesa pública en cultura a Catalunya mostra una estructura clarament descentralitzada, amb un predomini dels ens locals i una participació autonòmica en creixement progressiu. Tot i les oscil·lacions puntuals, la distribució de la inversió entre les diferents administracions es manté estable, fet

que evidencia una continuïtat en el suport públic al sector cultural i posa de manifest la necessitat de coordinar millor les polítiques culturals entre nivells administratius per garantir una distribució eficient dels recursos i una major equitat territorial en l'accés a la cultura.

Pel que fa a l'anàlisi de la despesa que les administracions catalanes destinen a cultura en comparació amb el total de la seva despesa, s'observa un comportament diferenciats segons el nivell administratiu i una evolució marcada tant per les condicions macroeconòmiques com per les prioritats polítiques de cada etapa. L'examen de les proporcions pressupostàries permet identificar fins a quin punt la cultura és considerada una política estratègica dins de cada administració, així com detectar tendències que aquest àmbit ocupa en els comptes públics. Aquesta perspectiva comparada és essencial per entendre la configuració del sistema de finançament cultural a Catalunya, el grau de descentralització efectiva i la capacitat de cada nivell institucional per sostenir i ampliar l'ecosistema cultural en el seu territori.

La proporció del pressupost total que la Generalitat de Catalunya destina a cultura mostra una tendència lleugerament ascendent en els darrers anys, tot i les oscil·lacions derivades del context polític i pressupostari. L'any 2010, la cultura representava l'1,4 % del pressupost global, però aquesta proporció va disminuir fins a l'1,1 % els anys 2020 i 2021, coincidint amb un període de fortes tensions fiscals i de prioritització d'altres àmbits de despesa. A partir del 2022 s'inicia una recuperació, amb un increment fins a l'1,3 %, que continua fins a situar-se en l'1,5 % entre 2023 i 2025. Cal tenir present, però, que des del 2023 els pressupostos de la Generalitat estan prorrogats, fet que limita la capacitat d'avançar cap a l'objectiu polític del 2 %. Aquesta trajectòria reflecteix un compromís creixent amb la dotació cultural, però també evidencia que l'assoliment de l'objectiu depèn de la disponibilitat pressupostària i de l'estabilitat institucional.

Gràfic 17. Despesa de les administracions catalanes en cultura sobre la seva despesa total
En percentatge. 2010 i 2021-2025

Nota: Càlculs realitzats amb les dades de pressupost aprovat.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals. Finançament públic i Despesa en cultura de l'Administració local de Catalunya*; Generalitat de Catalunya, *Portal dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya*; Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques, *Dades pressupostàries de les entitats locals*.

En el cas de les diputacions provincials, la proporció del pressupost destinada a cultura és tradicionalment més elevada que en altres nivells administratius, però presenta una tendència més volàtil. L'any 2010, la cultura representava el 10,8 % del pressupost total de les diputacions, el valor més alt de la sèrie. Aquesta proporció disminueix fins al 7,8 % el 2022 i continua baixant fins al 7,2 % el 2025, de manera que se situa entre els nivells més baixos dels darrers anys. Caldrà observar si aquesta disminució és conjuntural o si anticipa una tendència estructural que podria alterar l'equilibri del finançament cultural territorial.

Pel que fa als ajuntaments, la proporció del pressupost destinada a cultura ha estat històricament elevada i relativament estable, fet que confirma el seu paper central en la provisió cultural de proximitat. L'any 2010, la cultura representava un 7,2 % de la despesa municipal, proporció que va disminuir fins al 6,0 % el 2021, probablement com a conseqüència de la pressió financera derivada de la pandèmia i de la necessitat de reforçar altres serveis essencials. A partir del 2022 es recupera fins al 7,0 % el 2023, però torna a retrocedir fins al 6,4 % el 2025. Aquestes oscil·lacions reflecteixen la sensibilitat dels pressupostos municipals als cicles econòmics i a la capacitat recaptatòria local, així com la necessitat de mantenir l'equilibri entre cultura i altres àrees de competència obligatòria.

En el cas dels consells comarcals, la proporció de despesa en cultura és molt més reduïda i mostra una tendència clarament descendent. El 2010, la cultura representava un 2,0 % del pressupost total, proporció que es manté propera a aquest valor fins al 2021. A partir del 2022, però, s'inicia una disminució progressiva que arriba a l'1,3 % el 2025. Aquesta evolució suggereix una pèrdua de pes de la cultura dins dels pressupostos comarcals, possiblement vinculada a la reorientació de recursos cap a serveis socials, mobilitat o gestió territorial, àmbits que han guanyat centralitat en els darrers anys.

En conjunt, l'anàlisi de la proporció de despesa cultural per nivell administratiu mostra un sistema de finançament descentralitzat, amb un predomini clar dels ajuntaments, una aportació rellevant però decreixent de les diputacions, un paper autonòmic en creixement i una presència cada vegada menor dels consells comarcals. Aquesta configuració evidència la necessitat de reforçar la coordinació interadministrativa, garantir una distribució més equilibrada dels recursos i assegurar que la cultura mantingui un pes estable en els pressupostos públics.

Pel que fa a la despesa en cultura de les administracions catalanes en termes per habitant, l'evolució entre 2010 i 2025 mostra un comportament clarament condicionat pels cicles econòmics, per la capacitat financera de cada nivell administratiu i per les prioritats polítiques de cada etapa. L'any 2010, la despesa total per habitant se situava en 158 euros, una xifra que reflectia encara l'estructura pressupostària prèvia a la crisi financera. D'aquest total, 51 euros provenien de la Generalitat de Catalunya, 17 euros de les diputacions i 90 euros dels ajuntaments i consells comarcals. Aquest exercici destaca especialment per la contribució elevada de les diputacions, que aquell any van assolir un dels seus màxims històrics en despesa cultural per habitant.

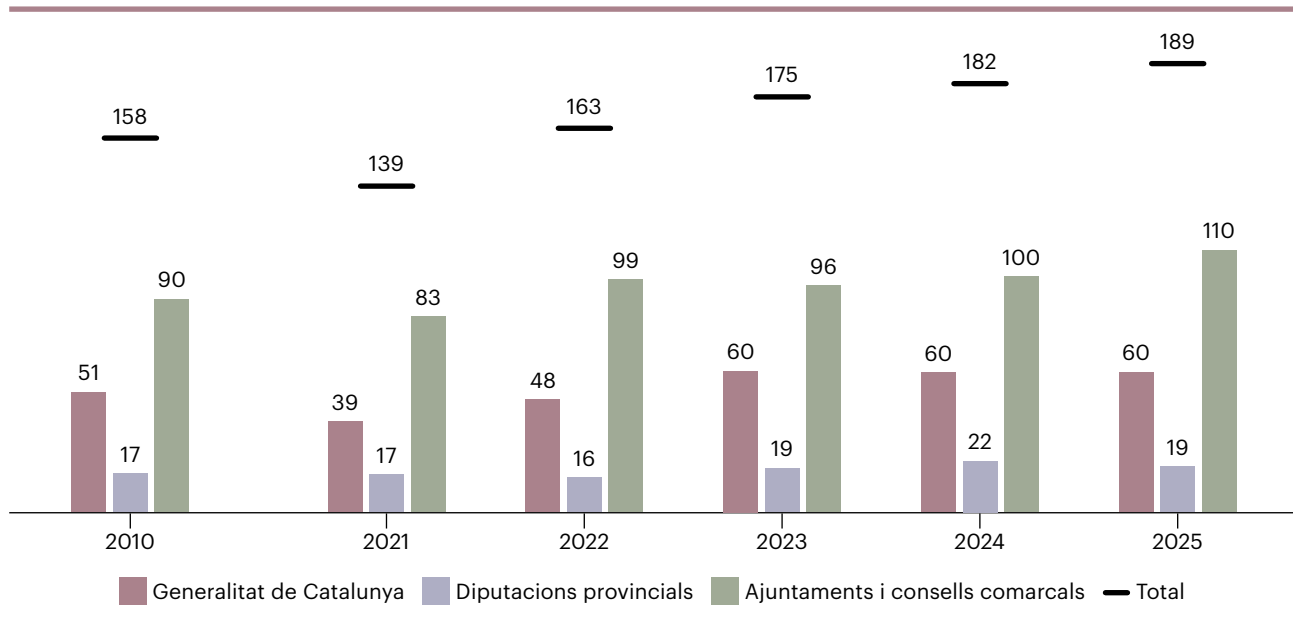
L'any 2020 es registra el valor més baix de tota la sèrie, amb 130 euros per habitant, resultat d'una doble contracció: d'una banda, la reducció dels pressupostos culturals de la Generalitat en un context de pressió fiscal i reassignació de recursos cap a àmbits prioritaris; de l'altra, la disminució de la despesa cultural dels ajuntaments, fortament afectats per l'impacte de la pandèmia i per la necessitat de reforçar serveis essencials. Aquest descens evidència la vulnerabilitat del finançament cultural davant situacions de crisi i la seva elevada elasticitat negativa en moments de tensió pressupostària.

A partir de 2021 s'inicia una recuperació progressiva, lenta però sostinguda, que culmina l'any 2025 amb el valor més alt de tot el període: 189 euros per habitant. D'aquesta quantitat, 60 euros corresponen a la Generalitat de Catalunya, 19 euros a les diputacions provincials i 110 euros als ajuntaments. Aquest increment generalitzat reflecteix una revalorització institucional del sector cultural, una millora de la capacitat financera de les administracions i l'impacte de compromisos polítics com

l'objectiu del 2 % del pressupost de la Generalitat destinat a cultura. També posa de manifest el paper creixent dels ajuntaments com a principals proveïdors de serveis culturals de proximitat, així com la consolidació d'un model de finançament descentralitzat en què el nivell local assumeix la major part de la despesa directa.

Gràfic 18. Despesa en cultura per habitant per administracions

En euros. 2010 i 2021-2025

Nota: Càlculs realitzats amb les dades de pressupost aprovat.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals. Finançament públic i Despesa en cultura de l'Administració local de Catalunya*; Generalitat de Catalunya, *Portal dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya*; Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques, *Dades pressupostàries de les entitats locals*.

En conjunt, l'evolució de la despesa cultural per habitant entre 2010 i 2025 mostra com la inversió pública en cultura ha estat molt sensible als moments de crisi i recuperació. Després d'un inici de dècada amb una despesa elevada, la combinació de la crisi econòmica i, més endavant, la pandèmia va reduir significativament els recursos destinats a la cultura. A partir del 2021, però, s'inicia una recuperació progressiva que culmina el 2025 amb el màxim de tota la sèrie, 189 euros per habitant.

En definitiva, la tendència ascendent de la despesa cultural per habitant indica que la cultura torna a ocupar un lloc rellevant en les prioritats públiques. Tot i que encara hi ha reptes —com garantir un finançament estable, reduir desigualtats territorials o avançar cap a l'objectiu del 2 % del pressupost de la Generalitat—, les dades mostren un escenari més optimista. Per a la ciutadania, aquesta tendència es tradueix en més recursos per a equipaments, activitats i serveis culturals de proximitat, i en un ecosistema cultural més actiu i accessible, tot i que encara queden reptes per garantir un finançament estable i equilibrat en el futur.

DESPESA PÚBLICA PER PROGRAMES

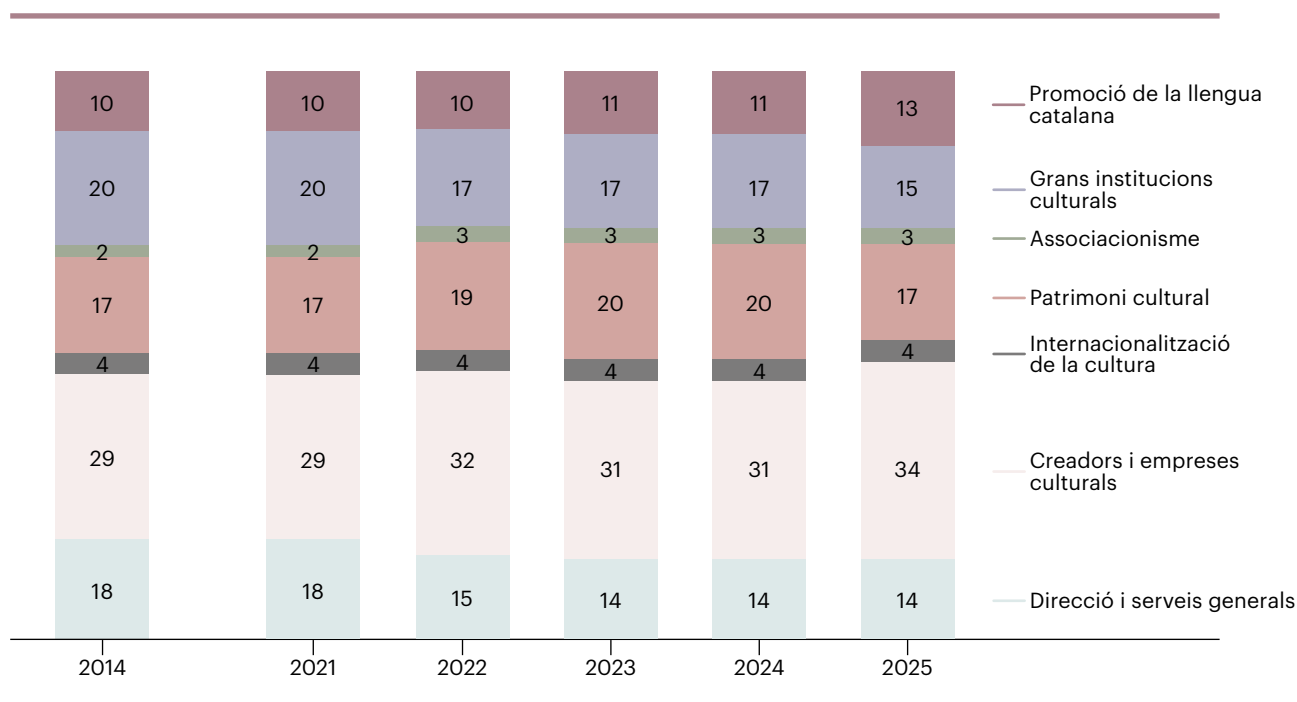
L'anàlisi de la despesa pública en cultura del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, analitzada per programes entre 2014 i 2025, permet identificar amb claredat les prioritats estratègiques del Departament i com aquestes s'han anat ajustant en funció del context polític, econòmic i institucional. L'evolució de les diferents partides mostra un reequilibri progressiu entre funcions de governança, suport al teixit cultural i polítiques patrimonials, en un període marcat per la recuperació postpandèmia i per l'increment generalitzat del pressupost cultural.

El programa Direcció i serveis generals representa el 14 % del pressupost el 2025, quatre punts percentuals menys que cinc anys abans. Aquesta reducció relativa indica una contenció de la despesa estructural i una redistribució de recursos cap a programes finalistes, fet que suggereix una voluntat de reforçar l'impacte directe de la política cultural sobre el sector i la ciutadania.

La partida destinada al programa Creadors i empreses culturals és la que concentra el volum més elevat de recursos, amb un 34 % del pressupost el 2024, cinc punts percentuals més que el 2021. Aquest increment reflecteix una priorització creixent de les polítiques de suport a la producció cultural, orientades a reforçar la sostenibilitat del teixit creatiu, estimular la innovació i consolidar la competitivitat del sector en un entorn caracteritzat per la digitalització, la transformació dels models de consum i l'obertura de nous mercats internacionals. L'augment d'aquesta partida també indica una voluntat de corregir desequilibris històrics entre despesa estructural i despesa finalista, situant la creació i la producció al centre de l'acció pública cultural.

Gràfic 19. Despesa pública del Departament de Cultura per programes

En percentatge. 2014 i 2021-2025

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals. Finançament públic i Despesa en cultura de l'Administració local de Catalunya*.

Pel que fa al programa Patrimoni cultural, es manté com el segon gran bloc de despesa del conjunt d'administracions catalanes, amb un 17 % del pressupost el 2025, un percentatge que el situa en un nivell similar al de 2021, tot i que ha disminuït tres punts percentuals respecte als darrers dos anys. Aquesta estabilitat indica que les polítiques patrimonials continuen sent una prioritat estructural, especialment en relació amb la conservació, restauració i modernització d'equipaments, així com amb la gestió del patrimoni material i immaterial. El manteniment d'aquest pes percentual també reflecteix la naturalesa pluriennal de molts projectes patrimonials, que requereixen planificació a llarg termini i una dotació estable.

En canvi, el programa de Grans institucions culturals redueix el seu pes fins al 15 % del pressupost el 2025, cinc punts menys que el 2021. Aquesta disminució relativa pot explicar-se per diversos factors: l'augment de recursos destinats a altres progra-

mes finalistes, la recuperació de capacitat d'ingressos propis per part d'algunes institucions, la consolidació de nous models de governança i finançament, o la voluntat de reequilibrar la despesa entre grans equipaments i polítiques de suport al teixit cultural i a la cultura de proximitat.

Tot i aquesta reducció del pes percentual, és important subratllar que les xifres absolutes no han disminuït de manera significativa, ja que el pressupost global destinat a cultura ha crescut de manera sostinguda en els darrers anys. Això implica que, en termes reals, tant el patrimoni com les grans institucions disposen de més recursos que en exercicis anteriors, malgrat representar una proporció menor dins d'un pressupost cultural global més ampli.

Les partides dels programes d'Associacionisme cultural i Internacionalització es mantenen com les de menor dotació, amb un 4 % i un 3 % respectivament, sense variacions significatives en el període analitzat. Tot i la seva estabilitat, aquestes àrees continuen sent estratègiques: l'associacionisme per la seva funció de vertebració social i territorial, i la internacionalització per la necessitat de projectar la cultura catalana en un entorn global altament competitiu.

Finalment, el programa Promoció de la llengua catalana concentra un 13 % del pressupost el 2025, fet que representa un increment de tres punts percentuals en relació amb cinc anys enrere. Aquest creixement s'explica per una intensificació de les polítiques lingüístiques, especialment en àmbits educatius, culturals i mediàtics, i per la voluntat de reforçar la presència social del català en un context de transformacions demogràfiques i digitals que exigeixen noves estratègies d'intervenció pública.

Aquest augment també s'emmarca en un canvi institucional rellevant: la creació de la nova Conselleria de Política Lingüística, que a partir de 2025 assumirà la responsabilitat directa d'aquesta partida. Aquest traspàs implica una reorganització interna del pressupost cultural i obre la porta a una major especialització i coordinació de les polítiques lingüístiques.

En conjunt, l'evolució dels programes pressupostaris entre 2020 i 2025 mostra una reorientació progressiva dels recursos cap a la producció cultural, la promoció lingüística i altres programes finalistes, alhora que es redueix el pes relatiu de la despesa estructural i de suport intern. Aquest desplaçament respon a una voluntat explícita d'incrementar l'impacte directe de la política cultural sobre el teixit creatiu, reforçar la capacitat de generació de continguts i adaptar-se a un ecosistema cultural marcat per la digitalització, la transformació dels models de consum i la necessitat de garantir una major sostenibilitat del sector.

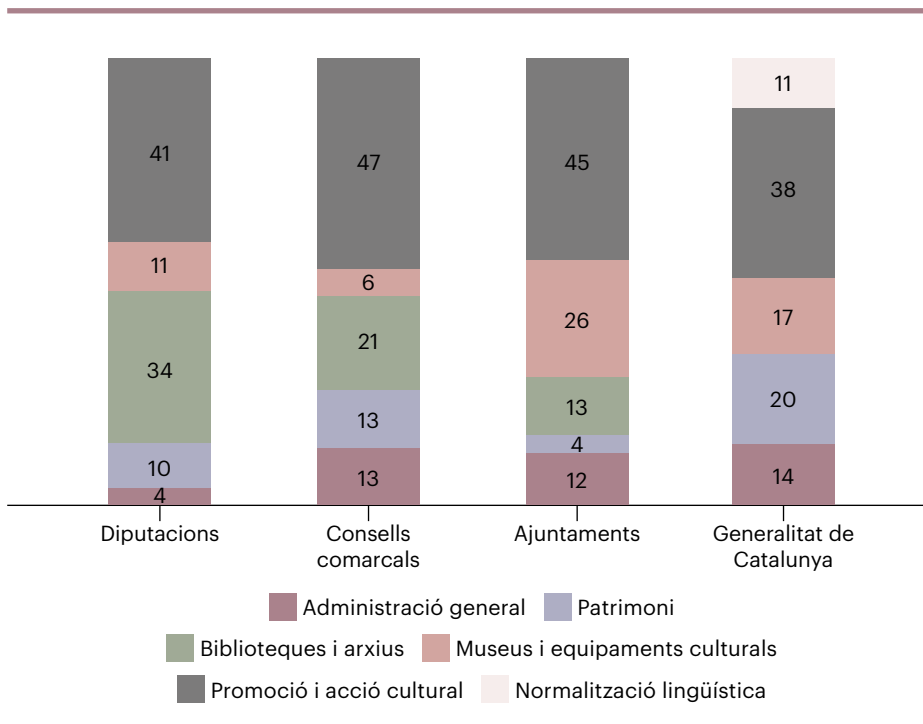
Pel que fa a la despesa en cultura per programes agrupada de totes les administracions catalanes, es constata una distribució que reflecteix tant les competències específiques de cada nivell administratiu com les seves estratègies culturals i capacitats financeres. L'anàlisi comparada de les dades del 2024 mostra un sistema de finançament cultural altament descentralitzat, però amb patrons de despesa diferenciats segons el tipus d'administració i el rol que exerceix dins l'ecosistema cultural.

En el cas de la Generalitat de Catalunya, com s'ha comentat anteriorment, la despesa cultural es concentra principalment en la promoció cultural, que representa el 38 % del total. Aquest pes elevat respon a la funció de planificació estratègica i impuls sectorial que exerceix el Govern, especialment en àmbits com la creació, la producció i la dinamització cultural. El patrimoni cultural absorbeix un 20 % del pressupost, mentre que les grans institucions culturals —identificades com a museus en la classificació utilitzada— representen un 17 %, percentatge que reflecteix la necessitat de sostenir equipaments nacionals d'alta complexitat. La Generalitat és també l'única Administració que identifica de manera explícita la despesa en promoció de la llengua catalana, que suposa un 11 % del seu pressupost cultural, fet que evidencia el rol exclusiu que té en les polítiques lingüístiques.

Les diputacions provincials, els consells comarcals i els ajuntaments presenten perfils de despesa diferents, més orientats a la provisió de serveis culturals de proximitat. En tots tres casos, la promoció i acció cultural és la partida principal, la qual oscil·la entre el 42 % en les diputacions i el 47 % en els consells comarcals. Aquesta orientació respon al seu paper central en la dinamització cultural territorial i en el suport a la programació local. Els museus i equipaments culturals tenen un pes especialment rellevant en els ajuntaments, que hi destinen fins a un 26 % del pressupost, mentre que aquesta partida és més reduïda en diputacions (10 %) i consells comarcals (6 %), atesa la menor titularitat directa d'equipaments. Per contra, les diputacions destaquen pel seu fort compromís amb biblioteques i arxius, que representen un 34 % del seu pressupost cultural, una funció que també és significativa en els consells comarcals (21 %) i més moderada en els ajuntaments (13 %). Pel que fa al patrimoni, els consells comarcals hi destinen un 13 %, les diputacions un 10 % i els ajuntaments un 4 %, fet que reflecteix diferències competencials i de capacitat inversora.

Gràfic 20. Despesa pública en cultura de les administracions catalanes per programes

En percentatge. 2024

Nota: en el cas de la Generalitat de Catalunya, el pressupost per programes no possibilita distingir la despesa per biblioteques, arxius i museus, i per aquest motiu està tot englobat en el concepte 'Promoció i acció cultural'.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals. Finançament públic i Despesa en cultura de l'Administració local de Catalunya*.

Finalment, les despeses d'administració general mantenen un pes relativament reduït en totes les administracions. Les diputacions hi destinen un 4 %, mentre que consells comarcals i ajuntaments gairebé tripliquen aquest percentatge, tot i que en cap cas superen el nivell de la Generalitat, que hi dedica un 14 %. Aquestes diferències responen a l'estructura organitzativa de cada administració i al volum de serveis que gestionen directament. En conjunt, la distribució de la despesa per programes evidencia un sistema cultural diversificat, amb rols complementaris entre administracions i una combinació de polítiques estratègiques, serveis de proximitat i suport a equipaments que configuren l'arquitectura del finançament cultural a Catalunya.

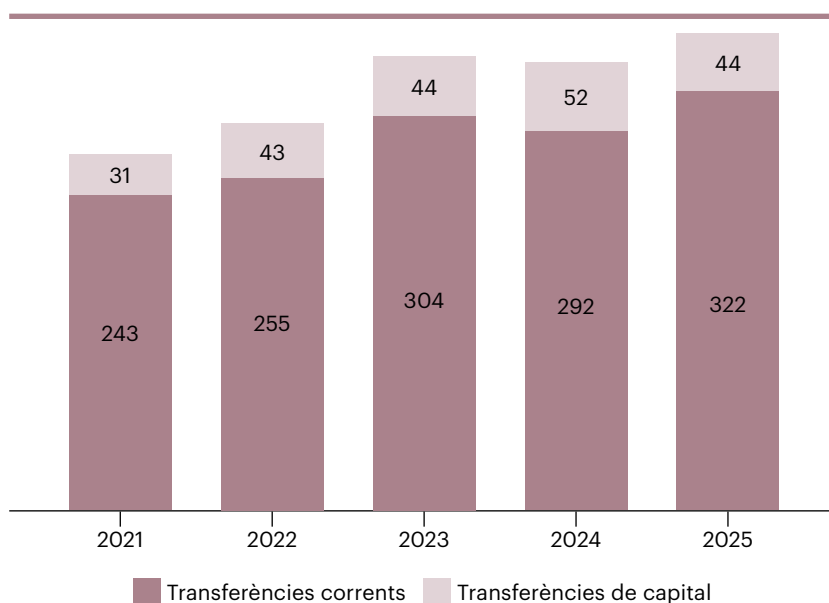
AJUTS A TERCERS DEL DEPARTAMENT DE CULTURA

Les transferències corrents i de capital del Departament de Cultura reflecteixen de manera clara l'increment sostingut del pressupost cultural dels darrers anys i la reorientació de les polítiques públiques després de l'impacte de la covid-19. L'any 2020 marca un punt d'inflexió: el Departament va activar un paquet extraordinari de suport al teixit cultural, destinat a compensar el tancament d'activitats, la caiguda d'ingressos i la paralització de la programació cultural. Aquest esforç inicial no va ser puntual; en els exercicis posteriors, lluny de retornar a nivells anteriors, el Departament va consolidar un creixement estructural del seu pressupost, alineat amb l'objectiu polític d'assolir el 2 % del pressupost total de la Generalitat destinat a cultura.

En aquest context, les transferències corrents —que inclouen subvencions a creadors, empreses culturals, entitats, equipaments i institucions— han continuat augmentant de manera sostinguda. L'any 2025 registren un increment del 10 % respecte a l'any anterior, fet que evidencia la voluntat de reforçar la liquiditat del sector i garantir la continuïtat de l'activitat cultural en un entorn encara marcat per la inflació i l'augment dels costos operatius. Aquest increment també respon a la necessitat de donar estabilitat a programes pluriennals i a línies de suport que, després de la pandèmia, han esdevingut estructurals.

Gràfic 21. Transferències corrents i de capital del Departament de Cultura

En milions d'euros. 2021-2025

Nota: Anàlisi de l'execució del pressupost del sector públic administratiu. Situació a 31 de desembre.

Font: Departament d'Economia i Hisenda, *Informe mensual d'execució (IME)*.

Pel que fa a les transferències de capital, tot i situar-se l'any 2025 un 15 % per sota del valor de 2024, arriben a una dotació final de 44 milions d'euros, una xifra que dobla la inversió de 2019. Aquest comportament indica que, malgrat la moderació puntual, el Departament manté una aposta clara per la inversió en infraestructures culturals, modernització d'equipaments, digitalització i projectes de renovació patrimonial. La variabilitat anual d'aquestes transferències és habitual, ja que depenen de la maduració de projectes, del calendari d'execució d'obres i de la disponibilitat de cofinançament europeu o local.

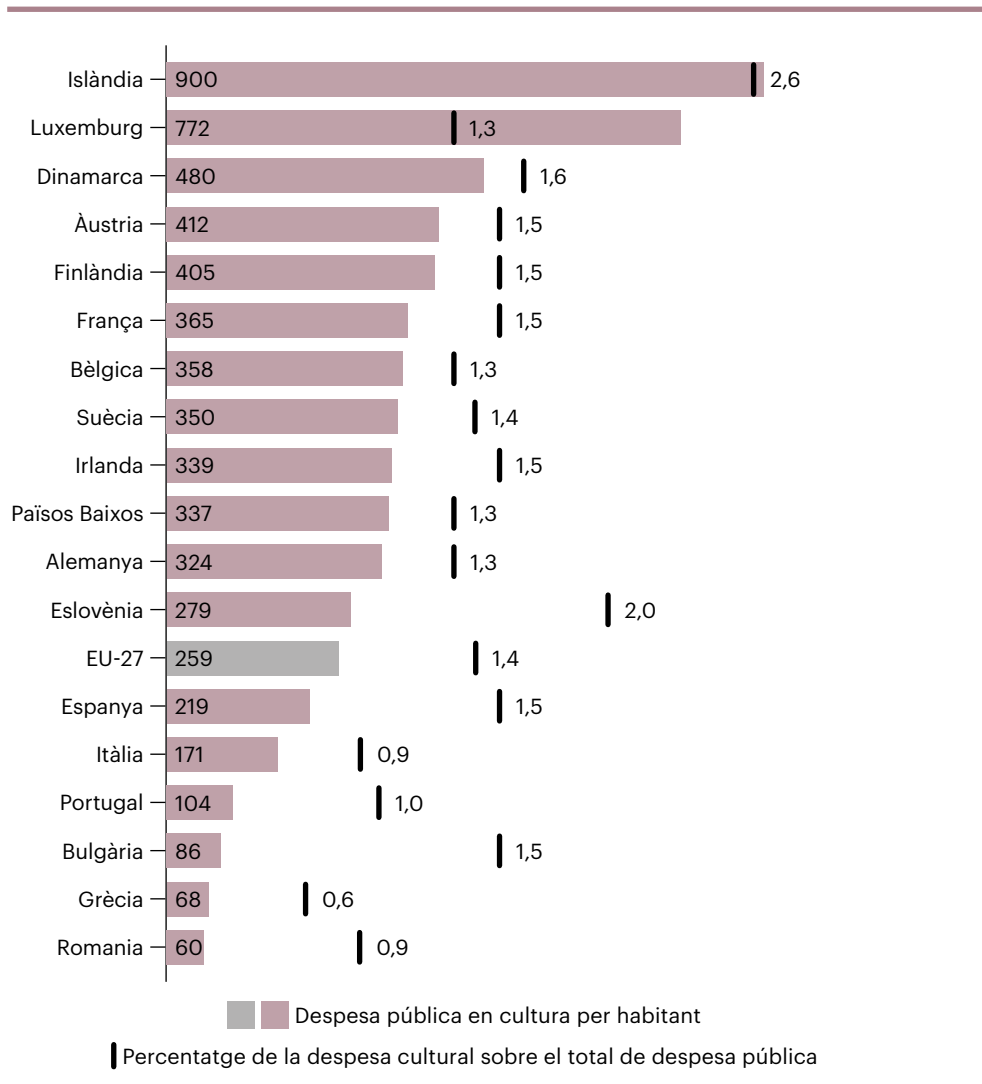
En conjunt, l'evolució de les transferències corrents i de capital mostra un canvi de fase en la política cultural catalana: d'un model reactiu i d'emergència el 2020 a un model expansiu i de consolidació a partir de 2021. Aquest creixement sostingut reforça la capacitat del Departament per donar suport al teixit cultural, impulsar la transformació digital, garantir la sostenibilitat dels equipaments i avançar cap a un finançament cultural més alineat amb els estàndards europeus.

DESPESA PÚBLICA EN CULTURA A ESCALA EUROPEA

La despesa pública en cultura a escala europea mostra una gran heterogeneïtat, amb diferències molt marcades entre blocs territorials. En primer lloc, destaquen clarament els països nòrdics i d'alta capacitat fiscal, com Islàndia (que destina al finançament públic de la cultura fins a 900 € per habitant), Luxemburg (772 €) o Dinamarca (480 €). Aquests països combinen una despesa cultural elevada amb percentatges significatius sobre el total de la despesa pública, fet que reflecteix models de benestar on la cultura és un pilar estructural.

Gràfic 22. Despesa pública en cultura per habitant i percentatge d'aquesta despesa sobre el total de despesa pública. Diversos països europeus

En euros i percentatge. 2023

Font: Eurostat, *Despesa de les administracions públiques per funció (COFOG)*.

El bloc centreeuropeu —Àustria, Finlàndia, França, Bèlgica, Suècia, Irlanda, Països Baixos i Alemanya— se situa per sobre de la mitjana europea (259 €), amb valors que oscil·len entre els 324 i els 412 euros per habitant. Tot i que els percentatges sobre la despesa pública total són relativament homogenis (entre l'1,3 % i l'1,6 %), aquests països mantenen una inversió cultural estable i sostinguda, coherent amb sistemes culturals consolidats i fortament institucionalitzats.

Els països mediterranis com Itàlia (171 €), Portugal (104 €), Grècia (68 €) o Romania (60 €) presenten nivells de despesa per habitant clarament inferiors, sovint associats a estructures de finançament cultural més febles, menor capacitat fiscal i una menor prioritació de la cultura dins la despesa pública. També Espanya se situa en aquest grup (219 € per habitant), però amb un esforç superior en termes relatius.

Un element rellevant és que el percentatge de despesa cultural sobre el total de la despesa pública no sempre correlaciona amb la despesa per habitant. Per exemple, Eslovènia presenta un percentatge alt (2,0 %) amb una despesa per habitant moderada (279 €), mentre que Luxemburg mostra una despesa altíssima per habitant (772 €) però un percentatge relativament baix (1,3 %). Això indica que el pes de la cultura depèn tant de la prioritat política com de la dimensió global del pressupost públic de cada país.

Catalunya, amb 189 euros de despesa per habitant, se situa en una posició intermèdia quan es compara la despesa cultural per habitant amb la dels diferents blocs europeus. Tot i ser una regió subestatal, la seva inversió cultural supera clarament la dels països mediterranis (Itàlia, Portugal, Grècia, Romania), que presenten els nivells més baixos de despesa cultural a Europa. Això indica que el sistema cultural català —amb una forta presència institucional, una xarxa d'equipaments extensa i un teixit creatiu dens— opera amb uns estàndards d'inversió més pròxims als de països amb tradicions culturals més consolidades.

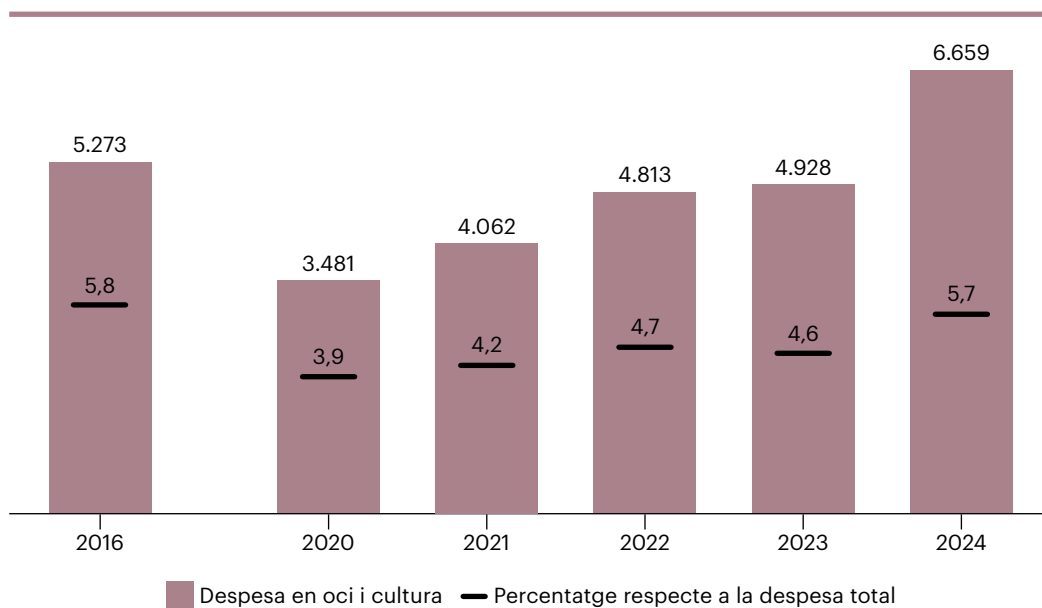
Tanmateix, Catalunya encara queda per sota dels països centreeuropeus i, sobretot, dels nòrdics, que encapçalen el rànquing europeu amb xifres molt superiors i amb models de benestar que integren la cultura com un pilar estructural. En aquest context, Catalunya es posiciona com una regió amb un esforç cultural notablement superior al que correspondria per la seva escala administrativa, però amb un marge de creixement si vol aproximar-se als estàndards dels estats europeus amb major inversió cultural.

DESPESA PRIVADA EN CULTURA

La recuperació de la despesa privada en cultura a Catalunya ha estat sostinguda i progressiva des de l'impacte sever de la covid-19 l'any 2020. Les dades del 2024 mostren que la despesa en oci i cultura no només ha recuperat els nivells prepan·dèmia, sinó que els ha superat àmpliament, fins a situar-se en 6.659 milions d'euros, l'equivalent al 5,7 per cent de la despesa total de les llars catalanes. Aquest increment és especialment rellevant perquè representa un creixement del 35 % respecte a l'any anterior, el més elevat entre tots els grups de despesa familiar. Aquest comportament indica una reactivació intensa del consum cultural i d'oci, probablement vinculada a transformacions profundes en els patrons de consum cultural que s'han consolidat després de la pandèmia. D'una banda, s'ha produït un augment notable de la demanda de grans manifestacions culturals, com macroconcerts, festivals de gran format i esdeveniments multitudinaris, que han experimentat rècords d'assistència i han esdevingut un dels motors principals de la despesa cultural presencial. De l'altra, s'ha intensificat el consum digital de continguts culturals, especialment a través de plataformes de música, cinema, videojocs i *streaming*, que han consolidat un model híbrid de consum en què la presencialitat i el digital coexisteixen i es reforcen mútuament.

Gràfic 23. Despesa total de les famílies en oci i cultura

En milions d'euros i percentatge. 2016 i 2020-2024

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Enquesta de pressupostos familiars*.

En termes per càpita, cada ciutadà va destinar 834 euros a activitats d'oci i cultura l'any 2024, mentre que la despesa mitjana per llar va ascendir fins als 2.115 euros. L'evolució d'aquests indicadors segueix un patró similar al de la despesa agregada: una caiguda abrupta durant la pandèmia, seguida d'una recuperació gradual que, malgrat el fort repunt del 2024, encara no ha assolit plenament la trajectòria de creixement sostingut que es registrava abans del 2020. Aquest decalatge suggereix que, tot i la millora, una part de les llars encara manté comportaments de consum prudents o ha reorientat part de la seva despesa cap a altres àmbits com l'habitatge, l'alimentació o els serveis digitals.

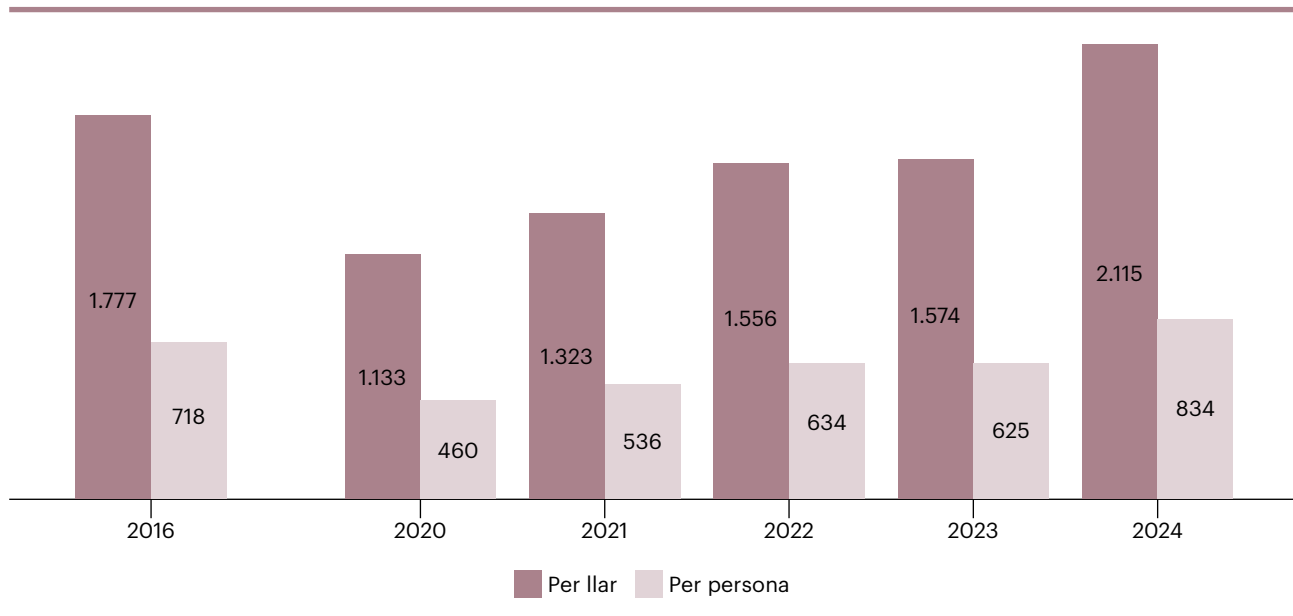
A més d'aquestes dinàmiques, cal tenir en compte que la recuperació de la despesa cultural per càpita s'inscriu en un context de reconfiguració dels hàbits de consum que afecta tant la freqüència com la tipologia de les activitats escollides. L'augment del pes relatiu de les experiències culturals premium —entrades més cares, formats immersius, festivals especialitzats— conviu amb una major segmentació del consum digital, on les llars combinen subscripcions estables amb consums puntuals de pagament per contingut. Aquest escenari apunta cap a un model més polaritzat: d'una banda, un públic disposat a invertir més en experiències singulars i de qualitat; de l'altra, un conjunt de llars que opten per opcions més econòmiques o digitals, sovint condicionades per la pressió inflacionària i l'augment del cost de vida. Aquesta dualitat reforça la necessitat d'analitzar amb detall l'accessibilitat cultural i les possibles bretxes de participació que poden emergir en els pròxims anys.

La lectura conjunta de la despesa mitjana per llar i de la despesa mitjana per persona permet identificar amb més precisió els patrons distributius del consum cultural a Catalunya. L'increment fins als 2.115 euros per llar i els 834 euros per persona el 2024 revela no només una recuperació agregada, sinó també una intensificació del consum en aquelles llars amb major capacitat adquisitiva, que són les que més han impulsat el repunt. Al mateix temps, la diferència entre el ritme de creixement de la despesa total i el de la despesa per càpita suggereix que la recuperació no és homogènia: una part de la població manté nivells de consum més continguts, fet que pot estar vinculat a la pressió inflacionària i a la reassignació de recursos cap a altres necessitats bàsiques. Aquest comportament dual reforça la importància d'analitzar

l'estructura interna de la despesa cultural i les possibles bretxes de participació que poden consolidar-se si el creixement del consum cultural es concentra en segments específics de la població.

Gràfic 24. Despesa mitjana per llar i per persona en oci i cultura

En euros. 2016 i 2020-2024

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Enquesta de pressupostos familiars*.

Des d'una perspectiva estructural, la recuperació de la despesa privada en cultura posa de manifest diversos elements rellevants. D'una banda, confirma que la demanda cultural és altament elàstica i sensible al context socioeconòmic: es contrau ràpidament en moments d'incertesa, però també és capaç de rebotar amb força quan milloren les condicions. De l'altra, evidencia la importància de la cultura com a component central del benestar i del consum de les llars, especialment en un context postpandèmia en què les activitats d'oci i socialització han recuperat un paper essencial. Finalment, el fort increment del 2024 pot interpretar-se com un indicador de confiança i de reactivació del sector cultural, però també com un repte: caldrà veure si aquest creixement és conjuntural o si consolida una tendència sostinguda que reforci la viabilitat econòmica del teixit cultural català.

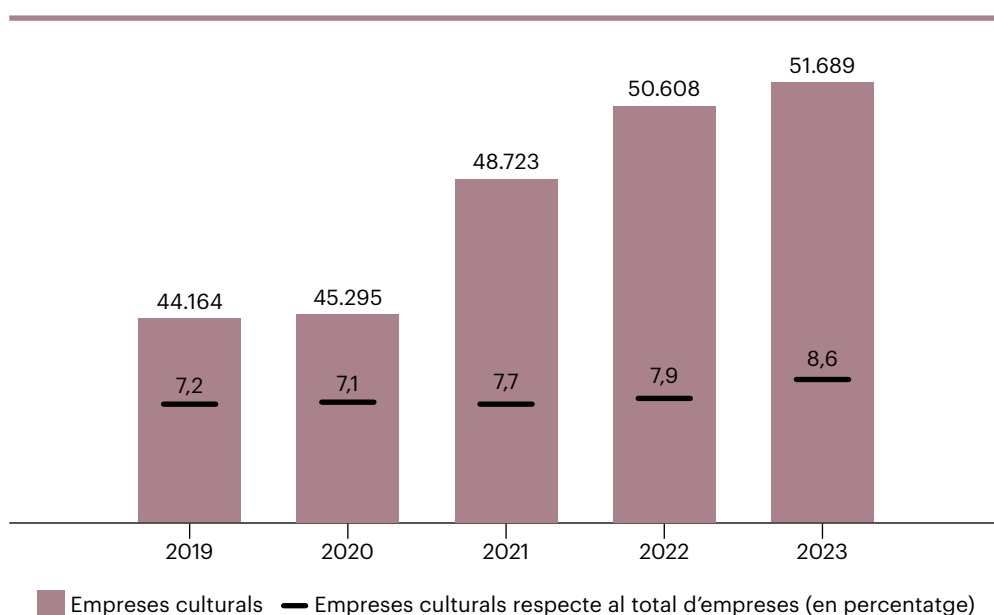
Estructura del sector

EMPRESSES

L'any 2023, Catalunya comptava amb 51.689 empreses dedicades a activitats culturals, una xifra que representa un increment del 2,1 % respecte a l'any anterior i que consolida la tendència de creixement sostingut del sector. En comparació amb l'evolució del conjunt de l'economia catalana, el dinamisme cultural és especialment notable: entre el 2019 i el 2023, el nombre d'empreses culturals va créixer un 14,4 %, mentre que el total d'empreses del país va disminuir un 4,4 % en el mateix període.

Gràfic 25. Empreses culturals respecte al total d'empreses

En unitats i percentatge. 2019-2023

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals*.

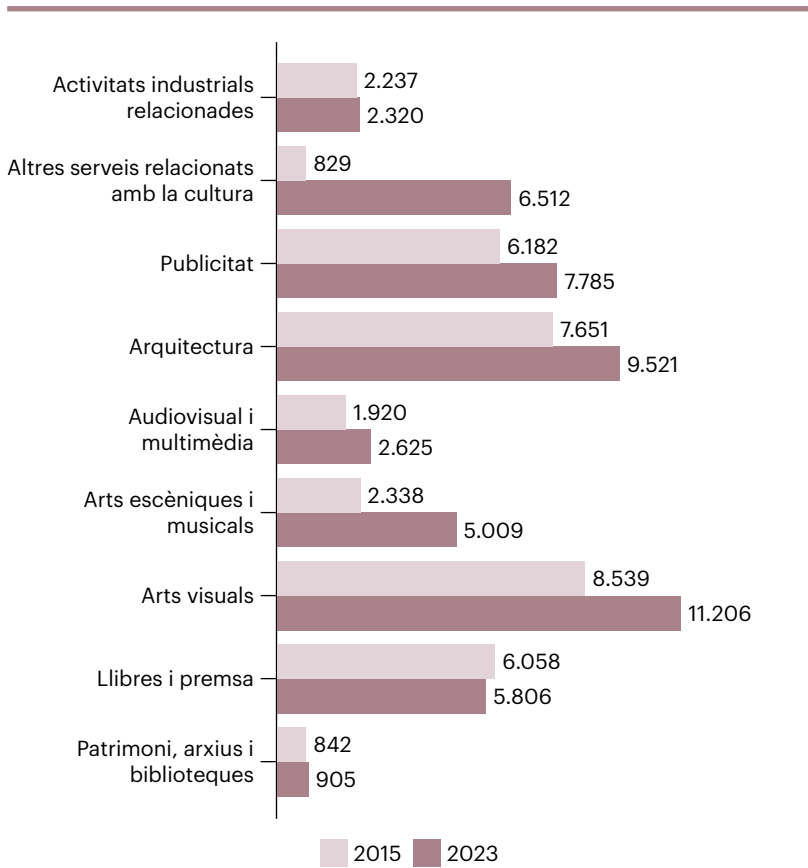
Pel que fa a la distribució per àmbits o dominis, les arts visuals concentren el volum més elevat d'empreses, amb un 21,7 % del total, seguides per l'arquitectura (18,4 %) i la publicitat (15,1 %). En posicions intermèdies es troben els serveis relacionats amb la cultura (12,6 %) i el llibre i la premsa (11,2 %). La resta d'àmbits d'actuació presenten un volum inferior d'empreses registrades, i és l'àmbit del patrimoni, arxius i biblioteques el que aporta una quantitat menor d'empreses, amb només un 1,8 % del total del sector cultural. Els dominis de les arts visuals, de l'arquitectura i dels altres serveis relacionats amb la cultura són els més actius en la creació d'empreses, ja que han doblat el nombre d'empreses creades entre el 2015 i el 2023.

L'evolució del nombre d'empreses culturals per dominis entre 2015 i 2023 mostra un creixement desigual però estructuralment significatiu, que reflecteix la transformació interna del sector. Els àmbits de les arts visuals, l'arquitectura i els altres serveis culturals són els que han exhibit un dinamisme més intens, amb increments que superen el 100 % en alguns casos, fet que evidencia la seva capacitat d'adaptació a nous models de producció, digitalització i demanda de serveis creatius especialitzats. En canvi, dominis com el llibre i la premsa o les arts escèniques i musicals presenten ritmes de creixement més moderats, condicionats per mercats més madurs, processos de reconversió tecnològica o dependència de finançament públic. Finalment, l'àmbit del patrimoni, arxius i biblioteques continua mostrant una evolu-

ció estancada o lleugerament regressiva, fet que posa de manifest la necessitat de reforçar-ne la sostenibilitat i la capacitat de generar activitat econòmica.

Gràfic 26. Empreses per dominis culturals

En unitats. 2015 i 2023

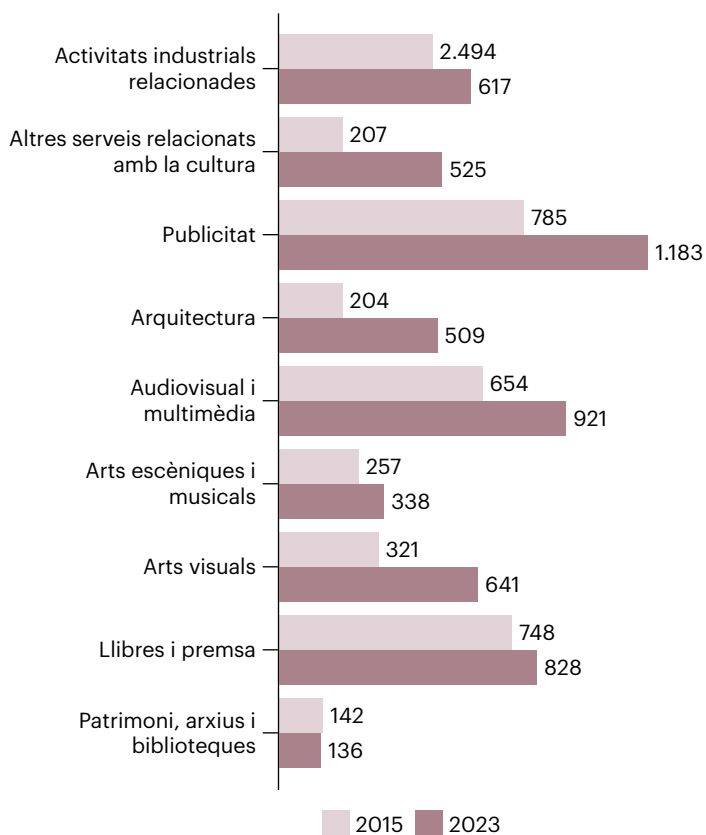
Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals*.

Pel que fa a la generació de valor afegit, l'any 2023 el sector cultural va aportar prop de 5.700 milions d'euros, una xifra que consolida la trajectòria de creixement observada en els darrers exercicis. Els àmbits que en aquest període més contribueixen al VAB cultural són la publicitat (20,8 %), l'audiovisual i multimèdia (16,2 %), el llibre i la premsa (14,5 %) i les arts visuals (11,2 %). En conjunt, aquests quatre dominis acumulen més del 60 % del VAB cultural català. En l'extrem oposat, els àmbits de patrimoni, arxius i biblioteques (2,4 %) i d'arts escèniques i musicals (5,9 %) presenten els volums de valor afegit més baixos.

Si s'analitza l'evolució del VAB entre 2015 i 2023, s'observa que la majoria d'àmbits han incrementat de manera significativa el seu nivell d'activitat. Els altres serveis relacionats amb la cultura són els que registren el creixement més intens, amb un augment del 154 %, seguits de l'arquitectura (+149 %), les arts visuals (+99 %) i la publicitat (+51 %). La resta d'àmbits també mostren variacions positives, encara que més moderades: l'audiovisual i multimèdia (+41 %), les arts escèniques i musicals (+32 %) i el llibre i la premsa (+10 %). L'única excepció és l'àmbit de patrimoni, arxius i biblioteques, que el 2023 presenta un VAB 3,8 % inferior al de 2015.

Gràfic 27. VAB per dominis culturals

En milions d'euros. 2015 i 2023

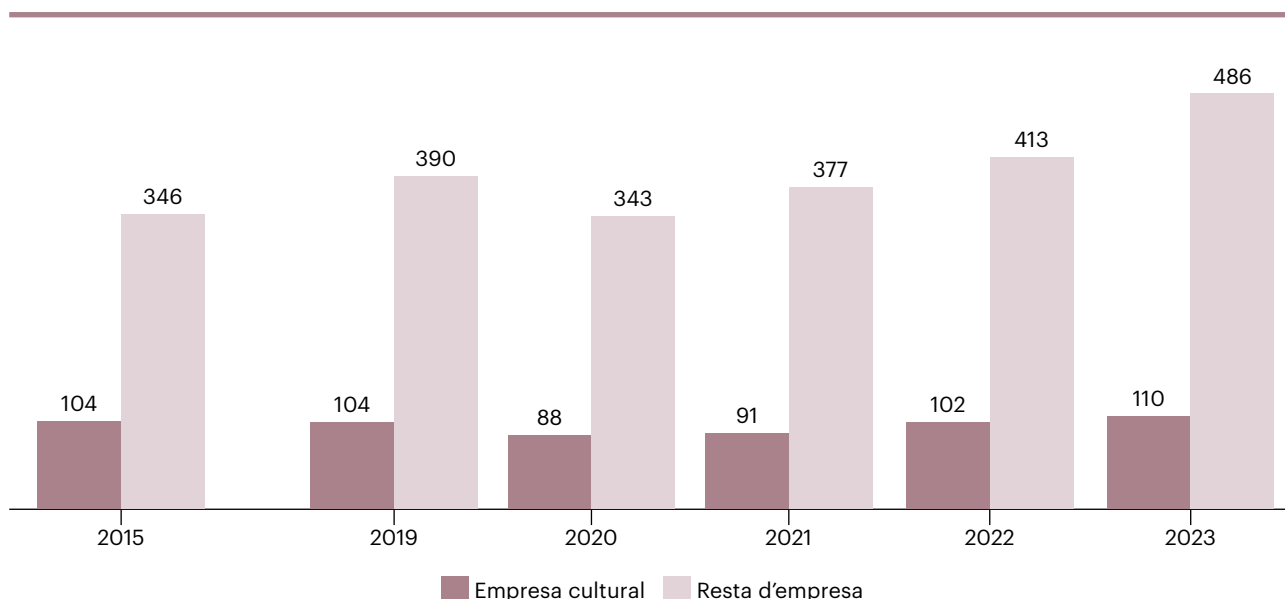

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals*.

La productivitat mitjana de les empreses culturals —mesurada a partir del VAB generat per empresa— és inferior a la del conjunt del teixit empresarial català. L'any 2023, una empresa catalana generava de mitjana 486.000 euros, mentre que una empresa cultural n'aportava 110.000 euros. La distància entre la productivitat de les empreses culturals i la del conjunt del teixit empresarial català s'ha anat ampliant de manera sostinguda, fins a situar-se el 2023 en una relació de 4,4 a 1. Aquesta bretxa respon a diversos factors estructurals: la presència majoritària de microempreses i autònoms, la fragmentació del mercat, la dificultat per escalar projectes i la dependència de models de negoci basats en la intermitència o en la prestació de serveis de baixa intensitat capitalística. Tot i que alguns dominis —com la publicitat o l'audiovisual— presenten nivells de productivitat més elevats, la mitjana global continua condicionada per la debilitat estructural d'àmbits amb menor capacitat de generar valor afegit. Aquest escenari reforça la necessitat d'analitzar estratègies de millora de la productivitat cultural, ja sigui mitjançant la digitalització, la cooperació empresarial, la professionalització de la gestió o el desenvolupament de models híbrids que permetin augmentar l'escala i la rendibilitat de les activitats culturals.

Gràfic 28. Mitjana de VAB generat per les empreses catalanes

En milers d'euros. 2015 i 2019-2023

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals* i *Directori central d'empreses*.

En conclusió, el teixit empresarial cultural a Catalunya mostra un dinamisme clarament superior al de l'economia en general pel que fa a la creació d'empreses, amb una notable expansió en àmbits com les arts visuals, l'arquitectura i els serveis culturals. Tot i aquesta vitalitat, la generació de valor es concentra en pocs dominis i la productivitat mitjana de les empreses culturals continua sent molt inferior a la del conjunt del teixit empresarial català, una bretxa que s'ha ampliat amb els anys. El sector creix en volum, però ho fa sobre una base empresarial fragmentada i de baixa capacitat productiva, fet que evidencia desequilibris estructurals importants.

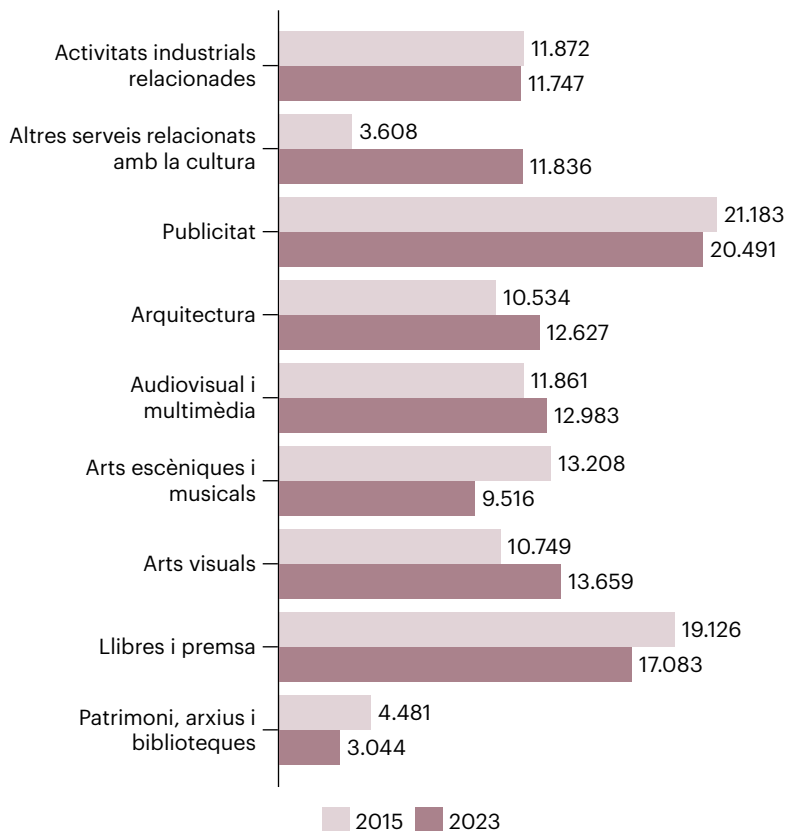
OCUPACIÓ

L'any 2023, el nombre de persones ocupades en el sector cultural va créixer un 1,1 % respecte a l'any anterior, fins a situar-se en gairebé 113.000 treballadors. Tot i aquest increment sostingut des del 2020, el sector encara no ha recuperat els nivells previs a la pandèmia, quan superava les 114.000 persones ocupades, ni s'acosta a les 133.000 registrades l'any 2008.

L'anàlisi per àmbits d'actuació entre 2015 i 2023 mostra evolucions molt desiguals. Els altres serveis relacionats amb l'activitat cultural són els que experimenten un creixement més intens, amb un augment del 225 % i una ocupació més que duplicada. També presenten increments positius, encara que més moderats, les arts visuals (+27,1 %), l'arquitectura (+19,9 %) i l'audiovisual i multimèdia (+9,5 %). En canvi, l'ocupació disminueix de manera notable en el patrimoni, arxius i biblioteques (-32,1 %), les arts escèniques i musicals (-28 %) i el llibre i la premsa (-10,7 %). La resta d'àmbits mantenen un volum d'ocupació relativament estable.

Gràfic 29. Persones ocupades per dominis culturals

En unitats. 2015 i 2023

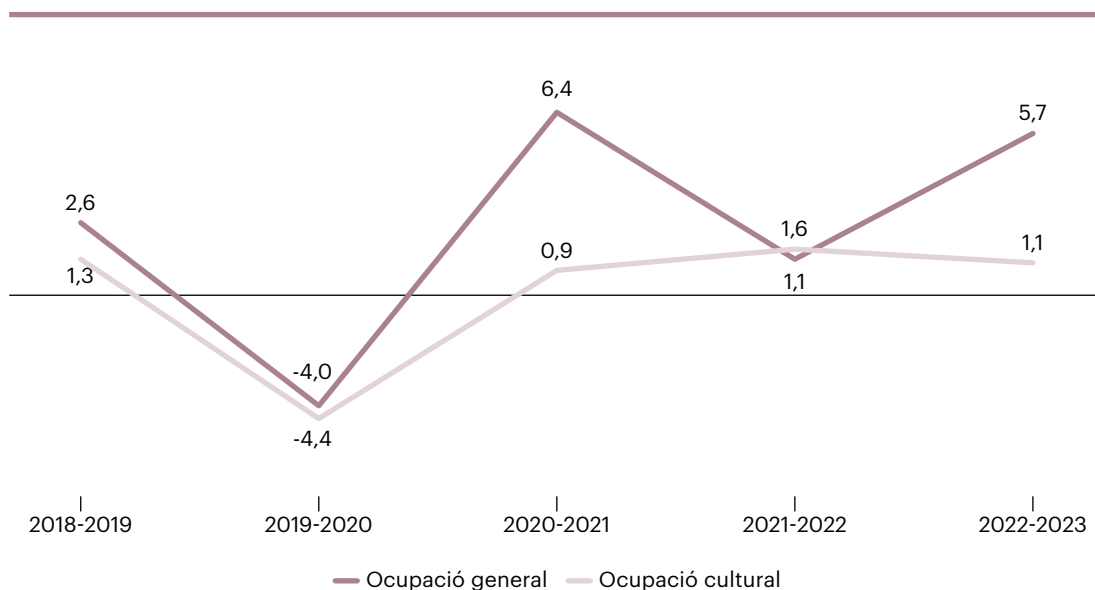
Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals*.

Pel que fa al pes de cada àmbit en el conjunt de l'ocupació cultural el 2023, destaquen la publicitat (18,1 %) i el llibre i la premsa (15,1 %). Els segueixen les arts visuals (12,1 %), l'audiovisual i multimèdia (11,5 %) i l'arquitectura (11,1 %). En l'extrem oposat, patrimoni, arxius i biblioteques és l'àmbit amb menys ocupació (2,7 %), seguit de les arts escèniques i musicals (8,4 %).

L'evolució anual mostra clarament l'impacte de la pandèmia: el 2020, l'ocupació cultural va caure un 4,4 %, un descens similar al del conjunt de l'economia. A partir d'aquí, la recuperació ha estat més intensa en el mercat laboral general —amb increments del 6,4 % en el període 2020-2021 i del 5,7 % en el període 2022-2023—, mentre que en el sector cultural el creixement ha estat més moderat però sostingut, amb taxes properes a l'1 % anual. Aquesta diferència respon a la major dependència del sector cultural de l'activitat presencial i a una estructura més fràgil, basada en microempreses i autònoms, factors que en moderen la capacitat de reactivació. Tot i això, la trajectòria cultural destaca per la seva regularitat i resiliència, amb una recuperació sostinguda que reflecteix l'adaptació progressiva del sector a nous formats i canals de consum.

Gràfic 30. Variació de l'ocupació a Catalunya

En percentatge. 2018-2023

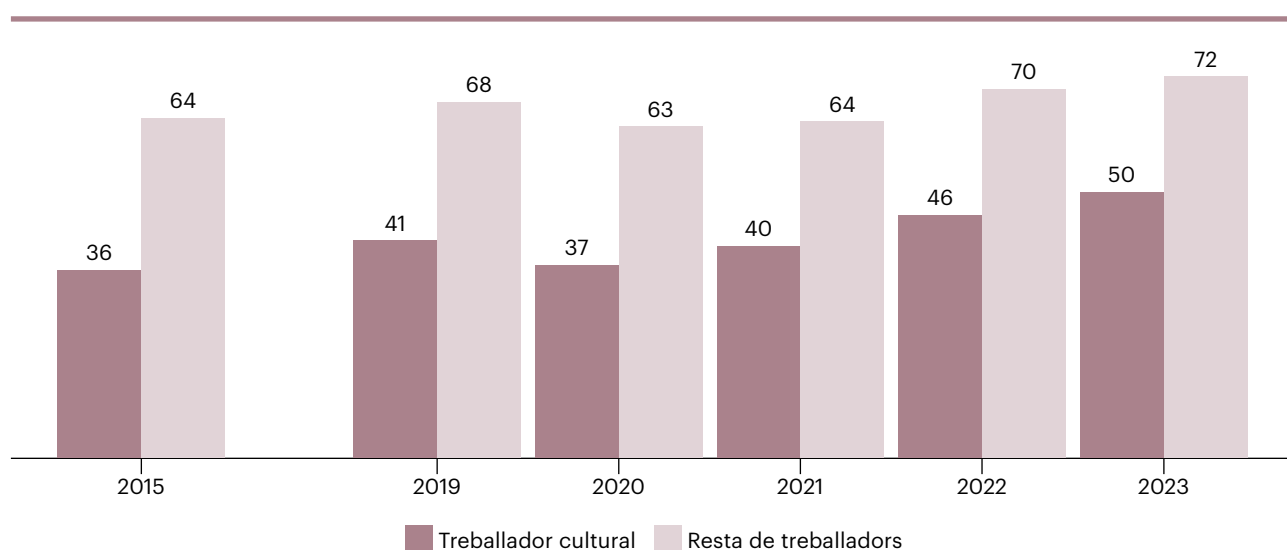

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals* i *Indicadors d'estructura econòmica, població ocupada*.

En termes de productivitat, la generació de VAB per treballador cultural continua sent inferior a la mitjana del conjunt de treballadors catalans. L'any 2023, cada treballador cultural va generar de mitjana 50.000 euros, davant dels 72.000 euros de la resta de sectors. Tot i això, la relació ha millorat: si el 2015 els treballadors culturals generaven només el 56 % del VAB mitjà de l'economia catalana, el 2023 aquesta proporció s'eleva fins al 70 %.

Gràfic 31. Mitjana de VAB generat pels treballadors catalans

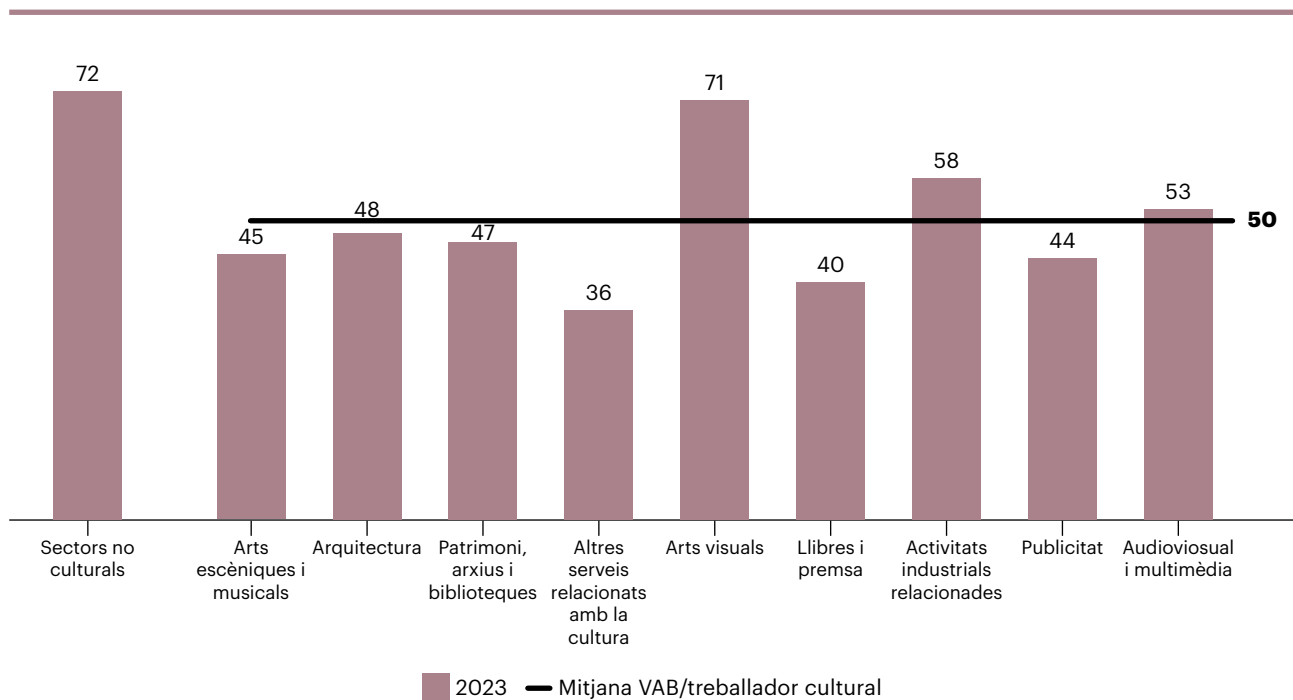
En milers d'euros. 2015 i 2019-2023

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals* i *Indicadors d'estructura econòmica, població ocupada*.

Aquesta situació, però, no és homogènia entre dominis culturals. Els treballadors de l'audiovisual i multimèdia són els que més s'apropen a la mitjana de productivitat del conjunt de l'economia catalana. Només tres àmbits superen la mitjana de VAB generat per treballador dins del sector cultural: audiovisual i multimèdia, publicitat, i activitats industrials relacionades amb la cultura. La resta es mantenen a una distància considerable.

Gràfic 32. Mitjana de VAB generat pels treballadors segons dominis culturals
En milers d'euros. 2023

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals* i *Indicadors d'estructura econòmica, població ocupada*.

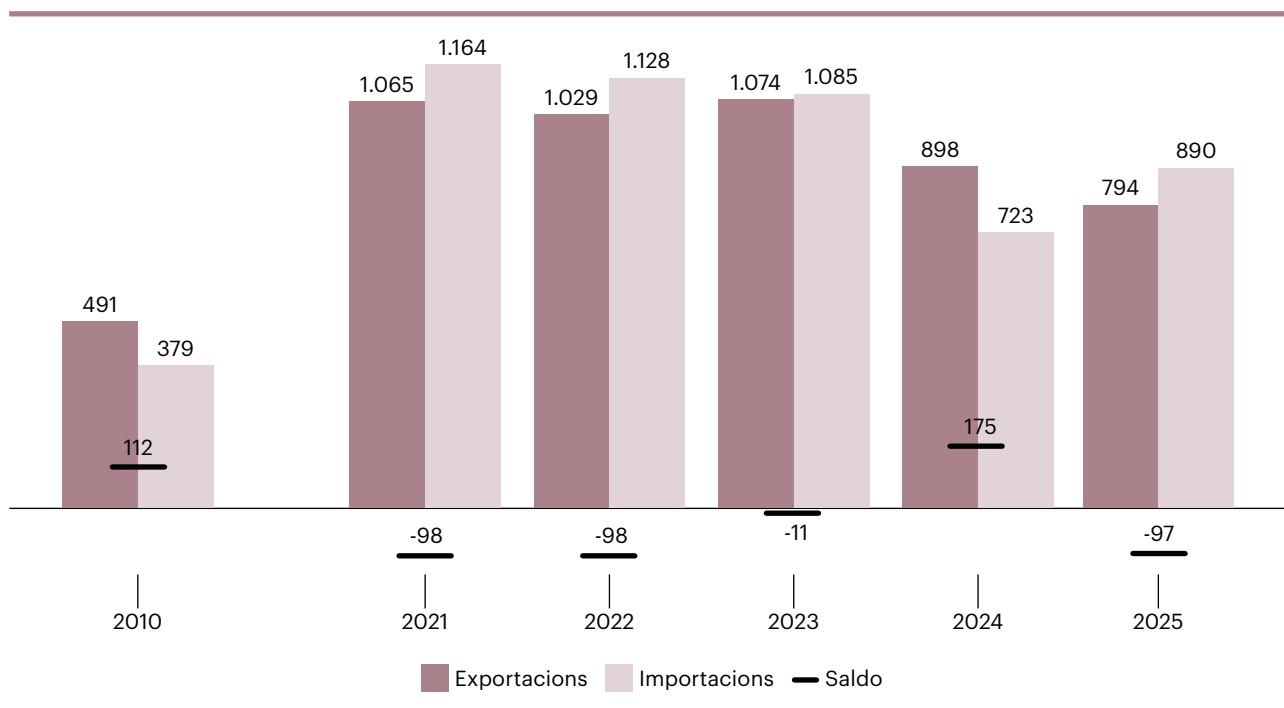
L'ocupació cultural ha recuperat part del terreny perdut durant la pandèmia, però encara no ha assolit els nivells previs ni, encara menys, els màxims de 2008. L'evolució és molt desigual entre àmbits, amb alguns dominis en expansió intensa i d'altres en retrocés estructural, especialment patrimoni, arts escèniques i llibre i premsa. La productivitat laboral del sector continua sent inferior a la mitjana catalana, tot i que ha millorat progressivament, i només alguns àmbits —com l'audiovisual i la publicitat— s'apropen als estàndards del conjunt de l'economia. De manera global, el mercat laboral cultural mostra una recuperació moderada, però marcada per fortes asimetries internes i per una productivitat encara limitada.

BALANÇA COMERCIAL

Entre el 2010 i el 2025, la balança comercial catalana de productes culturals ha experimentat un creixement molt notable. Les exportacions s'han incrementat més d'un 60 %, mentre que les importacions s'han més que doblat. Aquest comportament asimètric ha provocat que el saldo comercial, que el 2010 era positiu per a les indústries culturals catalanes, hagi esdevingut negatiu en la major part dels darrers cinc anys, amb l'excepció del 2024, quan es va registrar un superàvit de 175 milions d'euros.

Gràfic 33. Balança comercial de les indústries culturals

En milions d'euros. 2010 i 2021-2025

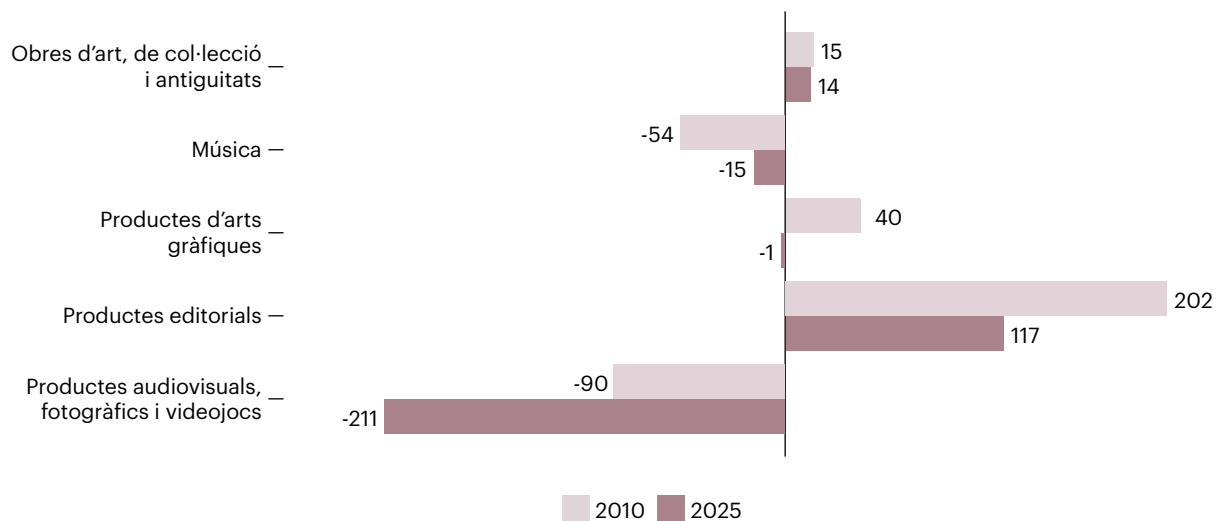
Font: Espanya Exportació i Inversions ICEX, *Estadístiques de comerç exterior ESTACOM*.

Tres dels cinc àmbits culturals analitzats presenten tradicionalment un volum d'importacions superior al d'exportacions: les obres d'art, de col·lecció i antiguitats; els productes d'arts gràfiques; i, sobretot, els productes editorials. En aquest darrer cas, el sector editorial destaca per tenir el saldo positiu més elevat: el 2025 ha generat el 27 % de les exportacions culturals totals, mentre que només ha representat l'11 % de les importacions del sector. L'àmbit audiovisual, la fotografia i els videojocs és el que concentra més exportacions (62 % del total), però també és el que més importa (79 %), fet que manté el seu saldo comercial sistemàticament negatiu. L'altre àmbit amb dèficit estructural és el de la música enregistrada, que el 2025 ha presentat un saldo negatiu de 54 milions d'euros.

És rellevant situar l'evolució recent del comerç exterior cultural en un marc de transformació global dels fluxos culturals. En els darrers quinze anys, la internacionalització del sector s'ha intensificat, però ho ha fet de manera desigual segons els dominis, amb una clara concentració de les exportacions en segments d'alt valor afegit i una dependència creixent d'importacions en àmbits fortament digitalitzats. Aquest procés ha anat acompanyat d'una major presència de intermediaris culturals globals —plataformes, distribuïdores i conglomerats internacionals— que han reconfigurat les cadenes de valor i han incrementat la competència exterior. Al mateix temps, l'augment de la demanda interna de productes audiovisuals i digitals ha impulsat les importacions, mentre que sectors com l'editorial o les arts visuals han mantingut una capacitat exportadora més estable. En aquest context, la balança comercial cultural catalana reflecteix no només l'evolució del comerç, sinó també les tensions estructurals entre un teixit productiu diversificat però desigual i un mercat global altament concentrat i competitiu.

Gràfic 34. Saldo balança comercial de les indústries culturals catalanes

En milions d'euros. 2010 i 2025

Font: Espanya Exportació i Inversions ICEX, *Estadístiques de comerç exterior ESTACOM*.

La balança comercial de les indústries culturals catalanes mostra un creixement intens tant de les exportacions com de les importacions, però amb una evolució que ha acabat generant un dèficit estructural en la major part dels darrers anys. L'augment més accelerat de les importacions, especialment en àmbits com l'audiovisual, la fotografia i els videojocs, ha capgirat un saldo que el 2010 era positiu. Tot i això, el sector editorial continua exercint un paper clau com a motor exportador, amb un superàvit sostingut que contrasta amb el dèficit crònic d'altres dominis com la música enregistrada. En conjunt, la balança comercial cultural reflecteix un ecosistema internacionalitzat però força desequilibrat, amb una dependència creixent de productes culturals importats i una estructura exportadora concentrada en pocs àmbits.

Àmbits culturals

ARTS ESCÈNIQUES

Les 224 companyies d'arts escèniques existents a Catalunya l'any 2024 —145 de teatre, 36 de dansa i 43 de circ— confirmen un creixement sostingut del sector al llarg del període 2020-2024. En termes absoluts, el volum de companyies va augmentar en 23 respecte al 2023 i en 62 respecte al 2020, fet que evidencia una recuperació completa i una expansió significativa després de l'impacte de la covid-19.

Per disciplines, el teatre és l'àmbit en el qual més va incrementar el nombre de companyies en actiu en els darrers cinc anys, on 29 companyies més operen a Catalunya l'any 2024 respecte a les que hi havia el 2020, seguit de la dansa, amb 17 companyies més, i el circ amb 16 companyies més. Tot i que el creixement de dansa i circ és inferior en valors absoluts, el seu pes relatiu i la intensitat del creixement són especialment destacables, sobretot en dansa, àmbit en què pràcticament es dobla el nombre de companyies entre 2022 i 2024.

Quadre 1. Principals magnituds de les companyies d'arts escèniques. Per àmbits creatius
En unitats. 2020-2024

		2020	2021	2022	2023	2024
Teatre	Nombre de companyies	116	110	107	136	145
	Espectacles presentats	514	570	646	774	814
	Representacions realitzades	6.845	11.520	13.647	15.410	15.921
Dansa	Nombre de companyies	19	18	16	33	36
	Espectacles presentats	62	72	57	124	141
	Representacions realitzades	276	590	442	1.039	1.029
Circ	Nombre de companyies	27	26	27	32	43
	Espectacles presentats	77	75	94	87	116
	Representacions realitzades	1.251	1.729	1.865	1.945	2.352

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

Pel que fa a la producció i l'activitat d'aquestes companyies, l'any 2024, les companyies catalanes van presentar 1.071 espectacles, 86 més que el 2023 i 418 més que el 2020. Aquest increment continuat reflecteix un sector dinàmic, amb una capacitat de producció que creix de manera sostinguda des de l'inici del període analitzat. Les 19.302 representacions realitzades el 2024 representen un augment del 14 % respecte a l'any anterior i consoliden una trajectòria ascendent que supera àmpliament els registres pre pandèmics. Entre 2020 i 2024, el nombre total de representacions s'ha més que doblat (+130 %).

L'evolució per disciplines mostra patrons clarament diferenciats. El teatre registra un increment sostingut de l'activitat, ja que ha passat de 6.845 representacions el 2020 a 15.921 el 2024, i ha més que doblat el volum de funcions en només quatre anys. La dansa experimenta un creixement especialment intens, amb un salt de 276 representacions a 1.029, de manera que ha multiplicat gairebé per quatre la seva activitat, el que evidencia una expansió notable del sector. Pel que fa al circ, l'augment és progressiu i continuat fins a assolir les 2.352 representacions el 2024, un 88 %

més respecte al 2020. Aquestes trajectòries, tot i les diferències de magnitud i ritme, apunten a una recuperació estructural del conjunt del sector, caracteritzada per una major capacitat de circulació, una ampliació dels circuits d'exhibició i una consolidació de la presència de les produccions en el territori i fora d'ell.

L'any 2024, el 23 % de les representacions de les companyies catalanes es van realitzar fora de Catalunya: un 16 % a la resta de l'Estat i un 7 % a l'estranger. Aquestes proporcions són molt similars a les del període prepandèmic i confirmen la normalització de la mobilitat després de la caiguda abrupta del 2020, especialment en l'àmbit internacional.

Pel que fa a la llengua, el 54 % de les representacions del 2024 es van fer en català, tres punts percentuals més que l'any 2023. Tot i aquest repunt, el percentatge continua per sota del valor del 2020 (60 %), fet que pot indicar una major diversificació lingüística de les produccions o una major presència en circuits estatals i internacionals.

Quadre 2. Principals magnituds de les companyies d'arts escèniques

En unitats. 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Companyies	162	154	150	201	224
Treballadors	783	889	981	1.377	1.303
Espectacles presentats	653	717	797	985	1.071
Representacions realitzades	8.372	13.839	15.954	18.394	19.302
Representacions a l'Estat espanyol	1.217	1.618	2.171	3.156	3.142
Representacions a l'estranger	213	411	972	1.316	1.295
Representacions en català	5.036	8.048	9.262	9.349	10.327
Caixets o taquilla recaptada (en milions d'euros)	23,29	37,54	55,1	65,1	70,6

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

Els ingressos per caixets continuen creixent i arriben als 70,6 milions d'euros el 2024, un 8 % més respecte al 2023 i tres vegades més que el 2020. Aquest increment sostingut reflecteix una major activitat, una millor capacitat de comercialització i una recuperació de preus i contractacions després de la crisi sanitària.

El nombre de treballadors vinculats a les companyies passa de 783 el 2020 a un màxim de 1.377 el 2023, amb un lleuger descens el 2024 (1.303). Aquest comportament és habitual en sectors culturals intensius en projectes, on les variacions anuals poden respondre a calendaris de producció, convocatòries públiques o dinàmiques de contractació temporal.

Pel que fa als espais de representació de les arts escèniques, l'any 2024 Catalunya disposava de 177 teatres en actiu, una xifra que suposa un increment de 12 equipaments respecte al 2023 i de 15 respecte al 2022. Aquest creixement recent amaga que la distribució territorial continua mostrant fortes asimetries. L'àmbit metropolità concentra 115 teatres, el 65 % del total, mentre que els territoris més allunyats i menys poblats mantenen una oferta molt reduïda: Alt Pirineu i Aran només disposa d'1 teatre, i Terres de l'Ebre, de 2, sense variacions al llarg del període 2022-2024. Altres àmbits presenten dinàmiques més estables o lleugerament expansives, com les Comarques centrals, que passa d'11 a 14 teatres, o Ponent, que creix de 8 a 10.

Mapa 2. Espais escènics. Per àmbits territorials

En unitats. 2024

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

Pel que fa a les dades d'exhibició teatral, l'any 2024 el nombre d'espectadors de les arts escèniques professionals a Catalunya va continuar creixent fins a assolir els 4,2 milions, consolidant el màxim històric registrat el 2023 i mantenint-se molt per sobre dels valors pre pandèmics. Entre 2022 i 2023, l'augment havia estat de més d'1,2 milions d'espectadors (+39 %), un salt excepcional que va situar el sector en una nova fase d'expansió. El 2024 confirma aquesta tendència, amb una demanda que es manté en nivells molt elevats i que reflecteix una recuperació estructural del consum cultural presencial.

Aquest dinamisme en l'assistència es trasllada directament a la recaptació per taquilla, que continua creixent i arriba als 107,9 milions d'euros el 2024, el valor més alt de tota la sèrie. Aquesta xifra representa un increment de gairebé 8 milions respecte al 2023 i gairebé triplica la recaptació del 2020 (37 M€). L'evolució mostra un sector que no només recupera públics, sinó que també millora la seva capacitat de monetització, probablement impulsada per una combinació de factors: major volum de programació, increment de preus mitjans, ampliació de formats i estabilització de la demanda.

Quadre 3. Principals magnituds dels teatres
En unitats. 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Teatres	163	160	162	165	177
Treballadors	1.416	1.532	1.603	1.796	1.837
Representacions programades	8.346	16.195	16.710	18.483	19.871
Representacions en català	4.697	9.253	9.644	10.118	11.099
Espectadors (en milions)	1,5	2,5	3,2	3,9	4,2
Recaptació (en milions d'euros)	37,0	59,5	80,1	100,1	107,9

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

La resta d'indicadors dels teatres reforcen aquesta lectura. El nombre d'equipaments en actiu creix fins als 177 teatres el 2024, dotze més que l'any anterior, i el nombre de treballadors vinculats als equipaments s'estabilitza en 1.837, el valor més alt de la sèrie. Pel que fa a l'activitat programada, els teatres ofereixen 19.871 representacions el 2024, un increment del 7 % respecte al 2023 i un creixement sostingut que gairebé duplica les xifres del 2020.

També augmenten les representacions en català, que arriben a 11.099 el 2024, un màxim històric que reflecteix una presència creixent de la llengua en l'oferta escènica, tant en circuits públics com privats.

En conjunt, les dades mostren un sector que combina creixement de públics, expansió de l'activitat, increment de la recaptació i fortaleza institucional, el que situa el període 2020-2024 com un cicle de recuperació i consolidació sense precedents en l'estadística recent de les arts escèniques a Catalunya.

El bon moment que està passant l'exhibició teatral a Catalunya queda també reflectit en les dades comunicades per ADETCA referents a la temporada 2024-2025, les quals indiquen que la temporada es va tancar amb 3.133.494 espectadors, un 4 % més que la temporada anterior, i una recaptació global de 94,1 milions d'euros, un 2 % més. També es destaca que l'índex d'ocupació dels teatres catalans es va situar en el 64 % i que es van programar 13.179 funcions de 1.234 espectacles.

Segons ADETCA, un dels resultats més destacats de la darrera temporada ha estat l'impuls de les sales de menys de 200 localitats, que han crescut un 28 % en públic i un 39 % en recaptació, amb el que s'ha arribat als 372.129 espectadors i als 5,5 M€.

Les dades agregades mostren un sector que creix en volum de companyies —especialment en teatre i dansa—, augmenta de manera sostinguda la producció i les representacions, recupera la mobilitat exterior fins a nivells similars als prepandèmics, incrementa els ingressos fins a màxims històrics, consolida la demanda amb un augment continuat de públics i recaptació i manté una estructura laboral en expansió malgrat algunes oscil·lacions puntuals. En conjunt, aquests indicadors confirmen que el període 2020-2024 ha estat una etapa de reconstrucció, consolidació i creixement, marcada per la diversificació de formats, la intensificació de l'activitat i una millora progressiva de la sostenibilitat econòmica del sector.

L'activitat escènica i musical continua concentrant-se sobretot a l'àmbit metropolità i, en particular, a Barcelona, però les dades indiquen que el territori manté una programació rellevant gràcies al suport del Programa.cat del Departament de Cultura. L'any 2025 hi van participar 247 municipis, 6 més que el 2024, fet que confirma una

recuperació progressiva després de la davallada dels anys anteriors. Entre 2021 i 2025, els municipis participants han augmentat un 7 %, fins a arribar als 247 municipis, la xifra més elevada del període. Aquesta evolució confirma l'existència d'una xarxa territorial d'exhibició sòlida i sostinguda, capaç d'ampliar progressivament la seva cobertura municipal i de mantenir una activitat estable al llarg dels darrers anys.

Aquest increment de municipis es tradueix en 2.627 contractacions, una xifra superior a la de l'any anterior i que consolida la recuperació iniciada després del màxim excepcional del 2021. El nombre d'espectacles programats creix fins als 1.246, el valor més alt del període 2021-2025, fet que amplia la capacitat de selecció dels municipis i diversifica l'oferta cultural disponible.

Pel que fa a la composició de l'oferta, el teatre continua sent el gènere predominant (57 % dels espectacles el 2025), mentre que el circ experimenta un creixement fins al 14 %, el valor més alt de la sèrie. La dansa es manté estable entorn del 4-5 %, i la música retrocedeix lleugerament fins al 24 %, després d'haver assolit valors més elevats el 2021.

Quadre 4. Dades del Programa.cat
En unitats. 2021-2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Municipis participants	230	257	231	241	247
Espectacles programats	1.105	1.109	1.106	1.170	1.246
Contractacions	2.833	2.535	2.332	2.455	2.627
Representacions de teatre	1.552	1.463	1.329	1.448	1.497
Representacions de circ	292	257	257	319	368
Representacions de dansa	107	128	117	98	131
Representacions de música	882	687	630	589	631

Font: Generalitat de Catalunya, *Dades obertes*.

D'altra banda, les dades de la Xarxa de Teatres Ateneus de Catalunya (XTAC) —que va ser creada el 2015 per reforçar la gestió i la programació dels espais escènics dels ateneus— mostren entre 2021 i 2025 una evolució marcada per fluctuacions notables. Tot i que el nombre de teatres es manté estable —entre 33 i 37 equipaments—, l'activitat programada experimenta variacions importants. Després d'un 2021 amb 37 espectacles, la programació es redueix els anys 2022 i 2023, i toca mínims el 2024 amb només 23 espectacles, fet que comporta també una caiguda del 25 % en les funcions realitzades respecte a l'any anterior.

Aquest descens d'oferta té un impacte directe en la demanda: els espectadors passen de 13.292 el 2023 a 8.175 el 2024, una reducció del 38 % que fa d'aquest any el de menor afluència del període. El 2025 mostra signes de recuperació, amb un lleu increment d'espectacles i un repunt fins als 11.072 espectadors, de manera que s'apropa a les millors dades de la sèrie.

Quadre 5. Dades de la Xarxa de Teatres d'Ateneus de Catalunya
En unitats. 2021-2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Teatres	33	37	37	36	36
Espectacles	37	28	28	23	24
Funcions	158	169	191	142	137
Espectadors	11.330	10.330	13.292	8.175	11.072

Font: Federació d'Ateneus de Catalunya, *Memòria XTAC*.

ARTS VISUALS I GALERIES D'ART

L'any 2022 es comptabilitzaven 121 galeries d'art a Catalunya, una xifra que confirma la tendència regressiva iniciada fa més d'una dècada. Són 13 galeries menys que en l'última estadística oficial del 2019, i 59 menys que el 2009. En termes relatius, el sector ha perdut un 28 % dels establiments en deu anys i ha passat de 185 galeries el 2009 a 134 el 2019, fins a arribar a les 121 actuals. Aquesta contracció ha comportat una major concentració territorial, especialment a Barcelona i l'àrea metropolitana, que agrupen més del 66 % de totes les galeries del país. Paral·lelament, només 15 comarques disposen avui d'algun espai d'exhibició privada d'art, fet que evidencia un mapa territorial molt desigual i una pèrdua de capil·laritat cultural.

Quadre 6. Principals magnituds de galeries d'art a Catalunya
En unitats. 2009, 2013, 2016, 2019 i 2022

	2009	2013	2016	2019	2022
Galeries d'art	185	144	145	134	121
Treballadors	n/d	206	308	402	367
Exposicions realitzades	n/d	1.007	1.141	1.080	899
Visitants	n/d	n/d	273.920	161.205	137.567
Artistes exposats	3.834	3.587	2.745	3.525	2.478
Dones que han exposat (en percentatge)	35	37	40	44	58

Nota: n/d - No disponible.

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*.

Les dades estructurals mostren un sector que, malgrat la reducció d'establiments, manté una activitat significativa. El nombre de treballadors vinculats a les galeries va passar de 402 el 2019 a 367 el 2022, una disminució moderada que no és proporcional a la caiguda del nombre de galeries, fet que podria indicar una major dimensió mitjana dels equips o una professionalització més intensa. Pel que fa a l'activitat expositiva, les galeries van organitzar 899 exposicions el 2022, un descens del 17 % respecte al 2019, però que encara representa un volum considerable en termes de dinamisme cultural. El nombre de visitants també va disminuir i va passar de 161.205 el 2019 a 137.567 el 2022, en un context marcat per canvis en els hàbits culturals i en la competència d'altres formats d'exhibició.

Un dels indicadors més rellevants és el nombre d'artistes exposats, que va disminuir de 3.525 el 2019 a 2.478 el 2022, tot i que el percentatge de dones artistes va continuar augmentant de manera sostinguda: del 44 % el 2019 al 58 % el 2022, el valor més alt de tota la sèrie. Aquest increment reflecteix una major equitat de gènere en la programació i una transformació progressiva dels criteris curatorials.

Pel que fa a la intensitat expositiva, el 67,6 % de les galeries van organitzar entre 6 i 10 exposicions anuals, un increment de 20 punts percentuals respecte al 2016. El 2022, el conjunt del sector va organitzar 899 exposicions, en què es van presentar obres de 2.478 artistes. Tant el nombre d'exposicions com els artistes exposats es van reduir respecte al 2019, un 16 % i un 30 % respectivament, la qual cosa suggereix una menor activitat i menor diversitat d'artistes presents en aquests establiments.

Quant als formats artístics, les galeries continuen mostrant una presència destacada de tècniques tradicionals —pintura, obra sobre paper, obra gràfica, escultura i fotografia—, però cada vegada és més habitual la incorporació de videoart, obra multi-mèdia i art digital, en línia amb les transformacions del mercat i de les pràctiques contemporànies.

Pel que fa al model de funcionament, gairebé la meitat de les galeries exposen entre 20 i 29 artistes l'any, mentre que només un 12,7 % en presenten l'obra de més de 40. El 70 % treballen amb artistes en exclusiva, una proporció que ha crescut notablement respecte al 2016 (59,3 %), fet que indica una major estabilitat en les relacions professionals i una aposta per models de representació més consolidats. Paral·lelament, el 80,6 % disposen de fons d'art propi, una lleugera disminució respecte al 2016 (85,5 %), però que continua mostrant un sector amb una forta base patrimonial i capacitat de gestió de col·leccions.

Quadre 7. Principals magnituds del centres d'arts visuals públics

En unitats. 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Visitants de la Xarxa d'Arts Visuals de Catalunya	59.762	100.074	158.444	169.320	191.423
Visitants del Museu d'Art Contemporani de Barcelona	85.502	194.541	311.310	257.991	262.782
Visitants de l'Arts Santa Mònica	35.351	46.842	25.593	37.291	44.114

Nota: El Sistema Públic d'Equipaments d'Arts Visuals de Catalunya (SPEAV) està integrat pel MACBA com a capçalera de referència; 8 centres territorials d'arts visuals, que són ACVic, Bòlit, Fabra i Coats, MJA|C Mataró Art Contemporani, Mèdol - Centre d'Arts Contemporànies de Tarragona, Centre d'Art la Panera, Lo Pati - Centre d'Art Terres de l'Ebre i Centre d'Art Tecla Sala, així com els 20 centres i espais locals repartits pel territori català.

Font: Departament de Cultura, Direcció General de Drets Culturals, Creació i Biblioteques. Ajuntament de Barcelona, *Observatori de dades culturals de Barcelona*.

Els centres d'arts visuals públics — MACBA, centres SPEAV i Santa Mònica —, l'any 2024 van atraure gairebé mig milió de visitants, això suposa un increment respecte l'any anterior del 7,9%. S'ha de tenir en compte que l'any 2024 es van incorporar 20 centres i espais d'art visuals al Sistema Públic d'Equipaments d'Arts Visuals de Catalunya.

Mapa 3. Repartiment dels espais d'arts visuals. Per àmbits territorials

En unitats. 2022 i 2025

Nota: Les dades de Galeries d'art són del 2022, i les dels equipaments del Sistema Públic d'Equipaments d'Arts Visuals de Catalunya (SPEAV) del 2025.

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

La distribució territorial de les galeries d'art i dels centres d'arts visuals (SPEAV) a Catalunya presenta un mapa clarament asimètric, amb una concentració molt elevada a l'Àmbit metropolità i una presència molt limitada a la major part del territori. L'any 2025, aquest àmbit concentra 91 galeries d'art —el 75 % del total— i 15 SPEAV, de manera que es configura com el principal pol d'exhibició i dinamització de les arts visuals del país. Aquesta concentració respon tant al pes demogràfic i econòmic de la regió com a la presència d'un ecosistema cultural consolidat, amb major densitat de públics, mercat i institucions.

Fora de l'àrea metropolitana, la distribució és molt més desigual. Les Comarques gironines constitueixen el segon nucli en importància, amb 18 galeries i 3 centres d'arts visuals, i mantenen una activitat significativa i una tradició consolidada en l'àmbit de les arts visuals. El Penedès i el Camp de Tarragona presenten una estructura intermèdia: el Penedès compta amb 3 galeries i 4 SPEAV, mentre que el Camp de Tarragona disposa de 4 galeries i 3 centres del SPEAV, de manera que configuren territoris amb una xarxa moderada però activa.

En canvi, altres àmbits presenten una oferta molt reduïda. Ponent compta només amb 4 galeries i 2 centres d'arts visuals, mentre que les Comarques centrals no disposen de cap galeria d'art, tot i comptar amb 2 SPEAV, fet que evidencia una dependència més gran de l'estructura pública que no pas del mercat privat. La situació és

encara més limitada a les zones de menor densitat poblacional: Alt Pirineu i Aran només té 1 galeria i cap centre d'arts visuals, i Terres de l'Ebre no disposa de cap galeria i només compta amb 1 centre del SPEAV.

Aquest mapa territorial posa de manifest una doble bretxa estructural: d'una banda, entre l'àrea metropolitana i la resta del país, i de l'altra, entre els territoris intermedis i els més perifèrics. Mentre que Barcelona i el seu entorn concentren la major part del mercat i de l'activitat privada, els territoris menys poblats depenen gairebé exclusivament de la iniciativa pública per garantir l'accés a les arts visuals. La presència de centres del SPEAV en zones sense galeries —com les Comarques centrals o les Terres de l'Ebre— evidencia el paper compensatori de les polítiques públiques per corregir desequilibris territorials i assegurar una mínima capil·laritat cultural.

En conjunt, les dades mostren un sistema d'arts visuals altament centralitzat, amb una xarxa privada molt concentrada i una xarxa pública que actua com a mecanisme d'equilibri territorial, però que encara no compensa del tot les desigualtats estructurals entre àmbits.

AUDIOVISUAL

L'evolució recent de la producció cinematogràfica a Catalunya mostra un sector que, malgrat l'impacte sever de la pandèmia el 2020, ha experimentat una recuperació sòlida i una expansió notable en els darrers anys. El nombre d'empreses productores de cinema amb activitat, que havia caigut de manera significativa el 2020, inicia un cicle de creixement sostingut fins a assolir les 127 empreses el 2024, una xifra que confirma la reactivació empresarial i la capacitat de reabsorció del teixit productiu.

La producció de llargmetratges segueix una trajectòria similar: després de la davallada del 2020, el volum de produccions augmenta de manera continuada fins arribar als 124 títols el 2025, el registre més alt del període analitzat. En el cas dels curtmetratges, la dinàmica és més irregular, però igualment positiva: tot i la caiguda inicial, el format experimenta un creixement molt intens fins assolir 181 curtmetratges el 2025, la xifra més elevada de tota la sèrie i un indicador de vitalitat creativa i d'entrada de nous perfils professionals.

Pel que fa a les produccions en versió original en català, la tendència també és clarament ascendent. Després del mínim del 2020, el volum de títols en català creix de manera continuada fins arribar a 39 produccions el 2025, el millor resultat de l'última dècada.

En conjunt, les dades reflecteixen un sector en creixement sostingut de la capacitat productiva, especialment en curtmetratges i llargmetratges, i un reforç del català com a llengua de creació audiovisual, resultat tant del compromís creixent del sector com de l'impuls de les polítiques públiques de foment de la producció en català.

Quadre 8. Principals magnituds de la producció cinematogràfica
En unitats. 2021-2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Empreses productores de cinema amb activitat	90	118	107	127	n/d
Llargmetratges	81	89	90	114	124
Curtmetratges	118	118	152	134	181
Produccions en versió original en català	18	27	25	31	39

Nota: n/d – no disponible. Les dades del 2025 són provisionals.
Font: Institut Català de les Empreses Culturals, *Memòria*.

Les principals magnituds de la producció cinematogràfica mostren un sector en clara expansió entre el 2021 i el 2025. El nombre d'empreses productores actives creix de manera notable fins al 2024, indicador d'una recuperació sòlida del teixit empresarial després de la pandèmia. Paral·lelament, la producció de llargmetratges i curtmetratges registra increments significatius, especialment el 2025, quan s'assoleixen 124 llargmetratges i 181 curtmetratges, i aquest darrer esdevé el valor més alt de tota la sèrie. També destaca l'evolució de les produccions en versió original en català, que passen de 18 títols el 2021 a 39 el 2025. Aquest creixement sostingut reflecteix tant l'aposta creixent del sector per la llengua com l'impacte de les polítiques públiques orientades a reforçar la presència del català en l'àmbit audiovisual.

Les magnituds de l'exhibició cinematogràfica mostren una evolució marcada per la recuperació postpandèmia i per un 2025 amb resultats contrastats. El nombre de títols exhibits es manté estable per sobre de les 1.200 pel·lícules anuals i arriba a 1.352 el 2025, el valor més alt del període, malgrat que aquest any registra els pitjors resultats en espectadors i recaptació. Una tendència similar s'observa en els títols estrenats, que creixen de manera continuada fins als 614 del 2025, 130 més que el 2021.

Quadre 9. Principals magnituds de l'exhibició cinematogràfica
En unitats. 2021-2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Títols exhibits	1.254	1.295	1.274	1.292	1.352
Títols estrenats	484	533	601	603	614
Cinemes	132	136	134	132	124
Pantalles actives	654	674	642	614	599
Espectadors (en milions)	8,1	11,5	13,8	13,1	11,6
Recaptació (en milions d'euros)	53,0	75,9	95,6	94,0	85,7
Quota de pantalla de producció catalana (en percentatge)	3,6	8,7	4,5	9,2	9,2

Nota: Les dades del 2025 són provisionals.
Font: Institut Català de les Empreses Culturals, *Memòria*.

La davallada del nombre de cinemes i de pantalles actives el 2025 és especialment rellevant si es compara amb l'evolució immediatament anterior. Després d'un període de relativa estabilitat entre 2021 i 2023 —amb valors que oscil·laven entre 132 i 136 cinemes i entre 642 i 674 pantalles—, el 2024 ja mostrava un primer retrocés fins a 132 cinemes i 614 pantalles. El 2025, però, consolida aquesta tendència negativa amb una caiguda més pronunciada: 124 cinemes i 599 pantalles, els registres més baixos de tota la sèrie 2021-2025. Aquesta contracció no només implica una reducció de l'oferta, sinó que accentua les desigualtats territorials, ja que la concentració de sales en grans nuclis urbans deixa àmplies zones del país sense cap infraestructura estable d'exhibició cinematogràfica.

Pel que fa a les dades de públic i recaptació, mostren un cicle de recuperació i posterior retrocés. Entre 2021 i 2023, el sector va experimentar un creixement notable: els espectadors van passar de 8,1 milions a 13,8 milions, i la recaptació va augmentar de 53 milions a 95,6 milions d'euros, impulsada tant per l'augment de títols estrenats (de 484 a 601) com per la normalització postpandèmica. El 2024 manté encara un nivell elevat —13,1 milions d'espectadors i 94 milions d'euros—, però el 2025 registra un descens significatiu fins als 11,6 milions d'espectadors i 85,7 milions d'euros, xifres que retornen a nivells similars als del 2022. Aquest retrocés es produeix malgrat

l'increment de títols exhibits (1.352, el valor més alt de la sèrie) i de títols estrenats (614), fet que suggereix una desconnexió creixent entre volum d'oferta i capacitat real d'atracció del públic.

Tot i aquesta caiguda en consum i ingressos, la quota de pantalla de la producció catalana es manté en un 9,2 %, de manera que iguala el valor del 2024 i se situa entre els més alts de la darrera dècada. Aquest percentatge duplica àmpliament els registres de 2021 (3,6 %) i 2023 (4,5 %), i, fins i tot, del pic excepcional del 2022 (8,7 %), marcat per l'impacte de la pandèmia en els calendaris de distribució. La consolidació d'aquesta quota indica una presència creixent del cinema català en el mercat, malgrat les dificultats estructurals del sector exhibidor i la volatilitat del consum.

Quadre 10. Principals magnituds de l'exhibició cinematogràfica en català
En unitats. 2021-2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Espectadors de cinema en català	155.623	596.146	434.648	1.024.916	532.290
Quota de pantalla del cinema en català (en percentatge)	1,9	5,2	3,2	7,8	4,6
Espectadors de cinema en versió original en català	23.865	321.893	153.186	745.549	353.384
Quota de pantalla de la versió original en català (en percentatge)	0,3	2,8	1,1	5,7	3,0

Nota: Les dades d'espectadors del cinema en català inclouen versions originals, doblades i subtitulades. Les dades del 2025 són provisionals.

Font: Institut Català de les Empreses Culturals, *Memòria*.

El nombre d'espectadors de cinema en català —incloent-hi versió original, doblada i subtitulada— mostra una evolució molt irregular entre 2021 i 2025. Després d'un inici modest el 2021, amb 155.623 espectadors, el 2022 es produeix un fort increment fins als 596.146, seguit d'un descens el 2023 (434.648) i d'un màxim històric el 2024, quan s'arriba a 1.024.916 espectadors. El 2025 torna a situar-se en un nivell intermedi, amb 532.290 espectadors, aproximadament la meitat que l'any anterior. Aquesta volatilitat també es reflecteix en la quota de pantalla, que passa de l'1,9 % el 2021 al 7,8 % el 2024, abans de reduir-se al 4,6 % el 2025. Tot i la caiguda, aquest darrer valor continua sent superior als registres prepandèmics i confirma una presència més sòlida del català en l'exhibició cinematogràfica.

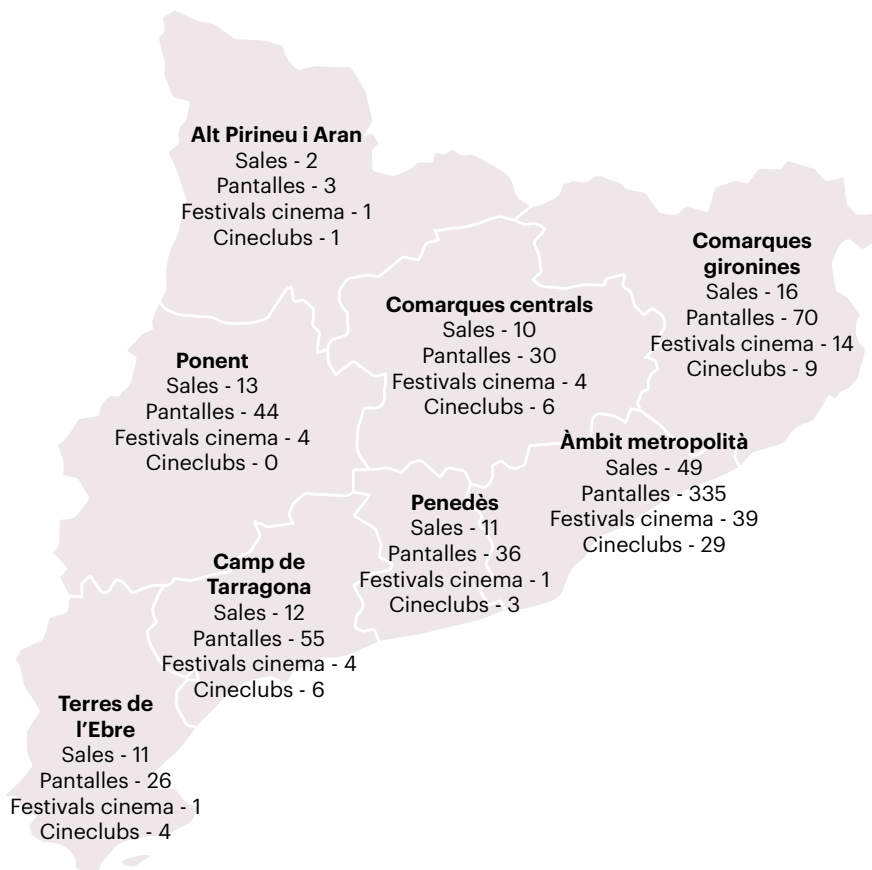
Pel que fa als espectadors de cinema en versió original en català, la sèrie presenta oscil·lacions molt marcades. El 2021 registra el mínim del període, amb 23.865 espectadors, però el 2022 hi ha un salt fins als 321.893. El 2023 torna a baixar (153.186), abans d'un creixement excepcional el 2024, quan s'arriba als 745.549 espectadors, el valor més alt de tota la sèrie. El 2025 es produeix una correcció a la baixa fins als 353.384 espectadors, tot i continuar sent la segona xifra més elevada del període. La quota de pantalla segueix la mateixa dinàmica: del 0,3 % el 2021 passa al 5,7 % el 2024, abans de situar-se en un 3,0 % el 2025. Aquestes variacions responen en gran part a l'impacte de les estrenes de cada any, com *Alcarràs* el 2022 o *Casa en flames* i *El 47* el 2024, que poden alterar de manera significativa el volum d'espectadors en versió original en català.

En conjunt, les dades apunten a un creixement progressiu del cinema en català, especialment visible el 2024, tot i que el sector continua mostrant una elevada volatilitat condicionada per la disponibilitat de títols, les estratègies de distribució i la capacitat de programació de les sales. El 2025, amb dades provisionals, reflecteix

una correcció a la baixa després d'un any excepcional, però manté nivells d'espectadors i quotes de pantalla superiors als del període 2021–2023, fet que suggereix una base de públic més sòlida i una presència creixent del català al mercat cinematogràfic. Malgrat aquests avenços, la quota de pantalla del cinema en català continua sent clarament minoritària dins del conjunt de l'exhibició.

Mapa 4. Cinemes, pantalles i festivals de cinema. Per àmbits territorials

En unitats. 2025

Font: Institut Català de les Empreses Culturals, *Memòria*, Catalunya Film Festivals i Federació Catalana de Cineclubs.

La distribució territorial de sales i pantalles de cinema a Catalunya mostra un patró dual entre volum absolut i densitat per habitant. En termes absoluts, l'Àmbit metropolità concentra la major part de l'oferta —49 sales i 335 pantalles—, però quan s'analitzen les ràtios per cada 100.000 habitants emergeix un mapa molt diferent, on els territoris menys poblats presenten una densitat cinematogràfica molt superior.

Les Terres de l'Ebre registren la ràtio més alta tant en sales (5,8) com en pantalles (13,6), mentre que Ponent presenta 3,4 sales i 11,5 pantalles per cada 100.000 habitants, molt per sobre de la mitjana catalana. Aquestes xifres reflecteixen la necessitat de garantir una cobertura territorial adequada en zones àmplies i poc poblades, on cada equipament dona servei a una població dispersa. En canvi, l'Àmbit metropolità i el Penedès presenten les ràtios més baixes en sales degut al fet que concentren una part molt significativa de la població catalana.

En l'àmbit dels festivals de cinema, les Comarques gironines destaquen clarament: amb 14 festivals, són el territori que n'acull més després de l'Àmbit metropolità.

Aquesta presència també es reflecteix en la ràtio per població, que és la més alta de tots els àmbits territorials catalans, amb 1,7 festivals per cada 100.000 habitants. Aquesta densitat excepcional indica una forta vitalitat cultural i una tradició cinematogràfica consolidada al territori gironí.

La distribució territorial dels cineclubs a Catalunya dibuixa un mapa que complementa el de les sales i els festivals, destacant el paper de les iniciatives comunitàries en la difusió cinematogràfica. L'Àmbit metropolità concentra la major activitat, amb 29 cineclubs, seguit de les Comarques gironines, amb 9, i del Camp de Tarragona i les Comarques centrals, amb 6 cadascun d'ells, fet que reflecteix una major densitat associativa en zones urbanes i intermèdies. La presència minoritària de cineclubs en territoris menys poblats —com l'Alt Pirineu i Aran amb 1, Terres de l'Ebre amb 4 o Ponent que no en té cap— indica la menor força del associacionisme cinematogràfic que comporta una reducció de la capacitat de l'oferta estable de cinema alternatiu en aquests àmbits territorials.

Seguint amb els cineclubs, entre 2021 i 2025, s'ha ampliat el nombre dels que estan federats i s'ha passat de 59 a 64 entitats actives, consolidant-se com una important xarxa de dinamització cinematogràfica arreu del territori. L'activitat programada ha crescut de manera molt significativa: les sessions anuals han augmentat de 1.502 el 2021 a més de 2.000 a partir del 2023, i s'han mantingut en nivells molt elevats el 2025 (2.206 sessions).

Aquest increment d'activitat ha anat acompanyat d'un creixement notable del públic. Els assistents s'han duplicat en cinc anys, fins a arribar als 141.454 espectadors el 2025, un valor lleugerament més baix que el de l'any 2024 que va ser el més alt de la sèrie. També millora la mitjana d'assistència per sessió, que assoleix el 64 % el 2025, un indicador de la consolidació d'un públic fidel i en expansió.

Pel que fa a la llengua, el percentatge de sessions en català —en versió original, doblada o subtitulada— ha incrementat lleugerament fins arribar al 27,4 % l'any 2025, una dada que reflecteix una presència sostinguda del català en la programació dels cineclubs.

Quadre 11. Principals dades dels cineclubs
En unitats. 2021-2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Cineclubs federats	59	59	61	61	64
Sessions	1.502	1.844	2.258	2.150	2.206
Sessions en VO, doblada o subtitulada en català (en percentatge)	21,62	6,82	5,92	5,7	27,4
Assistents	68.536	104.409	130.880	148.417	141.454
Mitjana d'assistència per sessió (en percentatge)	46	57	58	69	64

Font: Federació Catalana de Cineclubs.

Els festivals s'han consolidat en els darrers anys com una de les principals pantalles d'exhibició del cinema, especialment per al cinema menys comercial i per a propostes que sovint tenen poca presència a les sales convencionals. Catalunya disposa d'una xarxa àmplia i territorialment diversa de certàmens, que contribueixen de manera decisiva a la difusió cultural i a la formació de públics. En aquest context, l'associació Catalunya Film Festivals agrupa 67 festivals que, en conjunt, van atraure més de 1.459.597 espectadors l'any 2024. Aquesta xifra confirma el pes creixent dels festivals dins l'ecosistema audiovisual català i el seu paper com a espais de descoberta, prescripció i dinamització cultural arreu del país.

Pel que fa al cinema infantil, des del 2022 el programa CineXic d'Òmnium Cultural impulsa un circuit estable de projeccions familiars en català arreu del territori, amb una xarxa de sales i una programació regular que no ha deixat de créixer. Paral·lelament, el programa CINC, impulsat per la Secretaria de Política Lingüística, reforça aquesta oferta amb l'objectiu d'ampliar tant la disponibilitat com el consum de cinema infantil en català.

Les dades mostren una expansió clara del circuit CineXic: entre 2022 i 2025, el nombre de sales adherides passa de 49 a 90, les sessions augmenten de 360 a 715 i els espectadors arriben a un màxim de 28.428 el 2024, abans d'un lleu descens el 2025 (27.122). La mitjana d'assistents per sessió oscil·la entre 38 i 46 espectadors, amb variacions que reflecteixen tant la diversitat de sales com la naturalesa familiar del públic.

Sumant CineXic i CINC, l'any 2025 aquests programes van aplegar 45.626 espectadors, un increment del 34 % respecte al 2022, fet que confirma la consolidació d'un circuit infantil en català cada vegada més ampli i amb una presència territorial creixent.

Quadre 12. Principals dades programació CineXic i CINC

En unitats. 2021-2025

		2021	2022	2023	2024	2025
CineXic	Sales	n/d	49	66	79	90
	Sessions	n/d	360	520	624	715
	Espectadors	n/d	15.820	20.800	28.428	27.122
	Mitjana d'espectadors per sessió	n/d	44	40	46	38
CINC	Espectadors	2.964	18.132	24.090	22.589	18.504
	Poblacions	10	30	32	37	35
	Pel·lícules	23	43	52	45	44

Nota: n/d – No disponible.

Font: Òmnium Cultural i Departament de Cultura.

Contràriament al que passa amb l'exhibició en sales de cinema, el consum audiovisual fora de les sales creix de manera sostinguda, amb un augment continuat tant de llars com de persones subscrites a serveis de vídeo a demanda (VOD) entre 2021 i 2025. Les dades mostren una expansió clara i sostinguda dels serveis de VOD de pagament. El nombre de llars subscrites creix de manera continuada al llarg del període: passa de 5,2 milions el 2021 fins als 7,8 milions el 2025. Aquest increment reflecteix una adopció cada vegada més generalitzada dels serveis VOD, impulsada per la major disponibilitat de continguts, la consolidació de les plataformes i la comoditat de l'accés en línia.

Quadre 13. Subscripcions a serveis audiovisuals de VOD
En milers. 2021-2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Llars subscrites	5.176	6.260	6.517	6.776	7.773
Persones subscrites	12.152	14.770	15.547	15.490	20.453

Font: Consell de l'Audiovisual de Catalunya, *Butlletí d'informació sobre l'audiovisual a Catalunya*.

El mateix patró s'observa en el nombre de persones subscrites, que creix de manera notable: de 12,1 milions el 2021 a 15,5 milions el 2023, amb una estabilització lleu el 2024 (15,4 milions) i un nou impuls el 2025, quan supera els 20,4 milions. Aquest salt final indica una ampliació significativa de la base d'usuaris, possiblement vinculada a l'entrada de nous serveis, a la millora de les ofertes combinades i a l'augment del consum audiovisual personalitzat.

Aquestes tendències s'emmarquen en un context en què set de cada deu catalans ja disposen d'almenys una subscripció digital, i on els serveis de pel·lícules i sèries voregen el 70 % de penetració, molt per sobre dels nivells de 2019-2022. Aquest creixement sostingut confirma que el consum audiovisual s'ha desplaçat progressivament cap a l'entorn digital, de manera que reforça el paper central de les plataformes en els hàbits culturals contemporanis.

Els continguts disponibles a les plataformes de vídeo a demanda (VOD) mostren un creixement molt significatiu entre 2021 i 2025, tant pel que fa al volum global com a la presència de continguts en català. El nombre total de títols disponibles passa de 25.382 el 2021 a 36.404 el 2025, un increment del 43 % que reflecteix l'expansió del catàleg i la consolidació de les plataformes com a principal porta d'accés a l'audiovisual. Aquest augment respon tant a l'entrada de nous operadors com a l'ampliació de fons de catàleg i a la incorporació de produccions internacionals.

En paral·lel, els títols disponibles en català també creixen de manera notable: de 2.054 el 2021 a 3.646 el 2025, un increment del 77 % que supera àmpliament el ritme de creixement del catàleg global. Tot i això, la presència del català continua sent minoritària dins del conjunt de l'oferta i es situa al voltant del 10 % del total de títols disponibles. Aquest creixement, però, indica un esforç sostingut per ampliar la disponibilitat lingüística, especialment en un context en què les plataformes han començat a incorporar més doblatges i subtítols en català.

Quadre 14. Continguts de les plataformes de VOD
En unitats. 2021 i 2025

	2021	2025
Títols disponibles	25.382	36.404
Títols disponibles en català	2.054	3.646
Obra europea (en percentatge)	44,1	42,8
Llengua original en català dins de l'obra europea (en percentatge)	4,4	5,6

Font: Consell de l'Audiovisual de Catalunya, *Butlletí d'informació sobre l'audiovisual a Catalunya*.

Pel que fa a la presència d'obra europea, el percentatge es manté relativament estable, amb una lleugera disminució del 44,1 % el 2021 al 42,8 % el 2025. Aquesta estabilitat suggereix que, malgrat l'augment del catàleg global, la proporció de continguts europeus es manté dins d'uns marges similars, probablement condicionada per les obligacions de quota i per la producció pròpia de les plataformes.

ns d'aquesta obra europea, la llengua original en català guanya pes i passa del 4,4 % el 2021 al 5,6 % el 2025. Tot i ser un percentatge reduït, l'increment indica una presència creixent de produccions catalanes en el catàleg europeu de les plataformes, fet que contribueix a reforçar la visibilitat del català en l'entorn digital i a ampliar les oportunitats de circulació de la producció pròpia.

La indústria catalana del videojoc manté el seu creixement sostingut des que es disposa de registres l'any 2016, i les dades del 2023 en reforcen la trajectòria expansiva. Aquell any es van comptabilitzar 161 empreses actives, gairebé un terç més que el 2019, fet que confirma l'entrada continuada de nous agents i la consolidació d'estudis ja existents. Paral·lelament, els estudis no constituïts també augmenten fins als 101, un indicador de la vitalitat del teixit emergent i de la presència de projectes en fase inicial.

L'ocupació del sector creix de manera sostinguda i arriba el 2023 a 5.174 treballadors, gairebé 1.800 més que el 2019, fet que consolida el videojoc com una de les indústries culturals amb major capacitat de generació d'ocupació qualificada. Aquest dinamisme també es reflecteix en la facturació, que assoleix els 756 milions d'euros, un increment del 7 % respecte al 2022 i un creixement acumulat de més del 60 % en només quatre anys.

En conjunt, les dades mostren un sector en clara expansió, amb un augment simultani d'empreses, talent i volum de negoci. La indústria del videojoc es consolida d'aquesta manera com un dels motors més sòlids i competitius de l'ecosistema cultural i digital del país.

Quadre 15. Principals magnituds de les empreses desenvolupadores de videojocs
En unitats. 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Empreses actives	121	123	132	147	161
Estudis no constituïts	46	77	64	92	101
Nombre de treballadors	3.381	3.966	4.249	4.619	5174
Facturació (en milions d'euros)	473	552	660	709	756

Font: Departament de Cultura, *Llibre blanc de la indústria catalana del videojoc*.

LLIBRE I LECTURA

L'any 2024 el sector editorial català consolida una trajectòria de creixement sostingut en activitat econòmica i volum de títols, però ho fa en un context de desacceleració clara en la producció de novetats inscrites a l'ISBN, especialment en format paper i, de manera encara més acusada, en formats digitals i altres suports.

El nombre d'editorials catalanes amb activitat es manté estable al llarg del període 2020-2024, amb una lleugera oscil·lació però sense canvis estructurals (de 667 a

671). Aquesta estabilitat indica un ecosistema editorial madur, amb un teixit empresarial que resisteix bé les tensions del mercat i que manté la capacitat de producció.

Tanmateix, la producció de llibres inscrits a l'ISBN mostra una tendència descendent. En format paper s'ha passat de 16.175 títols el 2020 a 14.526 el 2024 (10,2 % menys en quatre anys i 9 % menys només el darrer any) i en altres formats (digital, audible, etc.) s'ha passat de 6.576 a 5.781 en el mateix període (un 12,1 % menys en els darrers quatre anys i un 23 % menys el darrer any).

Aquesta caiguda és significativa perquè trenca la dinàmica expansiva que havia caracteritzat els formats digitals en anys anteriors. El descens pot respondre a una reorientació de les estratègies editorials cap a una producció més selectiva, l'augment de costos de producció i distribució, la concentració de catàlegs en grans grups o una maduració del mercat digital, que ja no creix al ritme postpandèmic.

Malgrat la reducció d'inscripcions a l'ISBN, el nombre total de títols editats continua creixent fins a assolir 87.542 títols el 2024, el valor més alt de la sèrie. La producció d'exemplars es manté molt alta (114 milions el 2024), lleugerament per sota del màxim del 2023. Aquesta estabilitat, combinada amb la reducció de títols ISBN, apunta a una major concentració de tirades en menys títols, possiblement els de més potencial comercial, i a una major activitat editorial en reedicions, col·leccions o formats no necessàriament vinculats a novetats ISBN.

Quadre 16. Principals magnituds del sector editorial
En unitats. 2020-2024

		2020	2021	2022	2023	2024
Editorials catalanes amb activitat (amb llibres inscrits a l'ISBN)		667	681	661	668	671
Llibres inscrits a l'ISBN	format paper	16.175	17.215	16.115	15.940	14.526
	altres formats	6.576	7.533	6.902	7.496	5.781
Títols editats		36.548	38.873	40.842	42.176	43.119
Exemplars editats (en milions)		98	107	111	115	114
Títols editats en català		8.997	9.421	10.018	10.323	10.114
Facturació (en milions)		1.262	1.345	1.442	1.544	1.689

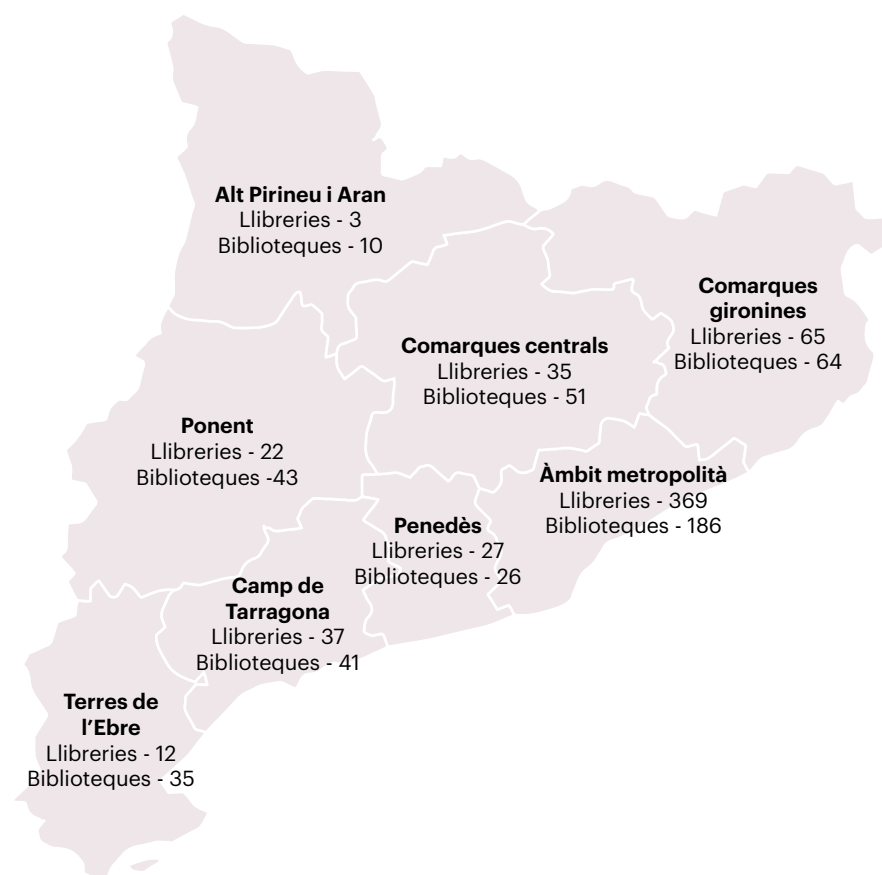
Font: Ministeri d'Educació, Cultura Esports, *Anuario de estadísticas culturales*, i Federació de Gremis d'Editors d'Espanya, *Comercio interior del libro en España*.

Pel que fa als títols editats en català, la xifra es manté elevada (11.631), però mostra un lleuger retrocés respecte al 2023, fet que pot indicar una estabilització del pes del català dins del mercat o una competència creixent del castellà en determinats segments comercials.

La facturació, en canvi, mostra un creixement molt robust fins assolir els 1.689 M€ el 2024, un 9,4 % més respecte al 2023 i un 33,8 % més respecte al 2020. Aquest increment confirma que el sector editorial català ha recuperat i superat àmpliament els nivells pre pandèmics, ha reforçat la seva posició dins del mercat espanyol i ha sabut capitalitzar l'augment del consum cultural i educatiu.

Mapa 5. Biblioteques i llibreries. Per àmbits territorials

En unitats. 2025

Font: Les dades de biblioteques provenen del Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*. Les dades de llibreries s'han elaborat a partir d'una consulta realitzada al Sistema de Balanços Ibèrics dels CNAE 4761 (Comerç al detall de llibres a establiments especialitzats) i 4762 (Comerç al detall de diaris i articles de papereria a establiments especialitzats).

Catalunya té un sistema de lectura pública consolidat que l'any 2025 comptava amb 456 biblioteques, set més que l'any anterior, que es complementen amb les 562 llibreries comptabilitzades a partir de la informació extreta del Registre Mercantil. Ambdós tipus d'equipaments presenten una concentració molt elevada a l'àrea metropolitana, i un repartiment pel territori bastant similar al del volum de persones que hi viuen, amb un lleu biaix a favor dels territoris de menys habitants —Alt Pirineu i Aran, Ponent, Terres de l'Ebre i Comarques centrals—, que acullen una ràtio de biblioteques per cada 100.000 habitants més alta que la que s'observa a l'àrea metropolitana.

Contràriament al que passa amb les biblioteques, les llibreries es concentren sobretot en els àmbits territorials amb més població. En tractar-se de negocis privats, la seva viabilitat depèn directament del volum potencial de clients, i això afavoreix la seva presència en zones urbanes d'alta densitat. Aquest patró explica que l'Àmbit metropolità concentri una part molt significativa de les llibreries del país, mentre que els territoris menys poblats en tenen molt poques. El cas de l'Alt Pirineu i Aran és especialment remarcable: només hi ha dues llibreries en el territori més extens i menys poblat de Catalunya, fet que contrasta amb la seva elevada dotació de biblioteques públiques (13 per cada 100.000 habitants). Aquesta diferència respon a la funció de servei públic de les biblioteques, que garanteixen l'accés a la lectura i a la informació en zones àmplies, disperses i amb mercats locals massa petits per sostenir iniciatives comercials com les llibreries.

L'any 2025, les biblioteques públiques de Catalunya van consolidar-se com un dels principals equipaments culturals del país, amb més de 23 milions de visites i 3,5 milions de persones amb carnet, xifres que confirmen la recuperació i expansió sostinguda del sistema després de la pandèmia. El volum de préstecs presencials va superar els 15 milions de documents, mentre que els préstecs digitals van continuar creixent fins a arribar als 1,75 milions, reforçant la complementarietat entre accés físic i accés digital.

L'evolució del període 2021-2025 mostra un creixement continuat en totes les magnituds principals. El nombre de biblioteques del sistema públic ha passat de 429 a 456 equipaments, fet que reflecteix l'esforç sostingut per ampliar la xarxa i garantir la cobertura territorial. Les visites han augmentat de manera molt notable: de 13,35 milions el 2021 a 23,09 milions el 2025, un increment del 73 % en només quatre anys. Aquest creixement s'explica tant per la recuperació de la presencialitat un cop acabades les restriccions d'accés per la pandèmia de la covid-19, com per la consolidació de les biblioteques com a espais culturals, educatius i comunitaris.

Quadre 17. Principals magnituds del sistema de lectura públic a Catalunya
En milions. 2021-2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Biblioteques del sistema públic català (en unitats)	429	440	443	449	456
Carnets de biblioteques	3,92	3,44	3,44	3,40	3,50
Visites a les biblioteques del sistema públic català	13,35	17,82	21,73	22,59	23,09
Préstecs presencials	11,40	12,73	14,06	14,89	15,05
Préstecs presencials en català (en percentatge)	38	39	50	52	52
Préstecs digitals	0,96	1,09	1,21	1,53	1,75
Sessions d'activitats organitzades (en unitats)	44.351	72.034	70.208	85.956	99.813
Assistents a les activitats	0,91	1,46	1,36	1,6	1,65

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques de biblioteques públiques de Catalunya*.

Els préstecs presencials també han experimentat un augment constant i han passat d'11,4 milions el 2021 a més de 15 milions el 2025. Destaca especialment l'increment del percentatge de préstecs en català, que ha passat del 38 % el 2021 al 52 % el 2024 i el 2025, un indicador rellevant de la disponibilitat i demanda de fons en llengua catalana. Paral·lelament, els préstecs digitals han crescut un 82 % en el mateix període, reflectint l'adaptació del sistema a nous hàbits de consum cultural i a la consolidació de les plataformes de lectura electrònica.

L'activitat cultural de les biblioteques també ha augmentat de manera molt significativa. Les sessions d'activitats organitzades han passat de 44.351 el 2021 a gairebé 100.000 el 2025, de manera que s'han més que duplicat en quatre anys. Aquest increment s'ha traduït en un augment sostingut de la participació, amb 1,65 milions d'assistents el 2025, fet que confirma el paper de les biblioteques com a espais de dinamització cultural i comunitària.

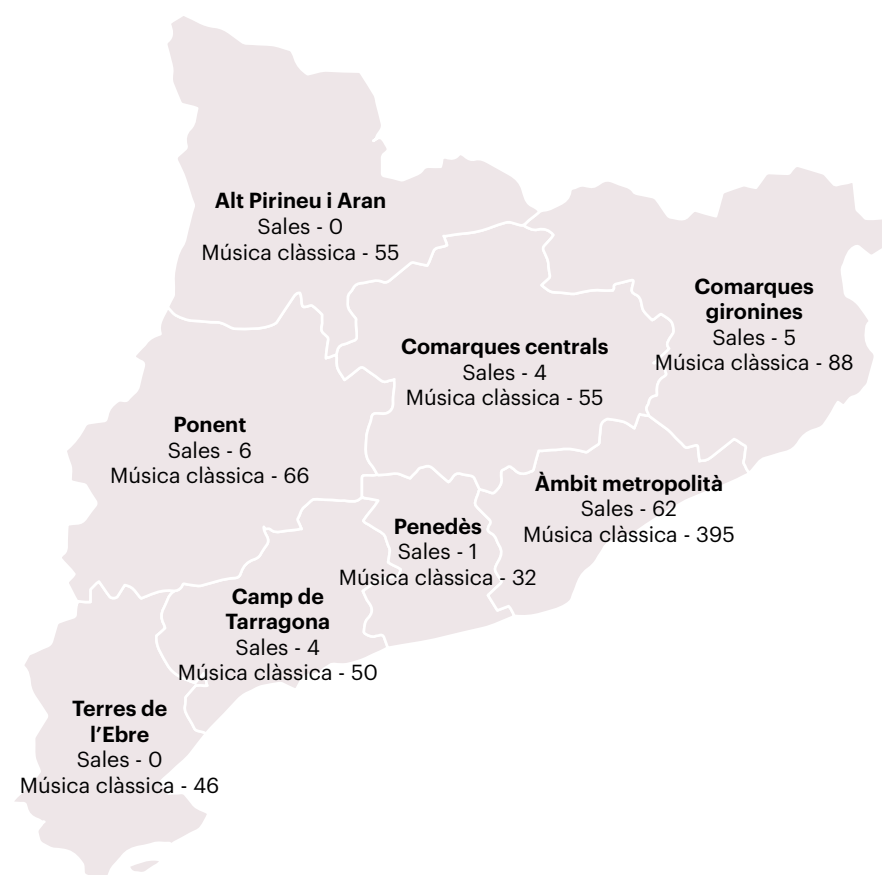
En conjunt, les dades del període 2021-2025 mostren un sistema de lectura pública en expansió, amb més equipaments, més usuaris, més activitat i un ús intensiu tant dels serveis presencials com dels digitals. Les biblioteques es consoliden així com una infraestructura cultural essencial, capaç de combinar accés a la informació, foment de la lectura, cohesió social i dinamització cultural en tot el territori català.

MÚSICA

El repartiment de les sales de concerts professionals a Catalunya continua mostrant una concentració territorial molt marcada, amb diferències estructurals entre l'Àmbit metropolità i les zones més perifèriques. Segons el recompte de sales associades a l'ASACC, el pes del sistema recau de manera molt clara en l'Àmbit metropolità, que amb 62 sales es configura com el principal pol musical del país, tant per densitat de població com per l'existència d'escenes consolidades i un mercat capaç de sostenir programacions regulars.

Mapa 6. Repartiment de les sales de concerts i espais que programen música clàssica

En unitats. 2025

Nota: L'apartat dels espais que programen música clàssica engloba diferents categories creades pel Sistema Públic d'Equipaments escènics i Musicals (SPEEM), com ara equipaments escènics i musicals nacionals (E5), locals multifuncionals (E3), bàsics (E2) i altres espais escènics i musicals locals (E1), i inclou a més espais de naturalesa no musical (categoria no inclosa a l'SPEEM). "Música clàssica" designa els espais amb programació estable o puntual d'aquest tipus de música.

Font: Elaboració pròpia a partir del recompte de les sales associades a l'Associació de Sales de Concerts de Catalunya (ASACC) i a l'Associació Catalana d'Intèrprets de Música Clàssica (ACIMC).

La resta del territori presenta una presència molt més limitada: Ponent és l'únic àmbit no metropolità amb un petit nucli estable (6 sales), mentre que les Comarques gironines (5), el Camp de Tarragona (4), les Comarques centrals (4) i el Penedès (1) mostren una implantació més reduïda. L'Alt Pirineu i Aran i les Terres de l'Ebre no disposen de cap sala de concerts professional, fet que evidencia una manca d'infraestructura estable i una dependència d'altres formats de programació.

Tot i això, cal remarcar que aquestes sales professionals no són els únics espais on es pot escoltar música en directe. Arreu del país, els espais públics i municipals — places, pavellons, centres cívics, auditoris locals— esdevenen escenaris habituals durant festes majors, celebracions populars i programacions culturals periòdiques. Aquests espais garanteixen una presència musical molt més extensa i capil·lar que la que ofereix el circuit estrictament professional. Tanmateix, les sales de concerts associades a circuits professionals continuen sent imprescindibles per al desenvolupament dels grups i músics catalans. Són els espais que permeten oferir programació estable, condicions tècniques adequades, remuneració professional i oportunitats de creixement artístic. També faciliten la consolidació de públics i la circulació de propostes emergents, i connecten el territori amb xarxes estatals i internacionals que resulten decisives per a la trajectòria dels artistes.

Ara bé, la incorporació de la relació d'espais que programen música clàssica —procedent de l'informe sobre la música clàssica a Catalunya de l'ACIMC— permet ampliar i matisar aquesta lectura. Tot i que molts territoris tenen poques o cap sala professional, disposen d'una xarxa molt més extensa d'espais alternatius que acullen concerts de música clàssica: 395 espais a l'Àmbit metropolità, 88 a les Comarques gironines, 66 a Ponent, 55 a les Comarques centrals i a l'Alt Pirineu i Aran, 50 al Camp de Tarragona, 46 a les Terres de l'Ebre i 32 al Penedès.

Seguint amb els espais on es fa música clàssica, cal destacar que el 82 % d'aquests espais són equipaments no especialitzats i multifuncionals —centres cívics, auditoris municipals, espais polivalents, esglésies o equipaments escènics i expositius locals— i són responsables de més de la meitat de l'activitat clàssica del país (54 % dels concerts). Això evidencia que la música clàssica es desplega majoritàriament en infraestructures de proximitat, sovint de titularitat pública, que actuen com a vertebradors culturals del territori. En paral·lel, els grans equipaments nacionals destinats a la música clàssica —el Gran Teatre del Liceu, el Palau de la Música Catalana i l'Auditori— concentren conjuntament el 25 % de tota l'activitat musical clàssica, mentre que el 21 % de l'activitat restant es fa en espais especialitzats en música clàssica o equipats per realitzar aquesta activitat que es troben repartits per tot el país.

Així, el mapa resultant és complex: un circuit professional altament concentrat, una xarxa extensa d'espais multifuncionals que garanteixen capil·laritat i uns grans equipaments nacionals que actuen com a motors de centralitat artística. La coexistència d'aquests tres nivells configura un ecosistema musical divers però territorialment desigual, on la infraestructura professional continua sent imprescindible per al desenvolupament dels músics catalans, mentre que els espais de proximitat asseguren una presència cultural més àmplia i equilibrada arreu del país.

Pel que fa a l'activitat de música en viu, el sector musical mostra una dinàmica de creixement molt sòlida entre 2020 i 2024, amb una recuperació postpandèmia que restitueix l'activitat perduda pel confinament. El sector de la música popular presenta un creixement continuat i sostingut després de l'impacte de la pandèmia. L'any 2020, amb 9.507 concerts, es registra el mínim de la sèrie, però a partir de 2021 la recuperació és clara i progressiva fins a assolir 17.093 concerts el 2024, un increment del 80 % respecte al 2020 i un 38 % per sobre del volum prepandèmia (12.365 concerts el 2019). Pel que fa al públic, els assistents passen d'1,4 milions el 2020 a 4.940.205 el 2024, la xifra més alta de tot el període, mentre que la recaptació segueix un patró similar: de 22,88 M€ el 2020 s'arriba a 68,86 M€ el 2024, de manera que es tripliquen els ingressos en només quatre anys i se superen àmpliament els 37,79 M€ del 2019.

La música clàssica mostra una trajectòria de recuperació igualment notable, tot i partir d'un impacte inicial més sever. El nombre de concerts cau fins als 765 el 2020, però es triplica en quatre anys fins a arribar als 2.130 concerts el 2024, i així supera clarament els 1.877 concerts del 2019. Els assistents també experimenten un creixement sostingut: dels 97.437 del 2020 es passa a 607.139 el 2024, una xifra que s'acos-

ta als nivells pre pandèmia (638.678 el 2019). Tot i que no s’han assolit completament, la tendència és clarament ascendent i indica una recuperació de la confiança i l’interès del públic. La recaptació confirma aquesta consolidació: de 2,08 M€ el 2020 s’arriba a 11,50 M€ el 2024, i se superen lleugerament els 11,27 M€ del 2019. Això suggereix que el sector ha recuperat plenament la seva capacitat econòmica, amb una estabilització de la demanda i una oferta que torna a situar-se en paràmetres de normalitat.

Cal indicar que les dades recollides per l’ACIMC sobre els concerts de música clàssica realitzats a Catalunya eleven el total fins als 2.511 concerts, és a dir, un 18 % més que el que reflecteixen les estadístiques de l’SGAE. Aquesta diferència respon a les metodologies diverses utilitzades per ambdues fonts: mentre que l’SGAE es basa principalment en activitats vinculades a drets de gestió, l’ACIMC incorpora també concerts realitzats en espais informals i, en molts casos, sense cobrament d’entrada, fet que amplia significativament el volum d’activitat registrada.

Quadre 18. Principals magnituds del sector de la música
En unitats. 2020-2024

		2020	2021	2022	2023	2024
Música popular	Concerts	9.507	10.543	13.642	15.570	17.093
	Assistents	1.404.883	1.695.011	3.514.050	4.139.804	4.940.205
	Recaptació (en milions d’euros)	22,88	25,06	47,24	57,90	68,86
Música clàssica	Concerts	765	1.070	1.490	1.804	2.130
	Assistents	97.437	144.011	339.445	470.072	607.139
	Recaptació (en milions d’euros)	2,08	3,06	6,99	8,62	11,50

Font: Fundació SGAE. *Anuario SGAE de las artes escénicas, musicales y audiovisuales.*

El pop-rock és l’estil musical preferent dels assistents a concerts de música popular a Catalunya, el 76,5 % del total, seguit molt de lluny pel flamenc amb un 7,8 % i la música electrònica, que aporta el 3,2 % dels assistents a activitats de música popular. Amb valors inferiors al 3 % es posiciona la cançó espanyola, amb el 2,7 %; els cantautors, que representen el 2,4 %; la cançó melòdica, que suposa el 2,8 %; i la música llatina, amb un 2,0 %. En l’apartat de música clàssica, la música de cambra i els solistes, amb un 62 % dels assistents, són els que gaudeixen de més públic, seguits de la música simfònica, amb el 38 % dels assistents. Les bandes de música i rondalles aporten el 15 % dels assistents, i la música coral, el 4 %.

Segons aquestes dades, la música popular és el motor del sector, amb increments molt intensos en oferta, assistència i recaptació, mentre que la música clàssica mostra una recuperació més gradual, però ja ha superat els nivells d’activitat pre pandèmia i ha recuperat plenament la recaptació. En conjunt, el sector musical català presenta una resiliència notable, una capacitat de reactivació molt elevada i una tendència expansiva que consolida el 2024 com un any de màxims històrics.

El mercat de la indústria discogràfica catalana ha experimentat un creixement molt notable entre 2020 i 2024, amb una expansió sostinguda que consolida la recuperació postpandèmia i situa el sector en valors clarament superiors als d’abans de la crisi sanitària. L’any 2024, la facturació total del sector arriba als 22,1 milions d’euros, el valor més alt de tota la sèrie i un augment del 100 % respecte al 2020.

El comportament dels diferents segments mostra dinàmiques contrastades. El mercat físic manté una tendència descendent: el 2024 factura 1,7 milions, per sota dels

nivells del 2020 i un 27 % menys que el 2020, el que confirma la pèrdua de pes estructural del suport físic. En canvi, el mercat digital és el principal motor de creixement: passa de 8,8 milions el 2020 a 18,6 milions el 2024, un increment del 111 %, impulsat per l'expansió del consum en plataformes digitals i per la consolidació de models de subscripció.

A partir del 2021, les estadístiques incorporen també el mercat de drets, que aporta una nova dimensió al conjunt del sector. Amb 1,8 milions d'euros el 2024, aquests drets representen el 8 % de la facturació total i se situen lleugerament per sobre del mercat físic, reforçant la diversificació de les fonts d'ingressos discogràfiques.

Quadre 19. Principals magnituds del sector discogràfic català
En milions i en unitats. 2020-2024

		2020	2021	2022	2023	2024
Facturació (en milions)	Total	11,1	14,6	16,2	16,9	22,1
	Mercat físic	2,2	2,4	2,0	2,3	1,7
	Mercat digital	8,8	10,1	11,5	12,1	18,6
	Drets	n/d	2,1	2,7	2,5	1,8
Producció (en unitats)	Total	2.340	2.196	2.268	2.228	2.353
	CD i vinils físics	792	748	656	607	534
	Digital	1.548	1.448	1.612	1.732	1.819

Font: Grup Enderrock i Associació Professional de Representants, Promotors i Màners de Catalunya (ARC), *Anuari de la música*.

Pel que fa a la producció discogràfica, el volum total d'unitats editades mostra una evolució estable amb lleugeres oscil·lacions, ja que passa de 2.340 unitats el 2020 a 2.353 el 2024. La transformació del sector es fa especialment visible en la composició dels formats: mentre que la producció de CD i vinils es redueix progressivament (de 792 unitats el 2020 a 534 el 2024), la producció digital creix de manera sostinguda fins a assolir 1.819 unitats el 2024, de manera que gairebé triplica els valors del 2020. Aquesta evolució confirma el desplaçament estructural cap al consum digital i la consolidació d'un model de producció orientat a plataformes.

En conjunt, les dades del període 2020-2024 mostren un sector discogràfic clarament reforçat, amb un creixement intens impulsat pel mercat digital i per la incorporació del mercat de drets, mentre que el suport físic continua perdent pes.

Quadre 20. Vendes discogràfiques en format físic al mercat català
En milers. 2021-2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Facturació	4.582	5.323	9.803	10.659	11.624
Unitats venudes	298	307	471	491	486

Font: Institut Català de les Empreses Culturals, Observatori de les Empreses Culturals. Dades recollides per Growth from Knowledge (GfK).

La facturació de les vendes de música enregistrada en format físic al mercat català ha continuat creixent el 2025, fins a arribar als 11,6 milions d'euros, xifra que representa un increment del 9 % respecte del 2024 i que consolida la trajectòria ascendent iniciada el 2021. Pel que fa a les unitats venudes, el 2025 s'han situat en 486 milers, una lleugera davallada de l'1 % respecte a l'any anterior. Tot i aquest descens puntual, el volum de vendes es manté molt per sobre dels nivells del 2020, amb un increment acumulat del 65 % en el període 2020-2025. Aquesta evolució mostra que, malgrat la pèrdua de pes estructural del format físic en el conjunt del mercat discogràfic, el segment ha viscut una recuperació notable en termes de consum i facturació, impulsada probablement per l'augment del valor mitjà per unitat i per la consolidació del vinil com a producte cultural de valor afegit.

Quadre 21. Principals magnituds de la radiodifusió de la música catalana

En unitats. 2021-2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Artistes en català	407	383	1.189	1.274	1.526
Títols escoltats en català	1.181	1.295	3.747	3.415	4.078
Nombre total de temes	1.647.220	1.597.765	1.965.001	1.984.393	2.005.853
Nombre de temes en català	128.483	132.614	200.430	204.392	244.714

Nota: Fins al 2022 només inclou 13 emissores de ràdio privades. L'any 2023 incorpora les emissores públiques iCat i Radio 3, i l'emissora privada Los 40 Urban. Es considera "tema" quan és més d'un minut de difusió.

Font: Institut Català de les Empreses Culturals, Observatori de les Empreses Culturals. Dades recollides per BMAT, Music Innovators.

La radiodifusió de música en català a les ràdios catalanes mostra una evolució positiva pel que fa a la diversitat d'artistes i títols, però una estabilització del volum total de temes emesos. L'any 2025 es van difondre 4.078 títols en català, corresponents a 1.526 artistes, xifres que representen un increment respecte al 2024 i que consoliden la tendència ascendent iniciada el 2023.

Entre 2023 i 2025, el nombre d'artistes en català els temes dels quals s'han emès per ràdio creix un 28 % (de 1.189 a 1.526), i els títols escoltats augmenten un 9 % (de 3.747 a 4.078). Aquest increment indica una major amplitud i diversificació del repertori en català present a les graelles radiofòniques.

En canvi, el nombre total de temes emesos per les ràdios catalanes es manté en una franja molt estable: passa de 1.965.001 difusions el 2023 a 2.005.853 el 2025, un creixement de només l'1 % anual aproximadament. En aquest context, el percentatge de temes en català també creix, però de manera moderada: del 10,2 % el 2023 al 12,2 % el 2025, un increment de dos punts percentuals.

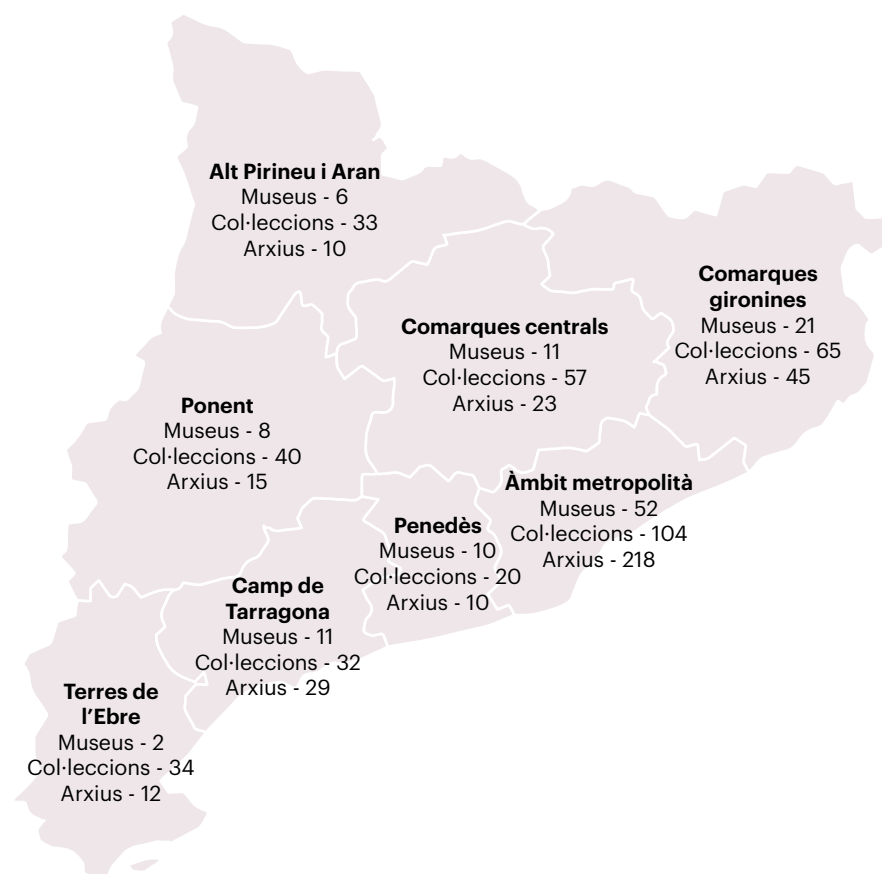
Aquestes dades indiquen una major diversitat i presència d'artistes i repertori en català, però dins d'un volum global de difusió que es manté pràcticament constant. Això suggereix que l'augment de música en català no prové d'un increment del temps total d'emissió per ràdio, sinó d'una redistribució interna de la programació i d'una major incorporació de novetats i artistes emergents.

MUSEUS, PATRIMONI I ARXIS

Els territoris més poblats de Catalunya concentren el nombre absolut més elevat de museus, col·leccions i arxius, especialment l'Àmbit metropolità, que agrupa 52 museus, 104 col·leccions i 218 arxius. Tanmateix, quan s'analitza la ràtio per cada 100.000 habitants, el patró s'inverteix i els territoris menys poblats esdevenen els que presenten una densitat patrimonial més alta. L'Alt Pirineu i Aran destaca de manera excepcional, amb 7,8 museus, 42,7 col·leccions i 13 arxius per cada 100.000 habitants, seguit per les Terres de l'Ebre, les Comarques centrals i les Comarques gironines, que també superen àmpliament la mitjana catalana. En canvi, el Penedès i l'Àmbit metropolità registren les ràtios més baixes, fet que reflecteix la pressió demogràfica sobre els equipaments existents. Aquest comportament és habitual en els sistemes patrimonials territorials: els àmbits menys poblats —sovint també més extensos— necessiten una major densitat d'equipaments per garantir una cobertura adequada i assegurar l'accés de la ciutadania a serveis culturals bàsics en territoris amplis, dispersos i amb xarxes de comunicació menys desenvolupades.

Mapa 7. Museus, col·leccions i arxius per àmbits territorials

En unitats. 2024

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

L'any 2024, Catalunya disposava de 121 museus i 385 col·leccions, xifres que consoliden el lleuger creixement iniciat el 2022 després d'uns anys d'estabilitat estructural. Aquest conjunt d'equipaments va rebre 24,3 milions de visitants, un increment del 9 % respecte al 2023 i un volum que ja s'apropa plenament als registres previs a la pandèmia. La recuperació és especialment notable si s'observa l'evolució del període 2020-2024: els visitants han passat de 4,4 milions el 2020 a 24,3 milions el 2024,

de manera que s’han multiplicat per més de cinc en només quatre anys. El salt més intens es produeix entre 2021 i 2022, coincidint amb la reobertura generalitzada i la reactivació turística, i es manté en taxes elevades fins al 2024.

Pel que fa a l’activitat organitzada pels museus i col·leccions —que inclou visites guiades, tallers, conferències i altres formats de mediació—, el 2024 registra un increment molt significatiu de l’oferta, que arriba a 7.968 activitats, un 57 % més que l’any anterior i la xifra més alta de tota la sèrie. Aquesta expansió contrasta, però, amb la davallada de participació: el nombre de persones que hi van prendre part es redueix fins a 1,54 milions, un 32 % menys que el 2023. Aquesta caiguda trenca la tendència ascendent iniciada el 2020, quan els participants eren 0,79 milions, i que havia arribat fins als 2,24 milions el 2023. La desconexió entre l’augment de l’oferta i la disminució de la demanda activa suggereix la necessitat d’analitzar els formats, els horaris, els públics i els models de mediació que s’estan oferint.

Quadre 22. Principals magnituds dels museus

En unitats. 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Museus	116	116	118	121	121
Col·leccions	383	384	383	383	385
Visitants de museus i col·leccions (en milers)	4.421	7.804	16.993	22.257	24.289
Activitats de museus i col·leccions	4.132	5.122	7.328	5.070	7.968
Participants a les activitats de museus i col·leccions (en milions)	791	1.057	1.989	2.244	1.535

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

Les dades dels museus gestionats directament pel Departament de Cultura confirmen la dinàmica de creixement en la demanda observada al conjunt del sistema museístic català. L’any 2024, aquests equipaments van registrar un increment del 13 % en el nombre de visitants respecte l’any anterior, tot i que encara es mantienien un 19 % per sota dels nivells previs a la pandèmia. L’evolució del període 2020-2024 mostra, però, una recuperació sostinguda: dels 227.000 visitants del 2020 es passa als 647.000 visitants del 2024, la xifra més alta de tota la sèrie i un indicador clar de consolidació.

Pel que fa a l’activitat organitzada per aquests museus, el volum d’activitats es manté estable entre 2023 i 2024, amb 513 i 517 activitats respectivament, després d’un creixement molt intens entre 2020 i 2022. Tot i aquesta estabilitat en l’oferta, la participació ha augmentat un 12 %, i passen de 209.000 participants el 2023 a gairebé 234.000 el 2024.

En conjunt, el període 2020-2024 mostra un sistema museístic que ha recuperat i ampliat la seva capacitat d’atracció de públic general, amb un creixement sostingut del nombre de visitants i una estructura d’equipaments estable. Tanmateix, també evidencia una volatilitat notable en la participació en activitats educatives i de mediació, que esdevé un dels principals reptes emergents.

Quadre 23. Principals magnituds dels museus gestionats pel Departament de Cultura
En unitats. 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Visitants	227.213	378.545	542.253	575.048	647.021
Activitats (en unitats)	209	531	626	513	517
Assistents a activitats	87.017	131.308	224.243	209.276	233.884

Nota: Els museus gestionats pel Departament de Cultura són el Museu d'Arqueologia de Catalunya, el MNACTEC, el Museu d'Història de Catalunya, el Museu d'Art de Girona i el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona.

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

Pel que fa al patrimoni cultural català, al tancament de 2024 el país disposava de 19.522 Béns Culturals d'Interès Nacional (BCIN) registrats, dels quals un 89 % corresponen a patrimoni immoble i l'11 % restant a patrimoni arquitectònic. El patrimoni arquitectònic manté una evolució estable al llarg del període 2020-2024, ja que passa de 2.132 a 2.162 elements catalogats, mentre que el patrimoni immoble mostra un increment més notable, fins a assolir els 17.360 béns el 2024.

Entre 2020 i 2024, el nombre d'elements inventariats de patrimoni arqueològic i paleontològic passa de 13.664 a 13.583, una xifra que, malgrat la lleugera oscil·lació, confirma l'estabilitat d'un registre que depèn tant de noves troballes com de processos de revisió i depuració tècnica. En paral·lel, el nombre de jaciments arqueològics registrats experimenta un creixement molt més intens: de 1.001 jaciments el 2020 es passa a 1.753 el 2024, un increment del 75 % en quatre anys.

Pel que fa a la restauració de béns mobles, el Departament de Cultura va dur a terme 968 actuacions el 2024, una xifra lleugerament inferior al màxim assolit el 2023 (1.035 actuacions). Entre 2020 i 2024, les intervencions en béns mobles gairebé s'han duplicat i han passat de 446 a 968 actuacions, fet que evidencia un reforç sostingut de les polítiques de conservació i una major capacitat operativa dels serveis tècnics.

Quadre 24. Principals magnituds del patrimoni
En unitats. 2020-2024

		2020	2021	2022	2023	2024
Inventari del patrimoni arqueològic i paleontològic		13.664	13.430	13.477	13.548	13.583
Jaciments arqueològics registrats		1.001	1.111	1.164	1.546	1.753
Béns culturals d'interès nacional	patrimoni immoble	16.685	16.562	2.517	17.117	17.360
	patrimoni arquitectònic	2.132	2.149	2.160	2.152	2.162
Actuacions en restauració de béns mobles realitzades pel Departament de Cultura		446	666	610	1.035	968

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

Els equipaments patrimonials de Catalunya —monuments i centres d'interpretació— han experimentat un creixement molt notable en el nombre de visitants entre 2020 i 2024, tant en públic general com en públic escolar. El conjunt de monuments del país va passar d'1 milió de visitants el 2020 a més de 6,15 milions el 2024, amb la qual cosa multiplicava per sis la seva capacitat d'atracció en només quatre anys. El crei-

xement més intens es va produir entre 2021 i 2022, quan els visitants generals van passar de 2,2 a 5,75 milions, coincidint amb la reobertura plena dels equipaments i la recuperació del turisme cultural. El 2024 va consolidar aquesta tendència amb un increment addicional fins als 6,15 milions, xifra que situa el nombre de visitants en màxims històrics.

El públic escolar també mostra una evolució molt positiva, tot i que amb un ritme diferent. Després d'un increment moderat entre 2020 i 2022, amb xifres que passen de 39.550 a 76.648 escolars, el 2024 registra un salt molt significatiu fins als 119.510 participants, un creixement del 56 % en només un any.

Els centres d'interpretació segueixen una trajectòria similar, tot i que amb volums absoluts més reduïts. Els visitants generals passen de 42.730 el 2020 a 135.419 el 2024, de manera que es tripliquen en quatre anys. El creixement és especialment intens entre 2021 i 2023, quan pràcticament es dupliquen les visites, i es manté estable el 2024. Pel que fa al públic escolar, l'evolució és encara més marcada: de 29.275 escolars el 2020 es passa a gairebé 90.000 el 2024, una xifra que multiplica per tres la participació i que confirma la consolidació d'aquests equipaments com a recursos educatius de proximitat.

En aquest context de creixement generalitzat, els monuments gestionats directament pel Departament de Cultura van registrar 333.137 visitants l'any 2024, una xifra lleugerament superior a la de 2023 i que consolida el màxim assolit després de la pandèmia. Entre 2020 i 2024, aquests equipaments han duplicat el nombre de visitants i han passat de 168.064 a més de 333.000, un increment que reflecteix tant la recuperació de la demanda com l'atractiu patrimonial d'espais que gestiona. Aquesta evolució s'inscriu en el creixement molt més ampli del conjunt del patrimoni català que s'ha esmentat anteriorment.

Quadre 25. Visitants dels equipaments patrimonials

En unitats. 2020-2024

		2020	2021	2022	2023	2024
Monuments	Generals	999.646	2.224.676	5.755.667	5.980.806	6.151.427
	Escolars	39.550	55.325	76.648	76.658	119.510
Centres d'interpretació	Generals	42.730	60.436	87.478	133.423	135.419
	Escolars	29.275	26.558	51.870	88.998	89.398
Monuments gestionats pel Departament de Cultura	Generals	168.064	259.307	289.892	331.073	333.137

Nota: Els monuments gestionats pel Departament de Cultura són els següents: Conjunt monumental de Sant Pere de Rodes, Reial Monestir de Santes Creus, Castell de Cardona, Castell de Miravet, Castell Monestir d'Escornalbou, Cartoixa d'Escaladei, Canònica de Santa Maria de Vilabertran, Convent de Sant Bartomeu de Bellpuig, Casa Museu Rafael de Casanova, Castell de Claramunt, Casa Museu Prat de la Riba, Conjunt rupestre de la Roca dels Moros - El Cogul, Estudi Taller Carles Fontserè i Palau Moja.

Font: Departament de Cultura, Direcció General de Patrimoni Cultural. Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural, *Repte de visitants dels equipaments patrimonials de Catalunya*.

En conjunt, les dades del període 2020-2024 mostren un patrimoni català en expansió, tant en la documentació i protecció dels béns com en la capacitat d'atracció dels equipaments. L'augment dels jaciments registrats, la consolidació dels BCIN i el creixement de les intervencions arqueològiques i de restauració evidencien un sistema que combina estabilitat estructural amb una gestió cada vegada més intensa. Paral·lelament, el període registra un increment notable del públic general, una recuperació plena del públic escolar i una consolidació dels equipaments gestionats

pel Departament de Cultura com a pols d'atracció cultural i turística. El 2024 esdevé un any de màxims tant en la gestió patrimonial com en la visita als equipaments, fet que reforça el patrimoni com a actiu cultural, educatiu i territorial de primer ordre i subratlla la necessitat de continuar invertint en la seva preservació i en la difusió del seu valor social.

L'any 2023 Catalunya disposava de 362 arxius, una xifra que representa el volum més alt de tota la sèrie i que confirma l'expansió progressiva de la xarxa arxivística del país. Aquest creixement estructural s'acompanya d'un increment sostingut de l'activitat: els arxius van atendre més de 1,3 milions d'usuaris, de manera que es superaven els registres del 2021 i se situaven molt per sobre dels nivells de 2015 i 2017. Paral·lelament, les consultes documentals van arribar als 5,7 milions d'unitats, un 9 % més que el 2021 i més del doble del que es registrava a mitjan dècada passada. Aquesta intensificació de l'ús reflecteix tant la consolidació dels arxius com a serveis públics essencials com l'augment de la demanda d'informació administrativa, històrica i patrimonial per part de la ciutadania, els investigadors i els professionals.

La capacitat de custòdia també ha crescut de manera significativa. Els metres lineals de documentació disponible han augmentat un 6 % entre 2021 i 2023, fins a arribar als 972.327 metres, un increment que s'afegeix a la tendència ascendent observada des de 2015, quan la xifra era de 803.000 metres. Aquest creixement sostingut evidencia l'esforç continuat per ampliar, ordenar i preservar el fons documental del país, així com la necessitat d'adaptar els espais i els recursos tècnics a un volum de documentació cada vegada més gran i divers.

Quadre 26. Principals magnituds dels arxius
En milers. 2015, 2017, 2019, 2021 i 2023

	2015	2017	2019	2021	2023
Arxius (en unitats)	329	312	320	321	362
Usuaris	680	917	1.480	1.210	1.300
Unitats documentals consultades	2.479	3.346	5.189	5.289	5.745
Metres lineals de documentació custodiada	803	827	864	914	972

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

En conjunt, les dades del període 2015-2023 mostren un sistema arxivístic en expansió, amb més equipaments, més usuaris, més consultes i una capacitat de custòdia que no ha deixat de créixer. Aquesta evolució reforça el paper dels arxius com a infraestructura cultural i administrativa de primer ordre, essencial per garantir la transparència, la preservació de la memòria col·lectiva i l'accés al coneixement en una societat cada vegada més digitalitzada i orientada a la gestió de dades. Alhora, posa de manifest la necessitat de continuar avançant en estratègies de digitalització, gestió documental i accessibilitat pública per garantir que aquest creixement es tradueixi en un servei més eficient, obert i adaptat als nous usos socials.

CULTURA POPULAR

Catalunya disposa d'un teixit cultural d'una densitat i continuïtat remarcables, sostingut per una llarga tradició d'associacionisme arrelada a tot el territori. Segons les darreres dades del Departament de Cultura, el país compta amb 997 entitats que conformen el tercer sector cultural, de les quals el 94,8 % són associacions, el 4,2 % federacions i l'1 % fundacions.

Mapa 8. Entitats culturals, ateneus i centres d'estudis per àmbits territorials

En unitats. 2023 i 2025

Nota: Les dades d'ateneus són del 2025, i les d'entitats culturals i de centres d'estudis, del 2023.

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*, i Federació d'Ateneus de Catalunya.

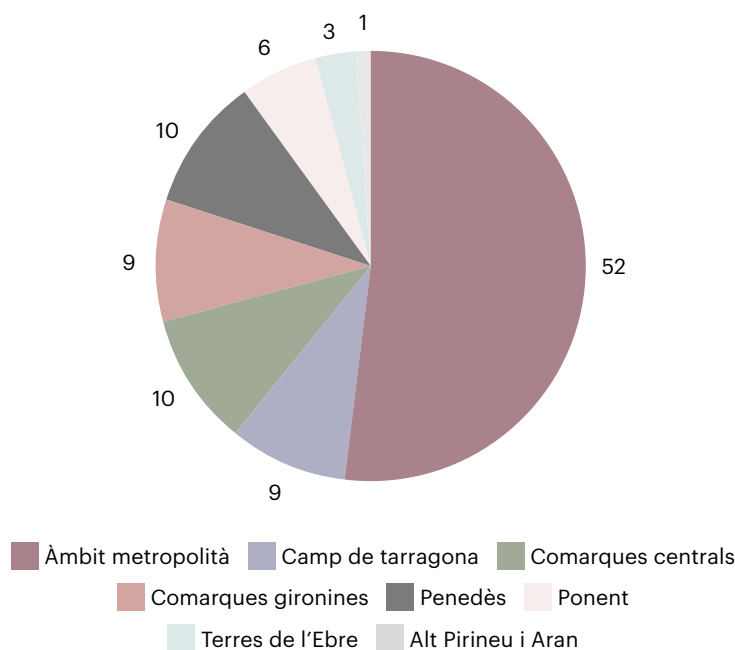
La distribució territorial de les entitats és marcadament desigual, fet que reflecteix tant la concentració demogràfica com les diferents tradicions associatives del país. L'Àmbit metropolità concentra amb diferència el volum més alt, amb 432 entitats, una xifra que respon al pes poblacional i a l'existència d'una xarxa històrica d'ateneus i associacions de cultura popular i tradicional.

Tot i això, altres territoris també presenten una activitat associativa notable. Les Comarques centrals (84 entitats), el Penedès (81), les Comarques gironines (72) i el Camp de Tarragona (62) conformen el segon bloc de territoris amb més entitats en termes absoluts. Aquesta lectura, però, deixa Ponent i les Terres de l'Ebre fora dels principals àmbits en volum total.

Ara bé, quan s'analitza el nombre d'entitats per cada 100.000 habitants, el mapa territorial canvia de manera significativa. Ponent, amb 12 entitats per cada 100.000 habitants, i les Terres de l'Ebre, amb 11, se situen clarament per sobre de l'Àmbit metropolità, que en té 9. Aquesta perspectiva revela que, malgrat tenir menys entitats en termes absoluts, aquests territoris mantenen una densitat associativa elevada en relació amb la seva població. D'acord amb aquest mesurament, els territoris més dinàmics són les Comarques centrals, amb 19 entitats per cada 100.000 habitants, i el Penedès, amb 15, que encapçalen el rànquing i evidencien una forta vitalitat del teixit cultural local.

Gràfic 35. Entitats del tercer sector cultural per àmbits territorials

En percentatge. 2023

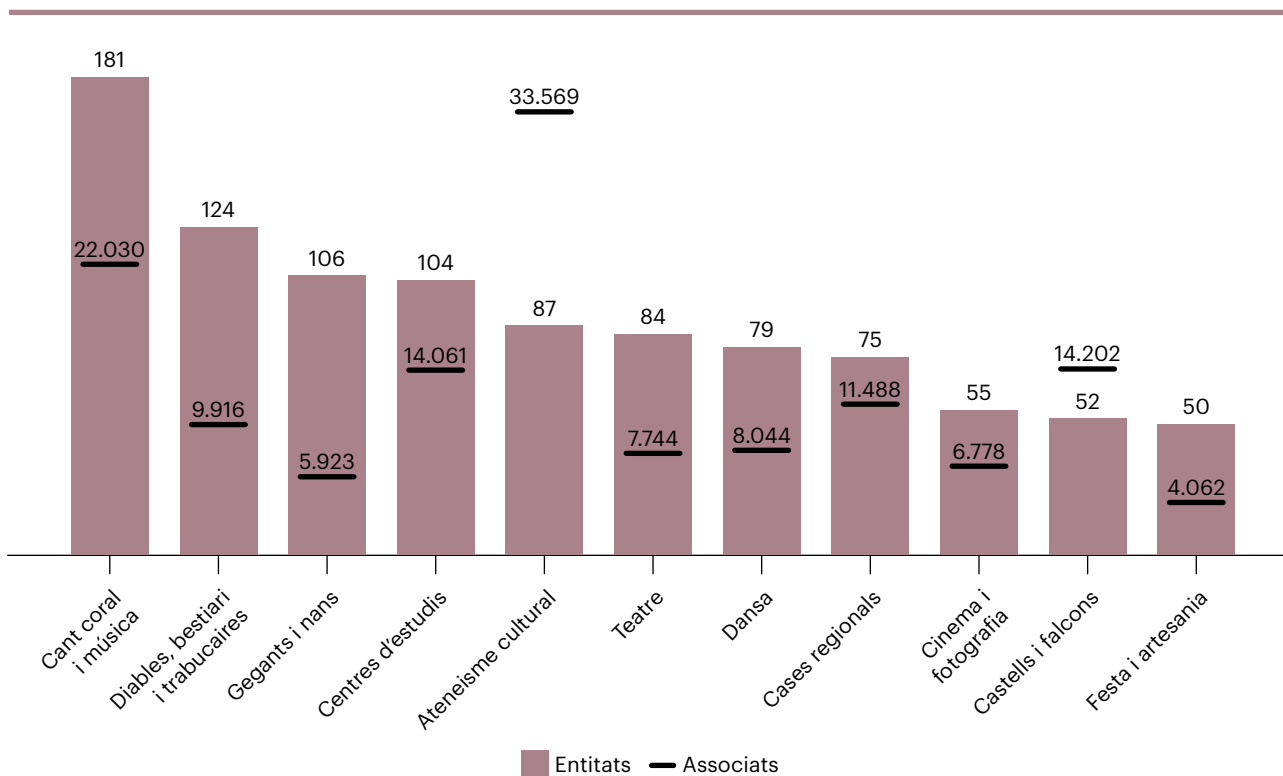
Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

Les 997 entitats culturals registrades apleguen 137.817 persones associades, tot i que la distribució interna palesa dinàmiques molt contrastades entre àmbits d'actuació. En termes de volum d'entitats, els àmbits més nombrosos són el cant coral i la música (181 entitats), seguits dels col·lectius de diables, bestiari i trabucaires (124) i dels grups de gegants i nans (106). També destaquen els centres d'estudis (104), l'ateneisme cultural (87), el teatre (84), la dansa (79), les cases regionals (55), el cinema i fotografia (52), els castells i falcons (50) i, finalment, festa i artesanía (22).

Tanmateix, si s'observa la base social, el mapa canvia de manera notable. L'àmbit amb més persones associades és l'ateneisme cultural, que amb només 87 entitats concentra 33.569 associats, molt per sobre de la resta. També presenten una base social molt elevada els castells i falcons (14.202 associats), els centres d'estudis (14.061) i les cases regionals (11.488). En tots aquests casos, el nombre d'associats supera àmpliament el nombre d'entitats, fet que indica una alta capacitat d'atracció i fidelització, sovint vinculada a identitats territorials, pràctiques col·lectives o activitats de recerca i divulgació.

Gràfic 36. Entitats i associats del tercer sector cultural per àmbits d'actuació

En unitats. 2023

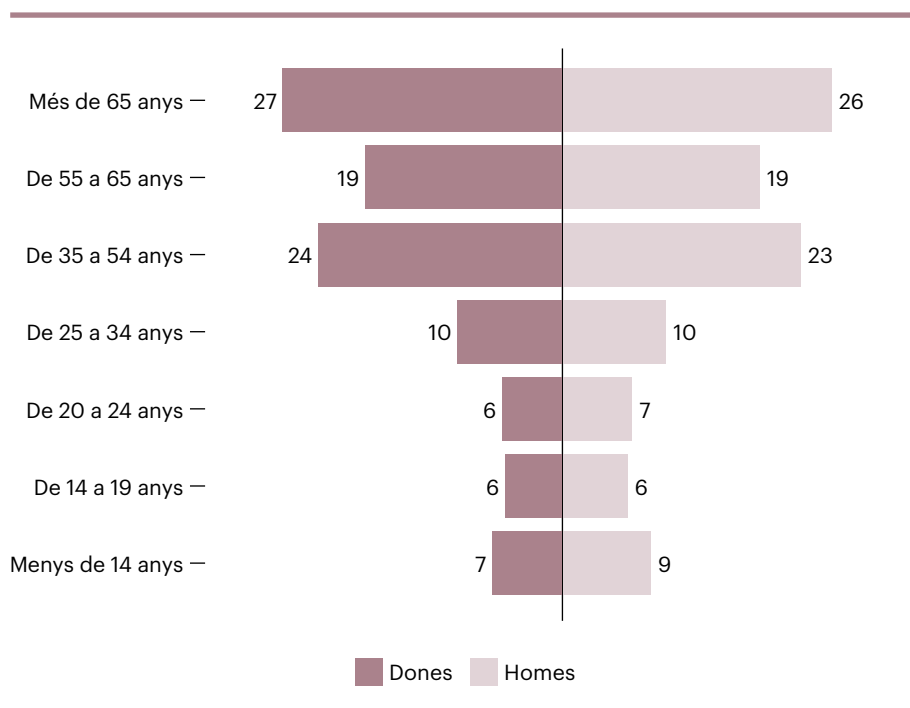
Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

Altres àmbits amb una base social destacada són els castells i falcons (14.202 associats), els centres d'estudis (14.061) i les cases regionals (11.488). En aquests casos, el nombre d'associats supera àmpliament el nombre d'entitats, fet que indica una capacitat notable d'atracció i fidelització de participants, sovint vinculada a identitats territorials, pràctiques col·lectives o activitats de recerca i divulgació.

En canvi, àmbits com festa i artesanía (4.062 associats), gegants i nans (5.923) o cinema i fotografia (6.778) presenten un volum d'entitats rellevant però una base social més reduïda, la qual cosa suggereix models organitzatius més petits, especialitzats o centrats en activitats puntuals. En canvi, altres àmbits mostren una relació inversa: festa i artesanía (4.062 associats), gegants i nans (5.923) o cinema i fotografia (6.778) disposen d'un volum d'entitats rellevant però d'una base social més reduïda. Aquest patró suggereix models organitzatius més petits, especialitzats o centrats en activitats puntuals, on la participació és més limitada però sovint molt vinculada al territori o a projectes concrets.

En conjunt, la comparació entre nombre d'entitats i nombre d'associats revela un ecosistema associatiu altament divers, on conviuen àmbits amb una forta capil·laritat territorial —com el cant coral, els diables o els gegants— amb altres que concentren una base social molt més àmplia malgrat tenir menys entitats, com els ateneus, els castells o els centres d'estudis. Aquesta heterogeneïtat és clau per entendre les dinàmiques internes del tercer sector cultural i per orientar polítiques de suport ajustades a les necessitats de cada tipologia d'entitat.

Gràfic 37. Associats del tercer sector cultural. Per grups d'edat i sexe
En percentatge. 2023

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

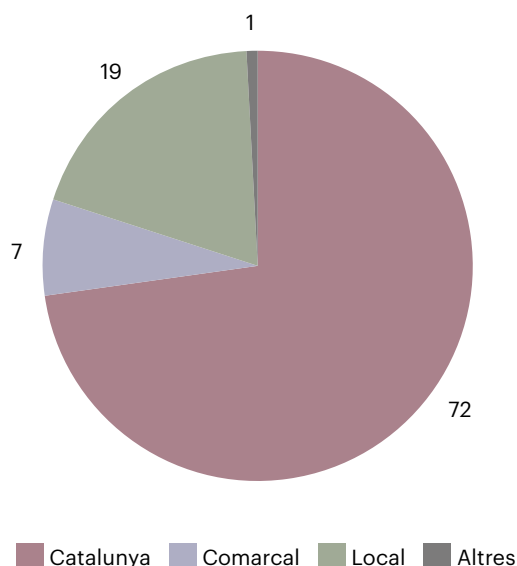
Les dades de participació per grups d'edat mostren un perfil demogràfic amb un pes especialment destacat de les franges adultes. En conjunt, s'observa una presència equilibrada entre homes i dones en tots els trams, amb diferències poc significatives.

La participació a les entitats del tercer sector cultural és intergeneracional, però amb un pes especialment fort de les franges adultes i sènior. La participació infantil i juvenil és rellevant, amb una presència estable entre els 14 i els 24 anys. El gruix principal se situa entre els 35 i els 54 anys, grup que constitueix el nucli organitzatiu de moltes entitats, seguit de prop pel grup de 55 a 65 anys. Les persones majors de 65 anys formen el segon col·lectiu més nombrós i tenen un paper clau en la continuïtat i l'estabilitat del teixit associatiu.

Pel que fa a l'abast territorial de la seva activitat, la majoria d'organitzacions (72 %) declaren operar a escala nacional, és a dir, en el conjunt de Catalunya. En canvi, un 19 % limiten la seva actuació a l'àmbit local i un 7 % treballen principalment en l'àmbit comarcal. Només l'1 % indica un abast diferent, amb projecció internacional, fet que evidencia que la dimensió global és encara minoritària dins del tercer sector cultural.

Les dades relatives a les activitats organitzades per les entitats del tercer sector cultural i al nombre d'assistents mostren un alt nivell d'activitat i una capacitat notable de mobilització de públics, amb 20.563 activitats i més de 3,1 milions d'assistents en total. Tot i aquesta magnitud global, els perfils d'activitat i d'impacte varien significativament segons l'àmbit d'actuació.

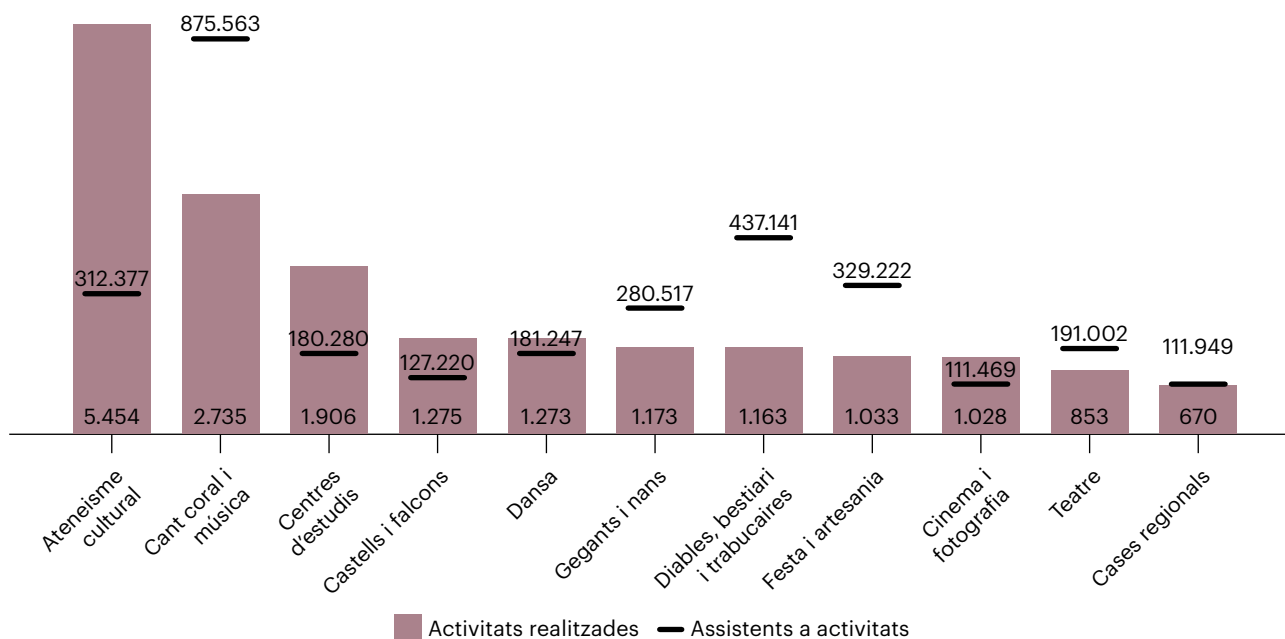
Gràfic 38. Abast d'actuació de les entitats del tercer sector cultural
En percentatge. 2023

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

En termes de volum d'activitats, els àmbits més actius són l'ateneisme cultural (5.454 activitats), els centres d'estudis (2.906) i el cant coral i la música (2.735). Aquests tres àmbits combinen una programació continuada al llarg de l'any i una forta implantació territorial, fet que explica la seva elevada producció d'activitats.

Gràfic 39. Activitats realitzades i nombre d'assistents
En unitats. 2023

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

Tanmateix, si s'observa el nombre d'assistents, el mapa canvia de manera rellevant. L'àmbit amb més públic és el del cant coral i la música, que amb 875.563 assistents esdevé el principal pol d'atracció del sector. També destaquen els de diables, bestiari i trabucaires (437.141 assistents) i de festa i artesanía (329.222), àmbits fortament vinculats a la cultura popular i a esdeveniments de gran format que mobilitzen comunitats senceres.

Altres àmbits presenten una relació equilibrada entre activitats i públic, com els de gegants i nans (280.517 assistents), de castells i falcons (127.220) o de dansa (181.247), que combinen programació regular amb actes de gran visibilitat. En canvi, àmbits com els de cinema i fotografia o de cases regionals, amb activitats que normalment s'han de realitzar en espais tancats, tenen un volum d'assistents més moderat, tot i mantenir una activitat significativa.

En conclusió, el conjunt de dades posa de manifest un ecosistema de cultura popular extraordinàriament divers, arrelat i territorialment viu, on conviuen models organitzatius molt diferents però complementaris. La combinació entre una alta capilaritat associativa —especialment en àmbits com el cant coral, els diables o els gegants— i grans bases socials concentrades en tipologies com l'ateneisme, els castells o els centres d'estudis evidencia un sector capaç de mobilitzar amplis segments de població i de generar identitat col·lectiva. Alhora, les diferències territorials, tant en volum absolut com en densitat per habitants, mostren que la vitalitat cultural no depèn només de la mida del territori, sinó de dinàmiques comunitàries pròpies i de tradicions associatives consolidades. Aquest mosaic, reforçat per una participació intergeneracional i per una activitat intensa i continuada, confirma que el tercer sector cultural és una infraestructura social essencial i que les polítiques públiques han de tenir en compte aquesta heterogeneïtat per garantir un suport ajustat a les necessitats i potencialitats de cada àmbit i territori.

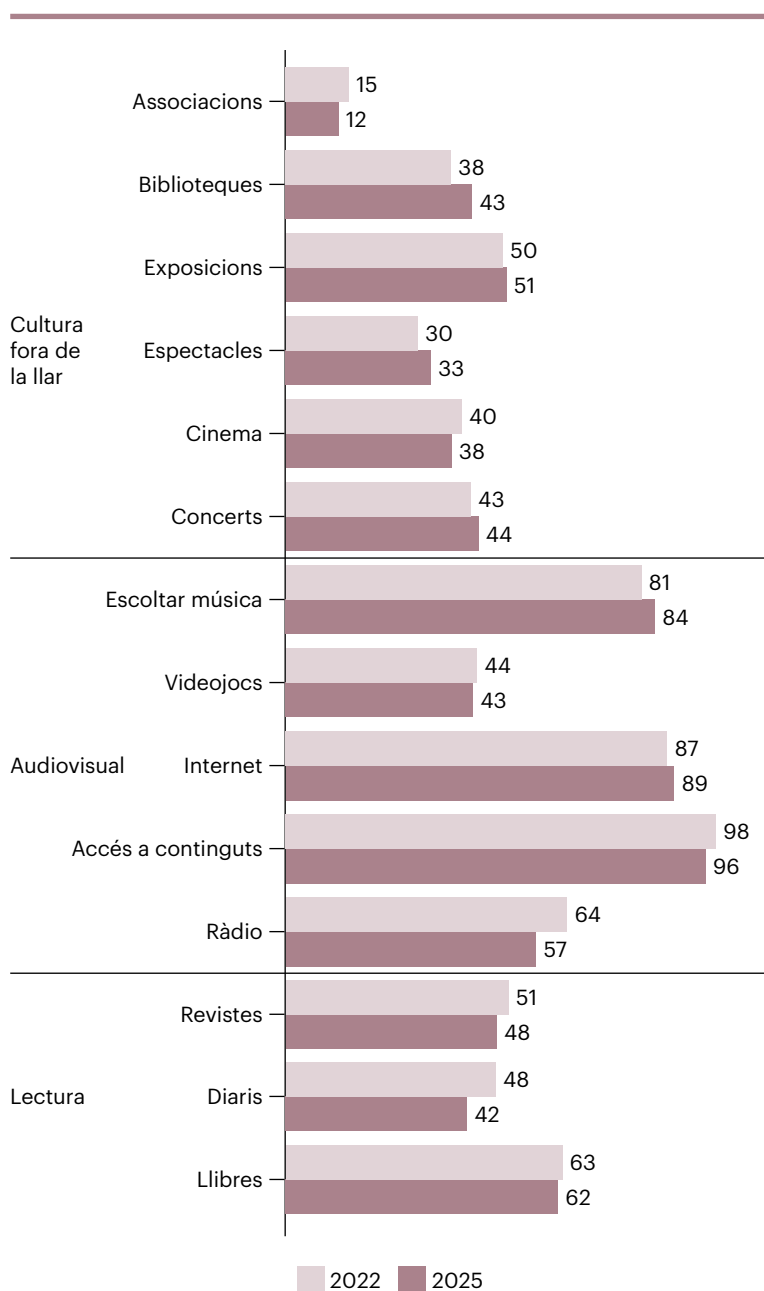
Participació i pràctiques culturals

PARTICIPACIÓ EN ACTIVITATS CULTURALS

Segons l'Enquesta de pràctiques culturals de la població, les activitats més esteses entre els catalans l'any 2025 continuen sent les vinculades al consum audiovisual i digital. Un 96 % de la població declara haver accedit a continguts audiovisuals —incloent-hi televisió convencional i plataformes digitals—, fet que confirma la centralitat d'aquest àmbit en els hàbits culturals contemporanis.

Gràfic 40. Usos i costums culturals dels catalans

En percentatge. 2022 i 2025

Nota: L'accés a continguts audiovisuals inclou la televisió convencional.

Font: Departament de Cultura, *Pràctiques culturals de la població*.

També destaca la connectivitat digital, amb un 89 % de persones que s'han connectat a internet, i escoltar música, que arriba al 84 %. La ràdio manté una presència notable però en retrocés, amb un 57 %, mentre que la lectura de llibres es manté estable en el 62 % de la població. En l'extrem oposat, les activitats amb menor participació són l'afiliació a associacions culturals, que cau fins al 12 %, i l'assistència a espectacles, que se situa en el 33 %. Cal remarcar que enguany no es recullen dades d'assistència a festivals, fet que impedeix comparar aquesta pràctica amb anys anteriors.

Les activitats relacionades amb l'audiovisual i el consum digital continuen sent les que mobilitzen més població. La combinació de dispositius tecnològics, plataformes de continguts i hàbits de consum consolidats explica que pràctiques com escoltar música, navegar per internet o accedir a continguts audiovisuals superin àmpliament el 80 %, i en alguns casos voregin la totalitat de la població. En aquest context, l'interès pels videojocs es manté estable, amb un 43 % de participants el 2025, després d'algunes oscil·lacions en anys anteriors.

Pel que fa a la lectura, els llibres mantenen una base sòlida d'usuaris, amb un 62 % que afirma haver-ne llegit algun per plaer en els darrers dotze mesos. En canvi, la lectura de revistes i, sobretot, de diaris mostra un descens més marcat: els diaris passen del 48 % el 2023 al 42 % el 2025, una caiguda que reflecteix la migració continuada cap a formats digitals i la transformació del consum informatiu.

En l'àmbit de la cultura fora de la llar, la participació presenta una evolució més irregular. L'ús de biblioteques davalla fins al 43 %, després d'haver arribat al 47 % el 2023. Les exposicions, els espectacles, el cinema i els concerts mostren lleugeres fluctuacions, amb tendències de descens moderat. La vinculació amb associacions culturals, amb només un 12 %, continua sent l'activitat menys estesa i confirma una feblesa estructural en la participació comunitària i organitzada.

En conjunt, les dades del 2025 confirmen l'hegemonia del consum audiovisual i digital, que arriba a pràcticament tota la població i es manté com el nucli dur dels hàbits culturals. Paral·lelament, s'observa una recuperació parcial de les activitats fora de la llar respecte als anys immediatament posteriors a la pandèmia, tot i que sense assolir increments significatius. La lectura de llibres es manté estable, mentre que la lectura de premsa i revistes continua retrocedint, en línia amb la transformació del sistema mediàtic i la consolidació del consum digital. El resultat és un panorama cultural marcat per la forta digitalització, la continuïtat de pràctiques consolidades i la persistència de debilitats estructurals en la participació associativa i en alguns àmbits de la cultura presencial.

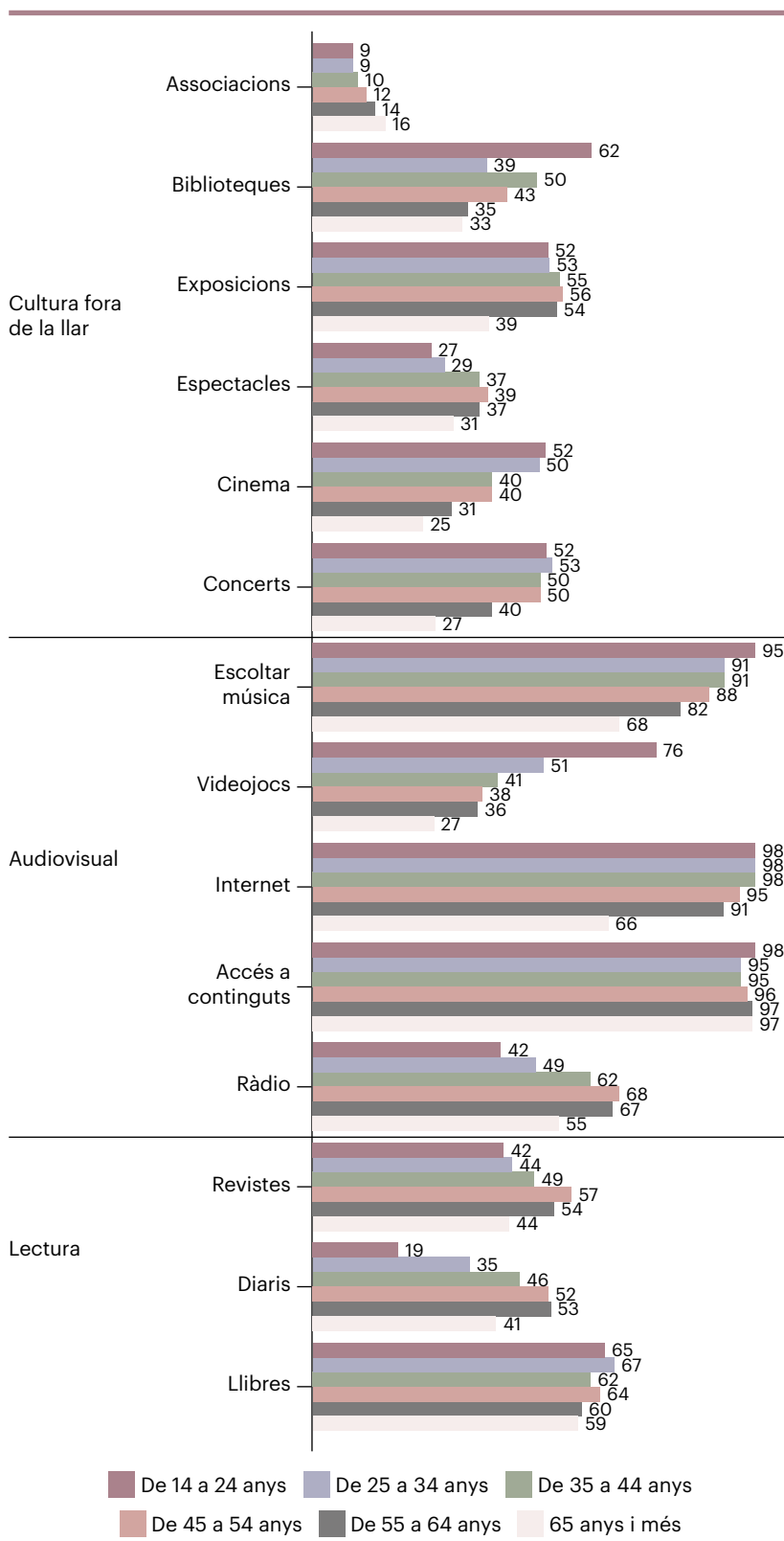
L'anàlisi de les pràctiques culturals per franges d'edat mostra un panorama clarament segmentat, on cada generació presenta perfils de consum i participació diferenciats. La pertinença a associacions culturals és l'activitat que més creix amb l'edat: arriba al 16 % entre les persones de 65 anys o més, mentre que només un 9 % dels joves de 14 a 24 anys hi participa. ves.

L'assistència a espectacles també és més elevada a partir dels 45 anys, fet que pot relacionar-se amb una major estabilitat econòmica i amb preferències culturals consolidades. En canvi, la visita d'exposicions es manté relativament estable entre els 25 i els 54 anys, però disminueix de manera notable en el grup de més de 65 anys, possiblement per factors de mobilitat, accessibilitat o interessos culturals diferenciats.

D'altra banda, activitats com anar al cinema o utilitzar biblioteques són especialment freqüents entre els joves de 14 a 24 anys, que combinen consum cultural presencial amb hàbits digitals intensius. L'assistència a concerts manté una presència destacada fins als 54 anys, però decau a partir d'aquesta edat.

Les activitats digitals mostren una clara divisió generacional. Escoltar música i jugar a videojocs són pràctiques eminentment juvenils, amb percentatges molt elevats entre els menors de 35 anys i un descens progressiu en les franges superiors.

Gràfic 41. Usos i costums culturals dels catalans per edat
En percentatge. 2025

Nota: L'accés a continguts audiovisuals inclou la televisió convencional.

Font: Departament de Cultura, *Pràctiques culturals de la població*.

En canvi, navegar per internet és pràcticament universal en totes les franges d'edat fins als 55 anys, amb valors superiors al 94 %. Només en el grup de 65 anys o més davalla fins al 66 %, tot i que continua sent una xifra elevada que confirma la penetració digital entre la població gran. L'accés a continguts audiovisuals presenta el patró invers: augmenta amb l'edat. Això s'explica perquè la categoria inclou tant televisió convencional com plataformes digitals, i la televisió continua sent un mitjà central per a les generacions més grans. Aquest comportament evidencia que la digitalització no elimina els formats tradicionals, sinó que conviu amb ells.

Pel que fa a la ràdio, el consum és clarament superior entre els majors de 45 anys, mentre que els joves hi mostren un interès molt menor i la substitueixen per formats digitals com pòdcasts o continguts a demanda.

La lectura també presenta diferències generacionals significatives. Els majors de 45 anys són els que més llegeixen diaris i revistes, mantenint un vincle més fort amb els mitjans tradicionals. Entre els joves, el consum informatiu es desplaça cap a canals digitals, xarxes socials i formats breus.

La lectura de llibres, en canvi, és l'activitat més transversal: es manté relativament estable entre franges, amb valors que oscil·len entre el 60 % dels majors de 55 anys i el 67 % del grup de 25 a 34 anys. Això indica que el llibre —en format físic o digital— conserva un espai propi en totes les generacions.

La lectura global de les dades mostra un ecosistema cultural clarament estratificat per edat, en què cada generació combina de manera diferent les pràctiques tradicionals i les digitals. Els joves d'entre 14 i 34 anys destaquen per una activitat cultural intensiva vinculada al consum digital i a les pràctiques de lleure més dinàmiques: assisteixen amb més freqüència a concerts, van més al cinema, utilitzen més les biblioteques i són els principals usuaris de videojocs i continguts digitals. Es tracta d'un perfil altament multimèdia, flexible i orientat a formats híbrids i immediats.

Els adults d'entre 35 i 54 anys presenten un patró més equilibrat, combinant activitats presencials —com exposicions i espectacles— amb un consum digital consolidat. Aquest grup mostra un perfil híbrid i diversificat, que integra pràctiques culturals tradicionals amb hàbits digitals ja plenament incorporats a la vida quotidiana.

Les persones de més de 55 anys mantenen una relació més estreta amb les formes de participació cultural institucionalitzades. Són els grups que més participen en associacions, que llegeixen més premsa i revistes i que escolten més la ràdio i la televisió. El seu perfil és més estable i vinculat a formes culturals consolidades, tot i que la digitalització també hi té una presència creixent.

Aquestes diferències generacionals no només descriuen hàbits, sinó que plantegen reptes rellevants per a les polítiques culturals. Cal garantir l'accessibilitat intergeneracional, reforçar la participació comunitària entre els joves, adaptar equipaments i programacions a perfils diversos i assegurar que la digitalització no accentui desigualtats existents.

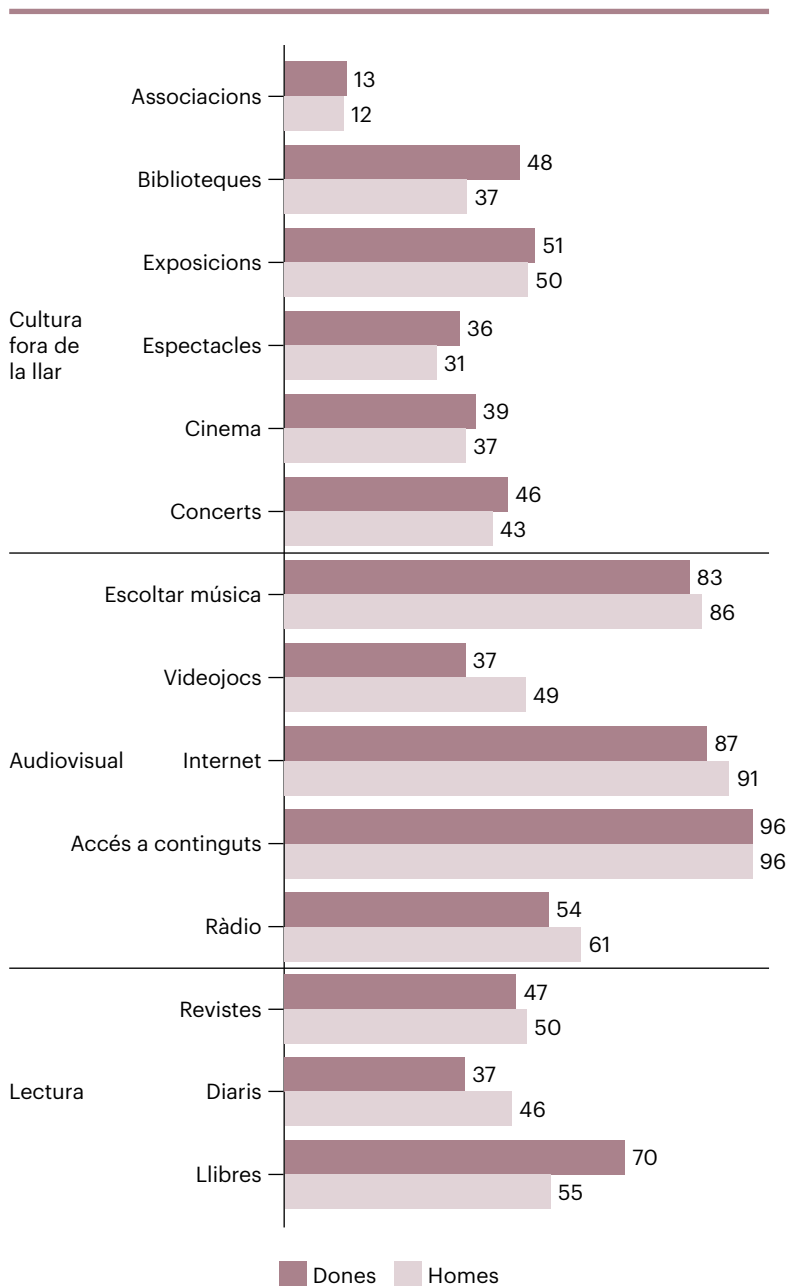
Pel que fa a les diferències de participació entre sexes, les dades mostren que les dones presenten una participació més elevada en activitats culturals fora de la llar, especialment en aquelles vinculades a l'accés al coneixement i a la programació cultural. Destaquen, de manera notable, l'ús de biblioteques (48 % de dones davant del 37 % d'homes) i l'assistència a espectacles (36 % vs. 31 %). També en concerts les dones mantenen un lleuger avantatge (46 % vs. 43 %). En canvi, la participació en associacions mostra una pràctica paritat (13 % dones i 12 % homes), fet que indica un espai de socialització comunitària menys marcat per diferències de gènere.

Pel que fa als consums digitals i mediàtics, escoltar música i accedir a continguts audiovisuals són pràctiques àmpliament esteses i sense diferències rellevants entre dones i homes, la qual cosa suggereix una convergència d'hàbits en activitats quo-

tidianes i altament digitalitzades. En canvi, els homes continuen mostrant una participació superior en videojocs, navegació per internet i escolta de ràdio, tres àmbits tradicionalment masculins que mantenen aquesta tendència.

En l'àmbit de la lectura, les diferències són especialment significatives. La lectura de llibres és clarament més habitual entre les dones (70 %, davant del 55 % dels homes), un patró que es manté estable en el temps i que reforça la idea d'un major vincle femení amb les pràctiques lectores. Per contra, la lectura de diaris és més freqüent entre els homes, mentre que les revistes presenten diferències mínimes, amb una lleugera prevalença masculina (50 % vs. 47 %).

Gràfic 42. Usos i costums culturals dels catalans per sexe
En percentatge. 2025

Nota: L'accés a continguts audiovisuals inclou la televisió convencional.

Font: Departament de Cultura, *Pràctiques culturals de la població*.

En síntesi, les dones destaquen en activitats culturals presencials i en pràctiques lectores, mentre que els homes sobresurten en consums digitals vinculats a la tecnologia, la informació immediata i l'entreteniment interactiu. Alhora, hi ha àmbits — com escoltar música, accedir a continguts digitals o llegir revistes— en els quals les diferències de gènere pràcticament desapareixen, indicant espais de convergència cultural. Aquestes tendències apunten la necessitat de polítiques culturals sensibles al gènere, que tinguin en compte tant les preferències diferenciades com els espais compartits per fomentar una participació més equilibrada i inclusiva.

Les dades mostren un panorama de consum cultural clarament desigual entre els territoris catalans, amb patrons que responen tant a la disponibilitat d'equipaments com a factors demogràfics i socioculturals. Les Comarques gironines, el Camp de Tarragona i el Penedès destaquen per uns nivells de participació cultural globalment alts, amb valors elevats en activitats presencials i digitals. Aquestes zones combinen una oferta cultural relativament densa amb una població cohesionada i acostumada a participar en activitats culturals diverses, fet que es reflecteix en indicadors sistemàticament per sobre de la mitjana.

En canvi, les Terres de l'Ebre presenten els valors més baixos en molts dels indicadors, un patró que pot estar relacionat amb la dispersió territorial, la menor densitat d'equipaments i una estructura demogràfica més envellida. Tot i això, en alguns àmbits concrets —especialment en activitats digitals— aquest territori s'acosta a les xifres d'altres zones, el que palesa un potencial de creixement si s'hi reforça l'accessibilitat cultural.

Quadre 27. Usos i costums culturals dels catalans per àmbit territorial
En percentatge. 2025

		Alt Pirineu i Aran	Àmbit metropolità	Camp de Tarragona	Comarques centrals	Comarques gironines	Penedès	Ponent	Terres de l'Ebre
Lectura	Llibres	66	64	57	62	58	65	60	57
	Diaris	36	41	43	48	39	41	44	38
	Revistes	56	48	55	53	47	46	53	48
Audiovisual	Ràdio	75	54	62	67	61	63	64	57
	Accés a continguts	100	96	96	96	96	96	98	96
	Internet	87	89	90	92	86	91	91	85
	Videojocs	37	43	46	40	41	45	41	42
	Escoltar música	91	85	83	79	83	88	78	80
Cultura fora de la llar	Concerts	54	45	41	43	45	46	47	29
	Cinema	23	39	39	36	36	38	42	28
	Espectacles	37	34	28	35	31	38	39	22
	Exposicions	56	51	51	49	46	53	56	42
	Biblioteques	49	43	36	47	41	48	41	45
	Associacions	13	11	13	21	11	14	15	9

Nota: L'accés a continguts audiovisuals és diari i inclou la televisió convencional.
Font: Departament de Cultura, *Enquesta de participació cultural a Catalunya*.

L'Alt Pirineu i Aran configura un perfil singular: combina valors molt alts en determinades activitats amb xifres més baixes en d'altres. Aquesta polarització pot respondre a un teixit comunitari fort i a una participació elevada en activitats locals, tot i les limitacions d'oferta pròpies d'un territori de muntanya.

Ponent i les Comarques centrals mostren un comportament intermedi però sòlid, amb bons resultats en consums digitals i en activitats de lleure cultural. Malgrat tenir menys equipaments que les zones metropolitanes o costaneres, mantenen nivells de participació estables i, en alguns casos, superiors a la mitjana catalana.

Finalment, l'àrea metropolitana de Barcelona, tot i concentrar la major oferta cultural del país, no lidera de manera clara la participació en la majoria d'indicadors. La seva gran heterogeneïtat interna —tant socioeconòmica com demogràfica— genera un patró de consum cultural més dispers, amb segments molt actius i d'altres amb nivells de participació més baixos.

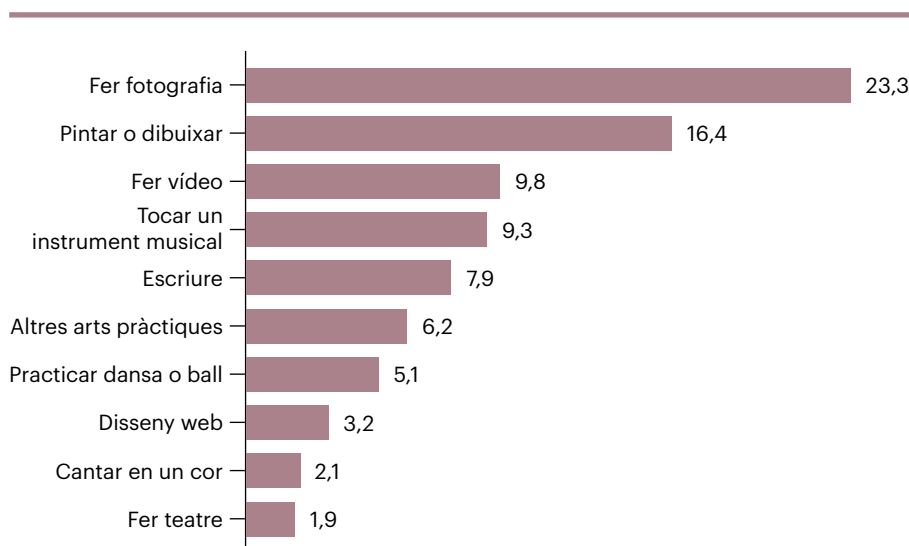
En conjunt, el mapa territorial del consum cultural a Catalunya mostra que l'oferta per si sola no garanteix una participació elevada i que els territoris amb més cohesió social i millor equilibri entre proximitat, accessibilitat i capital cultural tendeixen a presentar els millors resultats.

PRÀCTIQUES CULTURALS

Segons l'*Enquesta d'hàbits i pràctiques culturals a Espanya* del Ministeri de Cultura, la pràctica de fer fotografies és l'activitat creativa no professional amb més penetració entre la població catalana (23,3 %). Aquesta prevalença confirma la consolidació d'un model de creativitat quotidiana altament mediatitzat per dispositius mòbils, xarxes socials i plataformes de compartició d'imatges. Pintar o dibuixar (16,4 %) i fer vídeos (9,8 %) completen aquest bloc d'activitats visuals, que es caracteritzen per una elevada accessibilitat tecnològica, baixos costos d'entrada i una forta vinculació amb l'autorepresentació i la comunicació digital.

Gràfic 43. Pràctiques artístiques realitzades pels catalans

En percentatge. 2025

Font: Ministeri de Cultura, *Enquesta d'hàbits i pràctiques culturals a Espanya*.

Les activitats vinculades a la música i l'escriptura mantenen una presència significativa: tocar un instrument musical (9,3 %) i escriure (7,9 %) continuen sent pràctiques d'expressió personal amb una tradició cultural consolidada. Tot i que requereixen un cert grau d'aprenentatge o dedicació, aquestes activitats mostren una estabilitat notable en el temps i reflecteixen la persistència d'interessos creatius que van més enllà de les dinàmiques digitals immediates. Les arts plàstiques (6,2 %) i la pràctica de dansa o ball (5,1 %) presenten nivells d'implicació més baixos, possiblement condicionats per la necessitat d'espais específics, materials o formació reglada, factors que poden limitar-ne la pràctica *amateur*.

En l'àmbit de les activitats escèniques i digitals especialitzades, la participació és sensiblement inferior. El disseny de webs (3,2 %) requereix competències tècniques específiques que no estan àmpliament distribuïdes entre la població, mentre que fer teatre (1,9 %) o cantar en un cor (2,1 %) impliquen dinàmiques col·lectives, horaris coordinats i una vinculació comunitària que no sempre és fàcil de sostenir. Aquestes activitats, tot i tenir un alt valor cultural i social, presenten barreres d'entrada més elevades que les pràctiques creatives individuals i digitals.

En síntesi, el patró general mostra una clara hegemonia de les activitats visuals i digitals de fàcil accés —fotografia, dibuix, vídeo— que responen a un ecosistema cultural marcat per la immediatesa, la producció *amateur* i la circulació constant de continguts. En canvi, les pràctiques que requereixen formació, espais específics o participació col·lectiva —arts escèniques, música coral, disseny web— registren nivells de participació més baixos. Aquestes tendències reflecteixen tant les preferències individuals com les condicions materials i estructurals que faciliten o dificulten la pràctica creativa en el context català actual.

EQUIPAMENTS PER A LA PRÀCTICA CULTURAL

Catalunya disposa d'un sistema ampli i diversificat d'equipaments culturals que permeten l'accés a la cultura, la participació ciutadana i el desenvolupament de pràctiques culturals. Els equipaments vinculats a la lectura i les lletres continuen sent els més nombrosos: el país compta amb 570 llibreries i 449 biblioteques públiques, una xarxa que cobreix tot el territori i que constitueix la infraestructura cultural més estesa. En l'àmbit patrimonial, el Registre de Museus identifica 506 museus i col·leccions, als quals s'afegeixen 362 arxius, majoritàriament de titularitat pública. Pel que fa a la cultura de proximitat, Catalunya disposa de 219 ateneus federats, repartits de manera notablement més equilibrada que altres equipaments.

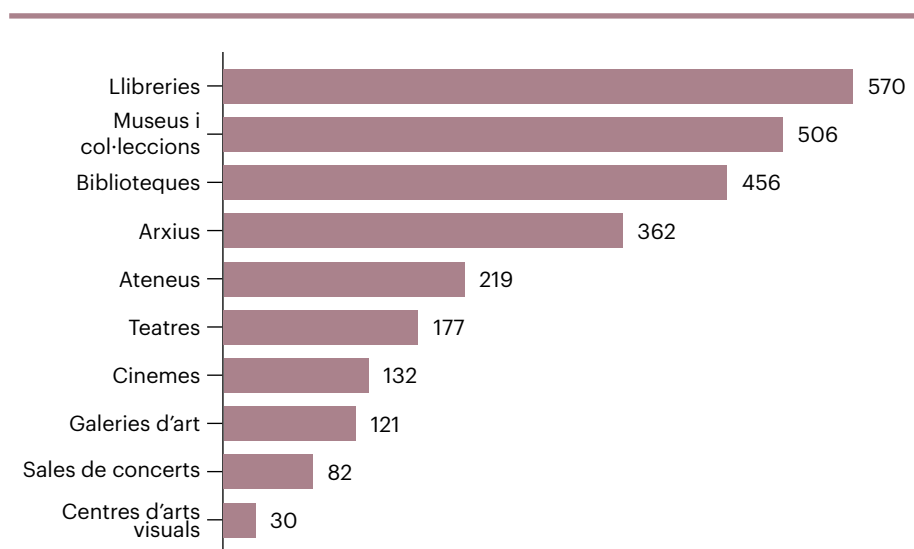
Altres tipologies presenten una distribució més concentrada. Les 121 galeries d'art, de titularitat privada, es localitzen sobretot a la franja litoral i a l'Àmbit metropolità, mentre que els 30 centres d'arts visuals públics tenen una presència més homogènia. Els equipaments escènics i audiovisuals —177 teatres, 132 sales de cinema i 82 sales de concerts— es concentren principalment a les grans ciutats, especialment a l'àrea metropolitana de Barcelona.

La distribució dels equipaments culturals per àmbits territorials mostra un desequilibri estructural que es repeteix en totes les tipologies. L'Àmbit metropolità concentra la major part dels equipaments en valors absoluts: 218 arxius, 102 ateneus, 186 biblioteques, 369 llibreries, 156 museus i col·leccions, 115 teatres, 51 cinemes i 62 sales de concerts. Aquesta concentració respon tant al pes demogràfic (63 % de la població) com a la densitat urbana i la presència d'infraestructures culturals consolidades.

En canvi, els territoris menys poblats —Alt Pirineu i Aran, Ponent, Comarques centrals i Terres de l'Ebre— presenten una dotació molt inferior. L'Alt Pirineu i Aran, tot i representar el 3 % dels equipaments totals, destaca per la seva extensió territorial i la dificultat de connexió entre municipis. Les Terres de l'Ebre i la Comarques centrals mostren mancances estructurals en tipologies clau com galeries d'art, sales de concerts i teatres.

Gràfic 44. Equipaments culturals

En unitats. 2025

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*. Les dades de llibreries s'han obtingut a partir d'una consulta feta al Sistema de Balanços Ibèrics dels CNAE 4761 – Comerç al detall de llibres a establiments especialitzats i 4762 – Comerç al detall de diaris i articles de papereria a establiments especialitzats. Les dades de sales de concerts s'han obtingut de la web de l'Associació de Sales de Concerts de Catalunya (ASACC), i les d'ateneus, de la web de la Federació Ateneus Catalunya (FAC).

Les Comarques gironines i el Camp de Tarragona presenten una dotació intermèdia, amb una cobertura notable en museus, biblioteques i llibreries, però amb dèficits en equipaments escènics i en galeries d'art.

L'indicador d'equipaments per cada 100.000 habitants permet analitzar la disponibilitat relativa d'infraestructures culturals i aporta una lectura més precisa dels desequilibris territorials. Aquest enfocament mostra que els territoris menys poblats poden presentar ràtios aparentment elevades, mentre que les zones densament poblades, tot i concentrar la major part de l'oferta, registren valors inferiors a la mitjana catalana. Aquesta dualitat obliga a interpretar les dades amb cautela i a considerar conjuntament la dimensió demogràfica, territorial i funcional dels equipaments.

- L'Alt Pirineu i Aran exemplifica aquesta situació. Tot i disposar d'un nombre absolut reduït d'equipaments, presenta ràtios molt altes en museus, biblioteques i arxius, amb valors que superen àmpliament la mitjana catalana. Aquest resultat és conseqüència directa de la baixa densitat de població, però no implica una cobertura cultural suficient. El territori no compta amb cap centre d'arts visuals ni sala de concerts i només disposa d'un teatre i una galeria d'art, fet que limita la diversitat de l'oferta cultural i l'accés a equipaments especialitzats. A això s'hi afegixen les dificultats de connectivitat entre municipis, que condicionen l'ús real dels equipaments existents.
- En l'Àmbit metropolità, la situació és inversa. Tot i concentrar el volum més alt d'equipaments del país, la seva elevada densitat demogràfica fa que els valors per habitant siguin inferiors a la mitjana catalana en gairebé totes les categories. Només en arxius, llibreries, galeries d'art i sales de concerts presenta ràtios superiors o properes a la mitjana. Aquest desequilibri revela la pressió que la concentració de població exerceix sobre les infraestructures culturals metropolitanes i posa de manifest la necessitat de reforçar la disponibilitat relativa d'equipaments en un territori que acull el 63 % de la població catalana.

Quadre 28 Nombre d'equipaments per àmbits territorials

En unitats. 2025

	Alt Pirineu i Aran	Àmbit metropolità	Camp de Tarragona	Comarques centrals	Comarques gironines	Penedès	Ponent	Terres de l'Ebre
Arxius	10	218	29	23	45	10	15	12
Ateneus	5	102	15	14	34	29	18	2
Biblioteques públiques	10	186	41	51	64	26	43	35
Centres d'arts visuals	0	15	3	2	3	4	2	1
Galeries d'art	1	91	4	0	18	3	4	0
Llibreries	3	369	37	35	65	27	22	12
Museus i col·leccions	39	156	43	68	86	30	48	36
Sales de cinema	5	51	12	10	16	12	13	13
Sales de concerts	0	62	4	4	5	1	6	0
Teatres	1	115	10	14	21	4	10	2

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*. Les dades de llibreries s'han obtingut a partir d'una consulta feta al Sistema de Balanços Ibèrics dels CNAE 4761 – Comerç al detall de llibres a establiments especialitzats i 4762 - Comerç al detall de diaris i articles de papereria a establiments especialitzats. Les dades de sales de concerts s'han obtingut de la web de l'Associació de Sales de Concerts de Catalunya (ASACC), i les d'ateneus, de la web de la Federació Ateneus Catalunya (FAC).

- Les Comarques gironines constitueixen un dels àmbits territorials amb millor dotació relativa. Superen la mitjana catalana en la majoria de tipologies, especialment en museus, biblioteques i galeries d'art. Aquest patró reflecteix una combinació equilibrada entre densitat demogràfica, tradició cultural i presència d'equipaments de proximitat, que situa les Comarques gironines com un dels àmbits amb més cohesió cultural del país.
- El Camp de Tarragona presenta una situació intermèdia, amb ràtios que se situen lleugerament per sota de la mitjana catalana en diverses tipologies. Tot i disposar d'una xarxa notable de museus, biblioteques i arxius, mostra déficits en galeries d'art, teatres, ateneus i sales de concerts. Aquest patró respon a una estructura territorial marcada per la concentració urbana a l'entorn de Tarragona i Reus, combinada amb municipis mitjans i petits que no sempre poden sostenir equipaments especialitzats. La dotació relativa és, per tant, suficient en equipaments de base, però limitada en aquells que requereixen un teixit cultural privat més robust.
- El Penedès presenta un perfil més heterogeni. Destaca en ateneus i centres d'arts visuals, però mostra déficits en biblioteques, llibreries, teatres, arxius i galeries d'art. Aquest desequilibri evidencia un territori amb una vida associativa intensa, però amb mancances en equipaments públics i privats vinculats a la lectura, les arts escèniques i la difusió cultural.
- Ponent presenta una dotació intermèdia d'equipaments culturals. El territori disposa d'una bona presència relativa de museus, biblioteques i ateneus. Tanmateix, mostra déficits significatius en llibreries, galeries d'art, centres d'arts visuals i arxius, fet que limita la diversitat de l'oferta cultural. Aquesta situació pot respondre a una combinació de factors com és una estructura territorial extensa, una població dispersa i un teixit cultural privat menys dens que el d'altres àmbits. Tot plegat configura un territori amb una bona base patrimonial i de lectura pública, però amb mancances en equipaments vinculats a la creació, la difusió artística i les arts en viu.

Quadre 29. Nombre equipaments per 100.000 habitants i àmbits territorials

En unitats. 2025

	Mitjana Catalunya	Alt Pirineu i Aran	Àmbit metropolità	Camp de Tarragona	Comarques centrals	Comarques gironines	Penedès	Ponent	Terres de l'Ebre
Arxius	4,5	13,0	4,2	5,1	5,3	5,5	1,9	3,9	6,3
Ateneus	2,7	6,5	2,0	2,7	3,2	4,2	5,5	4,7	1,0
Biblioteques públiques	5,6	13,0	3,6	7,3	11,8	7,9	4,9	11,3	18,4
Centres d'arts visuals	0,4	0,0	0,3	0,5	0,5	0,4	0,8	0,5	0,5
Galeries d'art	1,5	1,3	1,8	0,7	0,0	2,2	0,6	1,0	0,0
Llibreries	7,0	3,9	7,2	6,6	8,1	8,0	5,1	5,8	6,3
Museus i col·leccions	6,2	50,5	3,0	7,6	15,7	10,6	5,7	12,6	18,9
Sales de cinema	1,6	6,5	1,0	2,1	2,3	2,0	2,3	3,4	6,8
Sales de concerts	1,0	0,0	1,2	0,7	0,9	0,6	0,2	1,6	0,0
Teatres	2,2	1,3	2,2	1,8	3,2	2,6	0,8	2,6	1,0

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*. Les dades de llibreries s'han obtingut a partir d'una consulta feta al Sistema de Balanços Ibèrics dels CNAE 4761 – Comerç al detall de llibres a establiments especialitzats i 4762 - Comerç al detall de diaris i articles de papereria a establiments especialitzats. Les dades de sales de concerts s'han obtingut de la web de l'Associació de Sales de Concerts de Catalunya (ASACC), i les d'ateneus, de la web de la Federació Ateneus Catalunya (FAC).

- Les Comarques centrals també presenten una dotació intermèdia, amb ràtios que superen la mitjana catalana en equipaments de base com biblioteques, llibreries, ateneus i museus. Aquestes fortaleces reflecteixen un territori amb una tradició cultural consolidada i una xarxa d'equipaments públics ben implantada. Tanmateix, la seva principal singularitat en negatiu és l'absència total de galeries d'art, els valors baixos en sales de concerts i una presència limitada de centres d'arts visuals, fet que restringeix la diversitat de l'oferta cultural contemporània i la capacitat d'atracció de projectes artístics especialitzats. En conjunt, les Comarques centrals combinen una bona cobertura d'equipaments culturals generalistes amb mancances estructurals en infraestructures vinculades a la creació i exhibició artística.
- Les Terres de l'Ebre constitueixen un dels territoris amb més desequilibris interns. Presenten els valors més baixos del país en ateneus, galeries d'art i sales de concerts, i mostren dèficits en llibreries i teatres. Tot i això, disposen d'una ràtio elevada de biblioteques i museus, que respon a una tradició patrimonial consolidada i a la presència d'equipaments públics de base. La manca d'equipaments vinculats a la creació contemporània i a les arts en viu limita, però, la diversitat de l'oferta cultural disponible.

La lectura conjunta d'aquests indicadors mostra que els desequilibris territorials no es poden interpretar només a partir del nombre absolut d'equipaments. Els territoris extensos i poc poblats poden presentar ràtios elevades que no reflecteixen necessàriament una bona accessibilitat, mentre que les zones metropolitanes, tot i concentrar la major part de l'oferta, registren una disponibilitat relativa inferior a la mitjana. Aquestes diferències es veuen reforçades per patrons de concentració específics: els equipaments urbans com cinemes, teatres i sales de concerts es localitzen prin-

principalment a les grans ciutats; els ateneus tenen una distribució més equilibrada, especialment a les Comarques gironines i al Penedès; les galeries d'art es concentren a la costa i a l'Àmbit metropolità; i els centres d'arts visuals públics, tot i ser escassos, presenten una distribució més homogènia.

En conjunt, l'indicador per cada 100.000 habitants confirma que la dotació cultural del país és desigual i que les necessitats territorials són molt diferenciades. Aquesta lectura matisada reforça la necessitat de polítiques culturals que abordin els dèficits específics de cada àmbit i que garanteixin una major equitat territorial en l'accés a la cultura.

L'anàlisi de la distribució territorial dels equipaments culturals mostra que el sistema cultural català és ampli i divers, però presenta patrons de concentració que expliquen bona part dels desequilibris detectats. Els equipaments vinculats a les arts escèniques i audiovisuals, com cinemes, teatres i sales de concerts, es localitzen principalment a les grans ciutats, on la densitat de població i la dinàmica cultural urbana en faciliten la viabilitat. En canvi, els equipaments de proximitat, com els ateneus, mantenen una presència més equilibrada al territori, amb una especial rellevància a les Comarques gironines i al Penedès, on la tradició associativa continua sent un element estructural de la vida cultural. Les galeries d'art, majoritàriament privades, es concentren a la costa i a l'Àmbit metropolità, mentre que els centres d'arts visuals públics, tot i ser escassos, presenten una distribució més homogènia que la resta d'equipaments especialitzats.

Aquestes pautes de concentració s'inscriuen en un mapa cultural marcat per desequilibris estructurals. Les zones metropolitanes concentren la major part de l'oferta cultural del país, però la seva elevada densitat demogràfica fa que la disponibilitat relativa d'equipaments per habitant sigui inferior a la mitjana catalana en moltes categories. Per contra, els territoris extensos i poc poblats, com l'Alt Pirineu i Aran o les Terres de l'Ebre, presenten mancances significatives en equipaments especialitzats i en infraestructures escèniques, tot i que alguns d'ells mostren ràtios elevades en museus o biblioteques com a resultat de la baixa densitat de població. Entre aquests dos extrems, territoris com les Comarques gironines o el Camp de Tarragona mostren una dotació més equilibrada, mentre que el Penedès, Ponent i les Comarques centrals combinen punts forts amb dèficits persistents en tipologies clau.

En conjunt, les diferències territorials responen a una combinació de factors demogràfics, econòmics i geogràfics que condicionen tant la implantació com la sostenibilitat dels equipaments culturals. Aquestes desigualtats posen de manifest la necessitat de polítiques culturals que reforcin la cohesió territorial i que abordin de manera específica les mancances de cada àmbit. Cal prioritzar especialment els equipaments escènics, les arts visuals i els espais de dinamització cultural en aquells territoris on la presència d'infraestructures és més limitada, tot garantint que la ciutadania, independentment del lloc on visqui, tingui accés efectiu i equitatiu a la cultura.

Capítol 4.

Revisió de les polítiques culturals

Revisió de les polítiques culturals

En aquest article s'ofereix una panoràmica àmplia de les polítiques culturals impulsades pels diferents estaments de la Generalitat de Catalunya durant l'any 2025, un període marcat per la represa de l'activitat parlamentària després de les eleccions del 2024. Cal remarcar, però, que aquest any s'ha optat per no incloure en aquesta anàlisi la mirada sobre les polítiques culturals locals, atès que la dispersió de la informació i l'absència de dades sistematitzades dificulten enormement la possibilitat d'oferir-ne una visió rigorosa i comparada.

El balanç de l'acció cultural de l'exercici 2025 es pot sintetitzar en cinc fets destacats, que reflecteixen les prioritats institucionals del moment i permeten entendre com el Govern ha volgut donar resposta als reptes estructurals del sector cultural.

1. Reactivació legislativa i impuls de tres lleis culturals clau. El Govern va recuperar tres iniciatives treballades durant la legislatura anterior, dues de les quals havien decaïgut i l'altra s'havia quedat a mig tràmit. El Projecte de Llei de l'Institut de la Filmoteca de Catalunya i el Projecte de Llei del patrimoni cultural immaterial van tornar al Parlament al mes de febrer, mentre que el Projecte de Llei de drets culturals de Catalunya hi va arribar per primera vegada al mes de setembre, després d'un llarg procés d'elaboració. Aquest triple impuls obre un nou cicle legislatiu que permetrà dotar el sistema cultural català d'un marc normatiu sòlid, actualitzat i coherent amb els reptes presents i futurs.

2. Pròrroga pressupostària i bloqueig del 2 % cultural. La pròrroga pressupostària del 2025 va ser un dels factors que més va condicionar la política cultural. En mantenir-se el pressupost de l'any 2023, ja que el 2024 també hi va haver pròrroga pressupostària, el Departament de Cultura ha tingut més dificultats per l'impuls de noves polítiques, per l'actualització de les línies de subvencions i pel desplegament de nous projectes estratègics. A més, ha frenat el creixement del pressupost cultural, ajornant l'objectiu de destinar a cultura el 2 % del pressupost de la Generalitat. Aquesta limitació redueix la capacitat de transformació del sector, impedeix planificacions a mitjà i llarg termini i manté la cultura en una situació de continuïtat administrativa que dificulta abordar reptes estructurals com la precarietat, la modernització d'equipaments o la internacionalització.

3. Impuls del Pacte Nacional per la Llengua i reforç de la política lingüística. El 2025 va ser un any especialment intens en política lingüística i va estar marcat per l'aprovació del Pacte Nacional per la Llengua. El pacte fixa objectius fins al 2030 i preveu augmentar el pressupost fins a un mínim de 200 milions d'euros anuals per reforçar l'ús social del català en un context d'emergència lingüística. Amb aquest pacte, el Govern impulsa programes per incorporar el català a les tecnologies de la llengua i a la intel·ligència artificial, activa un pla de xoc per a l'ensenyament del català a persones adultes, reforça la presència de la llengua als mitjans i a les plataformes digitals i millora la socialització lingüística en àmbits com l'esport o l'acollida de població nouvinguda.

4. Celebració a Barcelona de la trobada de ministres de Cultura en el marc de Mondiacult 2025. La celebració d'aquest fòrum, que reuneix ministres de Cultura de tot el món per definir l'agenda internacional de la cultura dels anys següents, va situar la ciutat de Barcelona al centre del debat mundial sobre les polítiques culturals. Vinculat a la celebració d'aquesta cimera, es va impulsar un espai de reflexió i debat que es va anomenar Àgora Cívica, en què totes les administracions públiques van participar impulsant activitats i posicionant la cultura com un vector de cohesió social, equitat territorial i enfortiment democràtic.

5. Expansió de la cultura en l'educació. Al llarg de l'any 2025, el Programa per a la millora de la presència de les arts i la cultura en l'educació va començar a mostrar els primers resultats. A finals d'any, el Departament de Cultura va anunciar que la meitat

dels centres educatius de Catalunya disposaven d'algun projecte o pràctica artística en el seu currículum, una xifra que evidencia l'avenç en la implementació a les aules de polítiques públiques orientades a fomentar la creativitat, el pensament crític i la participació cultural des de les primeres etapes educatives.

Parlament

ACTIVITAT LEGISLATIVA

L'any 2025 va estar marcat per la plena recuperació de l'activitat parlamentària després del cessament temporal provocat per la convocatòria per la convocatòria d'eleccions del març del 2024, que va deixar el Parlament sense activitat legislativa entre el març i el setembre. Al llarg de l'any 2025, el Parlament de Catalunya va aprovar un total de 13 lleis en àmbits diversos, però sense incorporar cap regulació específica en matèria cultural. Cal recordar que la darrera norma amb incidència directa en aquest camp va ser la Llei 6/2022, de modificació de la Llei 9/1993 del patrimoni cultural català, promulgada per reforçar els mecanismes de protecció i control d'establiments emblemàtics en consolidar la preservació com a part del patrimoni cultural del país.

Al llarg de l'any 2025, el Parlament de Catalunya va aprovar un total de 13 lleis en àmbits diversos, però sense incorporar cap regulació específica en matèria cultural.

Iniciatives legislatives en tràmit

La convocatòria electoral del 2024 va provocar que decaiguessin les iniciatives legislatives referents al Projecte de Llei de l'Institut de la Filmoteca de Catalunya i al Projecte de Llei del patrimoni cultural immaterial, tots dos ja en tràmit parlamentari. També va quedar en suspens l'elaboració de l'Avantprojecte de Llei de drets culturals de Catalunya, que, tot i ser una aposta estratègica de la conselleria anterior, no es va arribar a registrar al Parlament.

Amb el reinici de l'activitat, el febrer del 2025 el Govern va tornar a presentar al Parlament les dues lleis que havien decaïgut i, al mes de setembre, va registrar l'esperat Projecte de Llei de drets culturals de Catalunya, que també ha estat admès a tràmit. Aquestes tres iniciatives del Govern obren un nou cicle legislatiu en matèria cultural.

Mocions aprovades

L'any 2025 només es va aprovar una moció directament vinculada amb l'àmbit d'aquest informe: la Moció 151/XV, relativa al foment i l'aprenentatge de la llengua catalana. Aquesta moció insta el Govern a dotar la CCMA dels recursos necessaris per crear i impulsar una eina audiovisual d'aprenentatge del català dins la plataforma 3Cat, amb l'objectiu de garantir un accés lliure, gratuït i universal a la llengua. També estableix que el Govern n'ha de fer la promoció adequada un cop l'eina entri en funcionament.

Resolucions adoptades

En matèria cultural destaca la Resolució 469/XV, que insta la creació d'una xarxa d'espais culturals d'acollida i atenció primària, concebuts com a serveis essencials per garantir l'accés universal a la cultura, amb mecanismes de finançament mixt, models de gestió publicocomunitària i sistemes d'avaluació. En la mateixa línia, la Resolució 455/XV reconeix l'art i la cultura com a recursos per a la salut i el benestar, i exhorta a desenvolupar la prescripció social basada en actius culturals amb projectes pilot, aliances intersectorials i metodologies rigoroses.

Altres resolucions que es van prendre durant l'any perseguïen reforçar la protecció i projecció del patrimoni cultural català. En aquest àmbit, s'hi inclou el suport a la candidatura del pessebrisme a la Unesco, la incorporació de la Setmana Santa de Mataró al Catàleg del patrimoni festiu i el reconeixement de l'aportació cultural del poble gitano, amb mesures per impulsar la rumba catalana, el flamenc i el garrotín. També es van adoptar resolucions per instar el Govern a actualitzar el cens i el mapa d'equipaments culturals i a revisar el Pla d'equipaments, o el reconeixement del vi i el cava com a elements exportadors de cultura. Finalment, hi ha resolucions que aborden qüestions de governança i qualitat dels serveis, com la que insta a internalitzar el servei d'intèrprets de llengua de signes de la Generalitat de Catalunya, o la que insta el Govern a fer un seguiment de les recomanacions de la Sindicatura de Comptes sobre els ajuts a projectes culturals en les modalitats d'aportacions reintegrables i subvencions corresponents als exercicis del 2018 al 2022.

La Moció 151/XV, relativa al foment i l'aprenentatge de la llengua catalana, insta el Govern a dotar la CCMA dels recursos necessaris per crear i impulsar una eina audiovisual d'aprenentatge del català dins la plataforma 3Cat, amb l'objectiu de garantir un accés lliure, gratuït i universal a la llengua.

COMISSIÓ DE CULTURA

L'any 2025 la Comissió de Cultura va dur a terme 12 sessions, en les quals es va abordar un ampli ventall de qüestions relacionades amb la situació del sistema cultural català, centrant-se en la protecció del patrimoni cultural material i immaterial, en el suport a la cultura popular i l'associacionisme i en la millora dels equipaments culturals arreu del territori. També va abordar el tema del finançament del sector, les polítiques del llibre i la lectura, els reptes del sector audiovisual, el binomi educació i cultura i la innovació cultural.

El patrimoni cultural, tant material com immaterial, va ser un dels principals eixos de treball de la Comissió de Cultura durant aquest exercici. La comissió va abordar qüestions de conservació de grans conjunts patrimonials, com el de Tàrraco, per reclamar més estabilitat pressupostària i millor coordinació institucional. També va tractar casos concrets com ara l'afectació per les vibracions del traçat ferroviari a l'amfiteatre romà de Tarragona, o la petició de mesures específiques de protecció de la pedrera del Mèdol. En l'àmbit patrimonial, també es va tractar la rehabilitació de la Foneria de Canons de la Rambla tot reivindicant l'enfocament d'innovació i cultura digital, i es va debatre el futur del Museu de les Cultures del Vi de Catalunya, VIN-SEUM, amb la proposta reeixida de reconèixer-lo com a museu d'interès nacional.

Pel que fa al patrimoni immaterial, la comissió va dedicar una atenció destacada a les candidatures catalanes a la Unesco. El pessebrisme ha rebut un ampli consens polític, i també s'ha donat suport a les candidatures de la sardana i la rumba catalana. Igualment, es van tractar els reconeixements de festes i tradicions, com la Setmana Santa de Mataró o la processó del Sant Enterrament de Tarragona, i es va posar en relleu la necessitat de simplificar els procediments administratius de catalogació d'aquests tipus d'esdeveniments.

La sessió dedicada al centenari del naixement de la soprano Victòria dels Àngels va servir per subratllar la importància del seu llegat i la necessitat de reforçar el suport institucional a la fundació que porta el seu nom.

La cultura popular va ser un tema recurrent en les sessions que la Comissió de Cultura ha realitzat al llarg del 2025. Les colles de diables, el bestiar i els balls de foc van alertar d'una situació crítica arran de la derogació del Decret 252/1999, que va deixar el sector sense un marc normatiu clar, fet que genera inseguretat jurídica, prohibicions municipals i problemes amb les assegurances. Les entitats reclamen una nova regulació que garanteixi la continuïtat d'aquestes pràctiques patrimonials.

La Coordinadora de Colles Castelleres va proposar ampliar el Decret 30/2015 per incorporar-hi requisits sanitaris que millorin la seguretat durant les actuacions castelleres i, també, dotar de millores sanitàries i desfibril·ladors els locals d'assaig de les colles. El debat va evidenciar la necessitat d'un marc actualitzat que protegeixi la seguretat sense desvirtuar el caràcter comunitari dels castells.

Les colles de diables, el bestiar i els balls de foc van alertar d'una situació crítica arran de la derogació del Decret 252/1999, que va deixar el sector sense un marc normatiu clar.

El Secretariat de Corals Infants va alertar de la davallada de participants en aquesta modalitat de cant i reclama més suport institucional per garantir la continuïtat del model, especialment a través dels projectes De l'escola al cor i Europa Cantat Junior 2026.

Diverses compareixences van reivindicar el paper de l'associacionisme cultural com a motor de cohesió social i dinamització territorial. Adifolk, la Federació d'Ateneus de Catalunya, el Misteri de la Selva i la Fundació Orfeó Lleidatà van exposar projectes que combinen cultura, comunitat i projecció internacional. Especialment rellevant és el projecte de prescripció social de l'Orfeó Lleidatà, que integra cultura i salut per millorar el benestar emocional de col·lectius vulnerables. Aquest enfocament va rebre una bona valoració per part de la comissió, pel fet de situar Catalunya en una línia innovadora de polítiques culturals amb impacte social.

La comissió va dedicar un espai rellevant a la discussió sobre equipaments culturals i la seva distribució territorial. Es van aprovar per unanimitat les propostes que insten a finalitzar infraestructures llargament aturades, com el Teatre Auditori de Constantí, i l'impuls de nous equipaments en zones amb dèficit, com l'espai escènic i musical de la Seu d'Urgell. També es va debatre la revisió del Pla d'equipaments culturals de Catalunya (Peccat), que va finalitzar la seva vigència l'any 2020, amb la voluntat d'actualitzar-lo amb criteris de sostenibilitat, inclusió i equitat territorial. Aquest debat s'inscriu en una preocupació més àmplia per la planificació estratègica dels equipaments i per la necessitat de disposar d'un marc actualitzat que respongui a les necessitats culturals del país.

Especialment rellevant és el projecte de prescripció social de l'Orfeó Lleidatà, que integra cultura i salut per millorar el benestar emocional de col·lectius vulnerables.

Un dels temes més recurrents i transversals de l'any va ser el finançament cultural, especialment el compromís d'assignar un mínim del 2 % del pressupost consolidat de la Generalitat al Departament de Cultura. Entitats de tots els sectors van compareixer per denunciar la manca d'execució d'aquest compromís, aprovat en diverses resolucions parlamentàries i reiterat en programes electorals i acords d'investidura. Les entitats van alertar que la pròrroga pressupostària impedeix fer polítiques transformadores i només permet mantenir l'estructura existent. El sector reclama que el 2 % sigui íntegrament per al Departament de Cultura. La comissió va reconèixer la frustració del sector i la necessitat de passar de les declaracions a les accions.

En referència a les polítiques del llibre, lectura i creació literària, la compareixença del director de la Institució de les Lletres Catalanes va permetre exposar les prioritats d'aquesta institució en el període 2025-2028, centrades en el suport a la creació, la traducció, la investigació i els programes educatius. Es va actualitzar també l'estat de desenvolupament del Pla nacional del llibre i la lectura, amb un avanç notable en l'execució de les 73 mesures previstes. La comissió va debatre propostes sobre la lectura fàcil per a persones amb discapacitat intel·lectual, sobre el suport a les editorials petites i mitjanes en català i occità i sobre el paper estratègic de la cultura com a motor social i econòmic. També es van tractar temes com la commemoració del boom literari hispanoamericà a Barcelona i la necessitat de recuperar arxius literaris en risc.

El sector audiovisual va estar especialment present en dues línies de treball: les denúncies sobre el funcionament del sistema de subvencions i la relació amb 3Cat, i el procés legislatiu de la futura Llei de la Filmoteca de Catalunya. Les productores independents van alertar de la pèrdua de lideratge cultural de la indústria audiovisual catalana i van exposar com a motius que ho motiven les condicions contractuals obsoletes, els preus baixos, l'apropiació de drets per part de 3Cat i la lentitud del sistema de subvencions de l'Institut Català de les Empreses Culturals, entre d'altres.

Les productores independents van alertar de la pèrdua de lideratge de l'audiovisual català, que van atribuir a contractes obsolets, preus baixos, l'apropiació de drets per part de 3Cat i la lentitud de les subvencions.

El procés legislatiu vinculat amb el nou estatus que es vol donar a la Filmoteca va activar un bon nombre d'audiències sectorials amb la voluntat de construir una llei amb una base participativa sòlida i una mirada integral sobre el patrimoni filmic i la política cinematogràfica. També es va debatre la precarietat laboral en el doblatge i l'audiovisual, motivada per la manca d'un conveni col·lectiu català, la pressió de les productores per introduir clàusules d'intel·ligència artificial que deixen els artistes desprotegits i la fuga de talent que es produeix al sector.

Finalment, la comissió va abordar qüestions relatives a la presència de la cultura en l'educació i a la innovació cultural. Es va presentar a la comissió el programa per reforçar la presència de les arts en entorns escolars i es va debatre el paper de la cultura digital en la renovació d'espais patrimonials, amb la Foneria de Canons de la Rambla com a exemple de referència.

COMISSIÓ DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

Al llarg de l'any 2025, la Comissió de Política Lingüística del Parlament de Catalunya va dur a terme 11 sessions, en què es va abordar un ampli ventall de qüestions relacionades amb la situació del català, la seva protecció jurídica, la seva presència social i mediàtica i els drets lingüístics de diversos col·lectius. Les compareixences i els debats van permetre identificar reptes estructurals i avançar propostes per reforçar la vitalitat de la llengua en un context de transformació demogràfica, tecnològica i cultural.

Plataforma per la Llengua va presentar una diagnosi severa de la situació del català, i la descriu com una emergència lingüística marcada per la pèrdua d'ús habitual, especialment entre els joves. L'entitat va denunciar discriminacions lingüístiques en sanitat, educació, forces de seguretat i món laboral, i va reclamar un compromís institucional real, espais de socialització en català i aplicació efectiva de la legislació.

El Consorci per a la Normalització Lingüística va exposar el seu paper central en l'acollida lingüística, amb més de 103.000 inscripcions anuals i un alumnat majoritàriament nascut fora de l'Estat. Es va remarcar la necessitat d'enfortir la formació inicial (especialment el nivell A1), ampliar l'oferta i reforçar la connexió entre aprenentatge i ús social. La comissió va aprovar resolucions per impulsar el català en el lleure educatiu i garantir els drets lingüístics de les persones cegues, especialment amb assistents de veu.

El sector dels mitjans en català va ser objecte d'un debat profund. La premsa digital va denunciar la manca d'una política pública clara, la distribució arbitrària de subvencions i els riscos del multilingüisme per al posicionament del català. La premsa en paper i les revistes especialitzades van reivindicar el seu paper com a indicador de salut cultural, i van alertar de la concentració d'ajuts en pocs grups mediàtics i de la necessitat de suport estructural, especialment davant la desaparició dels quioscos i la manca de mecenatge privat. Es va subratllar que les revistes en català són espais de memòria, cultura i cohesió, i que el model de subscripció és clau per a la seva supervivència.

Softcatalà va exposar els reptes del català en l'ecosistema digital: interfícies, aplicacions, intel·ligència artificial generativa, videojocs, motors de cerca i xarxes socials. En aquesta compareixença es va remarcar que, tot i ser una llengua amb una bona presència relativa, pateix diglòssia digital i manca d'exigència institucional. Es van presentar dos plans estratègics: el Pla de l'audiovisual, que aborda cinema, plataformes, ràdio, música i creadors digitals, i el Pla digital i tecnològic, centrat en intel·ligència artificial, visibilitat, interfícies i aprenentatge en línia. Es va destacar que hi ha més de 6.500 continguts en català en plataformes privades i que la intel·ligència artificial obre noves oportunitats en doblatge i eines lingüístiques. Barcelona Supercomputing Center va aportar context sobre projectes de dades i intel·ligència artificial en català.

L'esport va ser identificat com un espai clau per a la socialització lingüística. Una macroenquesta va revelar que només el 27 % d'entrenadors i el 32 % d'esportistes utilitzen habitualment el català, i que només el 14 % dels entrenaments es fan íntegrament en català. Òmnium i la Unió de Federacions Esportives de Catalunya (UFEC) van presentar la campanya «L'esport treu la llengua» per revertir aquestes dinàmiques, en la qual es destaca el paper clau dels entrenadors i de les rutines esportives per consolidar hàbits lingüístics. En l'àmbit universitari, la URV va presentar el Punt de Drets Lingüístics, una iniciativa pionera per garantir la transparència i seguretat lingüística en la docència i els serveis universitaris.

La Federació de Persones Sordes de Catalunya (FESOCA) va denunciar mancances greus en accessibilitat i reconeixement institucional, així com l'exclusió de la llengua de signes catalana del Pacte Nacional per la Llengua. Es va reclamar la reforma urgent de la Llei 17/2010, el desplegament del reglament pendent i la creació d'una diada oficial. D'altra banda, l'Institut d'Estudis Aranesi va exposar els reptes de futur de l'occità com a llengua pròpia d'Aran, tot destacant la necessitat de reforçar-ne l'ús social i la transmissió.

Per últim, el conseller de Política Lingüística va presentar el Pacte Nacional per la Llengua com el marc estratègic central del 2025. Amb 9 horitzons i 21 àmbits, fixa objectius fins al 2030 i preveu un increment pressupostari fins a un mínim de 200 milions d'euros anuals. El pacte aposta per una política lingüística transversal, planificada i basada en dades, amb mecanismes de seguiment i avaluació.

Govern

L'any 2025, la Generalitat de Catalunya va prorrogar els pressupostos per segon any consecutiu, un fet que va tenir conseqüències importants en diversos àmbits de l'acció pública. En el camp de la cultura, aquesta prorroga va generar un escenari de continuïtat administrativa que, tot i garantir el funcionament ordinari de les institucions, va limitar la capacitat d'impulsar noves polítiques i, sobretot, va frenar el creixement del pressupost cultural. Aquest increment havia de permetre assolir el 2 % del pressupost total de la Generalitat, una fita fixada pel Parlament per a l'any 2024 i que, amb la prorroga, va quedar novament ajornada.

La creació del Departament de Política Lingüística, fins aleshores integrat al Departament de Cultura com a secretaria general, va comportar el traspàs de les competències i dels recursos econòmics vinculats a aquesta política al nou departament. Aquest canvi organitzatiu va implicar una redistribució significativa de funcions i pressupost, amb l'objectiu de reforçar i donar més centralitat a les polítiques lingüístiques del país.

La prorroga pressupostària implica mantenir la mateixa estructura de despesa de l'exercici anterior —en aquest cas, de dos anys enrere— amb petits ajustos articulats com a suplement de crèdit. Això dificulta l'augment de partides i la incorporació

de programes nous. En l'àmbit cultural, aquest context es tradueix en dificultats per desplegar projectes estratègics que requereixen finançament addicional o plurienal; manteniment de les subvencions existents sense marge per actualitzar-les segons l'augment de costos, especialment en un context d'inflació; limitacions en la planificació a llarg termini, i menys capacitat d'innovació i de diversificació de l'oferta cultural.

Es van declarar sis nous béns culturals d'interès nacional (BCIN), entre els quals la Casa Roura, la Casa Vallmanya, els plafons de Carl Nesjar segons esbossos de Picasso, Ca l'Ardiaca, l'església de Sant Joan de Belcaire de l'Empordà i el conjunt arqueològic d'Empúries.

En conjunt, la cultura continua funcionant, però amb menys capacitat de creixement i adaptació. Les institucions i els agents culturals poden mantenir l'activitat bàsica, però disposen de menys eines per afrontar reptes estructurals com la precarietat del sector, la modernització dels equipaments o la internacionalització de la creació cultural.

Malgrat aquest context, al llarg del 2025 el Govern va aprovar un nombre significatiu d'acords que afecten la creació cultural, el patrimoni, els equipaments, les indústries culturals i la política lingüística.

Una part destacada d'aquests acords es van centrar en la protecció del patrimoni català. Es van declarar sis nous béns culturals d'interès nacional (BCIN) amb la delimitació corresponent dels seus entorns de protecció: la Casa Roura de Canet de Mar, la Casa Vallmanya d'Alcarràs, el *Plafó de la sardana* i el *Plafó dels arcs*, de Carl Nesjar, segons esbós de Pablo Picasso, Ca l'Ardiaca de Tarragona, l'església de Sant Joan de Belcaire d'Empordà i el conjunt arqueològic d'Empúries. També es van declarar BCIN, en la categoria de zones d'interès etnològic, deu antics forns d'oli de ginebre a Riba-roja d'Ebre. Aquestes declaracions responen a la necessitat de preservar elements singulars del patrimoni, garantir-ne la protecció jurídica i facilitar-ne la restauració i la difusió.

En paral·lel, es van delimitar entorns de protecció de diversos jaciments i conjunts arqueològics, com el Roc del Rumbau de Peramola o el jaciment de Santa Margarida d'Empúries, amb l'objectiu d'evitar-ne la degradació i assegurar-hi intervencions futures rigoroses. També es van aprovar expropiacions per interès social per garantir la conservació del Castellvell de Llinars del Vallès i de les finques del jaciment de Santa Margarida, que havien de passar a titularitat municipal.

El Govern va impulsar actuacions per millorar, ampliar o crear equipaments culturals arreu del territori. S'hi inclouen subvencions directes a ajuntaments per a museus, biblioteques, arxius i centres culturals. Destaquen les inversions per a la nova seu de l'Arxiu Comarcal de la Cerdanya, els projectes dels arxius del Maresme, l'Alt Empordà i el Baix Ebre, la reforma del Museu d'Història d'Artés, la modernització de la Casa de Cultura de la Sénia, la rehabilitació del Centre Cultural de Can Rius a Caldes de Montbui, la reforma de la Biblioteca Municipal Pilarín Bayés de Santa Coloma de Cervelló i la construcció de la nova Biblioteca de Figueres.

També es van impulsar actuacions en equipaments patrimonials emblemàtics, com la restauració de la basílica de Santa Maria del Mar, la consolidació estructural del conjunt dels Josepets de Tortosa, el manteniment del patrimoni històric de Tarragona i Tàrraco o la reurbanització dels accessos al monestir de Santes Creus.

Es va declarar el VINSEUM com a museu d'interès nacional; es va integrar el Museu de l'Aigua i el Tèxtil de Manresa dins el sistema del Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica, i es va autoritzar el protocol d'actuació entre el Ministeri de Cultura, el Departament de Cultura i el Museu Nacional d'Art de Catalunya a partir del qual se

cedeixen la gestió i la programació cultural de la Casa Gomis al MNAC amb la previsió d'obrir-la al públic al llarg del 2026. També es va autoritzar l'ampliació de les plantilles del MNAC i del Teatre Nacional de Catalunya per reforçar-ne la capacitat operativa.

Diverses subvencions directes van donar suport a entitats culturals i de recerca, com la Fundació Montserrat Torrent per a la construcció de l'orgue que porta el seu nom, o l'Institut d'Estudis Catalans per a la creació d'un portal de recursos de patrimoni cultural. També es van aprovar protocols per a commemoracions i col·laboracions, com el centenari de Pere Portabella o els acords amb el Govern d'Andorra per a la promoció de la literatura. A més, es van formalitzar convenis per a esdeveniments internacionals, com el Congrés Internacional d'Arxius de Barcelona 2025.

El Govern va aprovar el Pacte Nacional per la Llengua, el document que fixa les línies estratègiques en política lingüística per al període 2025–2030.

En l'àmbit de la política lingüística, el 2025 va ser un any especialment intens. El Govern va aprovar el Pacte Nacional per la Llengua, el marc estratègic per al període 2025–2030. Es van crear dos programes temporals: un per impulsar la incorporació del català a les tecnologies de la llengua i un altre per desplegar el pacte. També es van ampliar plantilles per reforçar els serveis lingüístics i es va impulsar un pla de xoc per a l'ensenyament del català a persones adultes, per respondre a l'augment de població nouvinguda i a la necessitat de garantir una acollida lingüística adequada. A més, es va aprovar una subvenció de dos milions d'euros a l'Institut d'Estudis Catalans per al desenvolupament de l'Observatori de la Qualitat Lingüística, i es va col·laborar amb l'Oficina Pública de la Llengua Catalana per a l'enquesta d'usos lingüístics a la Catalunya del Nord.

Finalment, el Govern va aprovar acords per reforçar la indústria audiovisual en català, com el conveni entre l'ICEC i l'ICAA per fomentar la producció i distribució de cinema en llengua cooficial no castellana, amb l'objectiu de garantir la presència del català en un sector estratègic i altament competitiu.

Departament de Cultura

L'any 2025 no va ser un exercici de canvis substancials per al Departament de Cultura, que es va centrar en el desenvolupament del pla d'acció i les prioritats de la legislatura del Departament de Cultura presentades a l'inici de la legislatura. Les actuacions desplegades reflecteixen una política cultural que combina continuïtat i innovació, que aposta per la descentralització territorial, la internacionalització, els drets culturals i la participació ciutadana, i que situa la cultura com un pilar essencial de la cohesió democràtica i del desenvolupament sostenible.

El Departament de Cultura va consolidar el desplegament dels projectes estratègics previstos —com La Foneria, l'Àgora Cívica o el Pla Nacional del Llibre i la Lectura— i va intensificar el suport als sectors estructurals del sistema cultural, des del patrimoni i les arts en viu fins a l'audiovisual i la cultura popular.

En aquest context, al llarg del 2025 el Departament de Cultura va mantenir el seu compromís amb el desplegament d'alguns projectes estratègics anunciats prèviament —com La Foneria, l'Àgora Cívica o el Pla nacional del llibre i la lectura— i va seguir donant suport a sectors clau com el dels museus, els arxius, les arts escèniques, el cinema, els videojocs i la cultura popular.

ACCIÓ LEGISLATIVA

Al llarg del 2025 es van reprendre els treballs d'elaboració dels diferents projectes de llei que van quedar suspesos per la convocatòria d'eleccions del 2024. Al mes de febrer es va tornar a registrar el Projecte de llei de l'Institut de la Filmoteca de Catalunya, després que el tràmit iniciat a l'anterior legislatura decaigués en desconvocar-se el Parlament. Si s'aprovés aquesta nova llei, la Filmoteca, que actualment és una àrea de l'Institut Català de les Empreses Culturals, passaria a disposar de personalitat jurídica pròpia i podria assolir la categoria d'equipament nacional directament dependent del Departament de Cultura.

També al mes de febrer es va portar al Parlament el Projecte de llei del patrimoni cultural immaterial. El text té com a objectiu salvaguardar aquest patrimoni, que inclou els usos, les pràctiques, les representacions, les expressions, els coneixements, les activitats i les tècniques que les comunitats, els grups o les persones reconeguin com a part integrant del seu patrimoni cultural. El Projecte de llei també protegeix els béns mobles i immobles, i els espais culturals i naturals als quals estan lligades aquestes pràctiques. Aquest text, que es va començar a treballar en la legislatura passada, pretén adaptar la normativa catalana al concepte i els requisits que preveu la Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial de la Unesco.

Al setembre es va donar llum verda a l'inici de la tramitació parlamentària del Projecte de llei de drets culturals de Catalunya. El text tramès al Parlament reconeix el dret a la identitat cultural, a l'accés a la cultura, a la participació cultural, a l'expressió, creació i difusió cultural, a l'educació i a la formació artística, així com els drets laborals i econòmics de les persones que treballen en el sector cultural. Per tal de fer aquests drets plenament efectius, el Projecte de llei estableix obligacions clares per als poders públics i per a les entitats i els equipaments que integren el sistema cultural de Catalunya. També estableix un sistema integral d'informació cultural per garantir la difusió de l'oferta, la transparència i l'accés a les dades culturals.

NOMENAMENTS

Tot i que la reestructuració del Departament es va dur a terme l'any anterior, durant el 2025 es van produir diversos relleus que han de garantir el normal funcionament de les institucions culturals del país. Anna Guitart va assumir la direcció de l'Institut Ramon Llull amb el principal objectiu de reforçar la projecció internacional de la cultura catalana. En l'àmbit museístic, Elena Juncosa Vecchierini va ser nomenada directora del Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, mentre que Mònica Borrell Giró va passar a dirigir el Museu d'Arqueologia de Catalunya, per reforçar la governança i l'impuls dels equipaments patrimonials.

Albert Tulleuda Lari va ser designat nou director del Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Catalunya, amb la missió d'enfortir la divulgació científica i tecnològica. Joan Francesc Marco va assumir la presidència del Consell d'Administració del Teatre Nacional de Catalunya, amb la voluntat de reforçar la direcció estratègica d'una de les principals institucions escèniques del país. Finalment, Enric Puig Punyet va ser confirmat com a director del Centre d'Arts Santa Mònica, amb l'objectiu d'assegurar la continuïtat del projecte de recerca i experimentació artística.

Roser Sanjuan va assumir al mes de març la direcció en funcions, acompanyada de la resta de la plantilla, del Centre d'Art la Panera, de Lleida, i el crític d'art i comissari d'exposicions Oriol Fontdevila va rellevar Ingrid Guardiola al capdavant del Bòlit, Centre d'Art Contemporani de Girona, tots dos integrats al Sistema Públic d'Equipaments d'Arts Visuals SPEAV.

COMMEMORACIONS I RECONeixEMENTS

L'any 2025 el Govern va homenatjar les actrius Josefina Güell i Mercè Bruquetas, dues veus imprescindibles del teatre i el cinema catalans del segle xx, i va reconèixer també la trajectòria literària de Gabriel Janer Manila amb un acte institucional. En paral·lel, la consellera de Cultura va lliurar la Medalla Centenària a l'actriu Teresa Cunillé, fet que reforça el compromís amb la memòria viva de les arts escèniques.

Es va lliurar la Medalla Centenària a l'actriu Teresa Cunillé, un gest que reforça el compromís amb la memòria viva de les arts escèniques.

L'Any Juli Garreta es va inaugurar amb un acte institucional i amb una exposició commemorativa a Girona que reivindica la modernitat i sensibilitat del compositor. També es va presentar la commemoració dedicada al pianista Ricard Viñes amb motiu del 150è aniversari del seu naixement, així com l'Any Josep Cercós, que remarca el llegat singular d'aquest pianista i compositor. L'Any Conxita Badia va reivindicar la trajectòria internacional de la soprano com a ambaixadora de la música catalana, i va ser també la protagonista de la commemoració anual de la Fundació Prat de la Riba.

En l'àmbit literari i patrimonial, el centenari del poeta Josep M. Llompart va ser una oportunitat per reforçar la vigència del seu llegat i la seva aportació a la cultura catalana contemporània. També es va recuperar la figura de l'arxiver, historiador i arqueòleg Agustí Duran i Sanpere, destacant el seu paper fonamental en la construcció de les polítiques patrimonials del país. Paral·lelament, la Filmoteca de Catalunya va anunciar la preservació del fons fílmic i documental de Pere Portabella, un pas decisiu per garantir la conservació d'una obra essencial per entendre la modernitat cinematogràfica catalana. La unitat del llegat de Portabella a la Filmoteca serà cabdal de cara a la commemoració del centenari del naixement del cineasta, previst per al 2027.

Finalment, el 2025 va ser també l'any de cloenda de l'Any Clavé, que va culminar amb un concert a la Biblioteca de Catalunya i la presentació d'un disc amb música inèdita de Josep Anselm Clavé. El Departament de Cultura va impulsar, a més, el pòdcast *CORS, una crònica de Clavé*, que aprofundeix en la vida i el llegat del compositor i en la influència que va tenir en el moviment coral i associatiu del país.

SUBVENCIONS

El Departament de Cultura gestiona les subvencions a través de dos organismes diferents. D'una banda, l'Oficina de Suport a la Iniciativa Cultural (OSIC), que s'adreça principalment a entitats culturals, ajuntaments i projectes no empresarials, i és qui tramita la majoria d'ajuts generals del Departament. A més, també és l'organisme encarregat de gestionar totes les subvencions vinculades al Departament de Política Lingüística, incloent-hi les línies de foment de l'ús del català i altres programes relacionats amb la llengua. De l'altra, l'Institut Català de les Empreses Culturals (ICEC), en canvi, disposa del seu propi servei de gestió de subvencions, que s'orienta al sector professional i empresarial de la cultura. Les seves línies de suport es dirigeixen a empreses, professionals autònoms i projectes amb viabilitat econòmica en àmbits com l'audiovisual, el llibre, la música o els videojocs.

Al llarg del 2025, l'OSIC va gestionar un total d'11.873 expedients, amb un import global atorgat de 145.750.393 euros. El 82 % d'aquest import correspon a convocatòries en règim de concurrència, que sumen 120,1 milions d'euros i 11.776 expedients. Les convocatòries excloses o nominatives representen el 18 % restant, amb 25,6 milions d'euros i 97 expedients. L'import total atorgat creix un 39 % respecte al 2024, en part gràcies als gairebé 18 milions d'euros associats a la convocatòria triennal dels equipaments escènics i musicals (E3).

Pel que fa als àmbits del Departament de Cultura, el 2025 el de la creació va ser el que va disposar de més recursos, amb 50,2 milions d'euros (34,5 %), seguit de l'àmbit del patrimoni, amb 29,3 milions (20 %), la llengua, amb 21,18 milions (14,5 %), la cultura popular, amb 13,19 milions (9 %) i la Secretaria General, amb 9,7 milions (6,6 %).

Les convocatòries amb més expedients el 2025 són les beques per a la creació artística, la recerca i la innovació, amb 706 expedients; les subvencions per a activitats de cultura popular i associacionisme, amb 629, i les subvencions en espècie per fomentar el contacte entre lectors i autors, amb 609. També destaquen les subvencions per a la incorporació del català, l'occità i la llengua de signes en llargmetratges i sèries, amb 555 expedients. Aquestes convocatòries representen gairebé la meitat del total d'expedients de l'any.

En termes d'import atorgat, les convocatòries més rellevants són les subvencions triennals a equipaments escènics i musicals locals multifuncionals, amb 17,69 milions d'euros (12 % del total); les subvencions per a obres de restauració d'immobles de notable valor cultural, amb 9,5 milions, i les subvencions per a la incorporació del català, l'occità i la llengua de signes en audiovisuals, amb 6,7 milions. Les deu convocatòries principals concentren més del 40 % de l'import total atorgat.

L'OSIC va gestionar 11.873 expedients amb un import atorgat de 145,7 milions d'euros, mentre que l'ICEC va administrar 90,4 milions d'euros. repartits entre 3.715 projectes, consolidant el suport públic al teixit cultural.

Pel que fa al tipus de beneficiari, els ens locals i els seus organismes dependents reben el 45 % del total, amb 65,4 milions d'euros i 3.807 expedients. Les entitats sense ànim de lucre representen el 29 % de l'import, amb 41,8 milions i 3.183 expedients. Les empreses reben el 16 % (22,9 milions), les persones físiques el 4 % (5,7 milions) i les entitats religioses el 3 % (4,9 milions).

Pel que fa a l'ICEC, durant el 2025 va atorgar 90.395.935 euros a un total de 3.715 beneficiaris. El 78 % d'aquest import correspon a convocatòries en règim de concurrència, que sumen 70,8 milions d'euros i 3.504 expedients. Les convocatòries excloses o nominatives representen el 8 %, que van assignar gairebé 7 milions d'euros distribuïts en uns 50 expedients. També es van atorgar aportacions reintegrables per un import total de 12,6 milions d'euros, distribuïts en 161 expedients, cosa que suposa el 14 % del total de subvencions atorgades per l'ICEC.

L'Àrea de l'Audiovisual és el que disposa de més recursos, amb 41,3 milions d'euros (46 % del total) que van arribar a 444 expedients; el segueixen l'Àrea de Desenvolupament i Transformació Empresarial, amb 18 milions (20 %) assignats a 636 expedients; l'Àrea de Música, amb 8,8 milions (10 %) assignats a 326 expedients, i l'Àrea de les Arts Escèniques, amb 7,7 milions (9 %) que es van adjudicar a 236 expedients. Per la seva banda, l'Àrea del Llibre i l'Àrea de Mercats disposen cadascuna de 4,5 milions d'euros, que suposen el 5 % del total. Es dona la circumstància que l'Àrea del Llibre és la que més expedients atorga, un total de 1.237 l'any 2025. Per últim, l'Àrea de Públics disposa de 3,4 milions (4 %), que van beneficiar 334 expedients, i l'Àrea de les Arts Visuals, 1,7 milions (2 %) que es van assignar a 75 expedients.

Les convocatòries que més expedients apleguen el 2025 són la de producció editorial en català i occità, amb 826 expedients atorgats, seguida de la de Cultura Jove i infraestructures transversals, amb 228 i 203 expedients atorgats, respectivament. Però, pel que fa a imports atorgats, les convocatòries amb els més elevats corresponen al sector audiovisual. La producció de llargmetratges cinematogràfics va atorgar 15 milions d'euros (17 % del total) distribuïts entre 31 produccions, mentre que la producció d'obres audiovisuals de ficció va destinar gairebé 5 milions (6 % del total) assignats a 8 expedients. Les deu convocatòries principals concentren gairebé la meitat del total atorgat.

Com s'ha comentat anteriorment, el Departament de Cultura va presentar durant el 2025 una nova línia d'ajuts per a la realització de projectes culturals als centres educatius de Catalunya. Els projectes han de vincular expressament l'art i la cultura amb el currículum educatiu per mitjà de propostes innovadores que promoguin la presència de creadors i professionals de les arts als centres educatius. Aquesta nova línia de subvencions s'emmarca en el Programa per a la millora de la presència de les arts i la cultura en l'educació i està dotada amb 722.578 euros.

A més, l'ICEC també va presentar dues noves convocatòries de subvencions. La primera, per a la concessió dels Premis Shortcat als millors curtmetratges cinematogràfics, persegueix incrementar la presència d'aquest tipus de produccions en circuits competitiu i d'alta visibilitat d'àmbit nacional i internacional. Aquest ajut, impulsat per l'Àrea de Mercats, va atorgar un total de 24.000 euros destinats a 6 expedients. Per la seva banda, l'Àrea de Desenvolupament i Transformació Empresarial va impulsar un nou ajut per a projectes empresarials d'emprenedoria cultural dels àmbits de les arts escèniques, música, audiovisual, arts visuals, llibre i l'àmbit multidisciplinari. Es va atorgar un total de 19 ajuts per un import total de 605.434 euros.

El Departament de Cultura va impulsar una nova línia d'ajuts per a projectes culturals als centres educatius, mentre que el Departament de Política Lingüística va obrir dues noves convocatòries, una de beques per incrementar el nombre de professionals en filologia catalana i estudis occitans, i l'altra d'ajuts per a la realització de cursos de català per a adults.

Finalment, cal indicar que al Departament de Política Lingüística es van impulsar dues noves convocatòries d'ajuts. La primera consisteix en l'atorgament de beques per incrementar el nombre de professionals titulats en l'àmbit de la filologia catalana i estudis occitans per al curs acadèmic 2025-2026. Aquesta línia va permetre concedir 108.000 euros, que van rebre 69 titulats. La segona convocatòria està destinada a subvencionar la realització de cursos de català per a adults durant el curs acadèmic 2025-2026, adreçada a ajuntaments i consells comarcals no adherits al Consorci per a la Normalització Lingüística, així com a entitats privades sense ànim de lucre amb seu a Catalunya. En aquest segon cas, es van atorgar un total de 391 ajudes, amb un import global d'1.197.159 euros, per reforçar l'oferta formativa en llengua catalana arreu del territori.

ÀMBITS D'ACTUACIÓ

Drets culturals

Al setembre, el Govern va enviar al Parlament el Projecte de Llei de drets culturals de Catalunya per iniciar-ne la tramitació. S'obre ara un llarg procés de lectura i revisió del text que ha de culminar, en un futur pròxim, amb l'aprovació d'una eina legislativa àmpliament reclamada pels sectors culturals.

L'impuls de l'Àgora Cívica, un fòrum ciutadà nascut en el marc de Mondiacult 2025, va situar Barcelona com un dels epicentres internacionals del debat cultural. Aquest espai va permetre abordar qüestions essencials com els drets culturals, la diversitat lingüística, la creativitat, la intel·ligència artificial i els reptes democràtics derivats de les transformacions culturals contemporànies.

El Departament de Cultura va tenir un paper central en la projecció i el desenvolupament de l'Àgora Cívica, impulsant i participant activament en les diferents activitats del fòrum. En la seva intervenció inaugural, la consellera de Cultura va afirmar que «reforçar la cultura és reforçar la democràcia i els valors democràtics europeus», i va subratllar la voluntat del Departament de contribuir a reduir les desigualtats mitjançant la pràctica cultural i artística, situant la cultura com un vector de cohesió social i d'equitat territorial.

Aquesta visió es concreta en polítiques públiques que amplien l'accés a la cultura i enforteixen la participació ciutadana. Entre els exemples més destacats hi ha el Programa per a la millora de la presència de les arts i la cultura en l'educació, el Pla de foment de la lectura i el projecte Els Ulls de la Història, que apropa el patrimoni cultural als centres educatius. Totes aquestes iniciatives contribueixen a garantir els drets culturals arreu del territori i a consolidar un sistema cultural més inclusiu i democràtic.

Es va iniciar la tramitació parlamentària del Projecte de Llei de drets culturals, que reconeix els principals drets culturals de la ciutadania i fixa obligacions per als poders públics, alhora que crea un sistema integral d'informació cultural per garantir transparència i accés a les dades.

D'altra banda, un dels eixos estratègics del 2025 va ser la defensa de la incorporació de l'Objectiu Cultura dins l'Agenda 2030, una reivindicació que persegueix reconèixer la cultura com un pilar essencial del desenvolupament sostenible, al mateix nivell que l'educació, la salut o la igualtat, i reforçar el paper dels drets culturals en les polítiques públiques globals.

Paral·lelament, la iniciativa *Parlen les dones* es va consolidar com a espai de trobada i d'empoderament per a les dones que lideren projectes en el sector cultural, l'objectiu de la qual és ampliar la mirada sobre els drets culturals des d'una perspectiva feminista i inclusiva.

Cooperació entre administracions

Durant el 2025 no es van registrar novetats en relació amb la Mancomunitat Cultural de Catalunya. Aquesta institució, concebuda com un espai estable de cooperació entre la Generalitat i el món local, té com a objectiu coordinar polítiques culturals, harmonitzar criteris i reforçar la planificació conjunta entre administracions. Tot i això, al llarg del 2025 no es va fer pública cap reunió dels seus integrants, ni iniciatives destacables que permetin identificar una evolució rellevant en el seu paper de coordinadora entre la Generalitat i el món local en matèria cultural.

Educació i cultura

El Programa per a la millora de la presència de les arts i la cultura en l'educació va començar a donar els seus fruits. L'any 2025, el Departament de Cultura va obrir una nova línia d'ajuts destinada específicament a impulsar projectes culturals als centres educatius. Aquesta convocatòria vol facilitar la col·laboració entre sistema educatiu, agents artístics i culturals, i ajuntaments, i reforçar la presència de les arts en el currículum, per tal d'afavorir experiències que connectin l'alumnat amb la creació contemporània, el patrimoni i les pràctiques culturals del territori.

Arts i salut

El II Simposi Internacional d'Arts en Salut, celebrat a la Sala Oval del Museu Nacional d'Art de Catalunya, va reunir 350 professionals per aprofundir en la relació entre arts i salut. La jornada va posar de manifest el paper creixent de les arts com a actiu de salut pública i comunitària, destacant-ne la capacitat per millorar el benestar físic, emocional i social, així com la importància d'integrar-les de manera estructurada en les polítiques públiques.

El programa Eixart. Art i salut, impulsat conjuntament pels departaments de Cultura i de Salut, promou processos artístics col·laboratius entre artistes, usuaris dels CAP, famílies i professionals sanitaris per abordar qüestions com la soledat, el dolor crònic o les cures.

Durant l'esdeveniment es va presentar una nova guia pràctica destinada a impulsar projectes d'arts en salut, amb orientacions per planificar, executar i avaluar iniciatives que combinen cultura i salut. També s'hi van compartir models de col·laboració

entre institucions culturals i sanitàries i experiències amb resultats avaluats que evidencien l'impacte positiu de les arts en la salut i el benestar de les persones.

En aquest context, cal recordar que el programa Eixart. Art i salut, impulsat conjuntament pels departaments de Cultura i de Salut, promou processos artístics col·laboratius entre artistes, usuaris dels CAP, famílies i professionals sanitaris per abordar qüestions com la soledat, el dolor crònic o les cures. La primera edició, convocada a finals del 2024 i que es va dur a terme durant el 2025, va donar lloc a tres experiències: un projecte sobre el valor social de les cures a Amposta, una recerca sobre les diferents maneres d'entendre i expressar el dolor a Vic i una proposta que combina art, agricultura i costura per generar comunitat entre persones que viuen soles a Lleida. Cada projecte va comptar amb el suport d'un centre d'art i un grup motor interinstitucional, i els resultats es podran conèixer l'any vinent.

ACTUACIONS SECTORIALS

Patrimoni cultural

En l'àmbit de la planificació estratègica, al mes de maig es va tancar el procés participatiu per elaborar el nou Pla de l'arqueologia i de la paleontologia de Catalunya 2030, després de celebrar sis taules territorials arreu del país amb la participació de 160 experts. Aquestes sessions van permetre recollir propostes i definir línies d'actuació per al futur pla, que substituirà el PIACAT del 2009. A partir d'aquell moment es va iniciar la redacció de l'esborrany, que encara està pendent d'aprovació i que té com a objectiu principal establir les necessitats, tendències i mesures estratègiques per a la gestió del patrimoni arqueològic i paleontològic entre els anys 2026 i 2030.

En relació amb les intervencions sobre el patrimoni, el Departament de Cultura i Abertis van formalitzar la donació de la pedrera romana del Mèdol, un element clau del sistema constructiu de Tàrraco, que passa a ser gestionat com a bé patrimonial per garantir-ne la conservació i la recerca futura. També destaca el projecte de recuperació integral del jaciment andalusí del Pla d'Almatà (Balaguer), el més gran d'època andalusina a Catalunya, que inicia una nova fase d'estudi, restauració, museïtzació i revaloració per comprendre millor l'urbanisme i l'origen de la ciutat medieval.

El projecte Els Ulls de la Història continua expandint-se amb noves instal·lacions immersives, com la del castell de Miravet, que renoven la manera de viure el patrimoni mitjançant museografia actualitzada, realitat virtual i recursos didàctics.

Les intervencions de restauració hi van tenir un pes destacat, amb actuacions com les cobertes i la façana de Santa Maria de la Plaça de Sanaüja o la fase de descoberta de les pintures murals de la Capella Gitana de la Model. Aquestes intervencions evidencien una política patrimonial que combina preservació, recerca i revaloració.

El projecte Els Ulls de la Història continua expandint-se per Catalunya amb noves instal·lacions immersives que renoven la manera de viure el patrimoni. Arriba al castell de Miravet, on una museografia actualitzada i experiències de realitat virtual permeten redescobrir el monument a través de relats centrats en les persones que el van habitar, i, també, recursos didàctics que apropen els monuments catalans a l'alumnat de secundària mitjançant tecnologia immersiva i nous llenguatges interpretatius. Paral·lelament, el segon cicle de Passat/Present reuneix vuit artistes contemporanis que revisiten el patrimoni cultural català amb mirades actuals, per generar noves lectures creatives del llegat històric. En l'àmbit del romànic, Sant Climent de Taüll es projecta internacionalment amb la seva presència al Sònar+D, on una instal·lació interactiva explora com el so pot donar forma a la matèria i dialoga amb un dels conjunts romànics més emblemàtics del país, amb l'objectiu de reforçar la intersecció entre patrimoni, tecnologia i creativitat contemporània.

En l'àmbit paleontològic sobresurt el descobriment d'una nova espècie de rèptil triàsic al Montseny, resultat d'una recerca científica en què va participar el Departament de Cultura. L'excavació i l'estudi del material fòssil permeten ampliar el coneixement sobre la fauna del triàsic a Catalunya i reforcen la importància del massís del Montseny com a zona de gran interès paleontològic.

Finalment, el patrimoni immaterial va guanyar centralitat amb l'anunci d'una futura llei que n'eleva el reconeixement jurídic i amb jornades com ara *Memòria en Construcció*, orientades a recuperar coneixements i pràctiques tradicionals.

Museus

Pel que fa als museus, el mapa museístic català continua en transformació. L'any es va iniciar amb la presentació del nou projecte museogràfic del Museu Arqueològic de Tàrraco, que té previst reobrir les portes al públic a finals del 2026 amb una nova exposició de referència que ha de situar Tarragona com un centre de coneixement sobre el món romà.

Es va presentar el nou projecte museogràfic del Museu Arqueològic de Tàrraco, que preveu reobrir a finals del 2026 amb una exposició de referència destinada a situar Tarragona com un centre de coneixement sobre el món romà.

També cal destacar la finalització de la primera fase de les obres de la Foneria —futur Centre de Cultura Digital de Catalunya—, un nou equipament que es dedicarà a la creació i l'exhibició de projectes artístics que utilitzen la tecnologia en els processos creatius. El Departament de Cultura en planifica l'obertura per a mitjans del 2027.

D'altra banda, es va formalitzar un acord entre la Generalitat de Catalunya i la Diputació de Tarragona que ha de ser la clau per assegurar el futur del Museu d'Art Modern de Tarragona, i que ha d'impulsar internacionalment l'art i la cultura del Camp de Tarragona, el Baix Penedès i les Terres de l'Ebre. L'acord preveu sumar al fons artístic actual noves col·leccions de referència com la Forvm, adquirida recentment per la Generalitat de Catalunya.

Arxius

En l'àmbit dels arxius, el 2025 va ser un any d'enriquiment documental i d'enfortiment institucional. L'ingrés de fons com els de la Fundació Caixa de Sabadell, Pere Coromines, ENHER o Santiago Vilanova va ampliar el patrimoni documental disponible per a la recerca. Es va aprovar la construcció del nou Arxiu Comarcal de la Cerdanya i es va definir la ubicació dels futurs arxius de Mataró. Cal destacar també que Barcelona va ser l'epicentre internacional de la gestió documental amb la celebració del Congrés Internacional d'Arxius – ICA Barcelona 2025. L'esdeveniment va abordar reptes centrals com la preservació digital, la intel·ligència artificial aplicada als arxius i el paper de la informació en la transparència democràtica. El congrés va subratllar la importància dels arxius com a infraestructura essencial per garantir drets, preservar la memòria i assegurar una Administració moderna i eficient.

Barcelona va ser l'epicentre internacional de la gestió documental amb la celebració del Congrés Internacional d'Arxius – ICA Barcelona 2025.

Biblioteques

La Biblioteca de Catalunya va impulsar projectes destacats, com la digitalització de la col·lecció de dibuixos de Toni Batllori i l'adquisició i digitalització del *Llibre d'hores de la família Gralla*, un manuscrit il·luminat del segle XVI que enriqueix el fons històric del país. Paral·lelament, la transformació de l'Antic Hospital de la Santa Creu permetrà ampliar les instal·lacions de la Biblioteca de Catalunya, amb la qual cosa reforçarà el seu paper com a centre patrimonial de referència. Aquestes iniciatives

s'emmarquen en una aposta global per garantir l'accés universal al patrimoni i la seva preservació a llarg termini.

Es van inaugurar nous equipaments, com la Biblioteca de Sarrià – J. V. Foix, especialitzada en cultura digital; la Biblioteca Carme Fàbrega i Dalmau, a Vilablareix, i la Biblioteca Municipal Reina Margarida, de Prades. A més, la futura Biblioteca Pública de l'Estat a Tarragona es construirà a Tabacalera per reforçar la infraestructura bibliotecària del territori. També es va presentar la guia *Jocs amb la llengua a les biblioteques*, que promou l'ús de jocs de taula com a recurs per fomentar la lectura i la competència lingüística. Així mateix, les biblioteques es van incorporar a les unitats integrades d'atenció a infants i adolescents víctimes d'abusos sexuals, amb la voluntat d'ampliar la seva funció comunitària.

Es va anunciar l'inici de les obres de la Biblioteca Pública de l'Estat a Barcelona, que preveu obrir el 2031 i incorporar el llegat de Juan Marsé com a part del seu fons patrimonial, amb la voluntat d'acollir també els arxius d'altres escriptors vinculats a la ciutat.

Llibre i foment de la lectura

El Departament de Cultura va participar activament en La Setmana del Llibre en Català i va tenir presència a la Fira Internacional del Llibre de Guadalajara, a la Fira del Llibre de Londres, la Fira de Frankfurt i a la Fira del Llibre Infantil de Bolonya. Paral·lelament, el projecte de la futura Casa de les Lletres va acollir l'acte central de l'Any Josep M. Llompart, en un any en què també es van batejar dos trens de Ferrocarrils amb els noms de Josep M. Llompart i Francesc Candel com a homenatge a aquests autors.

En l'àmbit del foment de la lectura, es van impulsar iniciatives que amplien l'accés a la lectura en contextos diversos. En destaquen l'inici de nous clubs de lectura en centres d'execució penal, la consolidació de la xarxa de 250 clubs de Lectura Fàcil que promouen la inclusió social i la continuïtat de la taula de treball de Lectura Fàcil, que treballa per una cultura més accessible. També van culminar programes de gran abast, com la primera edició de «Totes les veus», orientada a fomentar la diversitat en la literatura catalana, i la dotzena temporada dels clubs «Llegir el teatre», que es van tancar amb una trobada al Teatre Nacional de Catalunya. A més, el Departament de Cultura va homenatjar els Sèniors Literaris per reconèixer la seva contribució al sector.

Totes aquestes accions s'emmarquen en l'avanç del Pla nacional del llibre i la lectura, que té 64 mesures en desenvolupament i que articula una estratègia transversal per incrementar els índexs lectors, garantir l'accés equitatiu al llibre i reforçar el sector editorial.

Arts escèniques

Durant el 2025 els grans equipaments nacionals —el TNC, el Teatre Lliure, el Gran Teatre del Liceu, L'Auditori i el Mercat de les Flors— van emprendre una gira conjunta per tot el país amb l'objectiu d'apropar la creació escènica de primer nivell a nous públics i municipis. Paral·lelament, el Departament de Cultura va impulsar un cicle d'arts escèniques sobre salut mental a 12 espais de Tarragona i les Terres de l'Ebre, amb propostes que combinaven teatre, dansa i testimonis en primera persona per sensibilitzar sobre el benestar emocional. Alhora, el Circuit Tardor en Dansa va fer ballar una dotzena de municipis amb espectacles de moviment contemporani, cosa que va reforçar la presència cultural arreu del territori i va ampliar l'accés a la creació coreogràfica.

Catalunya va ser la protagonista de la Biennale de Danse du Val-de-Marne, en la qual diverses companyies i creadors van presentar les seves propostes en un dels aparadors internacionals més destacats de la dansa europea. En paral·lel, Marcos Morau i La Veronal van estrenar *La mort i la primavera*, coproduïda amb el TNC, a la Biennal

de Venècia. Aquest impuls exterior s'articula també a través de CataLANDance, plataforma internacional destinada a potenciar la cooperació, la mobilitat i la visibilitat de la dansa contemporània catalana, i que pretén generar noves complicitats internacionals.

Música

La participació catalana en fires com l'ESNS 2025 va reforçar la presència dels grups catalans en els circuits europeus de música actual. L'ESNS 2025 va seleccionar sis propostes catalanes —Adelaida, Heal, Julieta, Mar Pujol, Rita Payés i Tarta Relena—, fet que suposa la participació més nombrosa de Catalunya en la història del festival.

La participació catalana a l'ESNS 2025 va reforçar la presència dels grups del país en els circuits europeus de música actual, amb la selecció de sis propostes —Adelaida, Heal, Julieta, Mar Pujol, Rita Payés i Tarta Relena— que van projectar el talent emergent i consolidat de l'escena catalana.

En un altre registre musical, la 33a Schubertiada de Vilabertran, un festival dedicat a l'excel·lència liederística, va presentar per primera vegada una programació on predominen els artistes catalans, tot convivint amb noms internacionals de primer nivell internacional. El Festival Jordi Savall celebra la seva cinquena edició al Reial Monestir de Santes Creus, amb un homenatge a la diversitat i reunint artistes de renom internacional vinculats al mestre Savall i a les seves formacions històriques. Alhora, l'Elbphilharmonie d'Hamburg va dedicar una setmana sencera a la música catalana, amb actuacions de Jordi Savall, Tarta Relena, l'OBC, la Cobla Sant Jordi, el Cor de Cambra del Palau i Sílvia Pérez Cruz amb Salvador Sobral, en un cicle que mostra la riquesa i pluralitat de la creació musical catalana contemporània i de tradició.

Audiovisual, cinema i videojocs

El 2025 va ser un any de clara projecció internacional per al cinema, l'audiovisual i els videojocs catalans. La presència en festivals de referència va consolidar la visibilitat exterior del sector: l'audiovisual català va arribar amb força a la Berlinale, va tenir una participació destacada al Festival de Màlaga i va competir amb tres produccions al Festival de Venècia 2025. A Toronto, nou produccions catalanes van estar seleccionades en la 50a edició del certamen.

L'impacte també es va reflectir en l'àmbit dels premis. De les 26 produccions nominades als Premis Gaudí 2025, 14 compten amb el suport del Departament de Cultura, i 19 produccions catalanes van estar nominades als Premis Goya 2025. A més, es va anunciar que els Premis Goya 2026 se celebraran a Barcelona el 28 de febrer, cosa que reforça el paper de la ciutat com a capital cultural.

La Filmoteca de Catalunya va intensificar la preservació del patrimoni audiovisual, amb projectes destacats com la conservació del fons de Pere Portabella, coincidint amb l'anunci de la celebració del seu centenari.

La Filmoteca de Catalunya va intensificar la seva tasca de preservació del patrimoni audiovisual. Entre els projectes més rellevants hi ha la conservació del fons de Pere Portabella —coincidint amb l'anunci de la celebració del seu centenari amb una programació conjunta entre la Generalitat i el Ministeri de Cultura—, la recuperació d'una bobina Pathé Baby trobada en els camins de la retirada a l'exili i la participació en la restauració de *La quimera de l'or* de Chaplin, presentada a l'obertura de Cannes Classics. Paral·lelament, les Jornades sobre el Patrimoni Sonor i Audiovisual van arribar a la cinquena edició i es consoliden, així, com un espai de referència.

El sector dels videojocs va continuar creixent i internacionalitzant-se. Més de trenta empreses catalanes van participar a Gamescom i es va reforçar el suport institucional al sector. El Govern va publicar la guia *Partida compartida* per fomentar un ús

conscient i saludable dels videojocs a la llar. L'Escola d'Art i Disseny Dejà va guanyar la Game Jump FP 2025, fet que evidencia el talent emergent i la solidesa de la formació especialitzada.

Arts visuals, disseny i creativitat digital

La convocatòria d'adquisicions d'art contemporani per a la Col·lecció Nacional va continuar ampliant el patrimoni artístic del país, mentre que exposicions com la dedicada a Gabriel Lluelles al MNACTEC o la presentació de la Col·lecció Bassat al Museu d'Art de Girona van reforçar el diàleg entre patrimoni industrial, modernitat i creació contemporània.

El Centre d'Arts Santa Mònica, que depèn de l'ICEC, va consolidar el seu paper com a espai de referència en recerca i experimentació artística, amb l'atorgament de 21 beques i una programació que qüestiona els relats dominants. Exposicions com «CLTISSIMUM ALTISSIMUM FORTISSIMUM» o «Sense esquerra no hi ha punt de llum» van contribuir a posicionar el centre com un node essencial en la reflexió crítica i la innovació cultural.

La participació catalana al 4YFN i al Mobile World Congress va evidenciar l'existència d'un ecosistema tecnocreatiu que de forma creixent està generant sinergies entre cultura i tecnologia.

El disseny i la innovació catalanes van tenir una presència destacada en l'escena internacional, amb la participació de representants catalans a la Biennial d'Arquitectura de Venècia o a ARCO Madrid. En paral·lel, la creativitat digital es va consolidar com un dels eixos més dinàmics del sector cultural, amb empreses que segueixen incrementant la capacitat productiva i la competitivitat. En aquest marc, el Departament de Cultura va editar un catàleg que reuneix una seixantena d'empreses d'animació i efectes especials per contribuir a la seva projecció internacional.

La participació catalana al 4YFN i al Mobile World Congress va evidenciar l'existència d'un ecosistema tecnocreatiu que de forma creixent està generant sinergies entre cultura i tecnologia. Projectes com l'Espai Moja o la programació del Sònar+D van aprofundir en la integració de tecnologia immersiva, innovació i pràctiques culturals. La finalització de les obres de la primera fase de la Foneria suposa un pas decisiu en la creació d'un centre de referència en cultura digital.

Cultura popular i associacionisme

Un any més, el Dia de l'Associacionisme Cultural va evidenciar la vitalitat i el dinamisme del teixit cultural del país, amb centenars d'entitats mostrant la seva capacitat d'arrelament, innovació i compromís comunitari.

El Departament de Cultura va presentar noves línies de treball per garantir la continuïtat, la seguretat i la sostenibilitat dels balls de diables, correfocs i altres activitats amb ús de pirotècnia, tot reforçant la col·laboració amb les colles i adaptant els protocols a les necessitats actuals del sector. Aquest impuls es va orientar tant a la preservació de la tradició com a la protecció de les persones participants i del públic.

Departament de Política Lingüística

Durant el 2025, el Departament de Política Lingüística va desplegar un ampli conjunt d'actuacions orientades a reforçar el català, l'occità aranès i la llengua de signes catalana (LSC) com a llengües de cohesió, convivència i futur. El fil conductor de totes les polítiques va ser la consolidació del Pacte Nacional per la Llengua, aprovat al mes de maig, que estableix 9 horitzons estratègics i 21 àmbits d'actuació, amb un pres-

supost inicial de 255 milions d'euros. El Pacte va rebre el suport majoritari de forces polítiques representades al Parlament, tot i que Junts i la CUP es van desmarcar en l'últim moment; també en van quedar al marge els partits de la dreta i l'extrema dreta.

El Departament va intensificar la cooperació interterritorial amb Navarra, Andorra i el Quebec, mitjançant trobades orientades a compartir experiències i reforçar els vincles en la gestió del multilingüisme, contribuint a situar Catalunya com un referent internacional en política lingüística.

Paral·lelament, es va generar un ampli consens social a favor del Pacte, reflectit en la incorporació d'organitzacions directament vinculades a la política lingüística —com Institut d'Estudis Catalans, Plataforma per la Llengua o Òmnium Cultural—, així com de municipis grans i petits d'arreu del territori, institucions culturals i acadèmiques i entitats socials i econòmiques. Aquesta mobilització va anar acompanyada d'una crida del conseller Vila perquè els ajuntaments reforcessin les seves polítiques lingüístiques, amb la qual cosa es reconeix el paper clau del món local en el procés de normalització.

Simultàniament, el Departament va intensificar la cooperació interterritorial amb Navarra, Andorra i el Quebec, amb trobades orientades a compartir experiències i reforçar vincles en la gestió del multilingüisme. Aquestes relacions van contribuir a situar Catalunya com un referent internacional en política lingüística.

ENSENYAMENT I FORMACIÓ LINGÜÍSTICA

El 2025 va ser un any de creixement significatiu en l'oferta i la qualitat de la formació lingüística per a adults, amb l'objectiu central de garantir l'accés universal a l'aprenentatge del català i de la LSC en un context de diversitat creixent.

Un dels avenços més destacats va ser l'ampliació de l'oferta de cursos de català, que va superar les 40.000 places en un sol trimestre, una xifra rècord. Aquest increment es va assolir gràcies a la col·laboració del Consorci per a la Normalització Lingüística amb sindicats i entitats del territori.

Un altre element clau va ser la regulació del nivell A1, que ordena i garanteix la qualitat de l'acolliment lingüístic. L'adaptació del decret de proves va permetre donar resposta a l'augment de persones que necessiten acreditar-ne uns coneixements inicials, especialment entre la població nouvinguda. Aquesta línia es va reforçar amb una nova convocatòria d'ajuts per a ens locals i entitats per organitzar cursos gratuïts de català. També es van multiplicar els cursos de nivell C2 per respondre a la demanda de professionals que necessiten acreditacions avançades.

Pel que fa a la LSC, es van publicar els nivells B1 i B2 i l'obertura d'ajuts específics per al seu foment. Aquestes actuacions s'inscriuen en la creació del sistema oficial de llengua de signes catalana i del seu Consell Social, que estableixen les bases d'una política lingüística inclusiva.

El Departament també va impulsar la formació superior en llengua i cultura catalanes, amb la creació de 25 beques per a nous professionals en filologia catalana i estudis occitans, i amb la campanya «Tria Filologia Catalana», orientada a captar vocacions.

COHESIÓ SOCIAL, VOLUNTARIAT I COMUNITAT LINGÜÍSTICA

Segons la darrera Enquesta d'usos lingüístics de la població (EULP), publicada pel Departament de Política Lingüística conjuntament amb l'Idescat, el català va guanyar més de 117.000 parlants en l'última dècada, en un context de fort creixement demogràfic generat principalment per la immigració internacional. Malgrat aquests avenços, continua preocupant el baix ús social de la llengua en l'espai públic.

Per fer front a aquesta situació, el reforç de programes com «Voluntariat» o «Xerrem junts» van ser fonamentals per facilitar la pràctica oral en entorns informals, generar vincles comunitaris i fomentar així la confiança lingüística. Es van ampliar les línies d'ajuts per a ens locals i entitats per organitzar cursos gratuïts de català, especialment orientats a persones nouvingudes i en contextos de vulnerabilitat.

La diversitat lingüística va ser-ne un altre eix central, amb accions per fomentar l'ús de l'occità aranès i per reforçar la presència de la LSC. L'obertura d'ajuts específics i la creació del sistema oficial de LSC van ser passos decisius per garantir els drets lingüístics de les persones sordes i sordcegues.

ALTRES FETS DESTACATS

Cultura, jocs i terminologia

Un dels eixos destacats per al reforç de la presència del català en l'àmbit cultural i en els espais de lleure va ser la traducció de 350 títols no literaris en dos anys, amb l'objectiu d'ampliar l'oferta editorial en àmbits de divulgació, assaig i coneixement. També es van promoure els jocs de taula en català, amb recursos i bones pràctiques per fomentar-ne l'ús en entorns familiars i educatius.

El reforç de la presència del català en la cultura i el lleure es va impulsar amb la traducció de 350 títols no literaris en dos anys i amb accions per promoure els jocs de taula en català, mentre que el TERMCAT va celebrar quaranta anys reivindicant la seva trajectòria en la normalització terminològica i la importància de disposar d'un vocabulari especialitzat actualitzat.

El TERMCAT va celebrar els quaranta anys amb un ampli programa d'activitats per reivindicar la seva trajectòria en la normalització terminològica i la importància de disposar d'un vocabulari especialitzat actualitzat.

Dades i observació lingüística

El 2025 va ser un any de reforç de la capacitat d'anàlisi i l'observació lingüística. La publicació del bloc de dades dels *Nous usos lingüístics de la població 2023* va permetre analitzar el comportament lingüístic en l'inici i la continuació de les converses, les preferències sobre les llengües que es voldrien parlar en el futur o les opinions sobre la unitat de la llengua catalana. Els resultats confirmen la presència del català en els usos habituals i mostren una clara voluntat de mantenir-lo o incorporar-lo en la comunicació futura en un context de plurilingüisme cada cop més generalitzat.

Audiovisual, videojocs i mitjans digitals

Es va continuar amb les feines de consolidació de les polítiques per reforçar la presència del català en els entorns audiovisuals i digitals, especialment rellevants per al públic jove. En l'àmbit audiovisual, es van obrir noves convocatòries de subvencions per al doblatge i la subtitulació de cinema en català per ampliar l'oferta de pel·lícules accessibles. El programa CINC, dedicat al cinema infantil en català, va arribar a 27 localitats en un sol cap de setmana, de manera que es va consolidar com una eina clau per fomentar el consum audiovisual en català des de la infància. A més, es van incorporar 80 àudios a Netflix gràcies al conveni entre la Generalitat i la CCMA. Amb aquesta incorporació la plataforma passa de 80 a 160 doblatges disponibles en català.

Es va reforçar el suport als creadors de continguts digitals en català i aranès. El saló SAGA va contribuir a visibilitzar el talent del videojoc en català, mentre que la plataforma VDJOc va ampliar el seu catàleg amb més de 60 nous títols disponibles en català.

El saló SAGA, dedicat al videojoc en català, va contribuir a visibilitzar el talent local i a reforçar la presència del català en un sector globalitzat. La VDJOc, espai web que mostra l'oferta de videojocs comercials disponibles en català per promoure'n el con-

sum, i va incorporar, per ampliar el catàleg disponible, més de 60 videojocs nous en català.

En l'àmbit digital, es va reforçar el suport als creadors de continguts en català i aranès amb la segona convocatòria de les Beques Propulsió, que van impulsar projectes innovadors a les xarxes socials i plataformes digitals. També es va impulsar la creació d'interfícies, xatbots i tecnologies del llenguatge en català mitjançant una convocatòria d'ajuts per a la incorporació del català en el desenvolupament de productes tecnològics.

Altres fets destacats

MONDIACULT 2025

Mondiacult 2025 va reunir a Barcelona 118 ministres de Cultura i representants de 163 països en la tercera edició de la Conferència Mundial de Polítiques Culturals impulsada per la Unesco. Durant tres dies, la trobada va consolidar un ampli consens internacional sobre la idea que la cultura és un dret essencial i un bé públic mundial, imprescindible per a un desenvolupament just, pacífic i sostenible. El document final, aprovat sense discrepàncies, reafirma que «no hi ha futur sense cultura» i fixa dues fites principals: que la cultura esdevingui motor transversal de totes les polítiques públiques i que sigui reconeguda com un objectiu específic en la futura agenda global post-2030 de l'ONU.

La conferència també va abordar qüestions clau com el paper de la cultura en la resolució de conflictes —en un context marcat per les guerres d'Ucraïna i Palestina— i l'ús de la intel·ligència artificial. En aquest punt, el document consensuat defensa una IA que amplii l'accés a la cultura però que sigui sempre ètica, transparent, sostenible i respectuosa amb els drets humans i la propietat intel·lectual. Paral·lelament, la trobada va disposar d'espais de participació ciutadana com l'Àgora Cívica, en els quals es va reivindicar que la cultura «no és un luxe, sinó una eina de transformació social», i també es va presentar la Declaració de Barcelona pels Drets Culturals, que subratlla la cultura com a base dels drets col·lectius i de la diversitat.

Un altre element destacat va ser la trobada paral·lela MondiaYouth, en què una cinquantena de joves de diversos països van exposar set prioritats a l'hora de reclamar polítiques que garanteixin un accés real i universal a la cultura, la lluita contra la precarietat dels creadors i la integració de la formació artística en tot el cicle educatiu. Els joves també van requerir que se'ls tingués en compte en les futures edicions de Mondiacult.

El ministre de Cultura va remarcar que la cimera «només és un punt de partida» i que els resultats es presentaran a la COP30, amb el repte que el consens cultural traspassi els ministeris i arribi a tota la societat. La Unesco aspira a donar continuïtat a aquest impuls global, tot i que encara no hi ha data ni lloc per a la propera edició.

Resum del Document Final de Mondiacult 2025

El Document Final de Mondiacult 2025 recull el compromís dels ministres i ministres de Cultura de la Unesco per situar la cultura com un pilar essencial del desenvolupament sostenible després del 2030. El text reafirma que el dret a participar en la vida cultural és un dret humà fonamental i que la cultura és un «bé públic mundial» amb un paper transformador en la cohesió social, la pau, la diversitat i el benestar. El document parteix de la Declaració de Mondiacult 2022 i incorpora dos eixos nous: la cultura per a la pau i la relació entre cultura i intel·ligència artificial.

Els estats participants defensen que la cultura ha de ser reconeguda com un objectiu independent en el futur marc de desenvolupament de l'ONU. Entre les prioritats, s'hi inclouen la protecció dels drets culturals, la llibertat artística, la diversitat lingüística i la participació equitativa en la vida cultural, especialment per a pobles indígenes, afrodescendents i comunitats vulnerables. També es destaca la necessitat d'integrar la cultura en tots els nivells educatius, amb la finalitat de fomentar el pensament crític, la creativitat i el coneixement del patrimoni.

El document subratlla el paper de les indústries culturals i creatives com a motor econòmic i reclama condicions de treball dignes, mobilitat internacional i protecció de la propietat intel·lectual. En l'àmbit de la pau, es promou la cultura com a eina de diàleg, reconciliació i prevenció de conflictes, així com la lluita contra el racisme i la discriminació. Pel que fa al clima, es reconeix el valor del patrimoni i dels sabers tradicionals per afrontar la crisi ambiental i es demana protegir el patrimoni dels efectes del canvi climàtic.

El Document Final de Mondiacult 2025 recull el compromís dels ministres de Cultura de la Unesco per situar la cultura com un pilar essencial del desenvolupament sostenible després del 2030.

La transformació digital i la IA ocupen un espai central: es reclama un entorn digital basat en drets humans, multilingüe i equitatiu, que garanteixi la descoberta de continguts locals i protegeixi els creadors. El document afirma que cal promoure l'ús, el desenvolupament i la governança responsables dels sistemes d'intel·ligència artificial i assegurar que la tecnologia reforci la creativitat humana i la diversitat cultural. Finalment, es fa una crida a reforçar els sistemes de dades culturals i la recerca per orientar millor les polítiques públiques. Els ministres conclouen que «no hi ha futur sense cultura» i es comprometen a integrar-la plenament en les agendes globals de desenvolupament sostenible.

ESTATUT DE L'ARTISTA

El 2025, el Ministeri de Cultura va continuar desenvolupant el marc de l'anomenat Estatut de l'Artista, principalment a través de l'actualització de mesures laborals, fiscals i de Seguretat Social ja iniciades en anys anteriors, però el més destacat va ser l'anunci del Ministeri de Treball i Economia Social de la nova proposta de reforma laboral específica per al sector cultural, orientada a adaptar la normativa a la intermitència i singularitat del treball artístic.

La proposta presentada dona continuïtat als treballs de la legislatura anterior, que van deixar fites com englobar les persones tècniques dins del col·lectiu d'artistes, incorporar prestacions, modernitzar el concepte d'espectacle públic en la relació laboral, ampliar la representativitat sindical i modernitzar el règim de contractació, entre altres aspectes. El text proposat ha d'incorporar novetats que han sorgit del diàleg amb el sector.

Algunes d'aquestes novetats són la regulació del règim de participació de menors en activitats artístiques per evitar abusos respecte al treball d'aquestes persones. Els menors només podran treballar per compte d'altri i l'empresa ha de respondre i garantir els drets de la persona menor i la compatibilitat amb la vida social i educativa limitant la jornada i els horaris de treball segons les edats i reforçant la prevenció de riscos laborals.

Per primera vegada s'incorpora a la legislació laboral els drets de propietat intel·lectual davant de la intel·ligència artificial a partir de l'observació de tres regles bàsiques: a) s'estableix que la intel·ligència artificial generativa no forma part de la naturalesa ni l'objecte del contracte artístic; b) es preveu la possibilitat que aquests sistemes es puguin utilitzar en determinats casos, sempre que no suposi la suplantació del treball dels artistes i creadors, i c) es regula que la utilització de la pròpia

imatge o veu de la persona artista o dels resultats de l'activitat contractada mitjançant sistemes d'intel·ligència artificial generativa només es pot produir quan hi hagi un acord exprés formalitzat per escrit i la persona artista tingui dret a percebre'n una compensació econòmica.

També destaquen les especificitats dels plans d'igualtat, especialment en els protocols de prevenció i contra l'assetjament. S'incorpora de manera obligatòria la figura de coordinació d'intimitat a les escenes íntimes o sexuals.

En conclusió, el desenvolupament recent de l'Estatut de l'Artista evidencia un avenç significatiu però encara incomplet en l'adequació del marc laboral, fiscal i de drets a la realitat del treball cultural. Les noves propostes —des de la regulació del treball de menors fins a la incorporació pionera de garanties davant la intel·ligència artificial— mostren una voluntat clara d'actualitzar la normativa a les especificitats d'un sector marcat per la intermitència i la vulnerabilitat estructural. Alhora, la consolidació de drets col·lectius, la modernització de la contractació i l'enfortiment dels protocols d'igualtat apunten cap a un model més protector, homologable i adaptat als reptes contemporanis. Tot plegat confirma que el desplegament de l'Estatut és un procés en curs que requereix continuïtat política i diàleg amb el sector per esdevenir un instrument realment transformador de les condicions laborals i creatives.

Bloc B

**La intel·ligència
artificial i la cultura.
Percepció, usos i
reptes.**

Aquest bloc recull un informe que analitza de manera exhaustiva com la irrupció de la intel·ligència artificial està transformant el sector cultural, tant en els processos creatius com en la gestió, la mediació i la governança. Parteix d'un marc teòric ampli i situa la IA com un element «estructural que transforma de manera profunda la producció, la circulació i la governança cultural». A partir d'aquí, descriu les característiques tècniques de la IA, els seus usos emergents en creació, patrimoni i relació amb els públics, i identifica els principals reptes que afronta: autoria, drets, biaixos, sostenibilitat, impacte laboral i governança democràtica.

El document combina una enquesta sectorial a 358 professionals i diverses taules d'experts per elaborar un diagnòstic complet del moment actual. Les dades mostren un ecosistema en transició, amb un ús desigual de la IA i una percepció marcada per l'ambivalència: «el 53 % perceben la IA com una eina ambivalent» . L'informe conclou amb un mapa de riscos, escenaris de futur i un conjunt de principis i recomanacions estratègiques per garantir que la IA reforci la creativitat, la diversitat i els drets culturals, i no pas que els posi en risc.

La intel·ligència artificial i la cultura. Percepció, usos i reptes

La irrupció de la intel·ligència artificial (IA) és un dels canvis més rellevants que s'està produint darrerament en el sector cultural. Les tecnologies algorítmiques i generatives estan transformant com es creen, es produeixen i es difonen les creacions, i introdueixen noves formes de gestió i mediació cultural. Tal com es plantejava a la sessió plenària Mutare'25, «la IA ja no és el futur, és el present... també en les nostres pràctiques culturals» (Fundació Carulla, 2025), fet que evidencia la necessitat d'abordar-la amb una mirada crítica i situada.

Aquest informe sobre la relació entre IA i cultura respon a la necessitat d'anticipar i comprendre els canvis que ja estan configurant el sector. La velocitat amb què aquestes tecnologies s'incorporen als processos artístics, creatius i de gestió fa evident que la IA ja no és una innovació conjuntural, sinó un element estructural que transforma de manera profunda la producció, la circulació i la governança cultural. En aquest context, es fa imprescindible disposar d'un marc de reflexió compartida que permeti orientar polítiques públiques, estratègies professionals i pràctiques creatives, per garantir que la integració de la IA reforci la vitalitat, la pluralitat i la solidesa del sistema cultural.

El CoNCA, com a òrgan consultiu i de seguiment de les polítiques culturals, té la responsabilitat de generar un coneixement rigorós que garanteixi la preservació dels drets culturals, la diversitat i la sostenibilitat. En aquest context, aquest informe planteja la necessitat de situar la IA com a eix central del debat cultural contemporani, amb l'objectiu d'orientar de manera responsable i inclusiva les transformacions que està causant.

Marc teòric

En els darrers anys, la IA ha generat un volum ingent de literatura, reflexions i posicionaments que abasten des de les seves bases tècniques fins a les seves implicacions socials, culturals i ètiques. L'àmbit cultural, en particular, ha estat objecte d'una atenció creixent, tant per les oportunitats que aquesta tecnologia ofereix com pels reptes que planteja.

Aquest marc teòric no pretén ser exhaustiu, una tasca gairebé impossible en un camp tan dinàmic i en expansió constant, sinó que busca sintetitzar les principals mirades sorgides del sector cultural.

Aquesta aproximació permet situar el debat en un marc conceptual sòlid i plural, i entendre com la IA està reconfigurant els processos creatius, els models de gestió i les formes de producció i circulació cultural. Alhora, ofereix un fonament rigorós per iniciar l'anàlisi que proposa el CoNCA en aquest informe.

DEFINICIONS I EVOLUCIÓ HISTÒRICA

La IA és un conjunt de tecnologies —des del aprenentatge automàtic (*machine learning*) fins al processament del llenguatge natural— que permeten decisions intel·ligents i tasques pròpies de la cognició humana, incloent-hi aprendre, comprendre, raonar i interactuar (CIDAI, 2022). En l'àmbit cultural, aquesta capacitat té un impacte directe en la creativitat, l'autoria i la mediació entre institucions i ciutadania. L'informe *La intel·ligència artificial aplicada als processos creatius* (Generalitat de Catalunya, 2025) subratlla que la IA és transversal a tota la cadena de valor cultural i obliga a repensar les polítiques culturals contemporànies.

Diversos estudis recents coincideixen que la IA ha deixat de ser una eina instrumental per esdevenir un agent que transforma la producció i la circulació cultural. Bravo (2025) alerta que els sistemes generatius poden reproduir biaixos i invisibilitzar epistemologies no occidentals, amb efectes sobre la diversitat cultural. Nacenta (2025), en un article del CoNCA, defensa que la IA no és creativa en sentit estricte, però sí una eina generativa que altera els processos humans de creació. L'informe del Consell Valencià de Cultura (2025) destaca que aquestes tecnologies modifiquen l'accés i la mediació digital, mentre que Mutare'25 (Fundació Carulla, 2025) assenyalava canvis profunds en la producció, distribució i participació cultural. Madoery (2025), en el document de la Unesco, remarca que la IA és ja una infraestructura cultural que requereix marcs ètics i protocols específics.

L'evolució històrica de la IA mostra tres etapes principals. La primera (1950–1970) es basa en models simbòlics i algorismes lògics, amb un impacte cultural encara marginal. La segona (1980–2000) incorpora xarxes neuronals i sistemes experts que introdueixen els primers sistemes de recomanació i processos de digitalització massiva. La tercera, des del 2010 fins a avui, coincideix amb la consolidació de la IA generativa i els grans models de llenguatge, que democratitzen l'accés a eines creatives i s'integren en la creació artística, la gestió cultural i la relació amb els públics.

Actualment, la IA es troba en una fase d'expansió accelerada que incideix en la governança democràtica, la presa de decisions i les polítiques públiques. Innerarity, en una entrevista a *Valors* (Coll, 2025), defensa un ús reflexiu de la IA i recorda que la regulació és complexa en un context de visions culturals contradictòries. Aquest escenari situa la IA com un element estructural en la transformació del sector cultural i en la definició de les estratègies públiques que n'han d'orientar l'ús.

CARACTERÍSTIQUES BÀSIQUES I PRINCIPIS DE FUNCIONAMENT

La IA presenta un conjunt de característiques estructurals que expliquen la seva incidència creixent en l'àmbit del sector. Deriven de la capacitat dels sistemes algorítmics per analitzar grans volums d'informació, generar material i automatitzar processos tradicionalment humans. La bibliografia consultada coincideix que aquestes funcionalitats transformen la producció, la gestió i la difusió del sector (Generalitat de Catalunya, 2025).

Una primera característica n'és l'aprenentatge automàtic (*machine learning*), que identifica patrons i genera prediccions a partir de grans conjunts de dades. Facilita recomanacions, anàlisi de comportaments i automatització de processos administratius i patrimonials. Tant la Generalitat com el Consell Valencià de Cultura destaquen que pot millorar l'eficiència, però requereix vigilància per evitar biaixos i errors.

La segona és la capacitat generativa, que permet produir textos, imatges, música o vídeo a partir de dades preexistents. Obre noves oportunitats creatives, però planteja interrogants sobre autoria, originalitat i traçabilitat. Bravo (2025) alerta que pot reproduir estereotips i invisibilitzar epistemologies no hegemòniques, mentre que Nacenta (2025) insisteix en la necessitat de la responsabilitat humana en la validació dels resultats.

La IA també automatitza processos com la catalogació, la digitalització i l'anàlisi de col·leccions. Aquests usos redueixen càrregues de treball i acceleren la gestió, però requereixen supervisió per garantir qualitat, contextualització i respecte patrimonial. El Consell Valencià de Cultura (2025) adverteix que la manca de revisió pot generar errors o pèrdua de matisos culturals.

Una altra característica és la interactivitat, que permet experiències personalitzades. L'adaptació de continguts pot millorar l'accessibilitat i la participació, però implica riscos en privacitat i gestió de dades personals. La Fundació Carulla (2025) subratlla la necessitat de transparència en l'ús d'aquestes dades.

Finalment, destaca l'opacitat dels models algorítmics. Molts funcionen com a caixes negres, sense informació clara sobre dades, processos o criteris. Madoery (2025) alerta que aquesta opacitat pot comprometre la confiança pública i reclama marcs de governança que garanteixin traçabilitat i supervisió humana.

En conjunt, aquestes característiques situen la IA com una tecnologia amb un gran potencial transformador, però també amb amenaces que exigeixen una gestió pública rigorosa i criteris ètics clars. La seva integració en el sector cultural només serà efectiva si s'assegura un equilibri entre innovació, transparència i protecció dels drets culturals.

USOS I APLICACIONS EMERGENTS EN EL SECTOR CULTURAL

L'ús de la IA en el sector cultural s'ha intensificat notablement, fins al punt de convertint-la en un element estructural de la producció, la gestió i la mediació cultural. Un primer àmbit és la creació artística. Les tecnologies generatives permeten produir imatges, textos, música i obres híbrides a partir de dades preexistents. Tot i que la IA no és creativa en sentit estricte, amplia les possibilitats expressives i facilita l'experimentació. Nacenta (2025) destaca que pot introduir variacions i patrons útils per als creadors, sempre amb validació humana.

En la gestió i governança cultural, la IA optimitza processos administratius, analitza dades de consum i pot ajudar amb la millora de la presa de decisions. Les institucions utilitzen sistemes automatitzats per catalogar col·leccions, gestionar documents i identificar patrons de comportament dels públics. Aquestes aplicacions en milloren l'eficiència, però requereixen transparència i supervisió per evitar biaixos.

La relació amb els públics és un altre espai de transformació. La IA personalitza continguts, recomana activitats i genera experiències immersives. Mutaré'25 (Fundació Carulla, 2025) assenyala que pot dinamitzar museus i biblioteques i obrir nous camins artístics, però només si la cultura és al centre i la tecnologia s'alinea amb valors humans. Això reforça la necessitat que la IA complementi, i no substitueixi, la mediació cultural.

La IA també és clau en la preservació i l'accés al patrimoni. Les eines automatitzades faciliten digitalitzar, restaurar i indexar col·leccions, i permeten detectar patrons difícils d'identificar manualment. Madoery (2025) destaca que la IA ajuda a ordenar grans volums d'informació i a fer accessibles els continguts amb traçabilitat clara.

Finalment, la IA impulsa noves formes d'experimentació i innovació cultural. Centres de recerca i projectes artístics exploren nous llenguatges i metodologies. La Fundació Carulla (2025) subratlla que aquesta innovació només és positiva si es desenvolupa amb coherència cultural i responsabilitat social.

REPTES, DILEMES I TENSIONS

La incorporació de la IA en el sector cultural planteja reptes estructurals que afecten la creació, la governança i els drets culturals. Un primer repte n'és l'autoria i la

propietat intel·lectual: els models generatius produeixen continguts basats en dades preexistents, fet que qüestiona la noció d'obra original i difumina la frontera entre creació humana i producció algorítmica. Nacenta (2025) recorda que la IA no és creadora —no té intencionalitat ni autonomia—, però la complexitat dels seus resultats pot generar confusió en l'atribució.

Els biaixos i les desigualtats en constitueixen un segon repte. La IA pot reproduir estereotips presents en les dades d'entrenament, fet que genera representacions parcials o discriminatòries. Bravo (2025) alerta que la manca de diversitat pot simplificar narratives culturals i invisibilitzar col·lectius.

La transparència i traçabilitat en són un tercer element crític. Molts sistemes funcionen com a caixes negres, sense informació clara sobre dades o processos. Aquesta opacitat dificulta la verificació i la responsabilitat institucional. Madoery (2025) adverteix que la manca de traçabilitat pot comprometre la integritat dels processos culturals i reclama marcs de governança amb supervisió humana.

Un quart repte n'és l'impacte laboral. La IA pot substituir tasques creatives, administratives o de mediació, la qual cosa genera precarització si no s'acompanya de polítiques públiques. El Consell Valencià de Cultura (2025) assenyalava que la substitució de funcions humanes pot reduir la qualitat del servei i erosionar la relació amb la ciutadania.

La sostenibilitat ambiental n'és també un factor de tensió: els models d'IA requereixen alta capacitat computacional i consum energètic. La Fundació Carulla (2025) recorda que la transició digital ha d'alinejar-se amb criteris ecològics.

Finalment, la governança democràtica n'és un repte transversal. Innerarity (Coll, 2025) assenyalava que la IA pot concentrar poder en actors tecnològics no sotmesos a l'interès públic, amb riscos per a la sobirania cultural i la pluralitat informativa.

PERSPECTIVES ESTRATÈGIQUES

La integració de la IA en el sector cultural exigeix polítiques públiques sòlides i transversals que alineïn innovació, drets culturals, diversitat i sostenibilitat. La bibliografia coincideix que la IA és un vector estructural que incideix en la governança cultural, els drets d'autor, la protecció de dades i la cohesió democràtica (Generalitat de Catalunya, 2025; Madoery, 2025). Això obliga a situar-la al centre de les polítiques culturals.

Madoery (2025) reclama marcs ètics vinculants i protocols específics per garantir que la IA reforci la diversitat cultural. A escala europea, el Reglament d'IA (UE, 2024) estableix una regulació basada en els usos i en la classificació del risc. Per al sector cultural, destaca l'obligació d'indicar si un contingut ha estat generat amb IA i de garantir que les dades d'entrenament respectin els drets d'autor. Aquest enfocament és coherent amb l'informe VOSS (Parlament Europeu, 2026), que defensa un ecosistema europeu de dades culturals segur i governat públicament, i subratlla la importància de la sobirania digital cultural per evitar dependències de grans plataformes privades.

En l'àmbit estatal, el Reglament europeu és plenament aplicable i constitueix el marc jurídic de referència. S'hi afegeixen la Carta de Drets Digitals (2021) i la futura Llei per al bon ús i la governança de la IA, destinada a transposar el Reglament i establir obligacions, auditories i criteris de responsabilitat. En aquest context destaca l'Agència Espanyola de Supervisió de la IA (AESIA), encarregada de supervisar els sistemes d'alt risc, i l'Observatori d'Intel·ligència Artificial en Arxius del Ministeri de Cultura.

En l'àmbit autonòmic, Catalunya ha consolidat estructures pròpies de governança algorítmica. La Direcció General d'Intel·ligència Artificial, Eficiència i Dades impulsa

estratègies transversals i criteris de supervisió humana, mentre que la Direcció General d'Innovació i Cultura Digital desenvolupa polítiques que connecten cultura i tecnologia i desplega el Pla Nacional de Cultura Digital.

Aquestes iniciatives s'alineen amb la majoria dels textos consultats, que reclamen situar la cultura al centre del debat sobre la IA i garantir que la tecnologia reforci els drets culturals i la diversitat. També convergeixen amb les alertes que subratllen la necessitat de control públic i governança democràtica per evitar la concentració de poder algorítmic en mans privades.

Metodologia

L'informe sobre l'impacte de la IA en el sector cultural català s'ha elaborat a partir d'un enfocament mixt que combina dades quantitatives i qualitatives. L'objectiu ha estat obtenir una visió completa, matisada i representativa de com la IA està transformant els processos creatius, els rols professionals, la gestió del patrimoni i la relació amb els públics. Per fer-ho, s'han utilitzat dues eines principals: una enquesta sectorial i un conjunt de taules d'experts.

- **Enquesta sectorial a professionals de la cultura.** La primera fase de la recerca ha consistit en una enquesta adreçada a professionals de diversos àmbits del sector cultural: arts escèniques, música, arts visuals, patrimoni, gestió cultural, audiovisual, literatura, traducció i altres disciplines creatives. L'enquesta, que van respondre 358 professionals, ha permès obtenir una fotografia quantitativa de l'estat actual de la IA en el sector, així com de les percepcions, expectatives i preocupacions dels professionals.

L'enquesta recollia informació sobre el grau d'ús de la IA; l'impacte percebut en els processos de treball; els canvis en la creació i en la relació amb els públics; la percepció sobre l'autoria i els drets d'autor; els riscos ètics, culturals i laborals; les expectatives de futur, i les necessitats de regulació.

Les dades obtingudes, juntament amb el marc teòric que sustenta aquest informe, han estat fonamentals per elaborar-ne un diagnòstic inicial sòlid i representatiu, que alhora ha permès definir amb rigor els temes de debat per a les taules d'experts.

- **Taules d'experts i sessions de debat qualitatiu.** La segona fase ha consistit en un conjunt de taules d'experts en les quals han participat fins a catorze professionals amb trajectòries diverses: creadors, investigadors, tecnòlegs, juristes, responsables institucionals, gestors de patrimoni i representants d'entitats de drets (els noms d'aquests professionals figuren a l'apartat d'agraïments dels crèdits d'aquest informe). Aquestes sessions han permès aprofundir en els resultats de l'enquesta i interpretar-los amb una perspectiva crítica i interdisciplinària.

Les taules d'experts han servit per contextualitzar els resultats quantitius; identificar riscos emergents no detectats per l'enquesta; analitzar casos concrets d'ús de la IA en la creació i la gestió cultural; debatre sobre els límits ètics, jurídics i patrimonials, i formular recomanacions i escenaris de futur. Aquest treball qualitatiu ha estat clau per entendre la complexitat del fenomen i per captar matisos que no apareixen en les dades numèriques.

- **Integració i anàlisi conjunta.** La metodologia ha combinat els dos instruments — enquesta i taules d'experts — en un procés integrat d'anàlisi. Les dades quantitatives han proporcionat tendències generals i magnituds, mentre que les aportacions

qualitatives han permès interpretar-les, matisar-les i situar-les en el context cultural català.

Aquesta triangulació ha fet possible identificar transformacions estructurals; cartografiar riscos creatius, legals, culturals i patrimonials; definir principis de governança cultural; elaborar recomanacions per a creadors, institucions, administracions i ciutadania, i construir escenaris de futur basats en evidències.

Com en qualsevol informe, el treball realitzat presenta limitacions: l'ús desigual de la IA entre sectors, la rapidesa amb què evoluciona la tecnologia i la manca de dades públiques sobre entrenament de models. Tot i això, la combinació de l'enquesta i les taules d'experts ofereix una base sòlida per comprendre'n l'estat actual i orientar-hi polítiques públiques i decisions estratègiques.

Resultat de l'informe

Aquest informe parteix d'un diagnòstic inicial que mostra un ecosistema en transició, on conviuen usos desiguals de la tecnologia, percepcions fragmentades i una demanda creixent de garanties, formació i governança. Tot i que el 58 % dels professionals indiquen que han utilitzat alguna eina d'IA, l'impacte percebut encara és moderat (només el 14 % l'utilitzen de manera habitual) i es veu condicionat per nivells diversos de digitalització i capacitat tecnològica dins del sector.

En aquest context, l'actual informe analitza les transformacions estructurals que la IA està generant en els processos de treball, en la creació i en la relació amb els públics, així com en la gestió i preservació del patrimoni. També identifica un conjunt de riscos —creatius, legals, culturals, patrimonials, socials i geopolítics— que afecten la sostenibilitat i la pluralitat del sistema cultural. Davant d'aquest escenari, l'estudi planteja uns principis de governança i un conjunt de recomanacions estratègiques i propostes operatives per garantir que la IA actuï com un reforç de la creativitat, la diversitat i el valor humà de la cultura, i no pas com un element que els posi en risc.

CONTEXT I DIAGNÒSTIC INICIAL

El sector cultural català viu un moment de transformació accelerada arran de la irrupció de la IA, que ha passat de ser una novetat tecnològica a convertir-se en un element estructural del treball cultural. L'enquesta duta a terme pel CoNCA a professionals del sector mostra que el 58 % dels professionals ja han utilitzat alguna eina d'IA, tot i que en predomina un ús ocasional i desigual segons les edats, els perfils i els àmbits. Aquesta convivència de ritmes reflecteix un ecosistema en transició, on la tecnologia s'incorpora de manera fragmentada i amb intensitats molt diferents.

Tot i aquesta presència creixent, l'impacte percebut sobre els processos de treball és encara moderat. El 58 % afirma que la IA no ha tingut cap efecte o que ha estat poc significatiu, i només el 7 % parla de transformacions substancials. Aquesta percepció encaixa amb la realitat d'un sector en el qual, tot i la introducció de processos d'automatització de tasques repetitives i l'exploració d'usos creatius, l'adopció de la IA continua condicionada per nivells diversos de digitalització i de desenvolupament tecnològic en àmbits com el patrimoni, la gestió o la producció.

La diagnosi també revela una tensió profunda entre oportunitats i riscos. Més de la meitat dels enquestats (53 %) perceben la IA com una eina ambivalent, capaç d'obrir noves vies creatives però també de generar friccions i incerteses. Aquesta ambivalència es fa especialment visible en la qüestió de l'autoria: el 47 % considera que la

IA debilita la identitat de l'autor, ja que difumina la frontera entre creació humana i generació automatitzada. En un context en què la tecnologia pot accelerar processos, generar variacions i democratitzar capacitats, emergeix amb força la necessitat de distingir entre «generar contingut» i «crear», i de reivindicar el valor del procés, la intenció i la mirada humanes.

Les preocupacions ètiques reforcen aquest diagnòstic. La deshumanització de la creació (78 %), el plagi i els conflictes de drets d'autor (74 %), així com els biaixos i la discriminació (53 %), apareixen com a riscos centrals per a una gran majoria de professionals. Aquestes inquietuds s'emmarquen en un entorn d'opacitat tecnològica, on sovint no se sap amb quines dades s'han entrenat els models ni quins imaginaris reproduïen. La por a una homogeneïtzació estètica, a la pèrdua de diversitat cultural i a la invisibilització de sectors vulnerables és especialment present en àmbits com la música, la il·lustració o la traducció.

Aquesta situació genera una demanda gairebé unànime de regulació (98 %). Els professionals reclamen transparència sobre l'origen de les dades, actualització dels drets d'autor, criteris clars per a la creació híbrida i mecanismes que garanteixin consentiment, remuneració i supervisió humanes. La necessitat de nous marcs legals i institucionals no respon només a la protecció dels creadors, sinó també a la preservació de la qualitat, la pluralitat i la sostenibilitat del sistema cultural en un moment de canvi accelerat.

Finalment, les expectatives de futur mostren un sector dividit entre la incertesa i la possibilitat d'innovació. El 37 % imagina un futur preocupant, el 26 % indica que el futur serà més automatitzat i industrialitzat, mentre que el 20 % visualitza escenaris col·laboratius entre humans i màquines. Aquesta polarització reflecteix un moment de canvi profund en què la IA ja es percep com un element estructural, però que no s'ha integrat de manera homogènia ni estratègica.

En conjunt, el diagnòstic inicial descriu un sector cultural que avança cap a un nou paradigma tecnològic amb ritmes diversos, percepcions heterogènies i una demanda sostinguda de garanties, formació i governança. La IA ja és present i no pot ser completament eliminada del context actual, malgrat que el seu ús continua sent opcional. El seu impacte dependrà de com el sector decideixi regular-la, integrar-la o limitar-la, així com de la manera com es preservin els elements que configuren la creació cultural: la mirada, la intenció i la singularitat humanes.

MAPA DE RISCOS

La incorporació accelerada de la IA en el sector cultural introdueix un conjunt de riscos que afecten dimensions fonamentals de la creació, la gestió i la difusió cultural. Aquests riscos no són aïllats ni estrictament tecnològics: impacten simultàniament en les condicions professionals, en els drets d'autoria, en la diversitat cultural i lingüística, en la preservació del patrimoni i en la confiança pública. Alhora, s'inscriuen en un context global marcat per la concentració de poder tecnològic i per desequilibris estructurals que poden amplificar vulnerabilitats existents. Entendre aquest mapa de riscos és imprescindible per anticipar impactes, orientar polítiques públiques i garantir que la transformació digital del sector cultural es faci de manera justa, sostenible i alineada amb el valor de la creació humana.

- **Riscos creatius.** La IA està modificant profundament els processos creatius. S'ha convertit en un assistent capaç de desbloquejar idees, generar variacions, analitzar estructures narratives o musicals i fins i tot intervenir en escena com a personatge o agent creatiu. En camps com l'animació o la postproducció ha democratitzat capacitats abans reservades a grans productores. Tanmateix, aquesta potència creativa té un revers. La IA tendeix a reproduir patrons estètics freqüents en les seves dades d'entrenament, fet que afavoreix una estètica global estandarditzada i resultats amb un cert grau d'homogeneïtzació. Quan la tecnologia eclipsa la in-

tenció artística es produeix una tendència a l'homogeneïtzació estètica, la reproducció de biaixos culturals i lingüístics i la pèrdua de profunditat creativa. Això pot empobrir la diversitat cultural i reduir la capacitat del sector per generar imaginari propis, especialment en cultures minoritzades com la catalana.

- **Riscos professionals.** Professions com la il·lustració, la composició musical o la traducció ja experimenten una substitució parcial per generació automàtica, fet que comporta precarització i pèrdua d'oportunitats. La creació es fragmenta entre tasques mecàniques —cada vegada més automatitzades— i tasques conceptuals concentrades en menys mans, reproduint dinàmiques pròpies de la Revolució Industrial. Paral·lelament, la facilitat d'ús d'aquestes eines pot afavorir una dependència tecnològica creixent, especialment quan els processos creatius o de gestió es deleguen de manera sistemàtica a sistemes automatitzats. Quan la IA ofereix solucions immediates, completes i aparentment «correctes», es pot reduir la necessitat de revisar, contrastar o qüestionar els resultats. Això pot comportar una pèrdua progressiva de supervisió humana, que és essencial per garantir la qualitat, la coherència i la intencionalitat de les decisions culturals.
- **Riscos legals i d'autoria.** El marc legal actual és insuficient per gestionar la creació híbrida i els nous escenaris d'autoria. Les obres generades només amb IA no tenen drets d'autor, i els creadors que utilitzen IA poden quedar desprotegits davant la cessió de drets. A això, s'hi suma l'entrenament massiu de models amb obres protegides sense autorització ni remuneració, que vulnera drets i desplaça valor econòmic cap a les plataformes tecnològiques. La frontera entre aportació humana i generació automatitzada es difumina, cosa que dificulta la definició d'«aportació significativa» i posa en crisi conceptes com originalitat, obra o autoria.
- **Riscos culturals i lingüístics.** La IA tendeix a homogeneïtzar estètiques i imaginari, reproduint patrons dominants —sovint anglosaxons— i reduint la diversitat cultural. En cultures minoritzades, com la catalana, la manca de dades d'entrenament adequades pot generar errors factuais, invenció de referents i degradació lingüística. La proliferació de continguts automàtics crea un ecosistema autoreferencial que es retroalimenta, empobreix la complexitat i invisibilitza expressions culturals petites o perifèriques. Aquest procés amenaça la pluralitat, la memòria col·lectiva i la capacitat de generar imaginari propis.
- **Riscos en els hàbits culturals.** Pel que fa als públics, la transformació és igualment profunda. Els algorismes condicionen cada vegada més què mirem, què escoltem i què llegim, és a dir, modela gustos i expectatives. Els públics consumeixen continguts filtrats per algorismes que conformen gustos, acceleren expectatives i afavoreixen formats predictibles. Aquesta immediatesa pot reduir la tolerància a la complexitat i afavorir un consum superficial, mentre que la saturació de continguts generats automàticament pot convertir l'ecosistema cultural en un espai autoreferencial, desconnectat de l'experiència humana.
- **Riscos patrimonials.** Els arxius, museus i centres de documentació depenen cada vegada més de la IA per gestionar volums ingents de materials, però sovint no disposen de prou digitalització ni de models entrenats per a llengües històriques, com el català medieval, o contextos específics. Això crea un desfasament entre el patrimoni existent i el patrimoni realment accessible. A més, la normativa europea exigeix dades obertes i auditables que molts fons encara no poden garantir. Sense criteri i supervisió humana, la IA pot generar errors en la catalogació, interpretació o autenticació d'obres, i això posa en risc la preservació i la confiança en les institucions patrimonials.
- **Riscos de gestió i governança.** La gestió cultural es veu afectada per la manca de transparència i per les exigències reguladores. La normativa europea requereix dades obertes i auditables, però moltes institucions no disposen de les infraestructu-

res necessàries per complir aquests requisits, fet que genera vulnerabilitat davant de grans corporacions tecnològiques i limita la capacitat del sector públic per desenvolupar models propis. Aquest dèficit estructural dificulta la implementació d'estratègies de digitalització i de governança cultural adequades.

- **Riscos socials i democràtics.** Els algoritmes condicionen gustos, visibilitat i comportaments culturals, de manera que afavoreixen formats immediats i predictibles que poden empobrir la capacitat crítica del públic. La saturació de continguts generats automàticament pot desplaçar la complexitat i consolidar un ecosistema cultural superficial. Alhora, la manca de transparència en l'ús de dades i en els processos d'entrenament erosiona la confiança pública, especialment quan la IA comet errors en processos de validació o autenticació. Aquest conjunt de dinàmiques pot afectar la qualitat del debat públic, la pluralitat informativa i la salut democràtica.
- **Riscos estructurals i geopolítics.** La dependència de grans corporacions tecnològiques concentra el poder en poques mans i deixa els creadors petits en una posició de vulnerabilitat. La manca de models entrenats amb dades culturals locals subordina la cultura europea —i especialment les cultures minoritzades— a imaginaris externs. L'opacitat dels sistemes, la dificultat per exercir el dret d'exclusió i la captura de dades culturals per part d'actors globals generen desequilibris que poden afectar la sobirania cultural i tecnològica. Sense una estratègia pròpia, el risc és que la IA amplifiqui desigualtats existents i reforci dependències estructurals.

ESCENARIS DE FUTUR

El futur de la cultura en temps de la IA no està escrit, però els senyals que emergeixen del sector apunten a un escenari de transformació profunda. La IA ja és estructural en museus, arxius, processos creatius i circuits de circulació cultural, i això obliga a imaginar com volem que evolucioni aquest ecosistema. La tecnologia pot reforçar la creativitat, democratitzar eines i ampliar horitzons, però també pot accelerar desigualtats, empobrir la diversitat i erosionar la confiança pública. Els escenaris de futur dependran, sobretot, de les decisions col·lectives que prenguem avui.

Un primer escenari possible és el d'una **cultura augmentada**, en què la IA actua com a aliada dels professionals i permet alliberar temps per a tasques d'interpretació, mediació i creació profunda. En aquest futur, la tecnologia automatitza processos repetitius, facilita l'accés al patrimoni i amplia les capacitats creatives sense substituir la mirada humana. Aquest escenari només és viable si es garanteixen la transparència, la supervisió i els drets, i si els professionals disposen de competències crítiques, tècniques i jurídiques per integrar la IA amb criteri.

Un segon escenari, més problemàtic, és el d'una **cultura homogeneïtzada**, dominada per models entrenats amb dades globals que reproduïxen estètiques, llenguatges i imaginaris dominants. Com s'ha dit anteriorment, la IA pot inventar-se la història i generar continguts autoreferencials que es retroalimenten. Si no es desenvolupen models entrenats amb dades locals i corpus culturals propis, la cultura catalana —i europea— corre el risc de quedar subordinada a imaginaris externs i perdre singularitat i profunditat.

Un tercer escenari és el d'una **fractura cultural**, on conviuen dues velocitats i dos valors. D'una banda, una producció massiva generada per IA —barata, immediata i sense drets— que inunda l'ecosistema digital amb continguts superficials i predictibles. De l'altra, una cultura «prèmium», més cara i reservada a creadors humans amb capacitat de sostenir processos creatius profunds.

També és plausible un escenari de **dependència tecnològica creixent**, en el qual les institucions culturals utilitzen models opacs que no poden auditar, i on els algoritmes condicionen gustos, visibilitat i circulació cultural. És pràcticament impos-

sible saber quines obres s'han utilitzat per entrenar models, i aquesta opacitat pot consolidar un ecosistema on la cultura queda subordinada a interessos privats i a dinàmiques de mercat global. Evitar aquest escenari exigeix sobirania tecnològica, estàndards europeus i capacitat institucional per auditar i supervisar la IA. En contraposició, podem aspirar a un escenari de sobirania cultural i tecnològica, on es desenvolupen models entrenats amb dades locals, es digitalitzen col·leccions, es normalitzen metadades i es creen corpus culturals oberts. Aquest escenari reforça la diversitat, evita distorsions i garanteix que la IA reflecteix els valors, les llengües i les narratives pròpies.

Un altre escenari de futur és el d'una **cultura col·laborativa**, en què tecnòlegs i creadors treballen plegats en ecosistemes híbrids per superar la fractura entre tecnologia i cultura. En aquest futur, la IA no és un mur, sinó un motor d'innovació, experimentació i pluralitat. Aquest escenari requereix formació interdisciplinària, laboratoris d'innovació cultural i espais de governança compartida que permetin definir criteris ètics i d'ús responsable.

Finalment, un escenari imprescindible és el d'una **governança cultural robusta**, en la qual la responsabilitat última recau sempre en persones i institucions, no en algorismes. Sense supervisió humana, transparència i protecció efectiva dels drets, la tecnologia esdevé un factor de risc. El futur de la cultura dependrà de la capacitat de definir protocols, estàndards i mecanismes de control de qualitat que garanteixin que la IA reforça —i no debilita— la creativitat, la diversitat i la confiança pública.

En síntesi, els escenaris de futur no són inevitables: són el resultat de decisions col·lectives. La IA pot amplificar desigualtats o pot democratitzar oportunitats; pot homogeneïtzar imaginaris o pot reforçar la diversitat; pot desplaçar creadors o pot alliberar-los per aprofundir en la seva mirada. El repte és decidir quin futur volem i construir-lo amb polítiques públiques valentes, institucions preparades i professionals formats. La cultura, com a espai de sentit i de llibertat, només pot prosperar si la tecnologia s'integra amb criteri, responsabilitat i una visió compartida de bé comú.

PRINCIPIS PER A UNA GOVERNANÇA CULTURAL DE LA IA

La transformació digital del sector cultural exigeix un marc de governança que situï la tecnologia al servei del bé comú, de la creativitat i de la diversitat. Davant dels riscos identificats i dels escenaris de futur descrits, cal establir uns principis rectors que orientin les polítiques públiques, les pràctiques institucionals i les decisions professionals. Aquests principis no són només criteris tècnics: són valors que han de garantir que la IA reforci la cultura en lloc de debilitar-la, i que la innovació tecnològica es desenvolupi d'acord amb els drets, la pluralitat i la sostenibilitat del sistema cultural.

- **Humanitat.** La IA ha de complementar, i no substituir, la creativitat i el criteri humans. La governança cultural ha de preservar el valor del procés creatiu, la intencionalitat i la mirada personal, reconeixent que la cultura és un espai de significat que només pot existir plenament des de l'experiència humana. Això implica garantir supervisió humana en tots els processos crítics, evitar automatitzacions que deshumanitzin la creació i protegir els professionals més vulnerables davant la substitució tecnològica.

Tot i això, cal evitar una idealització de la supervisió humana. No totes les intervencions humanes garanteixen criteri, neutralitat o protecció del bé comú. En un context on alguns actors tecnològics impulsen estratègies de desregulació que poden entrar en conflicte amb els principis democràtics i amb la protecció dels drets culturals, és imprescindible que la supervisió humana estigui acompanyada de marcs ètics robustos, transparència i mecanismes de rendició de comptes. La governança de la IA no pot dependre només de la voluntat individual, sinó d'estructures institucionals que assegurin que les decisions es prenen a partir de l'interès públic.

- **Transparència.** La transparència és la condició mínima per a un ecosistema cultural just i fiable. Cal assegurar la traçabilitat de les dades amb què s'entrenen els models, l'etiquetatge clar dels continguts generats o assistits per IA i la possibilitat d'auditar els processos algorítmics. Sense informació accessible i verificable, no es poden exercir drets, no es pot garantir la confiança pública i no es pot construir una relació equilibrada entre creadors, institucions i tecnologia.
- **Diversitat.** La IA ha de contribuir a ampliar la pluralitat cultural, no a reduir-la. Això implica desenvolupar models entrenats amb dades locals, garantir la representació de llengües i imaginaris minoritzats i evitar que els algoritmes reproduïxin estètiques dominants que homogeneïtzen la producció cultural. La governança cultural ha de defensar la diversitat com a principi estructural, de manera que s'asseguri que la tecnologia no invisibilitzi expressions petites, perifèriques o no hegemòniques.
- **Sostenibilitat.** La integració de la IA en la cultura ha de ser sostenible en termes econòmics, socials i patrimonials. Això vol dir protegir els ingressos dels creadors, evitar models que desplacin valor cap a plataformes globals, garantir la preservació del patrimoni digital i fomentar pràctiques que no comprometin la continuïtat del teixit cultural. La sostenibilitat també implica impulsar infraestructures pròpies, reduir dependències tecnològiques i assegurar que la innovació no comprometi la viabilitat del sector.
- **Equitat.** La IA no pot fer més profundes les desigualtats existents ni crear-ne de noves. La governança cultural ha de garantir que tots els actors —creadors, institucions, públics i comunitats— tinguin accés just a les oportunitats que ofereix la tecnologia i estiguin protegits dels seus riscos. Això inclou criteris d'equitat en l'accés a eines digitals, en la remuneració per l'ús d'obres en l'entrenament de models, en la visibilitat algorítmica i en la protecció de drets. L'equitat és també un principi de responsabilitat: cap decisió automatitzada pot quedar fora del control i la rendició de comptes humans.

Reflexions estratègiques

el sector cultural es troba en un moment en què les decisions estratègiques són més necessàries que mai. No n'hi ha prou amb adaptar-se a la tecnologia: cal definir un marc que protegeixi el que és essencialment humà en la creació i que garanteixi que la IA opera amb criteris de justícia i responsabilitat.

Aquest apartat inclou un conjunt de línies estratègiques que responen a les necessitats identificades en els blocs anteriors. Les recomanacions aborden àmbits que van des de la regulació i la traçabilitat fins a la formació, la governança i el desenvolupament de models culturals propis. L'objectiu és establir les bases d'una convivència equilibrada entre cultura i tecnologia, en què la IA reforci la creativitat i la pluralitat en lloc de comprometre-les.

- **Regulació i drets.** La regulació ha d'esdevenir un pilar central per garantir una convivència justa entre la IA i el sector cultural. El desfasament de la regulació actual genera un buit legal que afecta tant la creació com la circulació de les obres. En un context on la IA pot generar textos, imatges o música amb una immediatesa que desdibuixa la frontera entre crear i produir, cal redefinir conceptes com «aportació humana significativa» i establir criteris clars per determinar què pot ser protegit com a obra. Això és especialment rellevant en un moment en què els creadors que utilitzen IA poden quedar fora de protecció, mentre que simples indicacions (*prompts*) podrien ser indegudament registrades com a autoria. El marc legal ha

de garantir que la IA no pugui ser considerada autora en cap cas, ja que la IA no té voluntat, intenció ni experiència, i per tant no pot assumir el rol cultural ni jurídic d'un creador.

Aquesta actualització normativa ha d'anar acompanyada d'un sistema robust de drets que protegeixi els creadors davant l'ús massiu de les seves obres en l'entrenament de models. La major part dels models s'han entrenat amb obres protegides sense autorització ni remuneració, un fet que desplaça valor econòmic i simbòlic cap a les plataformes tecnològiques i posa en risc la sostenibilitat del teixit cultural, especialment dels creadors petits. Per això, cal establir mecanismes obligatoris de consentiment previ, remuneració justa i possibilitat real d'exclusió.

Només amb una regulació clara, exigent i adaptada al nou context tecnològic es pot garantir que la IA reforci la creativitat i no la desposseeixi del seu valor humà i cultural.

- **Transparència i traçabilitat.** La transparència és un requisit imprescindible per garantir que la IA es pugui utilitzar amb garanties en el sector cultural. Avui en dia és pràcticament impossible saber quines obres s'han utilitzat per entrenar models, una opacitat que impedeix exercir drets, dificulta la supervisió i erosiona la confiança del sector. Per això, cal establir obligacions estrictes de traçabilitat que permetin conèixer l'origen de les dades d'entrenament, els criteris de selecció, els possibles biaixos i les condicions amb les quals s'han generat els resultats. Aquesta traçabilitat ha d'incloure també l'etiquetatge clar i obligatori de tots els continguts generats amb IA, de manera que el públic pugui identificar-los i les institucions puguin decidir quan i com utilitzar-los. Sense aquesta informació, la tecnologia esdevé un factor de risc per a la creativitat, el patrimoni i la diversitat cultural.

La traçabilitat ha d'anar acompanyada de mecanismes d'auditoria independents que permetin verificar el compliment dels drets i detectar usos indeguts o vulneracions. Les plataformes rastregen dades i continguts de manera poc clara, fet que difumina la frontera entre allò privat i allò explotable. Per revertir aquesta situació, cal establir estàndards europeus que obliguin les empreses a documentar els processos d'entrenament, facilitar l'accés a informació verificable i garantir que els creadors puguin exercir el dret d'exclusió de manera efectiva. A més, les institucions culturals han de disposar d'eines per auditar els models que utilitzen, especialment en àmbits sensibles com el patrimoni, la mediació o la validació d'obres. Només amb un sistema transparent, auditable i comprensible es pot assegurar que la IA opera amb criteris de responsabilitat i respecte als valors culturals.

- **Governança i responsabilitat institucional.** La governança de la IA en el sector cultural ha de situar la responsabilitat última en persones i institucions, no en algorismes. Això implica establir marcs de responsabilitat clars que defineixin qui respon davant errors, vulneracions de drets, biaixos o impactes culturals negatius. Les institucions han de garantir que qualsevol ús de la IA estigui supervisat per professionals qualificats i que les decisions finals —especialment en àmbits sensibles com la validació d'obres, la mediació o la gestió patrimonial— siguin sempre humanes.

A més, calen estructures de governança que vagin més enllà de la regulació formal. Fan falta mecanismes col·lectius que complementin la regulació, com ara espais de governança compartida, codis d'ús, observatoris independents i models de supervisió participativa. Aquestes estructures han de garantir transparència, equitat i protecció de la diversitat cultural, i han de permetre que creadors, institucions, investigadors i ciutadania participin en la definició dels criteris d'ús de la IA. Una governança sòlida i plural és essencial per assegurar que la tecnologia reforça la cultura i no la desplaça, i per preservar la confiança pública en un ecosistema cada vegada més automatitzat.

- **Protecció laboral.** La adopció de la IA pot comportar precarització i pèrdua d'oportunitats en algunes professions, com la il·lustració, la música, la traducció o la creació visual. Aquest risc no és només econòmic: afecta la continuïtat de trajectòries creatives, la diversitat de veus i la qualitat del teixit cultural. Per això, cal desplegar mesures de protecció laboral que evitin la substitució indiscriminada i garanteixin que la tecnologia no esdevingui una eina de desplaçament, sinó de suport. Això implica incorporar clàusules específiques en contractacions públiques i subvencions, establir criteris d'ús responsable en institucions i empreses culturals i crear mecanismes de compensació per als sectors més afectats. També és necessari revisar els models de licitació i producció perquè no incentivin l'ús de solucions automatitzades en detriment del treball humà, especialment en àmbits on la creativitat i la interpretació són insubstituïbles.
- **Competències professionals i formació.** La transformació que la IA està provocant en el sector cultural exigeix un reforç profund de les competències professionals. No n'hi ha prou amb dominar eines digitals: cal desenvolupar una mirada crítica capaç d'interpretar els processos automatitzats, entendre els biaixos que incorporen i valorar-ne l'impacte sobre la creació, la mediació i la circulació cultural. L'homogeneïtzació estètica i les distorsions que poden consolidar-se com a veritats fan imprescindible que els professionals disposin d'eines conceptuals per identificar aquests riscos i actuar-hi en conseqüència. La capacitat crítica, per tant, esdevé una competència central per preservar la qualitat, la diversitat i la legitimitat de la cultura en un entorn cada vegada més automatitzat.

Aquesta mirada crítica ha d'anar acompanyada d'un conjunt sòlid de competències tècniques. Els professionals de la cultura necessiten entendre com funcionen els models d'IA, quines dades fan servir, quins biaixos poden reproduir i quines limitacions tenen. No es tracta de convertir creadors i gestors culturals en enginyers, sinó de dotar-los del coneixement necessari per utilitzar la tecnologia amb criteri, supervisar-ne els processos i detectar errors, distorsions o usos indeguts.

Les competències jurídiques també esdevenen imprescindibles en aquest nou escenari. Els professionals han de conèixer els principis bàsics del dret d'autor, els criteris d'«aportació humana significativa», els mecanismes de consentiment i les implicacions de treballar amb obres híbrides.

A més de les competències crítiques, tècniques i jurídiques, el sector cultural necessita reforçar les habilitats col·laboratives. Calen ecosistemes híbrids, equips transversals i espais de col·laboració per superar la fractura entre tecnologia i cultura. Això implica que els professionals han de saber treballar en equips interdisciplinaris, dialogar amb tecnòlegs, científics de dades i desenvolupadors, i participar en processos de cocreació en els quals la IA és una eina més del flux de treball.

- **Models i dades culturals pròpies.** El desenvolupament de models i corpus culturals propis és una necessitat estratègica per garantir la sobirania cultural en un ecosistema digital dominat per plataformes globals. En cultures petites o poc representades, la IA fins i tot inventa història i referents, fet que genera distorsions que poden consolidar-se com a veritats i erosionar la memòria col·lectiva. Per evitar-ho, cal impulsar la creació de bases de dades culturals obertes, legalment netes i representatives de la diversitat lingüística, artística i patrimonial del país. Aquest esforç ha d'incloure la digitalització massiva de col·leccions, la normalització de metadades i la creació de corpus específics per a llengües minoritzades com el català.

A més, és imprescindible promoure el desenvolupament de models d'IA entrenats amb dades locals, que reflecteixin els valors, les estètiques i les narratives pròpies. Sense aquesta aposta, la cultura catalana —i europea— queda subordinada a imaginaris externs, sovint d'origen anglosaxó, que tendeixen a homogeneïtzar estils i referents. Per això, cal una estratègia pública que impulsi laboratoris de dades cul-

turals, col·laboracions amb universitats i centres tecnològics, i finançament específic per a models lingüístics i creatius que garanteixin la representació i la qualitat del patrimoni cultural propi.

- **Ecosistemes híbrids i col·laboració.** La fractura entre tecnòlegs i creadors és un dels obstacles més importants. Calen ecosistemes híbrids, equips transversals i espais de col·laboració per garantir que la tecnologia estigui al servei de la cultura i no a l'inrevés. Per avançar en aquesta direcció, és necessari crear espais estables on professionals de la cultura, els investigadors, els desenvolupadors i les institucions puguin treballar plegats en projectes compartits. Aquests espais poden adoptar la forma de laboratoris d'innovació cultural, residències híbrides, clústers sectorials o programes de recerca aplicada que permetin experimentar amb nous formats, metodologies i eines.

Aquesta col·laboració ha d'anar més enllà de la simple transferència tecnològica: ha de generar llenguatges compartits, criteris ètics comuns i formes d'autoregulació comunitària. Cal recordar que la IA no té voluntat pròpia; l'impacte el generen les persones que la creen i la utilitzen, i això implica que la governança cultural de la tecnologia ha de ser col·lectiva. Ecosistemes híbrids ben articulats poden evitar que la tecnologia s'imposi com un mur i convertir-la en un motor d'innovació, experimentació i pluralitat. També poden contribuir a reduir la dependència de plataformes globals, cosa que fomenta la creació d'eines locals, obertes i adaptades a les necessitats del sector cultural.

- **Estàndards per a institucions culturals.** Les institucions culturals necessiten criteris clars i compartits per decidir quan i com utilitzar la IA. Cal definir quan és acceptable fer-la servir, quins models compleixen els requisits europeus i quins processos no poden ser automatitzats sense supervisió. Per això, és imprescindible establir estàndards sectorials que regulin l'ús de la IA en museus, arxius, biblioteques, centres d'arts escèniques i institucions patrimonials. Aquests estàndards han de garantir que la IA no substitueixi funcions essencials de mediació, interpretació o validació, i que qualsevol ús tecnològic estigui sotmès a criteris de qualitat, rigor i supervisió humana.

A més, les institucions han de disposar de protocols per gestionar riscos específics: biaixos, errors factuais, problemes d'autenticació, degradació lingüística o afectacions al patrimoni. La IA pot generar distorsions en la memòria col·lectiva o errors en l'autenticació d'obres, fet que pot comprometre la confiança pública del sistema. Per això, els estàndards han d'incloure mecanismes d'auditoria, criteris de transparència, etiquetatge obligatori de continguts generats amb IA i requisits per garantir la qualitat lingüística i cultural dels resultats. Aquest marc ha de permetre que les institucions utilitzin la IA com una eina de suport, no com un substitut de l'expertesa professional.

Propostes operatives

la velocitat amb què la IA s'està infiltrant en el sistema cultural obliga a activar una alerta prèvia: no es tracta només d'una tecnologia que cal regular, sinó d'un conjunt d'infraestructures i interessos que poden reconfigurar profundament qui crea, qui distribueix i qui governa la cultura. Abans de donar per descomptat que la IA s'ha d'integrar i ordenar, cal preguntar-se a qui beneficia, qui n'està definint els estàndards i quins riscos pot generar per als drets culturals, la sobirania creativa i la diversitat.

Només a partir d'aquesta mirada crítica es pot passar de la diagnosi a l'acció. La IA ja no és un element perifèric, sinó una arquitectura tecnològica que condiona la creació, la circulació i la governança cultural. Davant d'aquest escenari, cal una res-

posta coordinada que impliqui responsables polítics, institucions culturals, creadors i ciutadania, i que situï l'interès públic al centre.

Les propostes que segueixen ofereixen un conjunt d'orientacions operatives per garantir que la IA reforci els drets culturals, la diversitat i la sostenibilitat del sector, i per assegurar que la tecnologia es desenvolupa sota criteris de transparència, equitat i responsabilitat humana.

PROPOSTES PER ALS RESPONSABLES DE LES POLÍTIQUES CULTURALS

La transformació digital del sector cultural exigeix una resposta política decidida, transversal i sostinguda. L'impacte real de la IA dependrà de la capacitat de les institucions públiques per orientar-la, regular-la i integrar-la amb criteri. A continuació, es presenten les recomanacions clau per a una política cultural que garanteixi drets, reforci la creativitat i preservi la diversitat en un context de canvi accelerat.

1. Actualització del marc legal sobre autoria i drets culturals. Cal reformar el dret d'autor per definir què és una aportació humana significativa, impedir que la IA sigui considerada autora i protegir les obres híbrides. S'han d'establir mecanismes obligatoris de consentiment, remuneració i exclusió per a l'ús d'obres en l'entrenament. Sense aquesta reforma, la cultura pot dividir-se entre producció massiva generada per IA i una cultura «prèmium» reservada a creadors humans.

2. Transparència i traçabilitat en els models. La política cultural ha d'exigir que les tecnològiques documentin l'origen de dades, criteris d'entrenament i biaixos dels models. També cal etiquetar clarament els continguts generats amb IA i establir auditories independents. Sense transparència, no es poden exercir drets ni garantir un ecosistema cultural just.

3. Models i dades culturals pròpies. Per evitar imaginaris homogeneïtzats i pèrdua de diversitat, cal impulsar la digitalització massiva, la normalització de metadades i la creació de corpus culturals oberts. És essencial finançar models entrenats amb dades locals que reflecteixin la diversitat cultural i lingüística del país.

4. Estàndards per a l'ús responsable de la IA. Les institucions culturals necessiten criteris clars per determinar quan fer servir la IA, quines tasques no poden automatitzar-se i com se'n pot garantir la supervisió humana. Calen protocols per gestionar riscos com ara errors, biaixos, problemes d'autenticació o degradació lingüística. La IA ha de ser un suport, no un substitut de l'expertesa.

5. Protecció de les condicions laborals i la reconversió. La IA ha de transformar, no substituir, llocs de treball. La política cultural ha d'incloure clàusules de protecció laboral, criteris d'ús responsable en subvencions i mecanismes de compensació. També calen programes de reconversió perquè els creadors s'hi adaptin sense perdre drets ni autonomia.

6. Formació integral en competències crítiques, tècniques i jurídiques. Els professionals necessiten capacitat crítica per interpretar resultats, coneixement tècnic sobre els models i eines jurídiques per protegir drets. La política cultural ha de garantir la formació pública, accessible i continuada, adaptada a cada disciplina i orientada a entorns híbrids.

7. Ecosistemes híbrids i col·laboració entre cultura i tecnologia. Cal superar la fractura entre tecnòlegs i creadors mitjançant laboratoris d'innovació, residències interdisciplinàries, clústers i espais de governança compartida. Aquests

ecosistemes permeten desenvolupar eines ajustades a les necessitats culturals i evitar que la tecnologia actuï com una barrera.

8. Governança cultural basada en responsabilitat humana. La responsabilitat final ha de recaure en persones i institucions. La política cultural n'ha de garantir la supervisió, el control de qualitat i la rendició de comptes. Cal crear observatoris independents, codis d'ús i espais de participació que assegurin que la IA opera amb justícia, equitat i respecte als valors culturals.

PROPOSTES PER A LES INSTITUCIONS CULTURALS

Les institucions culturals es troben en una posició clau en la governança de la IA, però aquest paper ve acompanyat d'un risc creixent: moltes eines d'IA s'estan desplegant per substituir la interacció directa amb els usuaris, és a dir, automatitzen processos que abans requerien mediació humana. Sovint, l'adopció d'aquestes tecnologies respon a la lògica de simplificar procediments administratius i reduir càrregues internes, més que no pas a millorar l'experiència, els drets i les necessitats de la ciutadania.

Aquesta deriva obliga a una alerta inicial: si la IA s'integra sense criteri, pot erosionar la relació entre institucions i públics, desplaçar la mediació cultural i homogeneïtzar-hi l'accés. Per això, la resposta institucional no pot ser reactiva ni fragmentada. Les institucions culturals, com a usuàries, garants de drets, productores de continguts i custòdies del patrimoni, necessiten una estratègia clara que posi al centre la qualitat del servei públic, la supervisió humana i la protecció de la diversitat cultural.

Les recomanacions següents orienten sobre com integrar la IA de manera responsable, sostenible i alineada amb els valors del sector, per assegurar que la tecnologia reforci —i no substitueixi— la relació amb els usuaris i la funció social de les institucions culturals.

1. Política institucional d'ús de la IA. Cada institució ha d'establir un marc propi que defineixi quan és acceptable emprar IA, quines tasques requereixen supervisió humana i quines no poden automatitzar-se. La política ha d'incloure criteris de qualitat, protocols de revisió i mecanismes per detectar errors o biaixos. Sense aquest marc, la IA pot generar riscos en àmbits sensibles com la mediació o l'autenticació.

2. Transparència i traçabilitat. Les institucions han de disposar d'informació verificable sobre els models utilitzats: origen de dades, criteris de selecció, biaixos i limitacions. També han d'etiquetar clarament els continguts generats o assistits per IA en exposicions i materials. La transparència és clau per mantenir la confiança pública i la legitimitat cultural.

3. Supervisió humana en tasques crítiques. La IA pot agilitzar processos, però no substitueix el criteri professional. Tot resultat generat per IA —descripcions, classificacions, interpretacions o recomanacions— ha de ser revisat per personal qualificat. La responsabilitat final recau sempre en persones i institucions, especialment en patrimoni, mediació i recerca.

4. Digitalització i creació de corpus propis. Per evitar dependències externes i garantir una representació fidel de la cultura local, cal prioritzar la digitalització de col·leccions, la normalització de metadades i la creació de bases de dades obertes. Això permet entrenar models que no distorsionin la memòria col·lectiva i que reflecteixin la diversitat lingüística i cultural.

5. Competències internes en IA i dades. Les institucions han de formar els equips en competències crítiques, tècniques i jurídiques: funcionament dels models, interpretació de resultats, detecció de biaixos i coneixement dels drets d'autor en creació híbrida. Sense aquesta formació, els professionals queden exposats a plataformes opaques i processos automatitzats.

6. Protocols d'auditoria i qualitat. Cal establir mecanismes interns per revisar periòdicament l'ús de la IA, detectar errors, identificar biaixos i garantir el compliment dels estàndards europeus. Les auditories han de documentar-se i, quan calgui, complementar-se amb avaluacions externes independents.

7. Ecosistemes híbrids i col·laboració. Les institucions han de fomentar espais de treball compartit entre professionals culturals, tecnòlegs i investigadors. Aquesta col·laboració evita que la tecnologia s'imposi i assegura que les eines digitals responen a necessitats culturals. Laboratoris d'innovació i projectes de recerca poden impulsar aquesta governança compartida.

8. Diversitat cultural i lingüística. Cal garantir que la IA no invisibilitza llengües minoritzades ni reproduceix estètiques dominants. Això implica triar models respectuosos amb la diversitat, revisar resultats per detectar biaixos i participar en la creació de models entrenats amb dades locals.

9. Confiança pública i criteris ètics. La IA pot generar errors o distorsions, per això les institucions han d'explicar clarament com la utilitzen, quins límits hi estableixen i com n'asseguren la supervisió humana. La confiança pública només es manté amb transparència, rigor i responsabilitat. A més, les institucions culturals han de promoure la mirada crítica de la ciutadania per evitar dependències, facilitar la detecció d'errors i contribuir a fer que la tecnologia no substitueixi els criteris humans ni els processos de valoració cultural.

PROPOSTES PER ALS CREADORS I ELS SEUS REPRESENTANTS

Els creadors són un dels col·lectius més exposats als impactes de la IA. La IA pot ampliar possibilitats creatives, desbloquejar processos i democratitzar eines, però també pot desplaçar valor, invisibilitzar l'autoria i generar dependències tecnològiques que comprometen la sostenibilitat del treball creatiu. Per això, cal que els creadors adoptin estratègies actives per protegir els seus drets, reforçar la seva autonomia i garantir que la tecnologia opera al seu servei i no a la inversa.

1. Reivindicar el valor del procés creatiu. En un context de resultats immediats generats per IA, cal destacar la intenció, la mirada i la trajectòria darrere de cada obra. Documentar processos i decisions creatives reforça l'autoria i evita confondre creació amb simple generació de continguts. La transparència del procés és una protecció cultural i professional.

2. Mantenir una actitud crítica davant la IA. Els creadors han d'entendre l'origen de les dades, els biaixos i les limitacions de les eines que utilitzen. Aquesta mirada crítica evita dependències, permet detectar errors i garanteix que la tecnologia no substitueix la intenció artística. La IA és útil només si s'utilitza amb criteri.

3. Protegir els drets d'autor i exigir transparència. Davant models entrenats amb obres sense permís, els creadors han de defensar activament els seus drets: utilitzar mecanismes d'exclusió, registrar obres i informar-se sobre l'ús de dades. Exigir transparència en l'entrenament és clau per a la sostenibilitat del sector.

4. Diversificar eines i evitar dependències. Dependre d'una sola plataforma limita la creativitat i exposa a canvis imprevistos. Cal explorar eines diverses, combinar processos manuals i automatitzats i mantenir espais de creació no condicionats per algoritmes. La diversificació reforça la resiliència creativa.

5. Participar en comunitats i ecosistemes híbrids. La fractura entre tecnologia i cultura es redueix si els creadors participen en espais compartits amb tecnòlegs i institucions. Laboratoris, residències i projectes col·laboratius permeten influir en el desenvolupament d'eines i garantir que responen a necessitats creatives.

6. Formar-se en competències digitals, jurídiques i ètiques. Els creadors necessiten eines per entendre riscos i oportunitats de la IA: competències digitals per integrar-la, coneixement jurídic per protegir l'autoria i capacitat crítica per interpretar resultats. La formació contínua és clau per mantenir autonomia i evitar vulnerabilitats.

7. Contribuir a models i dades culturals pròpies. Els creadors poden aportar obres i criteri a corpus culturals locals. Participar en digitalització, metadades i models entrenats amb dades pròpies ajuda a evitar distorsions, invisibilitzacions i degradació lingüística. La sobirania cultural també neix de la pràctica creativa.

8. Preservar espais de risc i experimentació. En un entorn saturat de continguts immediats, cal reivindicar espais de lentitud, profunditat i experimentació. La IA pot accelerar processos, però no substitueix la necessitat humana de crear sentit. Preservar aquests espais evita una cultura superficial i repetitiva.

PROPOSTES PER A LA CIUTADANIA

La ciutadania és un actor central en el futur de la cultura en temps de la IA. Els algoritmes condicionen cada vegada més què mirem, què escoltem i què llegim, i això influeix directament en la diversitat cultural, en la qualitat del debat públic i en la capacitat crítica de la societat. Per això, és essencial que els ciutadans desenvolupin eines per navegar en un ecosistema cultural saturat, accelerat i sovint opac. Les recomanacions següents busquen reforçar la seva autonomia, el seu criteri i la seva capacitat de participar activament en la governança cultural de la IA.

1. Desenvolupar el pensament crític davant continguts generats per IA.

La ciutadania ha d'aprendre a identificar continguts generats per IA, qüestionar-ne l'origen i detectar-hi possibles errors o biaixos. En un entorn saturat de materials automàtics, el pensament crític és clau per evitar la desinformació i preservar la qualitat cultural.

2. Diversificar fonts i hàbits de consum. Els algoritmes tendeixen a recomanar allò similar al que ja consumim. Per evitar l'homogeneïtzació, cal buscar fonts diverses, explorar creadors independents, consumir cultura local i donar suport a projectes fora dels patrons dominants. La diversitat cultural també es construeix des del consum.

3. Exigir transparència a plataformes i institucions. La ciutadania pot reclamar etiquetatge clar dels continguts generats per IA, explicacions sobre el funcionament dels algoritmes i informació sobre l'ús de la IA en institucions culturals. La transparència és un dret ciutadà, no només un deure institucional.

4. Participar en espais de governança cultural. La governança de la IA no pot ser només institucional. La ciutadania pot intervenir en consultes públiques, processos participatius i observatoris culturals per definir criteris ètics i d'ús responsable. La cultura és un bé comú i la seva gestió ha de ser compartida.

5. Donar suport a creadors que preserven la singularitat humana. Davant la producció massiva generada per IA, és important fer costat a creadors que treballen amb profunditat i intenció artística. Assistir a espectacles, comprar obres o seguir projectes independents reforça un ecosistema cultural plural i sostenible.

6. Reconèixer i evitar la manipulació algorítmica. Els algoritmes influeixen en els gustos i en la visibilitat, i, per tant, afavoreixen formats immediats i pre-dictibles. La ciutadania ha de ser conscient d'aquestes dinàmiques i no deixar que les recomanacions automàtiques guiïn tot el consum. Explorar més enllà de l'algoritme preserva la llibertat cultural.

7. Contribuir a la diversitat lingüística i cultural. Consumir cultura en llengües minoritzades —com el català— reforça la seva presència en models d'IA i evita la seva degradació. Llegir, escoltar i compartir continguts locals, així com participar en projectes de dades culturals, ajuda a evitar invisibilitzacions.

8. Adoptar una actitud informada i responsable. No cal rebutjar la IA, però tampoc assumir-la acríticament. Conèixer-ne els usos, els riscos i els límits permet integrar-la equilibradament en la vida cultural. La tecnologia pot ampliar oportunitats, però només si s'utilitza amb consciència i respecte pels valors humans.

Consideracions finals

la velocitat amb què la IA s'està integrant en els processos culturals fa que el debat ja no pugui ajornar-se. El sector cultural es troba davant d'un escenari que evoluciona més ràpidament que les seves estructures de regulació, protecció i adaptació, i això obliga a abordar de manera immediata les implicacions que aquesta tecnologia té sobre la creació, els drets, els imaginaris i la sostenibilitat del sistema. Les conclusions que segueixen parteixen d'aquesta urgència i sintetitzen els principals reptes i decisions que el sector haurà d'afrontar en els pròxims anys.

La irrupció de la IA ha situat el sector cultural català davant d'un punt d'inflexió històric. El diagnòstic recollit en aquest article mostra un ecosistema en transformació accelerada, on la IA ha deixat de ser una novetat tecnològica per convertir-se en una eina habitual del treball cultural. Tot i que el seu ús és encara desigual i sovint incipient, els seus efectes ja són visibles en els processos de treball, en la creació, en els públics i en la gestió del patrimoni. La tecnologia obre oportunitats reals —democratització d'eines, automatització de tasques, ampliació de capacitats creatives—, però també introdueix riscos profunds que afecten la sostenibilitat del teixit cultural, la diversitat i la confiança pública.

Un dels elements més rellevants que emergeixen del document és la bifurcació del futur cultural. D'una banda, la IA pot reforçar la creativitat, ampliar l'accés al patrimoni i generar nous espais de col·laboració entre humans i màquines. De l'altra, pot consolidar una cultura dual: una producció massiva generada per IA —barata, immediata i sense drets— i una cultura «prèmium» reservada a uns pocs creadors humans. Aquesta fractura, ja perceptible en sectors vulnerables com la música, la il·lustració o la traducció, posa en risc la pluralitat i la sostenibilitat del sistema cultural.

La qüestió de l'autoria n'és un altre punt crític. La IA difumina la frontera entre crear i generar, i això debilita la identitat de l'autor i el valor del procés creatiu. El document mostra que la major part dels models s'han entrenat amb obres protegides sense autorització ni remuneració, cosa que desplaça el valor econòmic cap a les plataformes tecnològiques i deixa els creadors en una posició de vulnerabilitat. Sense un marc clar sobre què constitueix una aportació humana significativa, la cultura corre el risc de perdre el seu nucli essencial: la intenció, la mirada i l'experiència humanes.

Els riscos culturals i lingüístics són igualment significatius. La IA tendeix a homogeneïtzar imaginari i a reproduir patrons dominants, i això genera distorsions especialment greus en cultures minoritzades com la catalana. Sense models entrenats amb dades locals, la IA pot inventar la història, degradar llengües i invisibilitzar expressions culturals petites. La preservació de la diversitat cultural i lingüística exigeix una aposta decidida per la digitalització, la creació de corpus propis i el desenvolupament de models que reflecteixin els valors i les narratives del país.

Davant d'aquest conjunt de reptes, la demanda de regulació és pràcticament unànime. El sector reclama transparència sobre les dades d'entrenament, actualització dels drets d'autor, mecanismes de consentiment i remuneració i criteris clars per a la creació híbrida. Però la regulació, tot i ser imprescindible, no és suficient. Calen també noves institucions, nous estàndards i noves formes de governança que garanteixin la supervisió humana, l'equitat i la responsabilitat. La tecnologia no pot operar sense criteri professional ni sense mecanismes de control de qualitat que assegurin que la IA reforça —i no debilita— la cultura.

La formació emergeix com un pilar fonamental. El sector necessita competències crítiques, tècniques, jurídiques i col·laboratives per integrar la IA de manera responsable. Sense aquesta capacitació, els professionals corren el risc de quedar en situació de vulnerabilitat davant plataformes opaques i processos automatitzats. La formació contínua, interdisciplinària i accessible és una condició necessària per garantir que la tecnologia s'utilitza amb criteri i que la creativitat humana continua sent el centre del sistema cultural.

Finalment, el futur de la cultura en temps d'IA no és inevitable: és una decisió col·lectiva. La tecnologia pot amplificar desigualtats o democratitzar oportunitats; pot homogeneïtzar imaginari o reforçar la diversitat; pot desplaçar creadors o alliberar-los per aprofundir en la seva mirada. El repte és decidir quin futur volem i dotar-nos de les eines, les polítiques i els canvis institucionals necessaris per fer-lo possible. La cultura, com a espai de sentit, de llibertat i de pluralitat, només podrà prosperar si la IA s'integra amb criteri, responsabilitat i una visió compartida de bé comú.

Referències bibliogràfiques

Bravo, M. E. (2025). *La Inteligencia Artificial desde una perspectiva crítica: IA Generativa como una herramienta de transmisión de información y conocimiento*. *Derecom*, 38(1), 73–85. Recuperat de <https://doi.org/10.5209/dere.102345>

CIDAI (2022). *Llibre blanc sobre la Intel·ligència Artificial aplicada a les indústries culturals i basades en l'experiència*. Centre of Innovation for Data tech and Artificial Intelligence (CIDAI). Recuperat de <https://storage.cdn.eurecat.org/CIDAI/WhitePapers/WP-IA-IndustriesCulturals.pdf>

- Coll, M. (2025). Entrevista a Daniel Innerarity: «La democràcia algorítmica ens fa dues promeses molt seductores». *Valors. Filosofia de l'actualitat*. Recuperat de <https://valors.org/daniel-innerarity-la-democracia-algoritmica-ens-fa-dues-promeses-molts-seductores/>
- Consell Valencià de Cultura (2024). *Informe sobre la intel·ligència artificial en la cultura*. Consell Valencià de Cultura. Recuperat de <https://cvcultura.es/wp-content/uploads/772-Informe-sobre-la-IA-en-la-cultura-valencia-1.pdf>
- Fundació Carulla (2025). *Mutare Plenaria 25. Cultura i intel·ligència ARTificial. Noves oportunitats per als drets culturals*. Fundació Carulla. Recuperat de https://fundaciocarulla.cat/wp-content/uploads/2025/09/Quadern-Mutare-2025_Cultura-i-IA.pdf
- Generalitat de Catalunya (2025). *La intel·ligència artificial*. Cultura Digital – Generalitat de Catalunya. Recuperat de <https://culturadigital.blog.gencat.cat>
- Nacenta, L. (2025). «Intel·ligència artificial aplicada a la creació». A: *Informe anual 2025*. Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (p. 92–96). Recuperat de <https://drac.cultura.gencat.cat/handle/20.500.12368/36492#page=1>
- Parlament Europeu (2026). *Informe A10-0019-2026 sobre los derechos de autor y la inteligencia artificial generativa: oportunidades y desafíos*. Recuperat de https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-10-2026-0019_ES.html
- Unió Europea (2024). Reglament (UE) 2024/1689 del Parlament Europeu i del Consell, de 13 de juny de 2024, relatiu a la intel·ligència artificial i pel qual es modifiquen diversos actes legislatius de la Unió (Llei d'Intel·ligència Artificial). *Diari Oficial de la Unió Europea*, L 1689, 1–144. Recuperat de <https://www.boe.es/doue/2024/1689/L00001-00144.pdf>
- Madoery, N. (2025). *Protocolos para un uso crítico de la IA en organizaciones culturales*. Unesco. Recuperat de <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000396326>

Annex I. Resultats de l'enquesta sobre l'ús i la percepció de la intel·ligència artificial en el sector cultural

Aquest informe presenta els resultats d'una enquesta feta a 358 professionals del sector cultural amb l'objectiu d'analitzar l'ús, l'impacte i la percepció de la IA en els processos de treball i en la concepció del valor de l'autoria cultural. L'estudi inclou participants de diversos àmbits culturals, nivells formatius i trajectòries professionals, fet que permet obtenir una visió transversal del moment actual i de les expectatives de futur en relació amb la IA.

PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LA MOSTRA

La mostra està formada per professionals d'edats compreses majoritàriament entre 30 i 49 anys (46 %) i entre 50 i 64 anys (37 %). Les persones de menys de 30 anys representen un 6 %, mentre que les de més de 65 anys constitueixen l'11 % restant. Pel que fa al gènere, el 53 % de les persones enquestades s'identifiquen com a dones, el 44 % com a homes i el 3 % com a no binàries o prefereixen no respondre.

El 78 % disposa d'estudis universitaris, mentre que la resta es reparteix entre batxillerat, cicles formatius i estudis artístics superiors. Només un 1 % han completat els estudis obligatoris. En relació amb l'experiència professional, un 48 % tenen entre 5 i 20 anys d'experiència, mentre que el 44 % acumula més de 20 anys de trajectòria, fet que indica una mostra formada majoritàriament per professionals consolidats.

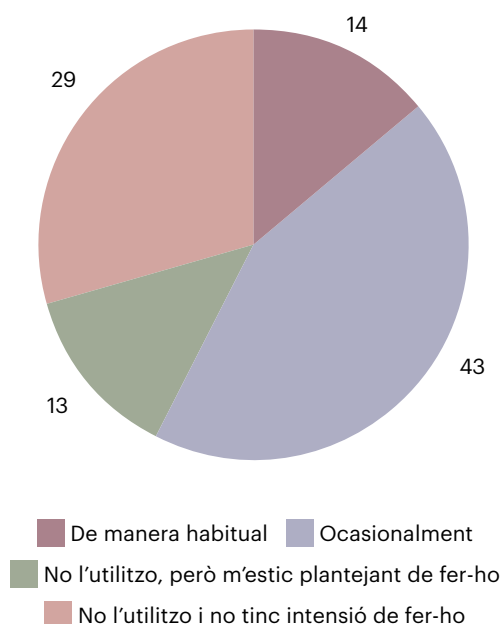
Els sectors culturals representats inclouen arts visuals, arts escèniques, música, llibre, audiovisual, patrimoni i cultura popular. La representació entre els sectors és molt similar (al voltant del 15 % en cada cas), amb l'excepció de la cultura popular, que només representen el 2 % de les respostes. Les activitats creatives constitueixen el 38 % de les respostes; les de gestió o interpretació, el 35 %, i la resta correspon a funcions tècniques (18 %) i interpretatives (9 %).

ÚS DE LA IA EN EL TREBALL CULTURAL

Pel que fa a l'ús de la IA, el 58 % de les persones enquestades afirma haver utilitzat alguna eina d'IA en el seu treball cultural. D'aquestes, el 43 % ho ha fet de manera ocasional, mentre que el 14 % ho fa de manera habitual. En canvi, el 29 % declara no haver utilitzat mai la IA i no tenir intenció de fer-ho, mentre que un 13 % s'ho està plantejant. Aquestes dades mostren que la IA ja ha penetrat en el sector cultural, però que persisteix força reticència per una bona part dels treballadors culturals a convertir-la en una eina imprescindible.

L'anàlisi per edats mostra diferències rellevants respecte al patró general. Tot i que el 14 % de la mostra utilitza la IA de manera habitual, aquest percentatge és molt més baix en les persones de 65 anys o més (3 %). També és rellevant que el rebuig frontal a la IA («no, i no tinc intenció de fer-ho») és especialment alt entre els menors de 30 anys (41 %).

Gràfic 1. Ús de la intel·ligència artificial a la feina per part del sector cultural
En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre la intel·ligència artificial i la cultura*.

L'anàlisi per tipus d'activitat també revela patrons diferenciats. Les persones que treballen en gestió i producció són les que més utilitzen la IA de manera habitual (25 %), gairebé el doble de la mitjana general. En canvi, els perfils creatius són els que menys la utilitzen habitualment (7 %), i també els que més rebutgen la IA (40 %), molt per sobre del 29 % general. Les activitats tècniques mostren un ús ocasional especialment alt (53 %), fet que indica que la IA s'està integrant sobretot com a eina de suport operatiu. Les activitats interpretatives, per la seva banda, presenten un patró mixt: un ús habitual baix (6 %), però un percentatge alt de persones que s'ho estan plantejant (18 %), cosa que suggereix un interès emergent però encara no consolidat.

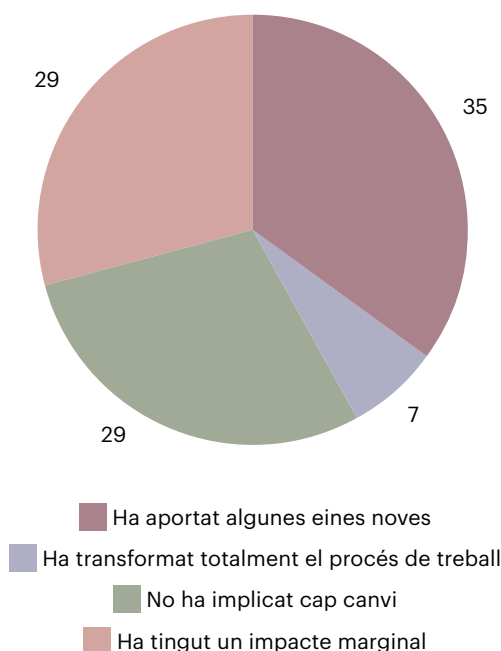
El conjunt de dades analitzades mostra que l'adopció de la intel·ligència artificial en el sector cultural avança, però ho fa de manera fragmentada i amb ritmes desiguals segons edats i perfils professionals. Tot i que més de la meitat dels treballadors ja hi han tingut algun contacte, persisteixen reticències estructurals —especialment entre els perfils creatius i alguns segments generacionals— que apunten a la necessitat d'un acompanyament específic, tant en formació com en criteris d'ús responsable. En aquest escenari, la IA es configura com una eina amb un potencial creixent però encara lluny de ser universal, i el repte immediat del sector és transformar l'interès emergent en una adopció crítica, informada i alineada amb els valors culturals. Aquesta transició requerirà formació especialitzada, espais d'experimentació segura i criteris clars que ajudin a reduir les percepcions de risc, especialment entre els perfils més reticents. També serà necessari reforçar marcs ètics i de drets que garanteixin que la tecnologia complementa —i no substitueix— la creativitat humana.

IMPACTE DE LA IA EN ELS PROCESSOS DE TREBALL

L'impacte percebut de la IA en la manera de treballar és, en general, moderat. Un 58 % indica que l'impacte ha estat poc significatiu o, directament, que no ha tingut cap efecte. El 35 % de les persones enquestades considera que la IA ha aportat algunes eines útils, però sense transformar profundament els seus processos. Només un 7 % declara que la IA ha transformat substancialment la seva manera de treballar. Cal destacar que les activitats tècniques, de gestió o producció són les que més indiquen que la IA està produint canvis en els seus sistemes de treball. Aquestes dades suggereixen que, tot i la seva presència creixent, la IA encara no ha generat canvis estructurals en la majoria de treballs culturals.

Gràfic 2. Canvis produïts en els processos de treball deguts a la implementació de la intel·ligència artificial

En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre la intel·ligència artificial i la cultura*.

PERCEPCIÓ DELS BENEFICIS I RISCOS DE LA IA

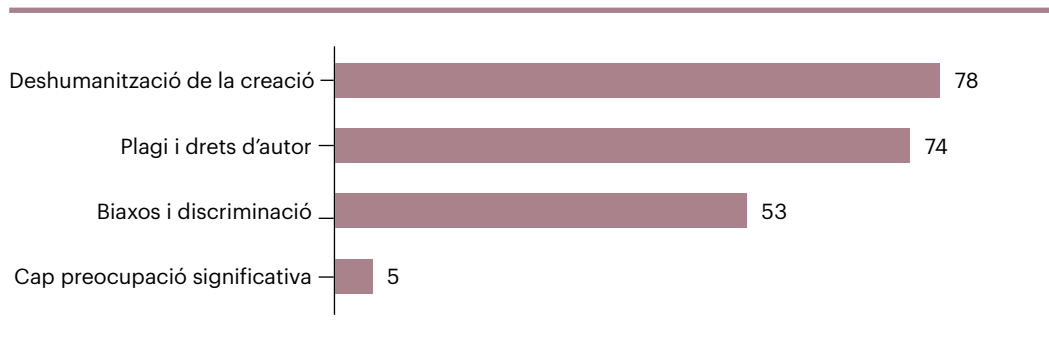
La percepció sobre què aporta la IA és majoritàriament ambivalent. El 53 % de les persones enquestades considera que la IA combina oportunitats i riscos; per contra, només un 4 % considera que la IA no aporta ni riscos ni oportunitats rellevants. El 29 % destaca principalment els riscos per a l'autenticitat de les obres, mentre que només un 14 % percep la IA com una font d'oportunitats (un 9 % creu que aporta oportunitats creatives i el 5 % hi veu una oportunitat de facilitar les tasques rutinàries). Aquestes dades reflecteixen un sector que encara es mou entre l'interès i la cautela davant l'aplicació de la IA en els processos productius.

Un dels aspectes més sensibles de l'enquesta és la percepció sobre l'impacte de la IA en el valor de l'autoria. El 47 % de les persones enquestades considera que la IA debilita la identitat de l'autor, ja que difumina la frontera entre la creació humana i la generació automatitzada. Aquest percentatge és molt més elevat, del 63 %, en el grup d'autors i creadors. Contrasta aquest posicionament majoritari amb el 10 % que

considera que la IA reforça el concepte d'autoria pel fet de generar noves formes de reconeixement. Un 32 % afirma no tenir una opinió clara sobre aquest tema, mentre que l'11 % considera que la IA no té gaire impacte sobre el reconeixement de l'autoria. Aquest resultat evidencia una preocupació generalitzada sobre el reconeixement i la singularitat de la creació humana en un context tecnològic.

Gràfic 3. Principals preocupacions ètiques generades la presència de la intel·ligència artificial en el sector cultural

En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre la intel·ligència artificial i la cultura*.

Pel que fa a les preocupacions ètiques que genera la presència de la IA en la cultura, les persones professionals del sector mostren un consens ampli sobre els riscos que més inquietud generen. La preocupació més estesa és la deshumanització de la creació, assenyalada pel 78 % de les persones enquestades, que temen que l'ús creixent d'eines automatitzades dilueixi el paper de la sensibilitat, l'experiència i el criteri humans en els processos creatius. En segon lloc, un 74 % identifica el plagi i els conflictes vinculats als drets d'autor com un risc central, especialment en un context en què els límits entre inspiració, còpia i generació automatitzada es tornen més difusos. També preocupen de manera significativa els biaixos i la discriminació derivats de l'ús de models entrenats amb dades no representatives o esbiaixades, un aspecte destacat pel 53 % de les persones participants. Només un 5 % declara no tenir cap preocupació ètica rellevant, fet que confirma que la irrupció de la IA en la cultura s'acompanya d'un debat intens i d'una demanda clara de garanties, transparència i regulació.

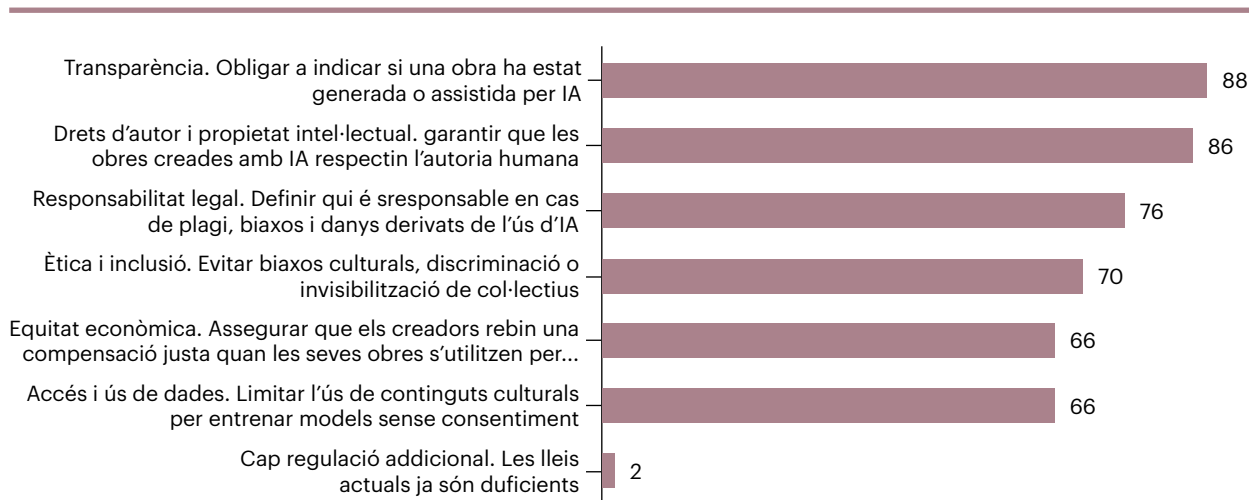
PRIORITATS REGULADORES

Encara més contundent és el posicionament sobre la necessitat de regular millor l'ús de la IA, ja que el 98 % dels entrevistats mostren una demanda molt clara de reforçar els marcs legals i ètics que afecten la creació cultural en un context d'automatització creixent. La prioritat més compartida és la transparència, assenyalada pel 88 % de les persones enquestades, que consideren imprescindible l'obligació d'indicar quan una obra ha estat generada o assistida per IA. Un 86 % reclama una actualització dels drets d'autor i la propietat intel·lectual, especialment per garantir que les obres creades amb IA respectin i reconeixin l'autoria humana.

També emergeixen amb força altres àmbits que requereixen regulació específica. Un 76 % destaca la necessitat de definir clarament la responsabilitat legal en casos de plagi, biaixos o danys derivats de l'ús de la IA, mentre que un 70 % posa l'accent en la importància d'abordar qüestions d'ètica i inclusió per evitar discriminacions o invisibilitzacions culturals. Un 66 % considera essencial regular l'accés i l'ús de dades, limitant l'extracció d'obres culturals per entrenar models sense consentiment, i un altre 66 % reclama garantir la equitat econòmica, tot assegurant compensacions justes quan les obres humanes s'utilitzen per entrenar sistemes d'IA.

Gràfic 4. Aspectes que requereixen una regulació específica per protegir els creadors davant l'ús de la IA

En percentatge

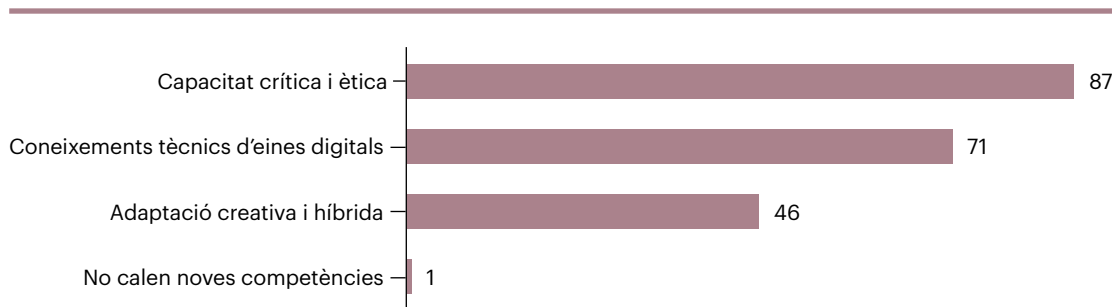
Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre la intel·ligència artificial i la cultura*.

COMPETÈNCIES PROFESSIONALS

Hi ha un consens unànime que cal enfortir habilitats i competències professionals més enllà del domini tècnic amb l'objectiu que la utilització de la IA per part dels professionals culturals es faci d'una forma més eficient i es redueixin els riscos i preocupacions associats a aquesta tecnologia.

Gràfic 5. Competències que necessitaran els professionals de la cultura per conviure amb la

En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre la intel·ligència artificial i la cultura*.

La competència més valorada és la capacitat crítica i ètica, assenyalada pel 87 % de les persones enquestades, que consideren essencial poder interpretar, qüestionar i contextualitzar l'ús de la IA per garantir pràctiques culturals responsables i respectuoses amb els drets i la diversitat. En segon lloc, un 71 % destaca la importància d'adquirir coneixements tècnics d'eines digitals, indispensables per comprendre'n el funcionament i integrar-les de manera informada en els processos creatius i de gestió.

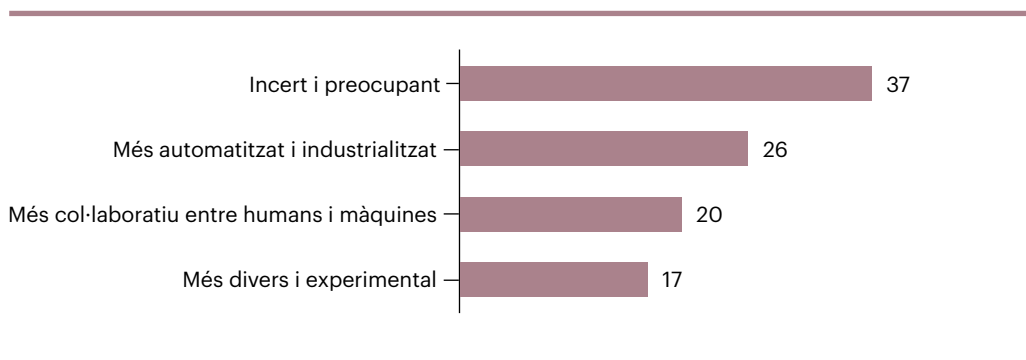
També hi ha un 46 % que subratlla la necessitat d'una adaptació creativa i híbrida, és a dir, la capacitat de combinar habilitats humanes i tecnològiques per explorar nous llenguatges, formats i metodologies.

Les dades indiquen que el sector cultural percep la convivència amb la intel·ligència artificial com un repte que va molt més enllà de l'aprenentatge tècnic i que exigeix un reforç decidit de les competències humanes que garanteixen un ús responsable i contextualitzat de la tecnologia. En conjunt, el mapa competencial apunta cap a un model professional que combina criteri, domini tècnic i flexibilitat creativa, condicions imprescindibles perquè la IA reforci —i no desplaci— el valor cultural que aporta el factor humà.

EXPECTATIVES SOBRE EL FUTUR DE LA CREACIÓ CULTURAL AMB IA

Les visions sobre el futur de la creació cultural amb IA són diverses, però hi predomina la incertesa. El 37 % de les persones enquestades imagina un futur incert i preocupant, mentre que un 26 % preveu que la IA aportarà més automatització i industrialització al sector. En canvi, un 20 % visualitza un futur més col·laboratiu entre humans i màquines, i un 17 % aposta per un escenari més divers i experimental. En conjunt, 4 de cada 10 participants veuen possibilitats creatives i d'innovació amb la introducció de la IA en el treball cultural, mentre que la resta expressen inquietud o prudència davant el futur.

Gràfic 6. Expectatives sobre el futur de la creació cultural amb IA
En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre la intel·ligència artificial i la cultura*.

SÍNTESI FINAL

L'anàlisi de les 358 respostes mostra un sector cultural immers en una transició tecnològica significativa. Tot i que més de la meitat dels professionals ja han utilitzat la IA, el seu impacte encara es percep majoritàriament com a moderat o marginal. La preocupació més destacada és la pèrdua de valor de l'autoria, assenyalada per dos terços de les persones enquestades, mentre que les expectatives de futur es mouen entre la incertesa, el temor a l'automatització i la percepció d'oportunitats creatives emergents.

L'ús de la IA és desigual: una part important l'ha incorporat de manera ocasional o habitual, mentre que un altre grup no té intenció de fer-ho o encara s'ho està plantejant. Aquestes diferències expliquen que l'impacte percebut sigui limitat per a la majoria, amb només una minoria que afirma haver experimentat transformacions substancials en la seva pràctica professional.

La percepció sobre els efectes de la IA és ambivalent. Moltes persones hi veuen una combinació d'oportunitats i riscos, mentre que un altre grup destaca sobretot les amenaces per a l'autenticitat i la qualitat de les obres. Les oportunitats creatives són reconegudes, però per una proporció més baixa, sovint vinculada a perfils més tecnològics o experimentals.

Pel que fa a l'autoria, predomina la idea que la IA en debilita el valor i en difumina les fronteres, tot i que una minoria considera que pot obrir noves formes de visibilitat o expressió. Les visions sobre el futur també són diverses: des d'escenaris d'industrialització i automatització fins a models més col·laboratius o experimentals.

En conjunt, el sector cultural es troba en un moment de reflexió profunda. Aquest informe posa de manifest la necessitat d'impulsar espais de debat, formació i acompanyament per garantir que la incorporació de la IA es faci preservant el valor de l'autoria, la qualitat de la creació i la sostenibilitat d'un ecosistema cultural en evolució constant.

COMPARACIÓ ENTRE ELS RESULTATS DE L'INFORME I ELS DE L'ENQUESTA

L'anàlisi conjunta del marc teòric, les aportacions de les taules d'experts i els resultats de l'enquesta sectorial permet identificar diferències significatives entre la diagnosi estructural del fenomen i les percepcions declarades pels professionals del sector. Aquest contrast és rellevant perquè mostra que la transformació que la IA està generant en la cultura avança a dues velocitats: una, més profunda i sistèmica, que emergeix de l'anàlisi qualitativa; i una altra, més moderada i desigual, que es desprèn de les pràctiques i percepcions actuals dels agents culturals.

En primer lloc, mentre que l'informe descriu la IA com un element ja estructural en la producció, la circulació i la governança del sector, l'enquesta revela un impacte percebut encara limitat. Tot i que un 58 % dels professionals han utilitzat alguna eina d'IA, només un 14 % ho fa de manera habitual i la majoria considera que els efectes sobre els processos de treball han estat poc significatius.

Pel que fa a l'autoria i la creació, l'informe situa aquest àmbit com un dels reptes més crítics, especialment per la difusió de la frontera entre aportació humana i generació automatitzada. L'enquesta confirma aquesta preocupació, però amb intensitats diverses: el 47 % considera que la IA debilita la identitat de l'autor, mentre que un 10 % percep que la pot reforçar.

En relació amb els riscos, l'informe identifica un mapa ampli que inclou la governança algorítmica, la sobirania digital o la concentració de poder tecnològic. En canvi, l'enquesta concentra les preocupacions que afecten directament la seva pràctica: la deshumanització de la creació (78 %), els conflictes de drets d'autor (74 %) i els biaixos (53 %).

També s'observen diferències en la visió sobre la governança. L'informe proposa un marc ampli que inclou sobirania digital, supervisió humana, transparència, nous estàndards i institucions específiques. L'enquesta, en canvi, expressa demandes més concretes i immediates: transparència sobre les dades d'entrenament (88 %), actualització dels drets d'autor (86 %) i mecanismes de responsabilitat legal (76 %).

Finalment, les expectatives de futur també divergeixen. L'informe planteja escenaris complexos —des de la cultura augmentada fins a la fractura cultural o la dependència tecnològica—, mentre que l'enquesta reflecteix una polarització marcada: un 37 % preveu un futur preocupant, un 26 % anticipa més automatització i un 20 % imagina col·laboracions equilibrades entre humans i màquines.

En conjunt, la comparació mostra que la transformació tecnològica és més profunda del que indiquen les percepcions actuals del sector i que hi ha un desfasament entre els canvis estructurals identificats per l'anàlisi qualitativa i l'adopció real de les eines per part dels professionals.

Annex II. Participants

Per dur a terme aquest informe s'ha comptat amb la col·laboració de professionals de la cultura i experts en àmbits culturals i tecnològics.

El CoNCA expressa el seu agraïment als 358 professionals que van respondre l'enquesta sobre l'impacte de la IA en el sector cultural, així com a les associacions professionals que en van facilitar la difusió.

Agraïm, molt especialment, les aportacions dels experts que van participar en les taules de treball, les quals han estat fonamentals per enriquir l'anàlisi i orientar les propostes d'aquest informe.

- Gerard Corbella. Director de La Foneria, empresa especialitzada a connectar el patrimoni cultural amb el públic a través de la tecnologia, IA aplicada i estratègies digitals
- Xavier Cubeles. Responsable de la Unitat de Consultoria Tecnològica de la Fundació Eurecat
- Eva Domínguez. Directora creativa en projectes immersius i doctora en Periodisme Immersiu
- Eva Faustino. Directora gerent de l'Associació de Productors i Editors Fonogràfics i Videogràfics Catalans (APECAT)
- Xavier Guijarro. Director d'ICC Consultors Culturals
- Marta Nadal. Directora jurídica de la Sociedad General de Autores y Editores (SGAE)
- Hèctor Orengo. Professor d'investigació ICREA del Barcelona Supercomputing Center (BSC)
- Karma Peiró. Cofundadora i directora executiva de la Fundació ViT. Assessora en governança de la IA. Investigadora en polítiques d'IA. Doctorada en responsabilitat algorítmica
- Montserrat Peñarroya. Directora de Quadrant Alfa
- Jordi Pérez. Artista conceptual i dissenyador de personatges freelance
- Sebastià Portell. President de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC)
- Pilar Rosado. Artista digital, docent i investigadora
- Ricard Ruiz de Querol. Doctor en Societat de la Informació per la UOC i analista en economia digital
- Eva Sòria. Directora de Sectors Culturals de l'Institut de Cultura de Barcelona (ICUB) i doctora en Dret

Bloc C

**Conclusions i
recomanacions**

El tercer bloc d'aquest informe presenta una diagnosi completa del sistema cultural català el 2025, marcat per una dualitat entre una «potència creativa i una activitat cultural extraordinàries» i unes fragilitats estructurals persistents que afecten la sostenibilitat del sector. S'hi analitzen nou grans eixos: la precarietat laboral, la concentració territorial a Barcelona, la tensió entre institucionalització i comunitat, la internacionalització desigual, l'impacte asimètric de la digitalització, el retrocés d'ús del català, les desigualtats de gènere i diversitat, els conflictes de governança i la necessitat d'un replantejament estratègic profund. El text mostra que, malgrat l'efervescència creativa i les inversions en equipaments, el sistema continua operant sobre bases fràgils i desiguals.

A partir d'aquesta diagnosi, el text formula un conjunt ampli de recomanacions estructurades en tres principis: garantir drets culturals i transparència institucional; consolidar polítiques que reforcin equipaments, governança, educació i innovació, i impulsar la participació, la cohesió i la creativitat. L'informe subratlla la necessitat d'un finançament estable basat en euros per habitant, d'una governança transparent i participada, d'una política lingüística transversal i d'una estratègia digital i d'IA orientada a la sobirania cultural. En conjunt, el document ofereix un full de ruta per avançar cap a un sistema cultural més robust, equitatiu i alineat amb els drets culturals de tota la ciutadania.

Conclusions i recomanacions

L'any 2025 ha deixat un panorama cultural marcat per una clara dualitat: d'una banda, una potència creativa i una activitat cultural extraordinàries que situen el país en un moment d'efervescència artística sense precedents; de l'altra, un conjunt de fragilitats estructurals que continuen condicionant la sostenibilitat del sistema i limitant-ne la capacitat de projecció a llarg termini. En aquest context, l'aprovació en curs de la Llei de drets culturals esdevé un element clau: aquesta normativa haurà de garantir que tota la ciutadania tingui els mateixos drets culturals i accedeixi a oportunitats equivalents arreu del territori.

Els punts forts del sector són indiscutibles: la vitalitat artística en totes les disciplines; la projecció internacional del cinema, la música, la dansa, l'edició i la cultura digital; l'expansió d'equipaments i les grans inversions; l'emergència d'un ecosistema tecnològic propi; la força de la cultura popular i la seva capacitat de mobilització; el creixement de públics que deixen dades històriques d'assistència al teatre, festivals musicals i espais patrimonials, i l'increment de continguts en català a les plataformes digitals. Enguany, a més, cal destacar el compromís creixent del sector cultural amb la situació política mundial i la seva voluntat de posicionar-se davant els grans reptes globals.

Tanmateix, aquests avenços conviuen amb febleses que es repeteixen de manera transversal i estructural, i que aquest darrer any s'han fet encara més visibles: la precarietat laboral continua sent el principal risc per a la continuïtat professional de creadors, artistes i treballadors culturals, que sovint operen en condicions d'intermitència i infraremuneració, amb una afectació especialment intensa en creadors i intèrprets, que són els esglaons més exposats i fràgils de tota la cadena de valor cultural. Alhora, l'augment de públics —sobretot en l'àmbit teatral— s'explica en part per l'impuls d'alguns espectacles de gran projecció mediàtica, que generen pics d'assistència però no sempre reflecteixen una consolidació estructural dels hàbits culturals.

Barcelona, la capital, continua mostrant-se com a centre gairebé exclusiu de recursos, oportunitats i visibilitat, fet que deixa la resta del país amb menys infraestructures i circuits més fràgils. La governança del sistema cultural presenta episodis de manca de transparència i processos poc clars que erosionen la confiança del sector. Les desigualtats de gènere i la manca de diversitat tant en l'accés com en la presa de decisions persisteixen en la majoria de disciplines. La cultura popular, malgrat el seu pes social i comunitari, continua infrafinançada i amb dificultats per sostenir la seva activitat. Alguns projectes comunitaris veuen amenaçada la seva autonomia davant processos d'institucionalització o dependència excessiva de subvencions. L'ús social del català retrocedeix en diversos àmbits, fins i tot en contextos culturals, malgrat els esforços institucionals i cívics. Els grans equipaments no sempre aconsegueixen connectar amb el teixit local i amb les noves realitats culturals emergents. I la digitalització, tot i el seu potencial transformador, avança de manera desigual i genera noves formes de vulnerabilitat, especialment per als projectes petits i independents.

Aquesta convivència entre expansió i vulnerabilitat evidencia un sector que creix, innova i es projecta internacionalment, però que encara opera sobre bases fràgils, desiguals i sovint insuficientment consolidades, que pot portar a tensions internes i a la necessitat d'un replantejament estratègic profund.

Conclusions

A partir d'aquesta combinació de fortaleeses i riscos, el CoNCA identifica nou grans eixos d'anàlisi que sintetitzen els reptes estructurals del sistema cultural català. Aquests punts no només descriuen la realitat del 2025, sinó que assenyalen els camps d'acció prioritaris per orientar les polítiques culturals dels pròxims anys. El que segueix és una lectura integrada de nou eixos que, conjuntament, permeten entendre amb claredat on som i què cal abordar per garantir un ecosistema cultural fort, divers, equilibrat i sostenible.

PRECARIETAT ESTRUCTURAL MALGRAT L'ÈXIT CULTURAL

La principal paradoxa del 2025 és que el sistema cultural català viu un moment d'èxits i vitalitat creativa, però aquesta energia no es correspon amb les condicions de vida d'una part dels professionals. A les arts escèniques, la dansa, el circ i la creació independent, l'augment de públic i de producció conviu amb salaris baixos, intermitència i una dependència estructural del compromís personal. Molts creadors han d'assumir tasques de gestió o comunicació no remunerades, fet que cronifica l'autoexplotació.

En les arts visuals, la precarietat és igualment persistent: mentre que els equipaments creixen i els festivals s'expandeixen, artistes i comissaris treballen amb contractacions inestables, honoraris insuficients i una burocràcia que penalitza els projectes petits. El sector es manté gràcies a xarxes informals i a la militància, però sense un marc laboral que garanteixi estabilitat.

L'audiovisual també reflecteix aquesta fractura. Malgrat els èxits internacionals, el doblatge denuncia desigualtats salarials, els equips tècnics assenyalen bretxes de gènere i manca de diversitat, i els cineclubs reclamen reconeixement institucional. Fins i tot en la música, molts intèrprets formats no troben sortides professionals estables.

A aquesta realitat, s'hi afegeix un factor institucional que agreuja la situació: la pròrroga pressupostària vigent, que s'arrossega des del 2023, manté la cultura en un règim de continuïtat administrativa que dificulta abordar reptes estructurals com la precarietat. Aquesta manca d'actualització impedeix desplegar polítiques transformadores, renovar línies de suport i planificar a mitjà termini, de manera que limita la capacitat del sector per adaptar-se a un context de canvi accelerat.

Aquesta precarietat és transversal i posa en evidència un desequilibri profund entre l'èxit simbòlic i la fragilitat material. Sense una política cultural que abordi de manera integral les condicions laborals —contractació, fiscalitat, protecció social i estabilitat plurianual—, la creativitat del país corre el risc de veure's greument afeblida.

EXPANSIÓ D'EQUIPAMENTS VERSUS FRAGILITAT DEL TEIXIT

El 2025 ha estat un any d'inversions molt visibles en infraestructures culturals: ampliacions del MNAC i del MACBA, el projecte Liceu Mar, nous centres dedicats a l'art digital i a les tecnologies immersives, rehabilitacions de teatres i l'impuls de Catalunya Media City. Aquest dinamisme institucional projecta una imatge de fortaleesa i modernització del sistema cultural. Tanmateix, aquesta expansió contrasta amb la fragilitat del teixit que hauria de donar vida a aquests equipaments. Mentre els edificis creixen, molts projectes comunitaris, sales petites, galeries independents i espais de proximitat tanquen o viuen en una precarietat que posa en risc la seva continuïtat.

Aquesta asimetria és especialment evident en sectors com les arts escèniques i les arts visuals, on la concentració de recursos en grans infraestructures conviu amb la desaparició d'espais intermedis essencials per a la creació i l'exhibició. Equipaments

històrics com l'Antic Teatre o el Teatre Capitol viuen en la incertesa, mentre que projectes comunitaris com l'Arnau Itinerant veuen qüestionat el seu model de gestió. En paral·lel, la cultura popular continua infrafinançada malgrat la dimensió territorial i l'impacte social que té, i els cineclubs reclamen reconeixement com a agents culturals de base.

El resultat és un ecosistema desequilibrat: grans contenidors culturals que avancen amb força i un teixit de proximitat que es debilita. Sense una política que connecti infraestructures amb comunitats, creadors i circuits de base, el risc és construir equipaments sense vida cultural real o sense relleu generacional. El repte estratègic no és només ampliar espais, sinó garantir que hi hagi un ecosistema viu capaç d'omplir-los, activar-los i donar-los sentit.

CENTRALITAT DE BARCELONA VERSUS NECESSITAT DE DESCENTRALITZACIÓ

Des del punt de vista territorial el 2025 les coses no han canviat gaire. Barcelona concentra la major part de la infraestructura cultural, la producció, els recursos i la visibilitat mediàtica, mentre que la resta del país opera amb menys equipaments, menys circuits i menys oportunitats professionals. En sectors com les arts escèniques, la majoria d'estrenes, festivals i espais de gran format es concentren a la capital, i les gires fora de l'àrea metropolitana continuen sent escasses i econòmicament inviables.

Un dels dèficits estructurals més persistents és la manca de gires i circuits estables de difusió en arts escèniques, música i arts visuals, capaços d'arribar a tot el territori. Tot i l'existència de programes i iniciatives puntuals, caldria un sistema molt més robust —concertat entre sector públic, privat i social— que garanteixi que cap municipi quedi al marge d'un accés regular al patrimoni, la creació contemporània i les pràctiques culturals de base. Sense aquesta xarxa estable, la descentralització real és inviable i la diversitat de continguts, mirades i llenguatges queda greument limitada.

Tot i això, el 2025 també mostra una voluntat creixent de descentralització, sovint impulsada des de les realitats locals mateixes: festivals com el Panoràmic a Granollers, que combina fotografia, cinema i arts visuals; l'Eufònic, a les Terres de l'Ebre, festival d'arts sonores, visuals i digitals-performatives; el Festival MOT, a Girona i Olot, tot un referent literari; el Festival de Cinema de Muntanya de Torelló; el Centre de Titelles de Lleida, creador i divulgador de l'art dels titelles; el Dansàneu, a l'Alt Pirineu, que combina patrimoni i arts en viu; el Festival Càntut, a Cassà de la Selva, dedicat a la recuperació del cançoner popular, o Nilak, projecte de teatre itinerant. Tots exemplifiquen una llista molt més extensa d'iniciatives que evidencien la força cultural del país més enllà de la capital, però que operen amb recursos molt inferiors i amb una dependència elevada de convocatòries puntuals.

És en aquest punt on molts impulsors de projectes que es duen a terme fora de la ciutat de Barcelona expressen una preocupació recurrent: la manca de continuïtat estructural. Temen que, si ells deixen de sostenir el projecte, no hi hagi cap relleu possible i es perdi de cop el capital cultural, comunitari i simbòlic acumulat. Aquesta fragilitat personalista converteix iniciatives valuoses en projectes vulnerables, massa dependents de la dedicació d'unes poques persones.

La cultura popular, per la seva banda, és l'únic àmbit realment distribuït per tot el país, però continua sense un reconeixement proporcional al seu impacte social i territorial. Tot i sostenir una xarxa extensa d'entitats i pràctiques que articulen la vida comunitària, sovint és percebuda com un àmbit social i no com una infraestructura cultural essencial.

Aquesta asimetria genera un mapa cultural en què la centralitat barcelonina és estructural, mentre que la resta del país funciona en règim de resistència o d'excepcionalitat. Sense una política cultural que territorialitzi recursos, circuits i oportunitats, es continuarà perpetuant un model dual amb una Barcelona culturalment hiperactiva

i un país que depèn d'iniciatives fràgils, intermitents i, molt sovint, sostingudes per la voluntarietat de la població i els seus promotors. El repte és construir un ecosistema cultural de país, no una suma de perifèries al voltant d'un únic centre.

TENSIÓ ENTRE INSTITUCIONALITZACIÓ I COMUNITAT

El 2025 fa evident una tensió creixent entre les institucions culturals i les comunitats que històricament han sostingut bona part de la vida cultural del país. En diversos sectors, projectes nascuts des de la base —arrelats al territori, a la proximitat i a la participació ciutadana— es veuen desplaçats o diluïts quan entren en lògiques institucionals més rígides. El cas del Teatre Arnau és paradigmàtic: un projecte de gestió comunitària validat institucionalment durant anys queda qüestionat per un canvi de model que prioritza formats més convencionals. Situacions semblants es repeteixen en espais com l'Antic Teatre, que viu en una incertesa permanent malgrat la seva funció cultural i social insubstituïble.

A les arts visuals i en l'àmbit museístic, la tensió adopta una altra forma: mentre els equipaments creixen i es professionalitzen, molts artistes i col·lectius que treballen des de la comunitat o des de pràctiques experimentals queden fora dels circuits institucionals. La cultura digital també reflecteix aquesta dualitat: comunitats com Toplap, The Creative Code o els col·lectius de programació en directe (*live coding*) generen innovació i formació de base, però sovint operen al marge de les institucions, que encara no han trobat mecanismes per integrar-les sense desnaturalitzar-les.

La cultura popular és probablement l'espai on aquesta tensió és més estructural. Les federacions alerten del risc que les polítiques patrimonials acabin cooptant les pràctiques comunitàries, convertint-les en productes turístics o en patrimoni «conservat» en lloc de «viscut». Per la seva banda, les colles de diables alerten que la derogació del Decret 252/1999, que regulava les actuacions dels grups de foc en les celebracions populars i tradicionals, les deixa sense un marc normatiu clar, fet que genera prohibicions i inseguretat.

Aquesta distància entre comunitat i institució genera desconfiança i debilita encara més un sistema cultural que necessita repensar la seva governança, amb el perill latent d'una fractura entre les polítiques públiques i les pràctiques culturals reals. A més, el sector mostra sovint incoherències internes —entre discursos i pràctiques, entre models participatius proclamats i dinàmiques de funcionament poc transparents— que accentuen aquesta desconexió. En aquest sentit, el CoNCA pot tenir un paper clau com a observador independent, aportant criteris, diagnòstic i seguiment que ajudin a identificar aquestes disfuncions i a reforçar la coherència del sistema. Sense mecanismes estables de participació, corresponsabilitat i reconeixement mutu, la institucionalització pot acabar erosionant allò que fa singular i robust el teixit cultural català: la seva base comunitària. Per això és imprescindible garantir processos democràtics reals en la presa de decisions —oberts, traçables i verificables— que assegurin que les comunitats no només són escoltades, sinó que tenen capacitat efectiva d'incidència. El repte és construir institucions que no absorbeixin la comunitat, sinó que la reforcin i la facin partícip de les decisions estratègiques.

INTERNACIONALITZACIÓ FORTA PERÒ DESIGUAL

El 2025 ha estat un any d'una internacionalització cultural catalana especialment intensa, amb presència destacada en festivals i circuits de primer nivell: el cinema català ha competit i ha estat premiat a Berlín, Canes, Venècia, Tallinn i Sant Sebastià; la música ha arribat a Hamburg i a Nova York; les arts digitals han consolidat la seva presència a Ars Electronica i altres espais de referència, i Barcelona va ser protagonista a la Feria del Libro de Guadalajara. Sens dubte, aquesta projecció exterior confirma la qualitat i la capacitat d'innovació del sector cultural català en àmbits

molt diversos. També és cert que la internacionalització continua depenent sovint de trajectòries individuals, de projectes puntuals o de la capacitat d'algunes grans institucions, més que no pas d'una política sostinguda i transversal.

Tanmateix, aquesta expansió no és homogènia. Els sectors amb més projecció internacional —cinema, música, dansa contemporània, art digital— són també els que disposen de més estructures de suport, mentre que altres àmbits igualment rellevants, com la cultura popular, les arts visuals emergents o propostes petites d'arts escèniques, tenen una presència exterior molt més limitada.

A més, la mobilitat professional —condició imprescindible per a la internacionalització real— continua sent desigual i difícil d'assumir per a creadors i col·lectius amb menys recursos. Les residències internacionals, els programes de suport a la mobilitat i les xarxes de cooperació cultural existeixen, però no arriben de manera equitativa a tot el teixit. Això genera un mapa en què alguns sectors acumulen reconeixement global mentre que d'altres queden relegats a circuits locals.

El repte és transformar aquesta internacionalització parcial en una política de país: estable, distribuïda i accessible. Sense mecanismes que garanteixin mobilitat, suport logístic i continuïtat per a tots els sectors, el risc és consolidar un model dual amb nivells diferenciats de projecció pública, amb alguns àmbits més visibles que altres.

IMPACTE DESIGUAL DE LA DIGITALITZACIÓ

El 2025 confirma que la digitalització avança amb força, però ho fa de manera desigual entre sectors i territoris. En alguns àmbits —com la cultura digital, l'audiovisual o les arts immersives— Catalunya mostra una capacitat d'innovació notable, amb festivals consolidats, laboratoris tecnològics, comunitats creatives molt actives i una presència internacional creixent. Espais com el NEWART Centre de Reus o el Barcelona XRLab demostren que hi ha un ecosistema emergent que combina recerca, experimentació i producció cultural.

Tanmateix, aquesta potència contrasta amb la situació d'altres sectors que encara no han pogut integrar la digitalització de manera estructural. Moltes sales petites, projectes comunitaris, equipaments de proximitat i iniciatives de cultura popular no disposen dels recursos, la formació o les infraestructures necessàries per adaptar-se als nous formats i canals.

A més, la digitalització també genera dependències noves. L'augment de continguts en català a plataformes com Netflix o Filmin és un avenç important, però continua sent fràgil i condicionat per acords puntuals. L'art digital, tot i la seva expansió, encara no és reconegut plenament com a disciplina artística en molts equipaments i polítiques públiques. I la presència del català en l'entorn digital —des de cercadors fins a videojocs o interfícies per a mòbil— continua sent insuficient i vulnerable a decisions de grans corporacions.

La irrupció accelerada de la intel·ligència artificial accentua encara més aquestes asimetries. Mentre que alguns sectors —com l'audiovisual, el disseny digital o la comunicació— comencen a incorporar eines d'IA generativa en processos de producció, gestió i difusió, una gran part del sistema cultural continua sense capacitat real per aprofitar-les. La manca de formació específica, la inexistència de protocols ètics i laborals i la dependència de plataformes i models desenvolupats fora del país generen un risc doble: d'una banda, ampliar la bretxa entre actors que poden innovar i actors que queden desconnectats; de l'altra, reforçar la subordinació tecnològica a infraestructures que no garanteixen ni la presència del català ni la sobirania sobre dades i continguts.

Sense una estratègia pública que articuli formació, infraestructures, drets d'autoria i models lingüístics propis, la IA pot convertir-se en un accelerador de desigualtats

més que no pas en una eina de democratització cultural, fet que reforçaria un mapa en què la digitalització actua com a motor d'oportunitats per a alguns sectors i com a barrera per a d'altres. Les polítiques culturals han de garantir que aquesta transformació no sigui un privilegi, sinó una infraestructura comuna: accessible, distribuïda i alineada amb els objectius de cohesió territorial, diversitat cultural i sostenibilitat del sistema.

LLENGUA CATALANA. AVENÇOS INSTITUCIONALS, RETROCÉS D'ÚS

El 2025 ha estat un any de contrastos per a la llengua catalana. D'una banda, les dades de l'enquesta d'usos lingüístics en confirmen un retrocés preocupant en l'ús social: el català baixa per primera vegada per sota del terç de parlants habituals, i el consum cultural continua dominat pel castellà en gairebé tots els sectors, especialment en l'audiovisual, el cinema, la música i els llibres. Aquest descens no respon a una pèrdua de coneixement —que fins i tot creix en xifres absolutes— sinó a un canvi demogràfic i d'hàbits que redueix el pes relatiu dels catalanoparlants i dificulta la transmissió social de la llengua.

En paral·lel, però, el 2025 també ha estat un any d'avenços institucionals significatius. La signatura del Pacte Nacional per la Llengua, amb el pressupost més alt destinat mai a política lingüística, marca un punt d'inflexió en la resposta pública al retrocés. L'ampliació de l'oferta de cursos del Consorci per a la Normalització Lingüística, les beques per a estudiants de Filologia, les mesures en salut, educació i universitats i l'impuls a la presència del català en l'àmbit digital i audiovisual indiquen una voluntat de fer transversal la política lingüística més enllà del departament específic.

També en l'àmbit digital s'han produït avenços rellevants: la consolidació de 3Cat com a plataforma líder en català, l'augment de títols en català a Netflix, la creació d'eines com arText o Galàxia.cat i les iniciatives d'Accent Obert i Softcatalà per monitoritzar i reforçar la presència del català en cercadors, dispositius i aplicacions. Tot i això, la presència de la llengua continua sent fràgil i depèn sovint de la voluntat de grans corporacions, fet que obliga a mantenir-ne una vigilància activa.

El resultat és un escenari dual: retrocés d'ús social i, alhora, reforç institucional. El repte de la política cultural és convertir aquests avenços en canvis efectius en els hàbits lingüístics, especialment en els sectors de consum cultural i en l'entorn digital, on es juga bona part del futur de la llengua.

DESIGUALTAT DE GÈNERE I DIVERSITAT. UN PROBLEMA TRANSVERSAL

El 2025 confirma que les desigualtats de gènere i la manca de diversitat continuen sent un problema estructural en el sistema cultural català. Malgrat alguns avenços puntuals, la majoria de sectors presenten bretxes persistents: a les arts escèniques, les dones guanyen presència en l'autoria i la direcció, però continuen infrarepresentades en els grans formats i en els pressupostos més elevats. A l'audiovisual, les dades són especialment alarmants: només un 26 % de les candidatures a millor direcció als Gaudí corresponen a dones, i la presència de professionals trans, persones no binàries, racialitzades o amb diversitat funcional és pràcticament nul·la. Aquestes xifres revelen que la desigualtat no és circumstancial, sinó sistèmica.

Les arts visuals reproduïxen un patró similar. Tot i que hi ha més dones artistes i comissàries actives, les oportunitats, els honoraris i la visibilitat continuen sent desiguals. Les associacions professionals denuncien que la precarietat afecta especialment les dones i les persones racialitzades, que sovint queden relegades a projectes de menys pressupost o a tasques invisibles dins les institucions. En la cultura popular, les federacions assenyalen que només el 35 % de les entitats de segon nivell estan presidides per dones, i que els rols de lideratge continuen marcats per dinàmiques de gènere tradicionals.

Aquesta manca de diversitat no és només una qüestió de representació, sinó també de qualitat democràtica del sistema cultural. La invisibilització de col·lectius racialitzats, LGTBI+, amb diversitat funcional o d'origens diversos limita la capacitat del sector per reflectir la pluralitat real del país. Tot i l'existència de programes com #AccióArrel o la convocatòria de les beques Propulsió, aquests esforços encara són insuficients per revertir dècades d'exclusió estructural.

Les polítiques culturals han de treballar per convertir la igualtat i la diversitat en criteris vinculants, no en declaracions d'intencions. Sense mecanismes de seguiment, condicionalitat en les subvencions i polítiques de suport específiques, el sistema cultural corre el risc de continuar reproduint desigualtats que limiten tant la justícia social com la innovació creativa.

CONFLICTES DE GOVERNANÇA I TRANSPARÈNCIA

El 2025 posa en evidència que una part important de les tensions del sistema cultural català no provenen només de la manca de recursos, sinó també de problemes de governança i transparència. Diversos processos de selecció i presa de decisions han generat desconfiança entre professionals i institucions. El cas del concurs per a la direcció del Museu del Disseny, qüestionat per entitats del sector per manca de garanties de transparència i lliure concurrència, és un exemple paradigmàtic d'un problema més ampli: la percepció que els procediments no sempre són clars, estables ni alineats amb els codis de bones pràctiques. Aquesta situació obliga a recordar que, en qualsevol sistema de governança pública, l'individu essencial és l'administrat i no l'administrador: els procediments, els criteris i les decisions han d'estar orientats a garantir drets, equitat i servei públic, no a preservar lògiques internes de l'Administració.

Aquesta fragilitat també es manifesta en projectes estratègics. El «Museu habitat», impulsat per reflexionar sobre el sistema museístic català, va generar polèmica tant per les condicions d'exhibició d'obres com per la manca de consens institucional. I en l'àmbit de les arts escèniques, el cas del Teatre Arnau mostra com els canvis de model poden desfer processos participatius validats durant anys que generin tensions entre l'Administració i la comunitat.

La governança també és un punt crític en els mitjans públics. La reestructuració de 3Cat, amb la unificació de continguts de TV3 i Catalunya Ràdio, ha provocat resistències internes i un debat intens sobre autonomia professional, model informatiu i participació dels treballadors. Aquestes tensions revelen que els processos de transformació institucional requereixen mecanismes sòlids de diàleg i corresponsabilitat.

Aquests episodis mostren que el sistema cultural necessita reforçar els seus marcs de governança: concursos transparents, criteris públics d'avaluació i participació sectorial davant ingerències polítiques. Sense aquests elements, la confiança entre institucions, professionals i ciutadania es debilita, i amb ella la capacitat del sistema cultural per avançar de manera coherent i sostenible.

Un cop extrets els principals eixos d'anàlisi de l'any 2025, la comparació amb les conclusions de l'any anterior permet identificar un conjunt de continuïtats estructurals i l'aparició de noves tendències que reconfiguren el relat i la diagnosi del sistema cultural català.

Comparant les conclusions del 2024 i del 2025, s'observa una clara continuïtat en els principals reptes estructurals del sistema cultural català. Molts dels temes que ja apareixien l'any passat tornen a emergir amb força. La precarietat laboral continua sent el problema més persistent i transversal, que afecta totes les disciplines i confirma que, malgrat els avenços creatius, les condicions materials del sector no milloren. També es mantenen les desigualtats de representació i diversitat, que el 2025 s'amplien per incloure no només la dimensió ètnicoracial sinó també les desigualtats

de gènere, la diversitat funcional i la presència LGTBI+. Igualment, les tensions entre institucionalització i comunitat tornen a aparèixer, aquest cop amb exemples concrets que evidencien com determinats processos administratius poden posar en risc models comunitaris consolidats. A tot això, s'hi suma la repetició dels desequilibris territorials i la concentració d'agents, així com la paradoxa entre l'expansió d'equipaments i la fragilitat del teixit cultural, i la dualitat persistent entre els avenços institucionals en política lingüística i el retrocés de l'ús social del català.

Tanmateix, el 2025 incorpora, en canvi, nous eixos que no havien estat centrals l'any anterior: la governança i la transparència esdevenen un tema central, amb conflictes visibles en diversos equipaments i institucions que posen de manifest la necessitat de revisar processos, criteris i models de gestió. També s'introdueix una mirada més detallada sobre la internacionalització, analitzada sector per sector i que mostra desigualtats importants en la capacitat de projecció exterior. A més, la digitalització es presenta com un motor desigual del sistema cultural: mentre alguns sectors avancen amb força, d'altres queden enrere, fet que converteix la bretxa digital en un repte estructural.

En conjunt, la comparació mostra un sistema cultural que manté reptes estructurals recurrents, alhora que incorpora noves tensions i oportunitats. Aquesta lectura integrada permet identificar tant les continuïtats que cal abordar amb urgència com els nous camps d'acció que han d'orientar les polítiques culturals dels pròxims anys.

Recomanacions

Les recomanacions que segueixen s'organitzen a partir d'un marc d'acció pública estructurat en tres grans principis que responen a la necessitat de dotar el sistema cultural d'una arquitectura clara que distingeixi allò que cal garantir com a estructura, allò que cal desenvolupar per consolidar el sistema i allò que cal impulsar per avançar cap a un model més just, inclusiu i sostenible.

- 1.** Regular i garantir els drets culturals, la igualtat d'accés, la transparència institucional, la protecció laboral i la solidesa del finançament públic. Aquest primer bloc estableix les condicions de possibilitat del sistema cultural i defineix els fonaments que han de permetre que totes les polítiques culturals operin amb garanties, estabilitat i coherència democràtica.
- 2.** Desenvolupar i reforçar les polítiques que han de consolidar i ampliar les capacitats del sector: l'articulació entre educació i cultura, l'enfortiment dels equipaments, la millora de la governança, la capacitació professional i la integració de la innovació tecnològica amb criteris ètics i de drets culturals. Aquest bloc se centra a fer créixer i madurar el sistema, dotant-lo d'eines, recursos i estructures que assegurin continuïtat i qualitat.
- 3.** Impulsar i promoure les línies d'acció orientades a impulsar el teixit cultural, fomentar la participació, reforçar la cohesió social, ampliar la representativitat i estimular la creativitat i la innovació. Aquest tercer bloc posa el focus en l'activació cultural, la proximitat comunitària i la capacitat del sistema per generar oportunitats, imaginaris compartits i espais de trobada.

Aquests tres principis constitueixen el marc que ordena les següents recomanacions i permeten llegir-les com un conjunt coherent d'accions que, amb diferents nivells d'intervenció, contribueixen a construir un sistema cultural més robust, inclusiu i alineat amb els drets culturals de la ciutadania.

A. DRETS CULTURALS: REDEFINIR LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES DES D'UN MARC UNIVERSAL I GARANTISTA

La redefinició de les polítiques culturals ha de partir necessàriament del marc dels drets culturals, especialment en un moment en què el Parlament està tramitant una nova Llei de drets culturals que genera expectatives, però també preocupació sobre la seva aplicació efectiva. El sector alerta que aquesta norma només tindrà impacte real si es desplega amb garanties, recursos i mecanismes d'avaluació, i si situa la participació, la pluralitat i l'accés universal a l'educació artística com a eixos estructurals del sistema cultural.

La Llei de drets culturals impulsa un canvi decisiu: les polítiques culturals ja no poden justificar-se només en funció de finalitats sectorials, sinó sobretot en funció dels drets culturals de la ciutadania. Com correspon a qualsevol dret ciutadà, aquests han d'apuntar a la universalitat, és a dir, a l'accés i a la participació activa de tothom, sense exclusions per nivells socials ni pel lloc on es resideix. Aquest enfocament obliga a repensar el conjunt del sistema cultural i a establir responsabilitats clares per a totes les administracions, així com mecanismes de cooperació que permetin sumar i multiplicar l'impacte de les polítiques públiques. Això exigeix, a més, que aquest esforç no recaigui únicament en les autoritats culturals: la garantia efectiva dels drets culturals és un objectiu transversal que ha d'implicar tots els departaments de l'Administració, des d'educació fins a salut, urbanisme, joventut, serveis socials o digitalització, perquè només una acció coordinada pot assegurar-ne la universalitat real.

A més, aquesta concepció de les polítiques culturals al servei dels drets culturals de la ciutadania interpel·la el conjunt de les administracions i fa més inexcusable que mai l'establiment de responsabilitats concretes per cada una d'elles, com també la cooperació entre elles. Només així les polítiques culturals podran sumar i multiplicar els seus efectes i orientar-los realment al servei dels drets culturals de la ciutadania.

Aquesta redefinició s'articula en els eixos que s'indiquen a continuació, que han de servir per orientar l'acció pública cap a un sistema cultural més just, inclusiu i democràtic.

- a. **Incrementar la participació.** Incrementar la participació cultural exigeix situar la ciutadania al centre de les polítiques públiques, no només com a públic consumidor, sinó com a agent actiu en la definició, la producció i l'avaluació de la vida cultural. Cal desplegar mecanismes que facilitin la implicació real de les persones en els equipaments, els festivals i els projectes de base, incorporant processos de governança compartida, espais de deliberació i models de participació comunitària i associativa. Només així es pot garantir que les institucions culturals siguin permeables a les necessitats, expectatives i imaginaris de la societat, i que la participació deixi de ser un objectiu retòric per convertir-se en una pràctica estructural de democràcia cultural.
- b. **Incorporar la diversitat i garantir la representativitat.** Incorporar la diversitat i garantir la representativitat implica reconèixer la pluralitat real de la societat catalana i integrar-la de manera efectiva en la programació, els equips, els relats i els processos de decisió. Això vol dir assegurar la presència de persones d'orígens diversos, col·lectius racialitzats, comunitats LGBTI+ i persones amb diversitat funcional, i fer-ho no com a quota simbòlica, sinó com a criteri de qualitat democràtica. També requereix impulsar programes de permeabilitat cultural que facilitin la participació activa i la cocreació, així com incorporar indicadors de diversitat en subvencions, equipaments i polítiques públiques. La representativitat ha de deixar de ser un complement per esdevenir un principi estructural que orienti el conjunt del sistema cultural.

- c. **Fomentar la cohesió social.** La cohesió social és inseparable d'un sistema cultural que reflecteixi i connecti la complexitat del país. Evitar la creació de compartiments estancs o guetos culturals és essencial per garantir una vida cultural interactiva, oberta i integradora, on les diferències no generin segregació sinó intercanvi. Les polítiques culturals han de fomentar espais de trobada entre comunitats, generacions i realitats socioeconòmiques diverses, i promoure projectes que reforcin els vincles socials a través de la cultura. En un context d'alta pluralitat demogràfica, la cohesió no és un resultat espontani, sinó una responsabilitat pública que requereix recursos, continuïtat i una mirada territorial que assegurï que totes les persones, visquin on visquin, tinguin accés a experiències culturals compartides i significatives.
- d. **Garantir la capacitat universal de la ciutadania.** La capacitat universal de la ciutadania és una condició indispensable perquè els drets culturals siguin efectius i perquè la participació cultural sigui real i no només declarativa. Garantir que tothom disposi de les competències necessàries per comprendre i expressar-se a través dels llenguatges artístics implica assegurar el dret universal a l'educació artística i cultural al llarg de la vida, sense exclusions territorials, econòmiques o socials. També exigeix integrar plenament les arts en el currículum obligatori —dins i fora de l'horari lectiu— i reforçar-ne la presència en l'educació postobligatòria i en la formació professional. A més, cal impulsar programes de mediació cultural i alfabetització digital que redueixin desigualtats d'accés i permetin que tota la ciutadania pugui exercir els seus drets culturals en condicions d'equitat.
- e. **Articular un sistema cultural públic-privat-social.** La consolidació d'un sistema cultural robust requereix una arquitectura institucional clara, cooperativa i compartida entre tots els actors que intervenen en el camp de la cultura. Això implica definir les obligacions i complementarietats de les diferents administracions, tot establint responsabilitats concretes i verificables; reforçar la cooperació amb el sector privat i amb l'economia social i solidària, generant marcs estables de col·laboració, i consolidar espais de cogovernança i corresponsabilitat entre institucions, comunitats i agents culturals. Aquest sistema ha de ser prou fort i equilibrat per garantir que hi hagi lloc per a grans equipaments, projectes petits, espais independents, associacions i iniciatives comunitàries, per assegurar així la diversitat de continguts, mirades i pràctiques culturals que fan ric i plural el país. Aquesta entesa ha d'estendre's al conjunt d'agents econòmics i socials vinculats a la cultura, amb l'objectiu de concertar esforços, articular un sistema cultural capaç d'afrontar els nous reptes i garantir continuïtats que arribin a tota la ciutadania.

La redefinició de les polítiques culturals a partir del marc dels drets culturals exigeix un canvi de paradigma que situï la ciutadania al centre i que orienti l'acció pública cap a la universalitat, la participació i la corresponsabilitat institucional. La nova Llei de drets culturals només tindrà un impacte real si es desplega amb garanties, recursos i mecanismes d'avaluació que n'assegurin l'aplicació efectiva i que consolidin un sistema cultural més just, inclusiu i democràtic. Aquest enfocament obliga a repensar el conjunt del sistema cultural, establint responsabilitats clares per a totes les administracions i promovent formes de cooperació que multipliquin l'impacte de les polítiques públiques. Els eixos desenvolupats defineixen el rumb necessari per avançar cap a un model cultural que garanteixi els drets de tota la ciutadania i que reforci la legitimitat democràtica de les polítiques culturals en un país plural, complex i en transformació.

B. FINANÇAMENT CULTURAL: AVANÇAR CAP A UN MODEL ESTABLE, EQUITATIU I ORIENTAT A LA CONSECUCIÓ D'UN SISTEMA CULTURAL SÒLID

El finançament continua sent un dels principals condicionants per aconseguir un sistema cultural fort, estable, divers i capaç d'arribar a tota la ciutadania. Tot i que el debat entorn del «2 % cultural» ha estat útil per visibilitzar la necessitat d'incrementar els recursos destinats a la cultura, aquest indicador resulta insuficient per garantir estabilitat, equitat territorial i capacitat de planificació. El sector cultural necessita un model de finançament que superi la lògica simbòlica i que s'alineï amb els estàndards europeus, basats en criteris objectius, comparables i orientats al servei de la ciutadania.

En aquest sentit, és imprescindible avançar cap a un sistema que defineixi el finançament cultural en termes d'euros per habitant, una mesura universal que permet establir compromisos reals, transparents i verificables. Aquest canvi de paradigma implica abandonar la dependència d'un percentatge del pressupost general —que pot variar segons conjuntures polítiques o econòmiques— i adoptar un guarisme estable, vinculat a la població i als programes efectivament destinats a garantir els drets culturals.

Aquest enfocament és especialment rellevant en un context en què el teixit cultural, els projectes de base, els espais independents i la cultura comunitària i associativa continuen depenent massa sovint de convocatòries puntuals i d'una estructura de finançament fràgil. Sense un model estable i pluriennal, el sector no pot planificar, consolidar equips, garantir continuïtat ni desenvolupar projectes amb impacte real.

Per això, es proposen les línies d'actuació següents:

- a. **Substituir el debat simbòlic del «2 % cultural» per un model estable basat en euros per habitant.** Cal superar definitivament el debat simbòlic del «2 % cultural» i avançar cap a un model de finançament estable, homologable internacionalment i centrat en els recursos efectivament destinats a la ciutadania. Tot i que assolir el 2 % del pressupost general del Govern continua sent un objectiu irrenunciable de legislatura, és imprescindible adoptar una nova eina de mesura basada en els euros per habitant, que permeti establir compromisos estables i comparables, garantir una distribució equitativa i territorialment justa, assegurar que el finançament creix en paral·lel a la població i a les necessitats culturals i reforçar la transparència i la rendició de comptes. Aquest canvi d'indicador és essencial per situar Catalunya en línia amb els models europeus més avançats i per orientar les polítiques culturals cap a criteris de justícia, eficiència i universalitat.
- b. **Establir un compromís pluriennal de finançament.** La cultura necessita estabilitat per créixer, i aquesta estabilitat només és possible si s'estableixen marcs de finançament pluriennals que permetin planificar amb visió de mitjà i llarg termini. Un compromís d'aquest tipus garanteix que els projectes i equipaments culturals puguin consolidar estructures, estabilitzar equips i reduir la dependència de convocatòries anuals o de decisions discrecionals que generen incertesa. També assegura la continuïtat de les polítiques públiques més enllà dels cicles polítics, cosa que reforça la qualitat, l'impacte i la coherència del sistema cultural. Sense aquesta perspectiva pluriennal, la cultura queda atrapada en la intermitència i en la fragilitat estructural.
- c. **Crear un fons estructural per a projectes de base, espais independents i cultura comunitària i associativa.** El teixit cultural de proximitat —projectes de base, espais independents i iniciatives comunitàries i associatives— és un dels motors principals de la vitalitat cultural del país, però també un dels segments més vulnerables. Per això és imprescindible crear un fons estructural que garanteixi un suport continuat i estable, que permeti a aquests

projectes consolidar-se i no només sobreviure, i que eviti la precarització derivada de la intermitència i de la competència desigual per recursos escassos. Aquest fons ha de convertir-se en un instrument clau per reforçar la diversitat cultural, estimular la innovació i garantir una cohesió territorial real per assegurar que la cultura de proximitat disposa dels mitjans necessaris per desplegar tot el seu potencial.

- d. **Incorporar el mecenatge com a instrument complementari i estratègic.** Tot i que el finançament públic ha de continuar sent l'eix vertebrador del sistema cultural, és imprescindible reforçar instruments que permetin diversificar les fonts de finançament i reduir la dependència exclusiva dels pressupostos públics. En aquest sentit, cal mantenir la Llei de mecenatge en l'agenda política i garantir que la reforma que actualment tramita el Parlament avanci amb estabilitat, sense quedar sotmesa a canvis de cicle polític ni a pèrdues de prioritat. Un sistema de mecenatge robust pot contribuir a ampliar la base de recursos, especialment en projectes amb una clara dimensió social, i pot reforçar la sostenibilitat del sector, incentivar la participació social i estimular la corresponsabilitat cultural. El mecenatge no substitueix el finançament públic, però sí que pot actuar com un complement estratègic que enforteixi el conjunt del sistema cultural i n'ampliï les possibilitats d'impacte.

Només un finançament robust, previsible i orientat als drets culturals pot superar la fragilitat actual, reduir la dependència de convocatòries puntuals i assegurar que els projectes, equipaments i iniciatives comunitàries i associatives disposen dels recursos necessaris per créixer i generar impacte real. Reforçar el paper del mecenatge com a instrument complementari enforteix aquesta arquitectura, diversifica les fonts de finançament i estimula la corresponsabilitat social.

C. PRECARIETAT LABORAL: ENFORTIR EL SISTEMA CULTURAL AMB CONDICIONS DIGNES I PROTECCIÓ ESTRUCTURAL

La precarietat continua sent el principal factor de vulnerabilitat del sistema cultural català i un obstacle per a la continuïtat professional, la qualitat artística i la cohesió del sector. Malgrat l'augment d'activitat, una bona part dels professionals operen en un entorn laboral precari, discontinu i sense els mecanismes de protecció adequats. Aquesta situació afecta especialment els creadors, els treballadors intermitents, els projectes de base i els espais independents, que sovint operen en un entorn d'ines- tabilitat econòmica i administrativa.

En aquest context, es fa imprescindible desplegar un conjunt de mesures estructurals que reforcin l'estabilitat, la protecció social i la capacitat de planificació del sector, i que consolidin un marc laboral més just, homologable i sostenible. Tot i que en els darrers anys s'han impulsat diverses iniciatives per abordar aquesta problemàtica, la magnitud i la persistència de la precarietat evidencien que cal intensificar els esforços i accelerar els processos de reforma per assolir, com més aviat millor, els resultats que el sector necessita i espera. Enfortir el sistema cultural davant la precarietat no és només una qüestió laboral: és una condició necessària per garantir la qualitat artística, la diversitat cultural i la continuïtat dels projectes que sostenen la vida cultural del país.

Els principals fronts de treball d'aquesta recomanació són:

- a. **Desenvolupar polítiques laborals específiques per al sector cultural.** El sector cultural presenta particularitats laborals —intermitència, pluriactivitat, temporalitat extrema i absència de convenis en molts subsectors— que exigeixen polítiques específiques i adaptades a la realitat artística i creativa.

Cal avançar cap a un marc que incorpori models de contractació ajustats a aquestes dinàmiques, criteris fiscals que no penalitzin la intermitència, mecanismes de protecció social adequats a trajectòries professionals no lineals i instruments que garanteixin estabilitat plurianual per a equips i projectes. Aquest conjunt de mesures ha de permetre situar el sector cultural en un nivell d'homologació amb altres àmbits professionals, per reduir desigualtats i assegurar unes condicions laborals dignes i sostenibles.

- b. **Facilitar convenis col·lectius i reforçar els sindicats artístics.** Molts subsectors culturals són altament atomitzats i tenen dificultats per organitzar-se col·lectivament, fet que en limita la capacitat de negociació i la defensa de drets. Per revertir aquesta situació, és necessari promoure espais de diàleg i negociació, generar processos de consolidació sindical i associativa i impulsar bones pràctiques laborals en tot el sector. Aquest treball de fons pot contribuir a unes millores laborals estructurals, a una major estabilitat professional i a una reducció significativa de la precarietat, que afecta una part molt important dels treballadors culturals.
- c. **Revisar i actualitzar el cens d'artistes i professionals.** Disposar de dades fiables és imprescindible per orientar polítiques laborals, fiscals i de protecció social que responguin realment a les necessitats del sector. Per això cal fer atractiu l'accés al cens d'artistes i professionals, garantir que sigui rigorós, representatiu i útil per al conjunt del sistema cultural, i incorporar-hi totes les disciplines i perfils professionals, incloent-hi els emergents i híbrids. Un cens actualitzat, útil i representatiu és una peça clau per disposar d'un diagnòstic real del sector i per fonamentar polítiques públiques més eficaces, justes i ajustades a les trajectòries professionals de la cultura.
- d. **Impulsar l'encara encallat Estatut de l'Artista com a marc imprescindible.** L'Estatut de l'Artista és un dels instruments més rellevants per avançar cap a un sistema cultural amb drets laborals homologables, però el seu desplegament continua sent parcial i insuficient. Tot i els avenços inicials, el procés es troba encallat en diversos àmbits —fiscalitat, protecció social, compatibilitat d'ingressos, reconeixement de la intermitència i adequació normativa—, fet que impedeix que els seus beneficis arribin realment als professionals. Cal reactivar aquest camí amb determinació política i amb la participació activa del sector per garantir que l'Estatut esdevingui un marc efectiu i operatiu que reconegui la singularitat de les trajectòries artístiques i creatives. Accelerar-ne el desplegament és imprescindible per reduir la vulnerabilitat estructural dels creadors, intèrprets i treballadors culturals, i per situar el país en línia amb els estàndards europeus de protecció laboral en l'àmbit cultural.

Només amb un marc laboral homologable, una protecció social adequada i un finançament que permeti planificar i consolidar trajectòries es podrà reduir la vulnerabilitat estructural del sector i garantir que la cultura continuï sent un espai de creativitat, diversitat i cohesió social.

D. GOVERNANÇA CULTURAL: GARANTIR TRANSPARÈNCIA, CRITERIS PÚBLICS I PARTICIPACIÓ REAL EN LA PRESA DE DECISIONS

La governança s'ha convertit en un dels punts crítics del sistema cultural català, arran de diversos episodis que han posat en qüestió la transparència, la coherència dels procediments i la confiança entre institucions, professionals i ciutadania. La manca d'estàndards compartits, la complexitat administrativa i la percepció d'opacitat en concursos i processos de selecció evidencien la necessitat urgent d'un marc més robust, estable i verificable. Enfortir la governança i garantir la transparència no és només una qüestió de qualitat institucional: és una condició imprescindible

per assegurar la legitimitat democràtica, l'eficiència de les polítiques públiques i la sostenibilitat del sistema cultural.

En aquest sentit, els principals fronts de treball que cal abordar amb prioritat són els següents:

- a. **Establir criteris públics, estables i verificables per a concursos, direccions d'equipaments i processos de selecció.** La confiança en les institucions culturals depèn, en gran manera, de la claredat i la coherència dels seus procediments, i per això és essencial establir criteris públics, estables i verificables per a concursos, direccions d'equipaments i processos de selecció. Aquest marc ha d'incloure la definició de criteris objectius per a la selecció de direccions, càrrecs tècnics i responsables de projectes, així com per a la valoració i adjudicació dels projectes culturals que opten a finançament o suport públic, de manera que es garanteixi que aquests també es regeixen per paràmetres transparents, comparables i objectivables. Ha d'assegurar processos transparents, amb fases i calendaris clars; l'assegurament de la traçabilitat de les decisions i la publicació dels resultats, i la incorporació de mecanismes d'avaluació externa que reforcin la imparcialitat. Aquestes mesures permeten reduir l'arbitrarietat, reforçar la confiança i assegurar que els lideratges culturals responguin a criteris de competència, projecte i servei públic.
- b. **Crear un codi de bones pràctiques en contractació pública cultural.** La contractació pública és un dels àmbits on es perceben més desigualtats, incoherències i càrregues administratives, i per això cal elaborar un codi de bones pràctiques que homogeneïtzi criteris entre administracions i adapti els procediments a les especificitats del sector cultural. Aquest codi ha de garantir que la contractació pública no penalitzi la innovació, la intermitència o la dimensió reduïda de molts projectes, i ha de promoure la competència justa i la igualtat d'oportunitats. Un marc compartit d'aquest tipus reforça la coherència institucional i facilita la relació entre administracions i agents culturals, cosa que pot reduir friccions i millorar l'eficiència del sistema.
- c. **Simplificar la burocràcia i revisar els models de subvenció.** La complexitat administrativa és un dels principals obstacles per al desenvolupament del sector cultural, especialment per als projectes de base, els espais independents i les iniciatives comunitàries. Per revertir aquesta situació, és necessari simplificar els procediments de sol·licitud, justificació i seguiment de subvencions; revisar els requisits perquè siguin proporcionals a la dimensió dels projectes; reduir la càrrega documental i els terminis excessius, i incorporar eines digitals que facilitin la gestió i la traçabilitat. Una Administració més àgil, accessible i proporcional és clau per garantir l'equitat i la participació de tot el teixit cultural, i per evitar que la burocràcia esdevingui un factor d'exclusió.
- d. **Reforçar els mecanismes de participació sectorial i comunitària en la presa de decisions.** La governança cultural ha d'incorporar la veu del sector i de les comunitats no només com a consultores puntuals, sinó com a agents actius en la definició de polítiques públiques. Per avançar en aquesta direcció, cal consolidar espais de participació estables i representatius; garantir la presència de diversitat territorial, disciplinària i social; incorporar metodologies de governança compartida i coproducció de polítiques, i assegurar que les aportacions del sector tinguin un impacte real en les decisions. Una governança participada reforça la legitimitat institucional, millora la qualitat de les polítiques i enforteix la relació entre institucions i ciutadania, i això contribueix a un sistema cultural més democràtic, obert i responsable.

- e. **Impulsar la concertació publicsocial que legítimi i articuli la iniciativa cultural de base.** L'impuls de la iniciativa social és fonamental en el camp de la cultura perquè és la que pot generar dinàmiques socials arrelades, agregació ciutadana per centres d'interès, incorporació de la diversitat i, fins i tot, empoderament ciutadà, experiències d'autogestió dels usuaris d'un determinat servei, etc. En aquesta direcció, és clau la confluència entre l'Administració, amb els recursos públics, i la iniciativa social. Això, tanmateix, s'enfronta amb dos impediments; d'una banda, la tendència d'alguna administració a prescindir-ne, fet que redueix la política cultural a les iniciatives públiques o a la concertació publicoprivada; d'una altra banda, l'existència de grups socials, d'objectius molt restringits, sense repercussió ciutadana real, o d'agents socials que amaguen interessos enganyosos. Cal establir un espai que pugui superar aquests impediments i concentrar la cooperació publicsocial. Un espai de concertació de projectes socials, en el camp cultural, que tinguin objectius explícits i mètodes objectivables, que se'n pugui fer un seguiment i siguin avaluable.
- f. **Mantenir actualitzades les dades i estadístiques culturals com a pilar de transparència i bona governança.** La millora de la governança cultural requereix disposar d'un sistema d'informació públic, estable i actualitzat que permeti entendre l'estat real del sector i orientar les polítiques amb criteris objectius. En l'actualitat, moltes dades culturals —d'assistència, finançament, ocupació, equipaments, consum cultural, llengua, circuits o impacte territorial— es publiquen de manera irregular, parcial o amb anys de desfasament, fet que dificulta la planificació estratègica i limita la capacitat d'avaluació. Per revertir aquesta situació, és imprescindible consolidar un model de dades culturals que sigui sistemàtic, interoperable i accessible, amb calendaris de publicació clars i metodologies homologables. Aquest sistema ha de permetre monitorar l'evolució del sector, detectar desigualtats territorials, identificar tendències emergents i avaluar l'eficàcia de les polítiques públiques. Mantenir les dades al dia no és només una qüestió tècnica: és una condició de transparència democràtica i un instrument essencial perquè institucions, professionals i ciutadania puguin prendre decisions informades i exigir responsabilitat pública.
- g. **Unificar la mirada estratègica sobre el conjunt de les polítiques culturals.** El sistema cultural català necessita una visió integrada de les polítiques de creació que superi l'actual dispersió competencial entre els diferents organismes del Departament de Cultura. Tot i que els diferents organismes desenvolupen funcions essencials en els seus àmbits corresponents, la manca d'una mirada global genera solapaments, buits i incoherències que dificulten la planificació estratègica i la lectura global del sistema. Aquesta fragmentació impedeix disposar d'una política cultural coherent per sectors, dificulta la coordinació entre instruments i complica la relació dels agents culturals amb l'Administració. Per avançar cap a un model més eficient i transparent, és imprescindible definir amb precisió les funcions, els criteris i els objectius de cada organisme, establir mecanismes de coordinació estables i construir una mirada de conjunt que permeti entendre la creació com un ecosistema interconnectat.

Reforçar la governança i la transparència és una condició imprescindible per garantir un sistema cultural robust, democràtic i sostenible. Només amb criteris públics i verificables, una contractació coherent i adaptada al sector, una burocràcia simplificada i uns mecanismes de participació realment representatius es podrà restablir la confiança entre les institucions, els professionals i la ciutadania. Aquest reforç de la governança no és un exercici administratiu, sinó un pilar estructural per assegurar la legitimitat de les polítiques públiques, millorar-ne l'eficiència i garantir que el sistema cultural operi amb equitat, coherència i responsabilitat.

E. EDUCACIÓ I CULTURA: INTEGRAR LES ARTS COM A VECTOR ESTRUCTURAL D'EQUITAT I DESENVOLUPAMENT

L'articulació entre educació i cultura és un vector estructural imprescindible per garantir l'accés universal als drets culturals i per reduir les desigualtats que es manifesten en tots els nivells de la societat. El sistema educatiu és un espai clau per democratitzar l'accés a les arts, fomentar la creativitat, reforçar la cohesió social i assegurar que totes les generacions disposin de les competències culturals i digitals necessàries per participar plenament en la vida cultural. Per això cal avançar cap a una col·laboració real i estable entre centres educatius, equipaments culturals i polítiques públiques, per assegurar que la cultura esdevingui un pilar fonamental de l'educació al llarg de la vida.

En els darrers anys, el Govern ha impulsat el programa interdepartamental d'incorporació de les arts a escoles i instituts, un avenç significatiu que cal celebrar, però també cal garantir-ne la continuïtat. Igualment, és necessari abordar una assignatura pendent des de les retallades de 2012: la creació i consolidació de les Escoles Locals de les Arts, tal com recomana la Carta de les Arts a l'Educació, ja que el seu potencial per contribuir a la formació integral, l'expressivitat, la creativitat i la inclusió és enorme i encara insuficientment desplegat.

A partir d'aquest marc, els principals àmbits d'actuació són els següents:

- a. **Integrar plenament la cultura en el sistema educatiu.** Integrar plenament la cultura en el sistema educatiu implica situar-la al nucli del projecte formatiu del país i establir una relació estructural entre educació i cultura. Per avançar en aquesta direcció cal consolidar i ampliar el Programa d'Arts i Cultura a l'Educació, per garantir-ne l'estabilitat i assegurar que tots els centres educatius disposin d'una oferta artística estable, diversa i de qualitat. També cal impulsar la formació del professorat en arts, cultura digital i mediació cultural, dotant-los d'eines per incorporar la creativitat i els llenguatges artístics en el dia a dia de l'aula. Per últim, és important integrar les arts com a llenguatges i eines pedagògiques en totes les etapes educatives, dins i fora de l'horari lectiu. Aquest enfocament reforça simultàniament la funció educativa de la cultura i la funció cultural de l'educació, i estableix un marc de complementarietat estructural que beneficia tota la comunitat educativa.
- b. **Reduir desigualtats d'accés.** L'educació artística és un dret que no pot dependre del codi postal, i per això és imprescindible eliminar qualsevol desigualtat que pugui afectar l'accés a les arts. Cal assegurar que l'educació artística arribi a qualsevol racó del país, especialment a zones amb dèficit d'equipaments o amb menys oferta cultural; crear programes específics per a infants i joves d'orígens diversos, amb una atenció especial a la primera generació migrada, i garantir que les polítiques educatives i culturals incorporin la diversitat com a principi estructural i no com una acció complementària.
- c. **Enfortir la relació entre equipaments i centres educatius.** La connexió entre educació i cultura requereix una xarxa estable de col·laboracions que connecti l'escola amb el patrimoni, les arts i la creació contemporània. Per fer-ho possible, cal establir convenis estables entre museus, teatres, arxius, biblioteques i centres educatius; crear itineraris educatius vinculats a la cultura digital, el patrimoni, les arts contemporànies i les arts en viu; impulsar programes de pràctiques i estades formatives en institucions culturals, especialment per a joves i estudiants de formacions artístiques, i reforçar el paper dels equipaments culturals com a agents educatius i comunitaris. Aquestes aliances permeten que els equipaments culturals esdevinguin extensions naturals de l'escola i que l'escola esdevingui un espai d'accés privilegiat a la cultura.

- d. **Impulsar les Escoles Locals de les Arts com a infraestructura educativa i cultural de proximitat.** Una de les assignatures pendents més rellevants des de les retallades de 2012 és la creació i consolidació de les Escoles Locals de les Arts, tal com recomana la Carta de les Arts a l'Educació (2022). Aquestes escoles haurien d'unificar o coordinar les escoles de música i dansa existents, incorporar-hi el teatre i completar així el conjunt de les arts en viu, per configurar una xarxa d'equipaments educatius i culturals de proximitat amb una funció estratègica. L'objectiu és establir un model integrat que interactuï de manera estable amb l'educació obligatòria, garanteixi una oferta artística extraescolar de qualitat, asseguri continuïtat formativa al llarg de la vida, reforci la presència de les arts a tot el país i contribueixi a la cohesió social i cultural de les comunitats locals. Aquestes escoles tenen un potencial enorme per a la formació integral de la persona, ja que fomenten l'expressivitat, la creativitat i el desenvolupament de competències culturals i socials, i poden esdevenir espais privilegiats per al reconeixement i la incorporació de la diversitat. Impulsar-les significa dotar el país d'una infraestructura educativa i cultural que reforci la igualtat d'oportunitats, amplii l'accés a les arts i consolidi un ecosistema cultural arrelat a la terra i alineat amb els drets culturals.
- e. **Garantir els recursos necessaris per desplegar una educació artística universal, de qualitat i amb professionals reconeguts.** La integració real de les arts en el sistema educatiu no és possible sense una dotació de recursos que permeti sostenir-la amb garanties. Reclamar més presència de les arts a l'educació és imprescindible, però insuficient si no s'hi associen inversions específiques, personal especialitzat i condicions laborals dignes per als professionals que han de fer-ho possible. Per avançar cap a un model educatiu que situï les arts al centre, cal incrementar les plantilles de docents amb formació artística, reforçar els equips de mediació cultural i incorporar perfils híbrids capaços de connectar pràctiques artístiques, cultura digital i pedagogia contemporània. Igualment, és necessari millorar les condicions laborals d'aquests professionals, sovint marcades per la temporalitat, la fragmentació horària i la manca de reconeixement institucional. Sense una inversió sostinguda en recursos humans, infraestructures i materials, la presència de les arts a l'educació corre el risc de quedar-se en projectes puntuals o dependents de la voluntat dels centres. Garantir recursos és, per tant, una condició estructural per assegurar que l'educació artística sigui universal, estable i equitativa arreu del país.

Concebre l'educació i la cultura com un vector estructural implica avançar cap a un model integrat, universal i territorialment equilibrat que garanteixi l'accés efectiu als drets culturals al llarg de la vida. Només amb aquesta articulació estable entre educació i cultura es podrà construir un ecosistema que fomenti la creativitat, la cohesió social i la igualtat d'oportunitats, i que situï la cultura com un pilar fonamental del desenvolupament personal i col·lectiu del país.

F. INTEL·LIGÈNCIA ARTIFICIAL: ORIENTAR LA TRANSFORMACIÓ DIGITAL AL SERVEI DELS DRETS CULTURALS I LA SOBIRANIA TECNOLÒGICA

La irrupció accelerada de la intel·ligència artificial està transformant de manera profunda els processos creatius, els models de producció i els hàbits de consum cultural, generant alhora oportunitats i riscos que el sistema cultural català no pot ignorar. La IA ja no és una tecnologia conjuntural, sinó un element estructural que afecta la creació, la gestió, la mediació, la circulació de continguts i la relació entre institucions i ciutadania. En aquest context, la IA s'ha d'abordar com una política pública de primer ordre, amb una mirada estratègica que combini desenvolupament tecnològic, garanties ètiques i protecció dels drets culturals.

La IA pot ampliar possibilitats creatives i democratitzar l'accés, però també pot generar dependències tecnològiques, concentració de poder en plataformes globals, biaixos culturals i riscos per a la sostenibilitat econòmica del sector. Per això cal una política cultural que situï la IA al servei del bé comú, de la diversitat i dels drets culturals.

A partir d'aquest enfocament, es despleguen els àmbits d'actuació següents:

- a. **Ampliar la formació digital i les competències professionals.** La transformació digital exigeix que els professionals de la cultura disposin de competències específiques per utilitzar, comprendre i criticar les tecnologies d'IA, i això requereix un esforç estructural en formació i actualització professional. Cal desenvolupar un pla de formació en IA adreçat a creadors, tècnics, gestors culturals i professionals de la mediació; incorporar continguts d'IA en graus i formacions artístiques, seguint models internacionals que combinen creativitat, tecnologia i ètica, i crear programes de reciclatge professional que evitin noves formes de precarització i garanteixin que ningú quedi exclòs de la transformació digital. Igualment, és imprescindible fomentar la capacitat crítica perquè els professionals entenguin l'origen de les dades, els biaixos i les limitacions dels models d'IA. Aquestes mesures són essencials per garantir que la IA reforci —i no substitueixi— el criteri professional, la creativitat i la singularitat humana.
- b. **Enfortir el consum cultural local en un entorn global.** La IA està redefinint els circuits de recomanació, visibilitat i consum cultural en un ecosistema dominat per plataformes globals que en condicionen l'accés i la prescripció. Per protegir la diversitat i la producció local cal desenvolupar estratègies de promoció del consum cultural local en entorns digitals altament competitius; incentivar la presència del català en interfícies, algoritmes i motors de recomanació; promoure polítiques de visibilitat i prescripció cultural que reforcin la producció local i la connectin amb nous públics, i impulsar marcs de transparència algorítmica que permetin entendre com es recomana, es prioritza i es distribueix la cultura en plataformes digitals. Aquestes mesures són essencials per evitar que la IA accentuï desigualtats, invisibilitzi la diversitat cultural o centri encara més el poder en grans corporacions tecnològiques.
- c. **Garantir la sobirania tecnològica i la creació d'infraestructures públiques de dades culturals.** La dependència de plataformes privades i de models entrenats amb dades externes pot comprometre la diversitat cultural, la representació lingüística i la capacitat de decisió del país. Per això és imprescindible avançar cap a una sobirania tecnològica que situï l'interès públic al centre. Aquest objectiu requereix impulsar infraestructures públiques de dades culturals, interoperables i accessibles, que permetin preservar, catalogar i compartir el patrimoni digital; desenvolupar models d'IA entrenats amb corpus locals que reflecteixin la diversitat lingüística i cultural del país; garantir repositoris oberts i normalitzats que evitin distorsions, pèrdues de context o degradació lingüística, i assegurar que la digitalització massiva i la normalització de metadades esdevinguin polítiques estructurals i no projectes puntuals. La sobirania tecnològica és clau per evitar imaginaris homogeneïtzats, reforçar la memòria col·lectiva i garantir que la IA opera al servei de la diversitat cultural.
- d. **Establir protocols d'impacte cultural, ètic i lingüístic abans del desplegament de la IA.** La integració de la IA en institucions i serveis culturals no pot ser automàtica ni reactiva. Cal establir mecanismes previs que permetin anticipar riscos i garantir que la tecnologia reforça, i no erosiona, els drets culturals. Per això és necessari implementar protocols d'impacte cultural,

lingüístic i ètic abans d'adoptar eines d'IA; identificar possibles biaixos, invisibilitzacions, riscos de desinformació o afectacions a col·lectius vulnerables; establir criteris per determinar quines tasques poden automatitzar-se i quines requereixen supervisió humana obligatòria, i crear mecanismes de correcció, suspensió o revisió de tecnologies que generin danys o desigualtats.

- e. **Impulsar la recerca interdisciplinària i els ecosistemes híbrids entre cultura i tecnologia.** La IA cultural requereix coneixement compartit entre disciplines i una col·laboració estreta entre creadors, tecnòlegs, investigadors i institucions. Per això cal finançar projectes de recerca que combinin arts, humanitats, ciència de dades i enginyeria; crear laboratoris, residències i clústers que connectin professionals culturals i tecnològics; impulsar estudis sobre l'impacte cultural, social i lingüístic de la IA, amb especial atenció a la diversitat i als drets culturals, i fomentar la participació de creadors en projectes tecnològics per garantir que les eines responen a necessitats reals i no a lògiques purament industrials. Aquests ecosistemes híbrids són fonamentals per anticipar transformacions, generar innovació i assegurar que la IA reforça la creativitat i la sostenibilitat del sistema cultural.

Integrar la intel·ligència artificial en les polítiques culturals exigeix una estratègia pública que actuï simultàniament en la formació dels professionals, en la creació d'espais d'experimentació i en la protecció de la diversitat cultural en un ecosistema digital global. Només si es combinen innovació tecnològica, garanties ètiques i una defensa activa dels drets culturals es podrà assegurar que la IA reforça —i no debilita— el sistema cultural. Amb aquesta mirada, la IA pot ampliar les oportunitats creatives, democratitzar l'accés i contribuir a un ecosistema cultural més just, plural i sostenible, capaç d'afrontar els reptes del present i del futur.

G. LLENGUA CATALANA: IMPULS INSTITUCIONAL PER REVERTIR EL RETROCÉS D'ÚS

La situació de la llengua catalana el 2025 evidencia una dualitat preocupant: mentre que els esforços institucionals s'intensifiquen, l'ús social continua retrocedint. Aquest desajust mostra que les polítiques lingüístiques no poden limitar-se a mesures reactives, puntuals o sectorials, sinó que han d'esdevenir estructurals, transversals i sostingudes en el temps. La llengua és un pilar de cohesió, creativitat i identitat cultural, i la seva vitalitat depèn tant de les polítiques públiques com de la seva presència real en els espais on es produeix, es consumeix i se socialitza la cultura.

En aquest context, cal reforçar la presència del català en els àmbits de més influència cultural —audiovisual, videojocs, plataformes digitals, intel·ligència artificial, educació i cultura comunitària— i garantir que el Pacte Nacional per la Llengua es desplega amb mecanismes d'avaluació, seguiment i impacte real. La política lingüística s'ha de concebre com una política cultural de primer ordre, orientada a garantir drets, reduir desigualtats i assegurar que el català continua sent una llengua de creació, de consum i de vida quotidiana.

Els principals àmbits d'actuació són els següents:

- a. **Assegurar el desplegament efectiu del Pacte Nacional per la Llengua.** El Pacte Nacional per la Llengua és l'instrument central per orientar les polítiques lingüístiques del país, però el seu impacte real dependrà de la capacitat d'execució, seguiment i coordinació institucional. Per garantir-ne l'efectivitat cal establir mecanismes d'avaluació periòdica amb indicadors clars i públics; assegurar que les mesures del Pacte es despleguen de manera

transversal en els àmbits de cultura, educació, joventut, digitalització i mitjans; garantir que les polítiques lingüístiques tenen continuïtat més enllà dels cicles polítics, i reforçar la coordinació entre les administracions, els equipaments culturals i els agents socials.

- b. **Reforçar la presència del català en l'audiovisual, els videojocs, les plataformes digitals i la IA.** Els espais digitals i audiovisuals són avui els principals motors de socialització lingüística, especialment entre infants i joves, i per això és imprescindible reforçar-hi la presència del català. Cal incrementar la producció audiovisual en català i garantir-ne la presència en plataformes globals; impulsar la creació i traducció de videojocs en català amb incentius específics; assegurar que interfícies, algoritmes i motors de recomanació incorporen el català com a llengua plena; promoure models d'IA entrenats amb dades en català per evitar la degradació lingüística i la invisibilització, i reforçar la presència del català en l'ecosistema de creadors digitals, *influencers* i continguts de xarxes socials. Aquestes mesures són essencials per garantir que el català sigui una llengua viva i competitiva en els espais on es construeixen els imaginaris contemporanis.
- c. **Enfortir la presència i la preferència pel català en música, audiovisual, arts escèniques i en el llibre i la premsa.** A diferència del sector audiovisual —en què la presència del català és encara clarament insuficient—, hi ha altres àmbits culturals on l'oferta en català és significativa i diversa. Tanmateix, això no sempre es tradueix en una preferència real per part dels usuaris, que sovint opten per altres llengües malgrat disposar d'alternatives en català. Aquesta desconexió entre oferta i tria efectiva és un dels principals reptes per a la vitalitat lingüística. El cas del sector editorial és especialment revelador: només durant Sant Jordi les vendes en català superen les de castellà, mentre que la resta de l'any els llibres en català representen aproximadament un terç del total de vendes. Aquesta asimetria mostra que l'interès hi és, però no es manté de manera sostinguda, i que calen polítiques que reforcin la prescripció, la visibilitat i l'accessibilitat del llibre en català al llarg de tot l'any.

En música i arts escèniques, la situació és similar: la creació en català és rica i consolidada, però les pràctiques culturals del públic no reflecteixen plenament aquesta vitalitat. La força dels mercats globals, la centralitat de les plataformes digitals i la manca de circuits estables dificulten que la producció en català arribi amb la mateixa intensitat que la producció en altres llengües. Per revertir-ho, cal reforçar la distribució, la prescripció i la presència del català en festivals, programacions, mitjans especialitzats i plataformes digitals. Sense un increment sostingut de la preferència real per continguts culturals en català, la llengua corre el risc de quedar relegada a espais simbòlics o institucionals, mentre perd pes en els hàbits culturals quotidians. Enfortir aquesta preferència és, per tant, tan essencial com ampliar l'oferta.

- d. **Fomentar la lectura.** El foment de la lectura s'ha convertit en una política cultural i lingüística de primer ordre en un context en què els productes audiovisuals —plataformes, xarxes socials, videojocs, transmissió contínua— ocupen una part creixent del temps lliure i desplacen pràctiques lectores, especialment entre infants i joves. Aquesta transformació dels hàbits culturals té un impacte directe en la competència lingüística, la capacitat crítica i la relació quotidiana amb el català. Per això cal desplegar polítiques de foment de la lectura que vagin més enllà de campanyes puntuals i que actuïn sobre tota la cadena: prescripció, accés, mediació, espais de lectura i comunitats lectores.

És imprescindible reforçar el paper de les biblioteques com a equipaments de proximitat i com a nodes de cohesió; impulsar programes de lectura a les escoles i instituts amb continuïtat i recursos; donar suport a clubs de lectura, projectes de mediació i iniciatives que connectin lectura i creativitat, i garantir que infants i joves tenen un accés fàcil, atractiu i divers a llibres en català.

En un ecosistema cultural dominat per l'audiovisual, fomentar la lectura no és només una política educativa o cultural, és una política de país perquè assegura competències lingüístiques sòlides, reforça la presència del català en els hàbits quotidians i contribueix a formar ciutadania crítica, creativa i culturalment activa.

- e. **Impulsar polítiques de socialització lingüística en els espais de convivència i participació.** La vitalitat del català depèn també dels espais informals on es construeixen identitats, vincles i comunitats. Per això cal desplegar programes de socialització lingüística en clubs esportius, esplais, casals i entitats juvenils; reforçar el paper de la cultura popular com a espai de transmissió lingüística i cohesió social; impulsar projectes que connectin llengua, creativitat i participació juvenil —com les arts urbanes, els videojocs o la cultura digital—, i garantir que els espais de lleure i comunitaris disposen de recursos i formació per fomentar l'ús del català de manera natural i no impositiva. Aquestes polítiques són clau per assegurar que el català es manté com a llengua de relació, convivència i identitat compartida en els entorns on es formen les generacions futures.
- f. **Impulsar una política de referents públics per reforçar l'ús social de la llengua.** La revitalització del català requereix no només polítiques estructurals, sinó també la generació de referents públics capaços d'activar imaginaris, legitimar usos i connectar amb públics diversos. En un ecosistema comunicatiu dominat per plataformes globals, la presència de figures públiques —creadores, esportistes, divulgadores, professionals de prestigi, *influencers* o líders comunitaris— que utilitzin el català amb naturalitat és clau per reforçar-ne el prestigi i la percepció de normalitat. Cal desplegar programes que identifiquin, acompanyin i projectin aquests referents, especialment en àmbits en els quals la llengua té menys presència: l'esport d'elit, l'entreteniment digital, la ciència, la comunicació audiovisual i les cultures juvenils. La creació d'un ecosistema de referents diversos, contemporanis i socialment rellevants és una eina necessària per augmentar la preferència lingüística i garantir que el català es percep com una llengua útil, moderna i plenament integrada en la vida pública.

Reforçar la llengua catalana exigeix polítiques estructurals, transversals i sostingudes que actuïn simultàniament en el desplegament efectiu del Pacte Nacional per la Llengua, en la presència plena del català en els espais digitals i audiovisuals i en la socialització lingüística en entorns juvenils, esportius i comunitaris.

Només una estratègia integral, orientada a l'impacte real i capaç de coordinar administracions, equipaments i agents socials, que combini polítiques de presència, d'ús i de preferència, podrà revertir el retrocés d'ús social i garantir que el català continua sent una llengua viva, creativa i plenament present en la vida quotidiana i cultural del país. Situar la llengua al centre de les polítiques públiques no és només una qüestió identitària: és una aposta per la cohesió, la igualtat d'oportunitats i la vitalitat del sistema cultural en el seu conjunt.

H. EQUIPAMENTS CULTURALS: EXPANSIÓ SOSTENIBLE, EQUILIBRADA I CONNECTADA AMB LA REALITAT DEL PAÍS

L'expansió d'equipaments culturals viscuda els darrers anys ha reforçat de manera significativa la infraestructura cultural del país, però també ha evidenciat la necessitat d'assegurar-ne la sostenibilitat social, territorial i comunitària. Les noves infraestructures només tindran sentit si s'acompanyen de models de gestió oberts, plans de programació coherents i una connexió real amb el teixit cultural i ciutadà. Alhora, cal protegir els espais intermedis i independents —essencials per a la creació, la recerca i la innovació— i evitar que les inversions reforcin desequilibris territorials ja existents. En aquest context, la política d'equipaments ha de deixar de ser només una política d'inversió per esdevenir una política d'ecosistema.

Per avançar cap a un model d'equipaments que reforci el sistema cultural en el seu conjunt, cal:

- a. **Garantir que les ampliacions i noves infraestructures vagin acompanyades dels plans d'actuació corresponents.** Cada nova infraestructura cultural ha d'anar vinculada a un pla de sostenibilitat integral que defineixi objectius, públics prioritaris, criteris de governança i mecanismes d'avaluació. Aquests plans han d'incloure models de gestió oberts i participats, estratègies de programació que assegurin diversitat i coherència, i línies d'acció comunitària que connectin l'equipament amb el seu entorn social i cultural. Igualment, han de contemplar la sostenibilitat econòmica —amb previsions pluriennals i models de finançament mixtos—, la sostenibilitat ambiental —amb criteris d'eficiència energètica i gestió responsable— i la sostenibilitat social —amb polítiques d'accessibilitat, inclusió i participació—. Sense aquests plans, les infraestructures corren el risc de convertir-se en contenidors sense projecte o en equipaments desconnectats de les necessitats reals del territori.
- b. **Reforçar els espais intermedis, independents i els equipaments associatius.** Els espais intermedis, els projectes independents i els equipaments associatius són una peça clau del sistema cultural: generen innovació, renovent llenguatges artístics, acullen pràctiques emergents, articulen comunitats i mantenen viva la diversitat cultural. Per això cal assegurar-ne la continuïtat, la viabilitat i la capacitat d'experimentació. Això implica establir línies de suport estructural i no només puntual, garantir marcs de finançament que permetin planificar a mitjà termini, reconèixer el seu paper insubstituïble en la cadena de valor cultural i incorporar-los en la planificació territorial d'equipaments. També és necessari reforçar-ne la visibilitat institucional, facilitar-los l'accés a recursos i espais i promoure models de col·laboració entre equipaments grans, espais independents i equipaments associatius. Sense aquests espais, el sistema cultural perd capacitat d'innovació, d'experimentació, d'arrelament comunitari i de renovació generacional.
- c. **Obrir línies de finançament per a la renovació i adequació dels equipaments del teixit associatiu.** Els equipaments del teixit associatiu —casals, ateneus, centres culturals, espais comunitaris i altres infraestructures de base social— constitueixen una part essencial de l'ecosistema cultural del país, però en molts casos operen amb instal·lacions envellides, mancances estructurals i necessitats d'adequació que superen amb escreix la capacitat econòmica de les entitats que els gestionen. La majoria d'aquests espais depenen de les aportacions dels socis i de recursos molt limitats, fet que dificulta afrontar reformes imprescindibles per garantir-ne la seguretat, l'accessibilitat, l'eficiència energètica i l'actualització tecnològica. Per això és necessari desplegar línies de finançament específiques, estables i pluriennals que permetin posar al dia aquests equipaments i assegurar-ne la

continuïtat. Aquest suport ha d'incloure tant inversions en obra i adequació com programes d'assessorament tècnic, i ha de reconèixer el paper insubstituïble que aquests espais tenen en la cohesió social, la participació cultural i l'arrelament comunitari. Sense una política clara de renovació del teixit associatiu, una part fonamental de la infraestructura cultural del país corre el risc de quedar obsoleta o de desaparèixer.

d. **Evitar que la inversió en equipaments accentui els desequilibris del país.**

La política d'equipaments culturals ha de contribuir a corregir —i no a ampliar— els desequilibris territorials. Per això cal garantir que les noves infraestructures s'inscriuen en una planificació nacional equilibrada, que tingui en compte les necessitats reals del territori, els dèficits històrics i la distribució desigual d'oportunitats culturals. Els municipis i comarques amb menys equipaments o amb infraestructures obsoletes han de rebre suport específic, tant en inversió com en recursos humans i programació. Igualment, cal promoure xarxes territorials que connectin equipaments grans, mitjans i petits, i que facilitin la circulació de projectes, creadors i públics. Una política territorial equilibrada és imprescindible per garantir que la cultura arriba a tot el país i que els equipaments no es concentren només en els pols urbans més forts.

e. **Consolidar i ampliar els circuits culturals per garantir una diversitat i accessibilitat reals.**

Els circuits culturals —de música, arts escèniques, arts visuals, audiovisual, cultura comunitària o pràctiques híbrides— són una infraestructura invisible però essencial per assegurar que la cultura circula, es distribueix i arriba arreu. Sense circuits sòlids, els equipaments funcionen de manera aïllada, la programació es concentra en pocs nodes urbans i la diversitat cultural es veu limitada per la manca de mobilitat de projectes, artistes i públics. Cal, per tant, reforçar i ampliar els circuits existents, crear-ne de nous allà on no n'hi ha i garantir que funcionen amb criteris de diversitat, equitat territorial i sostenibilitat. Això implica establir xarxes estables entre equipaments grans, mitjans i petits; assegurar la presència de propostes emergents i independents; facilitar la mobilitat d'artistes i companyies, i garantir que els circuits incorporen programacions que reflecteixin la pluralitat lingüística, estètica i comunitària del país. Uns circuits culturals robustos són imprescindibles per democratitzar l'accés, reduir desigualtats territorials i assegurar que la cultura no queda restringida als centres més forts, sinó que esdevé un bé compartit i accessible per a tothom.

Avançar cap a un model d'equipaments culturals sostenible implica superar la lògica de la simple expansió física i situar al centre la qualitat del projecte, la connexió amb el país i la capacitat de generar valor cultural i comunitari. Les infraestructures només esdevenen veritables equipaments culturals quan disposen d'una planificació estratègica sòlida, quan s'articulen amb el teixit creatiu i ciutadà, quan presenten una sostenibilitat real i quan contribueixen a reduir les desigualtats entre ciutadans. En aquest marc, els circuits culturals n'esdevenen una peça clau, perquè garanteixen la circulació de projectes, la diversitat de programacions i l'arribada efectiva de la cultura a tot el territori.

Reforçar els espais intermedis i independents, consolidar circuits que assegurin mobilitat, pluralitat i equitat territorial, garantir una planificació equilibrada i assegurar que cada nova inversió va acompanyada d'un projecte cultural coherent són condicions indispensables per consolidar un ecosistema cultural viu, divers i arrelat. Només quan equipaments i circuits treballen de manera integrada es pot garantir un sistema cultural que funcioni com una xarxa i no com una suma d'espais aïllats. Sense un instrument de planificació com el PESCAT operatiu i transparent, aquesta articulació sistèmica queda debilitada i el país perd capacitat de coordinació i visió a llarg termini.

El conjunt de recomanacions presentades configura un marc d'acció pública que situa els drets culturals com a columna vertebral del sistema cultural català. Aquest enfocament obliga a repensar les polítiques culturals des d'una lògica de servei públic, universalitat i corresponsabilitat institucional, i a entendre que la cultura no és un àmbit sectorial, sinó un espai essencial per a la cohesió democràtica, la igualtat d'oportunitats i la vitalitat col·lectiva. El desplegament efectiu de la Llei de drets culturals, amb garanties, recursos i mecanismes d'avaluació, és la condició necessària per avançar cap a un model cultural més just, inclusiu i alineat amb les necessitats reals de la ciutadania.

Al mateix temps, el document evidencia que el finançament, la governança i la lluita contra la precarietat són tres pilars estructurals sense els quals cap política cultural pot tenir continuïtat ni impacte real. Avançar cap a un model de finançament estable basat en euros per habitant, reforçar la transparència i la participació en els processos de decisió i garantir condicions laborals dignes per als professionals de la cultura són mesures imprescindibles per consolidar un ecosistema cultural robust i sostenible. Sense aquesta arquitectura institucional i econòmica, el sistema cultural queda exposat a la fragilitat, la desigualtat territorial i la pèrdua de talent.

A més, les recomanacions subratllen la importància d'enfortir els vincles entre educació i cultura, d'impulsar la capacitat universal i de garantir que totes les generacions disposin de les competències artístiques, digitals i culturals necessàries per participar plenament en la vida cultural. La cultura és un vector de transformació social i educativa, i només una articulació estable entre centres educatius, equipaments culturals i polítiques públiques pot assegurar que la creativitat, la lectura, la participació i la diversitat esdevinguin experiències quotidianes i accessibles per a tothom.

Finalment, el document mostra que el futur del sistema cultural català dependrà de la capacitat de coordinar esforços, superar lògiques fragmentades i construir una visió compartida entre administracions, sector privat, teixit comunitari i ciutadania. Les polítiques culturals només podran respondre als reptes d'un país plural i en transformació si operen amb coherència, transparència i corresponsabilitat. Aquestes recomanacions no són un punt d'arribada, sinó un full de ruta per avançar cap a un model cultural més democràtic, equilibrat i sostenible, capaç de garantir els drets culturals de tota la ciutadania i de projectar la cultura com un bé comú essencial per al futur del país.

El document *Informe anual. Estat de la cultura i de les arts 2025* ha estat elaborat pel Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA) en compliment de l'article 4.a) de la Llei 6/2008, de 13 de maig, que regula l'entitat, en el qual s'estableix que aquest organisme té per funció l'elaboració anual de l'informe sobre l'estat de la cultura i de les arts de Catalunya.

Aquest document fou aprovat pel Plenari del CoNCA el 26 de maig de 2026.

Consell Nacional de la Cultura i de les Arts

Plenari

Margarida Troguet i Taull, presidenta en funcions.

Jordi Font i Cardona, secretari.

Tania Safura Adam Mogne, vocal.

Salvador Casals i Romagosa, vocal.

Núria Iceta Llorens, vocal.

Direcció

Joan Torrent i Pérez

Equip tècnic

Anna Alba Creus, Jordi Auladell Marquès, Lúdia Benito Porté, Gemma Carbonell Jorquera, Ramon Castells Ros, Jesús Fernández Acebal, Cèlia Garcia Trujillo, Àngels Giráldez González, Ana C. Loayza Martín, Elizabeth Marín López, Albert Martí Panadès, Sandra Pujal Bouza i Lluïsa Sala i Tubert.

Equip d'elaboració de l'Informe

Coordinació general: Ramon Castells Ros.

Edició: Ramon Castells Ros, Gemma Carbonell Jorquera, Albert Martí Panadès i Anna Alba Creus.

Elaboració:

Capítol 1. Esdeveniments i tendències 2025: Montse Badia, Rosa Badia, Mariona Borrull, Guillem Carreras, Antònia Folguera Bañeres, Montse Frisach, Esteve Molero, Pere Antoni Pons, Bernat Puigtobella.

Capítol 2. Articles exploratoris: Maria Canelles, Hasan G. López Sanz i Georgina Oliva.

Capítol 3. Cultura en dades: Ramon Castells Ros i Albert Martí Panadès.

Capítol 4. Revisió de les polítiques culturals: Ramon Castells Ros i Albert Martí Panadès.

Bloc B. Monogràfic: Ramon Castells Ros.

Correcció lingüística: Natàlia Fontanals i Maria Carbó.

Disseny i maquetació: Vitamina Disseny.

Disseny de la portada: Opisso Studio.

Impressió: Apunts. Arts gràfiques i missatgeria. Empresa d'economia social.

El CoNCA expressa el seu agraïment als 358 professionals que van respondre l'enquesta sobre l'impacte de la IA en el sector cultural, així com a les associacions professionals que en van facilitar la difusió. Agraïm, molt especialment, les aportacions dels experts que van participar en les taules de treball: Gerard Corbella, Xavier Cubeles, Eva Domínguez, Eva Faustino, Xavier Guijarro, Marta Nadal, Hèctor Orengo, Karma Peiró, Montserrat Peñarroya, Jordi Pérez, Sebastià Portell, Pilar Rosado, Ricard Ruiz de Querol i Eva Sòria.

El document *Informe anual. Estat de la cultura i de les arts 2025*, editat pel Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA), està subjecte a una llicència de Reconeixement-NoComercial-Compartirigual 4.0 Internacional de Creative Commons. Se'n permet la còpia, la distribució, la comunicació pública i la creació d'obres derivades, sense ús comercial i sempre que se'n reconegui l'autoria i es mantingui la llicència en les seves noves creacions.

Barcelona, juny de 2026
Dipòsit legal: B-10722-2013

Co NC A

Consell Nacional
de la Cultura i de les Arts

**Generalitat
de Catalunya**